

2021
5.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

BILICSI ERIKA: Hazai folyóiratok minősítése a Magyar Tudományos Művek Tára alapján

BOGDÁNY GYULA: Sértő mellkasi szúrások többszempontú vizsgálata I.

BORSZÉKI JUDIT: Képzési és kimeneti követelmények (KKK), tanulási eredmény alapú tantervfejlesztés, 21. századi kompetenciák a rendészeti felsőoktatásban

PESTI TÜNDE: Rendőrségi kultúra – A tisztképzés és a szervezeti keretek elméleti vizsgálata az előítéletek elleni fellépés tükrében

SZIJÁRTÓ ISTVÁN: Állami áldozatsegítés: legjobb gyakorlatok a dél-dunántúli régióból

MINKÓ-MISKOVICS MARIANN – SZABÓ CSABA: A polgári és a haditechnikai felhasználású eszközök szabályozásának hazai és nemzetközi kérdései

MAKKOS NÁNDOR: A tisztviselők általános magatartási követelményeiről

DEÁK JÓZSEF – NAGY IVETT – CSABA ZÁGON: Együttműködés nemzetközi bűnüldöző szervezetekkel: orosz és magyar rendőrségi példák

KÖNYVISMERTETÉS: A római jogi tankönyv és kézikönyv jubileumi kiadásáról

INTERJÚ: Rendészeti felsőoktatás a nemzet szolgálatában

NEKROLÓG: Vókó György 1946–2021

NEKROLÓG: Mészáros Ádám 1978–2021

69.
évfolyam

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

69. ÉVFOLYAM

2021/5. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK	Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
TITKÁR	Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
TAGOK	Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
	Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
	Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora, egyetemi tanár
	Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Dr. Nyiri Sándor, ny. vezető ügyész, c. egyetemi docens
	Prof. dr. Patyi András, a Kúria elnökhelyettese, egyetemi tanár
	Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
	Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrakadémia tagja, egyetemi tanár
	Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
	Detlef Schröder igazgató, Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökség
	Dr. Ciprian Maftci, belügyi attasé, Románia Magyarországi Nagykövetsége

SAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

	Bakai Kristóf püör. ezredes, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszakmai szakfőigazgatója
	Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
	Dr. Bárdos Szabolcs nb. vezérőrnagy, az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója
	Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
	Dr. Frech Ágnes, a Fővárosi Bíróság büntető kollégiumvezetője, az Országos Bírósági Hivatal szaktanácsadója
	Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
	Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
	Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
	Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, a Belügyminisztérium oktatási főszemléelője
	Dr. Kiss Attila r. vezérőrnagy, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője

Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Hedvig nb. altábornagy, a Nemzetbiztonsági Szakszerológiai Főigazgatóság vezetője
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Takács Tibor r. vezérőrnagy, a Terrorrelhárítási Információs és Bűnügyi
Elemző Központ főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, a Büntetés-végrehajtás Országos
Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Hornyik Zsuzsanna
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVISZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
MUNKATÁRSÁK	Dr. Hertelendi Lajos r. alezredes Luda Henrietta Csala Károly r. ezredes Havasi József Varga Anita
SZERKESZTŐSÉG	2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online) LXIX. évfolyam
FELELŐS KIADÓ	Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
KÉPSZERKESZTŐ	<u>Botlik László</u>
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Szakolczai Lóránt bv. ezredes Megjelenik havonta

TARTALOM

	Szerkesztőségi előszó	721
	TANULMÁNYOK	
BILICSI ERIKA	Hazai folyóiratok minősítése a Magyar Tudományos Művek Tára alapján	723
BOGDÁNY GYULA	Sértő mellkasi szúrások többszempontú vizsgálata I.	735
BORSZÉKI JUDIT	Képzési és kimeneti követelmények (KKK), tanulási eredmény alapú tantervfejlesztés, 21. századi kompetenciák a rendészeti felsőoktatásban	751
PESTI TÜNDE	Rendőrségi kultúra – A tisztképzés és a szervezeti keretek elméleti vizsgálata az előítéletek elleni fellépés tükrében	781
SZIJÁRTÓ ISTVÁN	Állami áldozatsegítés: legjobb gyakorlatok a dél-dunántúli régióból	799
MINKÓ-MISKOVICS MARIANN – SZABÓ CSABA	A polgári és a haditechnikai felhasználású eszközök szabályozásának hazai és nemzetközi kérdései	817
MAKKOS NÁNDOR	A tisztviselők általános magatartási követelményeiről	835
DEÁK JÓZSEF – NAGY IVETT – CSABA ZÁGON	Együtműködés nemzetközi bűnüldöző szervezetekkel: orosz és magyar rendőrségi példák	851
	KÖNYVISMERTETÉS	
SÁNDOR ISTVÁN	A római jogi tankönyv és kézikönyv jubileumi kiadásáról	869
	INTERJÚ	
HORNYIK ZSUZSANNA	Rendészeti felsőoktatás a nemzet szolgálatában Interjú Koltay Andrással, a Nemzeti Közszerződési Egyetem rektorával	875

	NEKROLÓG	
KEREZSI KLÁRA	Vókó György: 1946–2021	887
KŐHALMI LÁSZLÓ	Mészáros Ádám: 1978–2021	893

SZERZŐK

BILICSI ERIKA	osztályvezető Magyar Tudományos Akadémia, Könyvtár és Információs Központ, Szakinformatikai Osztály bilicsi.erika@konyvtar.mta.hu
BOGDÁNY GYULA	rendőr alezredes, osztályvezető-helyettes Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság, Bűnügyi Osztály bogdanyg@bacs.police.hu
BORSZÉKI JUDIT	Dr. PhD, adjunktus Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar borszeki.judit@uni-nke.hu
PESTI TÜNDE	doktorandusz Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Doktori Iskola
SZIJÁRTÓ ISTVÁN	Dr. doktorandusz Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi- és Európajogi Tanszék szijarto.istvan@ajk.pte.hu
MINKÓ-MISKOVICS MARIANN	Dr. PhD, egyéni ügyvéd dr.miskovics.mariann@gmail.com
SZABÓ CSABA	Dr. PhD, rendőr alezredes, felelős szerkesztő Belügyminisztérium, Belügyi Szemle Szerkesztősége csaba.szabo3@bm.gov.hu
MAKKOS NÁNDOR	esélyegyenlőségi mentor, doktorandusz Dél-Alföldi Társadalmi Esélyteremtési Igazgatóság, Nemzeti Közszolgálati Egyetem nandor.makkos@tef.gov.hu

DEÁK JÓZSEF

Dr. PhD, rendőr alezredes, adjunktus
Nemzeti Közsolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
deak.jozsef@uni-nke.hu

NAGY IVETT

rendőr hadnagy, főnyomozó, doktorandusz
Budapesti Rendőr-főkapitányság,
VII. kerületi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály
nagy.ivett@uni-nke.hu

CSABA ZÁGON

Dr. PhD, pénzügyőr őrnagy, adjunktus
Nemzeti Közsolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
csaba.zagon@uni-nke.hu

SÁNDOR ISTVÁN

Prof. dr. a Magyar Tudományos Akadémia doktora,
tanszékvezető, egyetemi tanár,
Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Állam- és
Jogtudományi Kar
sandor.istvan@ajk.elte.hu

HORNYIK ZSUZSANNA

Dr. főszerkesztő-helyettes, doktorjelölt
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle szerkesztősége
hornyik.zsuzsanna@bm.gov.hu

KEREZSI KLÁRA

Prof. dr. a Magyar Tudományos Akadémia doktora,
egyetemi tanár
Nemzeti Közsolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
kerezsi.klara@uni-nke.hu

KÓHALMI LÁSZLÓ

Prof. dr. tanszékvezető, egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
kohalmi.laszlo@ajk.pte.hu

SZERKESZTŐSÉGI ELŐSZÓ

*„Látjátok feleim, egyszerre meghalt
és itt hagyott minket magunkra. Megcsalt.
Ismertük őt. Nem volt nagy és kiváló,
csak szív, a mi szívünkhöz közel álló.
De nincs már.
Akár a föld.
Jaj, összedőlt
a kincstár.*

*Okuljatok mindannyian e példán.
Ilyen az ember: Egyedüli példány.
Nem élt belőle több és most sem él,
s mint fán se nő egyforma két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.”*

(Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd, részlet)

Kedves Olvasó!

Immár több, mint egy éve tart a világjárvány, s az oltásnak köszönhetően egyszerűen visszakapjuk régi életünket vagy legalább egy ahhoz hasonlót. A koronavírus-járvány azonban már olyan régen tart, hogy sajnos nincs olyan embertársunk, aki – e betegség következtében – ne vesztette volna el közeli hozzátartozóját vagy valamely kedves ismerősét. Kosztolányi Dezső gondolatait idézve megállapíthatjuk, nem véletlenül jövünk a világra, valamilyen küldetést hordozunk, melyet remélhetőleg teljesíteni tudunk. Valamennyien különlegesek vagyunk.

Májusi számunk rendhagyóra sikerült, mert a kiváló tanulmányok mellett két nagyszerű szakembertől is szomorú szívvel kell búcsút vegyünk folyóiratunk hasábjain. Dr. Vókó György professzor, az Országos Kriminológiai Intézet igazgatója hosszan tartó betegség után távozott az élők sorából. Mészáros Ádámot, az Országos Kriminológiai Intézet tudományos főmunkatársát a járvány ragadta el közülünk.

Emellett itt emlékezünk meg közvetlen kollégánkról, Botlik László képszerkesztőről, aki szintén a koronavírus-járvány áldozata lett. Hiányuk pótolhatatlan. Azzal tehetjük a legtöbbet, ha továbbvisszük azt, amit ők elkezdtek, végigmegyünk az általuk kijelölt úton, és emléküket örökké szívünkben őriztük.

Az örök világosság fényeskedjék nekik! Nyugodjanak békében!

Szerkesztőség

Bilicsi Erika

Hazai folyóiratok minősítése a Magyar Tudományos Művek Tára alapján

Ranking of Hungarian scientific journals based on the Hungarian Scientific Bibliographic Database

Absztrakt

A tudományos teljesítmény mérésének igénye számtalan kérdést vet fel. Sokféle mérési eljárás és mutató létezik, de egyik sem ad választ az olyan általános kérdésekre, hogy melyik folyóirat „jobb” vagy melyik kutató teljesítménye színvonalasabb. Mindig meg kell fogalmazni, hogy mit, milyen okból kívánunk mérni, és ennek megfelelő mérési eljárást kell alkalmazni. Bármilyen mérési eljárást is választunk, adatbázisra, egy vizsgálandó halmazra van szükség ahhoz, hogy méréseket, összehasonlításokat lehessen végezni, rangsort lehessen előállítani. Ennek az adatbázisnak pedig kellően nagy merítésűnek, az indexelt tartalom tekintetében teljesnek, az adatokra vonatkozóan pedig hitelesnek kell lennie, hiszen, ha túl kis halmazt elemezve vonunk le következtetéseket vagy csak részinformációk állnak rendelkezésre a vizsgálat tárgyairól, nem lesz pontos az eredmény, és egyesek hátrányba, mások megalapozatlanul előnybe kerülnek. A magyar kutatások eredményeinek minősítésére kiváló eszköz a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT). Ennek a rendszernek az adatait használva készített folyóirat-rangsort Sasvári Péter, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem kutatója. A kéziratot 2020. december 31-én Az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály hazai folyóiratainak hivatkozásalapú helyezése 2021-ben címmel tette közzé a ResearchGate-en. Nagyon örülünk a kezdeményezésnek és reméljük, hogy a jövőben egyre szélesebb körben fogják használni az MTMT-t a kutatásértékelésben. Most mégis az MTMT helytelen használatának veszélyeire hívjuk fel a figyelmet, példaként használva a közreadott kéziratot. Az MTMT a jelenlegi működési modell szerint közösségi termék és mint ilyen, meglehetősen egyes minőségű rekordokat tartalmaz, ezért kellő körültekintéssel kell használni az értékelésben. Ha megszervezzük köré a bekerülő adatok teljességét biztosító

és hitelesítéséhez szükséges munkafolyamatokat, ha erőforrást rendelünk a folyamatos adattisztításhoz, ha gondoskodunk arról, hogy csak a validált adatokon alapuljanak a minősítésekhez használt statisztikák, akkor meglátjuk, hogy kiváló eszköz van a kezünkben, amit nagyon sok módon és területen lehet hasznosítani.

Kulcsszavak: tudományos publikálás, folyóirat, minősítés, rangsor, Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)

Abstract

The need to measure the efficiency of scientific research raises a myriad of questions. There are many different measurement methods and indicators, but none give answers to the general questions like which journal is “better” or which researcher is more effective. It is always necessary to state what we want to measure, for what reason and choose the corresponding measurement process. Whatever measurement method we choose, we need a database to perform measurements and comparisons and generate rankings. This database must be complete in terms of indexed content and validated in terms of metadata because if we draw conclusions by analyzing a too small set or not correct information, the result will not be accurate and some will be disadvantaged, others unduly favored. The Hungarian Scientific Bibliographic Database (MTMT) is an excellent tool for evaluating the results of Hungarian research. Péter Sasvári, a researcher at the National University of Public Service, created a journal ranking of Hungarian journals that are on the accepted journals’ list of the Hungarian Academy of Sciences IX. Section of Economics and Law using the data of this system. The manuscript was published on 31 December 2020 on ResearchGate. We are very pleased with the initiative and hope that MTMT will be increasingly used in research evaluation in the future. However, we illustrate the dangers of incorrect use of MTMT, using the published manuscript as an example. The cause of this is that MTMT is a community product according to the current operating model, therefore it has rather mixed quality records. It should be used with due care in the evaluation. If we organize the workflows around it to ensure the completeness and validation of the incoming records, if we take care of continuous data correction and if we make sure that the statistics used for ratings are based only on validated records, we will see that we have an excellent tool in our hands that can be utilized in many ways and areas.

Keywords: scientific publication, journal, certification, ranking, Hungarian Scientific Bibliographic Database

A tudományos teljesítmény mérésének kihívásai

A tudományos teljesítmény értékelése számtalan kérdést vet fel. Általában a kutatások eredményeként megjelenő publikációkat értékelve szokás rangsorokat felállítani, de nehéz figyelembe venni minden változót: foglalkozni kell a szakterületek közötti különbségekkel, a dokumentumtípusok jellemzőivel.¹ Ebből kifolyólag számos mutató létezik és mindig újabbak jelennek meg, melyek célja, hogy árnyaltabb, pontosabb képet adjanak. A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) adminisztrátorként azt tapasztaljuk, hogy a minősítést használóknak egy olyan mutatóra lenne igénye, ami minden helyzetben, minden körülmények között kifejezi, hogy melyik kutató teljesítménye színvonalasabb, melyik folyóirat „jobb”, melyik tanulmány kiemelkedő. Nyilvánvalóan nem létezik olyan eljárás – sem most, sem a jövőben –, ami ezt az igényt ki tudná szolgálni. Tehát az értékelőknek és az értékelést előállítóknak együtt kell működniük: meg kell fogalmazni, hogy mit, milyen okból kívánunk mérni, ezután ennek megfelelő mérési eljárást kell kidolgozni, végül pedig mindig az adott helyzetnek és igényeknek megfelelően kiválasztva a mutatót, alkalmazni azt. Am bármilyen kiváló új mutatót alkotunk is, soha nem fog létezni olyan, ami a szakmai tartalom alapján minősítene. A humán értékelés soha nem lesz kivonható a minősítési eljárásokból, de a mennyiségeken alapuló mutatók egyfajta előszűrést biztosíthatnak. Ezáltal megkönnyítik a kutatók munkáját akkor is, amikor színvonalas szakirodalmat keresnek kutatásaikhoz vagy, amikor a legjobb helyet keresik a publikálásra, esetleg támogatások elosztásáról van szó és akkor is, amikor a szakma legjobbjainak a kiválasztása a cél. Bármilyen mérési eljárást is választunk, adatbázisra, egy vizsgálandó halmazra van szükség ahhoz, hogy méréseket, összehasonlításokat lehessen végezni, rangsort, statisztikát lehessen előállítani. Ennek az adatbázisnak pedig kellően nagy merítésűnek, az indexelt tartalom tekintetében teljesnek, az adatokra vonatkozóan pedig hitelesnek kell lennie, hiszen, ha túl kis halmazt elemezve vonunk le következtetéseket vagy csak részinformációk állnak rendelkezésre a vizsgálat tárgyairól, nem lesz pontos az eredmény és egyesek hátrányba, mások megalapozatlanul előnybe kerülnek. A nemzetközi publikálást vizsgáló tudományelemzéssel foglalkozó szakemberek leggyakrabban a Web of Science, illetve a Scopus adatbázisok tartalmára támaszkodnak. Ezek a piacvezető adatbázisok sem tartalmazzak „mindent”, megválogatják, hogy mik azok a kiadványok, amiknek az adatait gyűjtik, azaz amiket indexelnek (de a válogatott kiadványok tartalmát maradéktalanul feldolgozzák, tehát ebből a szempontból az adatbázisok

1 A Declaration on Research Assessment (DORA) nemzetközi kezdeményezés is azért született 2012-ben, hogy javuljanak a tudományos értékelésben használt módszerek (URL2).

teljesek). Ennek részben az az oka, hogy megfelelő technikára van szükség ahhoz, hogy a kiadványok adatai megjelenés után mindig, hiánytalanul és pontosan bekerüljenek az adatbázisba. Ha például egy folyóirat nem rendszeresen jelenik meg vagy nem alakítható ki automatizált eljárás az adatok begyűjtésére, akkor ma már lehet az bármilyen színvonalas kiadvány, nem tud bejutni az ilyen bibliográfiai adatbázisok gyűjteményébe. Így kívánják garantálni a kereskedelmi szolgáltatók, hogy az általuk értékesített termék adatain alapuló mutatók helyesek legyenek. Tehát ezek sem univerzálisan használható mutatókat szolgáltatnak, mindig hozzá kell tenni az ezekre alapozott elemzésekhez is, hogy melyik adatbázis alapján született az eredmény.

Sajnos természetesen a nyelv is korlátozó tényező. Ha a nemzetközi bibliográfiai adatbázisokba való bekerülésről van szó, nyilvánvalóan előnyben vannak az angolul, illetve világnyelveken megjelenő kiadványok, hiszen, ha az adatbázist üzemeltető személyzet nem ismeri az adott nyelvet, igen nehezen fogja elvégezni az adatok feldolgozását és nagy valószínűséggel hibásan is. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy nem attól lesz tudományos, színvonalas egy folyóirat, ha szerepel mondjuk a Web of Science-ben, illetve a Scopusban vagy ha DOI-ja van. Ezek technikai eszközök, melyek megkönnyítik az értékeléseket előállítók munkáját (bár ilyen eszközök nélkül – tekintettel a hatalmas publikálási dömpingre – ma már nem is lehetne effajta munkát végezni), de a szakmai tartalom az, ami tudományossá, színvonalassá tesz egy folyóiratot: azaz egy magyarországi vidéki múzeum évkönyvében megjelent tanulmány lehet ugyanolyan kiemelkedő, mint egy nemzetközi orvosi folyóiratban publikált cikk. Persze sosem fog rendelkezni ugyanolyan, manapság jónak ítélt mutatókkal, hiszen például egy rákkutatási téma világszerte nagy érdeklődésre tart számot, sokan foglalkoznak vele, sokan idézhetik, míg egy magyar nyelven publikált tanulmány mondjuk a Kis-Sárréten feltárt halmokról, nem számíthat ugyanerre.

A Magyar Tudományos Művek Tára

A hazai kiadványok minősítésére tehát meg kell találnunk a saját eljárásainkat, melyek biztosítják, hogy a kutatók ki tudják választani, melyek azok a kiadványok, amiket érdemes olvasni és amikben érdemes publikálni. A szerkesztőségi munka biztosítja, hogy csak megalapozott eredményeket tartalmazó tanulmányok jelenhessenek meg és a cikkek metaadatai bekerüljenek olyan adatbázisokba, amik azt biztosítják, hogy az olvasók megtalálják, olvashassák a műveket, és a kutatásértékelésben is rangos eredményeket produkáljon a kiadvány, ezáltal hozzásegítve a kutatókat pályázati források elnyeréséhez.

Szerencsések vagyunk, hiszen rendelkezésünkre áll az MTMT. Más országokban nem feltétlenül létezik effajta bibliográfiai adatbázis, ami a kiadványokat analitikusan – azaz tanulmányonként – dolgozza fel. A könyvtárak katalógusai egyben az intézmény leltárát is biztosítják, így a legtöbb esetben a szűkös erőforrások miatt példányszintű a feldolgozás. Arról nem is beszélve, hogy a könyvtárak adatbázisai olyan mértékű feltárást nem tartalmaznak, melyek rögzítenék egy tanulmányról, hogy például az szakcikk vagy könyvismertetés. Hazánkban több kezdeményezés is történt folyóiratok cikkszintű kereshetőségének biztosítására, ilyen például a MATARKA, az EPA vagy a HUMANUS. De az MTMT nemcsak a folyóiratcikkek adatait gyűjti: a könyvek, könyvfejezetek, konferenciakiadványban megjelent tanulmányok, sőt még a kutatási adatok indexelésére is felkészült. Ráadásul az 1994. évi XL. törvény a Magyar Tudományos Akadémiáról² tartalmazza, hogy „6. § (1) o) az e tevékenységet alapfeladatként ellátó, az MTA Könyvtár és Információs Központ mint akadémiai költségvetési szerv (a továbbiakban: Könyvtár és Információs Központ) közreműködésével tudományos művek (tudományos alkotás, tudományos publikáció, doktori értekezés és annak tézisei, MTA doktora értekezés és annak tézisei) adatait tartalmazó nemzeti tudományos bibliográfiai adatbázist (a továbbiakban e törvény alkalmazásában: Adatbázis) működtet, amely bibliográfiai hitelesség szempontjából ellenőrzött módon tartalmazza a költségvetési szerveknél foglalkoztatottak által a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 30. § (7) bekezdésében meghatározott jogviszonyuk keretei között megalkotott és nyilvánosságra hozott tudományos művekkel, valamint a költségvetési forrásból tudományos mű megírására, létrehozására irányuló szerződés alapján támogatásban részesülő személyek által megjelentetett tudományos művekkel kapcsolatos, e törvény 19/A. §-ában meghatározott adatokat; valamint alkalmas a más személyek által megalkotott és nyilvánosságra hozott tudományos művek önkéntesen közzétenni kívánt adatainak befogadására”. Tehát a jogalkotó jelenleg csak a költségvetési szerveknél kutatók által publikált tudományos művek adatainak MTMT-be való feltöltését tette kötelezővé, hiszen a tudományos kutatások nyilvántartására és értékelésére alkalmas adatbázis működtetése a jelenlegi cél. Azonban, ha kötelezővé tenné a Magyarországon megjelentetett kiadványok adatainak feltöltését – hasonlóan A kiadványok kötelezpéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és használatáról szóló 195/2019. (VIII. 1.) Korm. rendelethez, ami előírja, hogy a Magyarországon megjelentetett kiadványokból küldeni kell az Országos Széchényi Könyvtár számára –, máris

2 Kiegészítette a 2015. évi CXXXI. törvény egyes, a felsőoktatás szabályozására vonatkozó törvények módosításáról (URL3).

rendelkezésre állna egy olyan adatbázis, melyen nemcsak a kutatók publikálási tevékenységének értékelését, de a hazai folyóiratok vagy akár kiadók munkájának elemzését is el lehetne végezni.

Számos hasonló esetben hasznos lehet az MTMT: például, ha egy kutatástámogató előírja, hogy a támogatott kutatás eredményeként született publikációk adatait fel kell tölteni az MTMT-be, és a rekordban fel kell tüntetni a támogatás azonosítóját, akkor az egyes projektekhez kapcsolódó publikálási tevékenységről is adatokat lehetne kinyerni az MTMT-ből.

Hangsúlyozzuk, mindig az elemzéshez szükséges halmaz előállításáról és hitelességének biztosításáról kell mindenekelőtt gondoskodni! Erre az MTMT technikailag felkészült (Holl, 2021, 81-89.), de a részt vevő intézményekben igen sokféle munkamenet működik. Így az adatbázis jelenleg meglehetősen egyes minőségű rekordokat tartalmaz, mivel az adatfeltöltés módja nem egységes, az ellenőrzés pedig nem teljeskörű. A publikációk adatait feltölthetik a szerzők, de vannak olyan intézmények, melyek MTMT adminisztrátorokat foglalkoztatnak, akik elvégzik ezt a kutatók helyett. Ez utóbbi esetben persze gondoskodni kell arról is, hogy a szerző tudassa az adminisztrátorral, ha megjelent egy közleménye (bárhol a világban). Más intézmények előírják a szerzők számára az adatok feltöltését, az adminisztrátorok pedig segítségükre vannak ebben, oktatásokat tartanak és ellenőrzik az adatfelvitel helyességét. Sajnos olyan szerzők is akadnak, akiknek nem áll rendelkezésére adminisztratori segítség, számukra az MTA Könyvtár és Információs Központban dolgozó, jelenleg 13 fő központi adminisztrátora igyekszik segítséget nyújtani. A központi adminisztrátorok látják el az adatbázis üzemeltetésével kapcsolatos fejlesztési munkák kapcsán a szakmai felügyeletet, tesztelést, hibajavítások előkészítését, és helpdesket is biztosítanak a felhasználóknak. Az adatbázisba bekerülő rekordok tételes revíziója nem a központi adminisztráció feladata, csupán néhány eljárásához kapcsolódóan végeznek ellenőrzést, mint például az MTA doktora cím megszerzése. Természetesen ez a rekordok formai ellenőrzését jelenti, a legtöbb esetben a publikáció teljes szövege nem is áll az adminisztrátorok rendelkezésére. A rekordok hitelesítésére az intézményi adminisztráció szintjén van lehetőség, de sajnos ez jelenleg egy kevésbé kihasznált funkciója az adatbázisnak (Holl, 2021).

Az álmunk az, hogy egy megfelelő létszámú csapat a Magyarországon megjelent kiadványok adatait analitikusan, hacsak lehet automatizáltan, de szükség esetén manuálisan feltöltse az MTMT-be, és létrejőjenek a feltételei az adatbázis folyamatos revíziójának is, hogy hitelesített rekordok álljanak rendelkezésre az elemzésekhez. Ez drasztikusan csökkentené a szerzők és az intézményi adminisztrátorok adatfelviteli feladatait, de nyilvánvalóan nem lehet a közreműködésük nélkül működtetni az MTMT-t. A külföldön megjelent

magyar szakirodalom csak a segítségükkel kerülhet a bibliográfiába, és jelenleg nem olyan a publikálási kultúra sem, hogy a szerző személyét egyértelműen azonosíthassa, a megfelelő intézményi affiliációt is beemelhesse a rekordba egy „idegen” adminisztrátor – bár egyedi azonosítók segítségével, mint például az ORCID és a GRID ez megoldható lenne.

A közlemények bekerülése után pedig a hivatkozások gyűjtése is gépesíthető lenne: ha a megjelentetett tanulmányok irodalomjegyzékében a felhasznált források DOI azonosítóit is feltüntetnék a szerzők, és ez a lista bekerülne az MTMT rekordba, akkor a DOI alapján még az idéző és az idézett rekordok is automatizáltan összeköthetők lennének az MTMT-ben. Természetesen ez esetben is meg kell hagyni a lehetőséget a kutatóknak arra, hogy olyan idézeteket is rögzíthessenek munkásságukhoz, melyek ilyen automatizált módszerrel nem felfedezhetők, de egy ilyen funkció tovább csökkentené az adatfelviteli terheket.

Egy „hirtelen” összeállított rangsor pontatlanságai

Az alábbiakban Sasvári Péter ResearchGate-en közzétett „*Az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály hazai folyóiratainak hivatkozásalapú helyezése 2021-ben*” című kéziratának (Sasvári, 2020) elemzésével bemutatjuk, hogy mindez mennyire fontos, mennyire félrevezető lehet, ha az MTMT adatait nem megfelelő körültekintéssel használják. Hangsúlyozzuk, hogy elemzésünk nem mindenre kiterjedő. Célunk az, hogy gondolatébresztő vizsgálatunk a rangsor publikálását követően hamar eljusson az esetleges felhasználókhoz, és hogy úgy végezzük az elemzést, hogy a lehető legkevesebb változás legyen az MTMT-ben a kutató és jelen elemzés elvégzésének ideje között (a rangsor publikálásának dátuma 2020. december 31., elemzésünket 2021. január 9-én végeztük).

Számos egyetemi könyvtár és az MTA Könyvtár és Információs Központ munkatársaihoz hasonlóan Sasvári Péter, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem kutatója is évek óta foglalkozik – többek között – a hazai folyóiratok minősítésének kérdésével és a folyóirat-kiadás technikai kultúrájának emelésével. A munka eredményes, hiszen az utóbbi három évben gombamód jelentek meg hazánkban az OJS platformok, egyre körültekintőbbek a szerkesztőségek a honlapjukon közzétett információk tekintetében, sokan bevezették a DOI azonosító használatát, sőt egyre több szerkesztőség kezdte el feltölteni a megjelentetett cikkek adatait az MTMT-be és a cikkek PDF példányát archiválni repozitóriumban. 2020. december 31-én Sasvári úr közzétette a ResearchGate-en saját készítésű folyóiratrangsorát, mely az MTMT-ben elérhető adatokon alapszik. A lista az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának folyóiratlistáján (URL1)

szereplő hazai folyóiratokat tartalmazza. Egyelőre a táblázathoz nem kapcsolódik publikáció – legjobb tudomásunk szerint –, ezért számos kérdésben csak találgatni tudunk, de már ezen a ponton felvetődhet, hogy mit tekintünk hazai lapnak. A IX. osztály listáján a célközönség oszlopban hazainak jelöltet, a magyar kiadónál megjelentet, a magyar nyelvűt, az MTMT-ben hazainak jelöltet stb. S mi a helyzet a határon túli magyar kiadású lapokkal?

A listán 212 rangsorolt folyóirat szerepel, valamint további 85 olyan folyóirat, ami minden bizonnyal azért nem került a rangsorba, mert annyira kevés volt az adat hozzájuk. A „Helyezés 2021” oszlop TOP 50 folyóiratát választottuk, hogy aggályainkat bemutassuk. Az MTMT eredeti koncepciójában a kiadói adatfelvitel nem szerepelt, így a rendszer nem minden nehézség nélkül kezeli jelenleg az effajta adatrögzítést. Hogy mely szerkesztőségek vállalták fel az adatfelvitelt, arról az MTMT nyilvános keresőjében az „Intézmények” között a „Kiadók” nevű intézményre keresve tájékozódhatunk. Jelenleg 245 szerkesztőségnek van hozzáférése az MTMT-hez, az ő munkájukat, azaz a kiadói adatfelvitelt az MTA KIK Szakinformatikai Osztályának munkatársai segítik, illetve ellenőrzik az adatfelvitel minőségét és szükség esetén javítanak.

A listán szereplő TOP 50 folyóirat közül csupán 19 rendelkezik adatfelvételi hozzáféréssel. A továbbiakban csak ezek további elemzésével foglalkozunk, hiszen a többi lap cikkei nagy valószínűséggel nem hiánytalanul szerepelnek az MTMT-ben (például a külföldi szerzők cikkei nyilvánvalóan hiányoznak), a szerkesztőségek csak azoknak az évfolyamoknak a hiánytalanságáért vállalhatnak felelősséget, melyeket maguk rögzítettek – a szerkesztőség csatolása különbözteti meg a kiadói adatfelvitelű rekordokat a szerzők, illetve az intézményi adminisztrátorok által feltöltöttektől.

Az, hogy egy kiadó adatfelviteli joggal rendelkezik, sajnos nem jelenti, hogy rendszeresen fel is tölti a cikkek adatait. A feltöltés mértéke néhány szerkesztőségnél kiváló, másoknál vannak elmaradások, akik pedig nem önkéntesen, hanem pályázati támogatás elnyerése miatt töltenek vagy töltöttek adatokat az MTMT-be, azokra jellemző, hogy évente egyszer, a pályázati elszámoláskor dolgoznak, illetve, ha nem kapnak további támogatást, nem folytatják az adatfelvitelt. Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy az egyes szerkesztőségek mikor töltöttek be a legutóbbi alkalommal rekordot az MTMT-be és mi az első, illetve az utolsó füzetszám, ami kiadói adatfelvitellel, teljes egészében bekerült.

1. számú táblázat: A szerkesztőségi adatfelvitel naprakésztsége az MTMT-ben

Folyóirat címe	Első MTMT-ben rögzített füzet	Legutóbbi MTMT-ben rögzített füzet	Legutóbbi adatfelvitel dátuma
KOME	2012/1	2018/2	2019. 04. 22.
Államtudományi Műhelytanulmányok			még nem rögzített rekordot
Közgazdasági Szemle	2014/1	2020/9	2020. 12. 08.
Történelmi Szemle	2014/1	2020/3	2020. 12. 14.
Pénzügyi Szemle	2019/1	2020/4 (és Special Issue)	2020. 12. 22.
Tér és társadalom	1987/1	2020/4	2020. 11. 30.
Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek	2019/1	2020/1	2020. 12. 16.
Agrár- és Környezetjog ³	2016/1	2020/28	2020. 06. 27.
Magyar Rendészet	2019/1	2020/4	2020. 12. 03.
Századok	2015/1	2020/6	2020. 12. 15.
Hadtudomány	2014/1	2020/3	2020. 12. 14.
Honvédségi Szemle	2019/1	2020/5	2020. 09. 30.
Belügyi Szemle	2015/1	2020/12	2021. 01. 05.
Pro Futuro			még nem rögzített rekordot
Polgári Szemle			még nem rögzített rekordot
Academic and applied research in military and public management science	2019/1	2020/1	2020. 10. 30.
In Medias Res	2012/1	2019/2	2020. 12. 16.
Információs társadalom	2016/1	2019/1	2019. 11. 27.
Sigma	2014/1-2	2020/1	2020. 07. 15.

Forrás: A szerző saját szerkesztése az MTMT-ben 2021. január 9-én nyilvánosan elérhető adatok alapján.

A továbbiakban csak azoknak a lapoknak az elemzésével foglalkozunk, melyeknek a 2018. és 2019. évi cikkei rögzítésre kerültek az MTMT-ben, mivel a rangsor az ezekben az években megjelent cikkek MTMT-ben tárolt adatain alapul. A kiadói adatfelvitel csak a bibliográfiai adatokra terjed ki, azaz a kiadói adminisztrátorok csak akkor rögzítenek szerzői és/vagy intézményi hozzárendelést

3 A 2019. évi füzetek cikkeinek adatait nem töltötte fel a szerkesztőség az MTMT-be, azaz 2018-ban az adatfeltöltés megszakadt, 2020-ban újra elkezdtek.

a rekordokba, ha az a folyóiratban megjelent és teljes bizonyossággal megfeleltethető a megjelent adat az MTMT-ben szereplővel. Azaz a kiadók által rögzített rekordok számos esetben hiányosak, hiszen nem tartalmazznak szerzői, illetve intézményi hozzárendelést, így a nyilvános keresőfelületen nem jelennek meg.

Az alábbi táblázat azt tartalmazza, hogy hány rekord látható az MTMT nyilvános keresőjében és a kiadók adminisztrátoraként az MTMT-be való belépés után keresve a szerkesztőségi intézményi hozzárendelést alapul véve.

2. számú táblázat: Az MTMT nyilvános keresőfelületén és az autentikációval elérhető rekordok számának különbsége

Folyóirat címe	Közlemények száma					
	2018			2019		
	MTMT nyilvános keresőben	MTMT-ben bejelentkezve	Rangsorban	MTMT nyilvános keresőben	MTMT-ben bejelentkezve	Rangsorban
Közgazdasági Szemle	69	70	69	66	67	67
Történelmi Szemle	37	40	38	36	37	36
Tér és társadalom	48	50	51	48	52	48
Agrár- és Környezetjog	18	19	18	0	0	19
Századok	78	83	80	78	88	78
Hadtudomány	55	55	57	45	48	46
Belügyi Szemle	74	96	75	59	73	59
In Medias Res	18	20 (1 munkapéldány)	19	16	18	16
Sigma	5	5	8	12	15	13

Forrás: A szerző saját szerkesztése az MTMT-ben 2021. január 9-én nyilvánosan elérhető adatok alapján.

Amennyiben a folyóiratok címére és a megjelenés évére kerestünk volna, még több rekord található az MTMT-ben, mert sajnos hiába a kiadói adatfelvitel, a szerzők és adminisztrátorok gyakorta megismétlik egy-egy cikk feltöltését. Az is előfordul, hogy ha egy adatfeltöltő nem találja a folyóiratok listájában a lapot amit keres, felveszi újként. Így ideiglenesen egy-egy folyóirat címe szerepelhet többször is az MTMT-ben, így kimaradhatnak cikkek, ha folyóirat cím szerint keresve próbáljuk meg lekérdezni egy adott év publikációit. Nem folytatjuk az esetleges hibák felsorolását, a hivatkozások lekérdezése kapcsán pedig el sem kezdjük. De arra még felhívjuk a figyelmet, hogy a hivatkozások feltöltéséhez a szerkesztőségeknek semmilyen jogköre nincsen, ezért ebből a szempontból teljes mértékben a véletlenül alapszik a publikált rangsor.

Összefoglalás

A fenti példák minden bizonnyal kellő bizonytalanságot keltettek olvasóinkban. Bízunk benne, hogy nem keltik azt a benyomást, hogy az MTMT használhatatlan, hiszen ez nem igaz. Azonban figyelembe kell venni, hogy az MTMT az adatfelvitel elvét tekintve igencsak hasonlatos a Wikipédiához: közösségi munka. A közösségben pedig vannak motiváltabb és kevésbé motivált, tehetségesebb és kevésbé tehetséges, több és kevesebb idővel rendelkező részt vevők. Ebből fakadóan a produktum minőségének színvonala is ingadozó, de ez nem a rendszert, hanem a használatot minősíti. Kellő átgondoltsággal kell használni az értékelésben. Ha megszervezzük köré a bekerülő adatok teljességét biztosító és hitelesítéséhez szükséges munkafolyamatokat, ha erőforrást rendelünk a folyamatos adattisztításhoz, ha gondoskodunk arról, hogy csak a validált adatokon alapuljanak a minősítésekhez használt statisztikák, akkor meglátjuk, hogy kiváló eszköz van a kezünkben, amit nagyon sok módon és területen lehet hasznosítani.

Felhasznált irodalom

- Holl A. (2021). A Magyar Tudományos Művek Tára – alapvető információk és működési alapelvek. *Magyar Tudomány*, 182(1), 81–89. <https://doi.org/10.1556/2065.182.2021.1.12>
- Sasvári P. (2020). Az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály hazai folyóiratainak hivatkozás-alapú helyezése 2021-ben. *ResearchGate* <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.22119.06564>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *A IX. Osztály bizottságainak folyóiratlistája*. https://mta.hu/data/dokumentumok/doktori_tanacs/IX.%20Osztaly/2019/IX.O_folyoiratlistak_2017-OKT_AJB_PTB_GMB_2018.xlsx
- URL2: *Declaration on Research Assessment (DORA)*. <https://sfedora.org/>
- URL3: *2015. évi CXXXI. törvény egyes, a felsőoktatás szabályozására vonatkozó törvények módosításáról*. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=176694.96152

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Bílicsi E. (2021). Hazai folyóiratok minősítése a Magyar Tudományos Művek Tára alapján. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 723-733. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.1>

Bogdány Gyula

Sértő mellkasi szúrások többszemponútú vizsgálata I.¹

Examining injurious chest stabbings from various aspects I.

Absztrakt

A mellkasi szúrt sérülés egyértelmű jele annak, hogy ön maga vagy más személy a sérült életének kioltására törekedett. Ezekben az esetekben a bűnügyi szakemberek gyakran olyan helyszínre érkeznek, amelyet előzőleg valamilyen okból – általában a sürgős betegellátás –, segítő vagy a tett leplezése miatt bűnös szándékkal megváltoztattak. A bejelentés adataiból kiindulva a helyszínelőknek kiélezett figyelemmel kell kutatniuk a helyszínnek a cselekménnyel összefüggő elváltozásait, és azokra okszerű magyarázatot kell adniuk. A helyszín felmérésekor mindig az idegenkezű elkövetésből kell kiindulni, az arra vonatkozó bizonyítékokat keresni, vagy az ellene szólókat csoportosítani. Az öngyilkosság és a bűncselekmény közötti kétség esetén szakmai hiba a majdani szakértői vizsgálatok eredményétől függővé tenni az eset minősítését, hiszen az időmúlás akár meg is hiúsíthatja a felderítés sikerét. Az elméleti háttérrel, majd ügyek leíró vizsgálatát tartalmazó kétrészes írásomban ehhez a kezdeti elemző-értékelő munkához kapcsolódó szempontokat kívánom bemutatni, annak érdekében, hogy a bűnügyi nyomozók munkájában a tudatosság nagyobb szerepet kapjon a tagadhatatlanul szükséges, de könnyen sémákká kopó rutin mellett; az igazságszolgáltatás más szereplői számára pedig szándékom rávilágítani arra a felülősségre, amely a bűnügyi helyszínen jogot alkalmazókra hárul.

Kulcsszavak: öngyilkosság, szúrt sérülés, emberölés, bűnügyi helyszín, elhatárolás

1 A tanulmány második része a Belügyi Szemle 2021/6. számában jelenik meg.

Abstract

The stab injury to the chest is a clear sign that the injured person himself/herself or somebody else tried to take the injured person's life. In these cases, forensic professionals often arrive at a criminal scene that has been previously altered for some reason, usually with the intention of helping when facilitating the urgent patient care or with sinful intent when disguising the act. Based on the data recorded in the report, the crime scene investigators should pay close attention to the act-related changes of the crime scene and provide reasonable explanations. When examining the crime scene, it always has been started off with the presupposition of the criminal act, looking for evidence of it, or groups of evidence against it. In case of a doubt between suicide and criminal acts, it is a professional failure to make the classification of the case dependent on the future outcome of the expert report, since the progress of time can even defeat the success of the investigation. In my two-part paper – starting with the theoretical background that is followed by the descriptive analysis of the cases – I intend to present aspects related to this initial analytical-evaluative work, in order to give awareness to the work of criminal investigators beside the undeniably necessary but easy-to-wear routine; and for the other actors in the judiciary, my intention is to shed light on the responsibilities of those who apply the law at the crime scene.

Keywords: suicide, stab injury, homicide, crime scene, delimitation

Bevezetés

Haláleset helyszínén, amennyiben a halál természetes módon való bekövetkezését a körülmények kétségessé teszik, a nyomozó hatóság képviselői számára elsődleges feladat, hogy állást foglaljanak abban a kérdésben, a halállal kapcsolatban bűncselekményre utaló adat merült-e fel, ez esetben büntetőeljárás megindításának van helye, avagy a halál rendkívüli halálnak minősül és a kivizsgálás közigazgatási hatósági eljárás keretén belül történjék [1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) 218. § (1) bekezdés]. Utóbbi eljárás egyik célja ugyanakkor továbbra is annak kizárása, hogy felmerülnek-e bűncselekmény gyanújára utaló adatok [351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet 8. § (2) bekezdés]. Az eljárás keretét, irányát és kiterjedtségét meghatározó, döntően a helyszínen zajló elemző, értékelő tevékenység kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen helytelen döntés esetén az időmúlás, a helyszínek környezeti vagy emberi hatások miatti változása a történeteknek a valósághoz közelítő feltárását növekvő mértékben

nehezíti. Az emberi test egyik életfontosságú szervére, a szívre irányuló mellkasi szúrás keletkezésének mikéntjére okszerű magyarázat keresése és a kivizsgálás módjának meghatározása higgadt, de gyors mérlegelést és alapos felkészültséget igényel a bűnügyi szakemberektől. Ebben a helyzetben a bűncselekmény megtörténtét valószínűsítő érvelés nyomatékosabb, hiszen a személyi felelősséget kutató büntetőeljárás eltérő célja miatt több garanciát kínál a tényállás kellő mélységű megismeréséhez (gondoljunk a bűnügyi helyszíneljárás eszköztárára és módszertanára, a konfliktusos kihallgatás taktikájára), mint a rendkívüli halál ügytípusban alkalmazandó, tény- és adatigazolásra szolgáló, a jóhiszeműségre és a bizalomra épülő közigazgatási hatósági eljárás [2016. évi CL. törvény 6. §, 7. § (2) bekezdés].² Utóbbi típusú ügyekben nem egyszer fordult elő, hogy maga az ügyfél volt az életet kioltó cselekmény elkövetője vagy segítője (például leplezéses emberölés, öngyilkosságban közreműködés), ezért ebben az összefüggésben nehezen értelmezhető és kivitelezhető a jelenléthez, az iratmegismeréshez [351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet 9. § (3)-(5) bekezdés], a fellebbezéshez [Eütv. 218. § (6) bekezdés] fűződő ügyféljogok az ügynek a büntetőeljárás területére átterelődése közben történő korlátozása (Szilvási, 2019, 102–103.).

Tanulmányom első részében a sértő mellkasi szúrások bizonyos kriminológiai, büntetőjogi és kriminalisztikai vetületeit mutatom be, az ön- vagy idegenkezűség jeleinek, körülményeinek azonosítása, az elhatárolást segítő biztosabb felismerése, gyakorlati hasznosítása érdekében. A második részben a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság joggyakorlatából két olyan, sértő mellkasi szúrás ügyét ismertetem, melyekben a kezdeti tényállások másnak tűntek, mint amelyek az eljárások végén bizonyítást nyertek. Az esetek leírását az első részben kifejtett szempontok szerinti elemzés követi. A mellkasi szúrás esetében a sértő jelzőt az orvosi beavatkozás során keletkező, például injekció okozta vagy szúrásapoláskor létrejött szúrt sérülésektől (Sótonyi, 2011, 127.) való elhatárolás érdekében alkalmazom, a mellkas támadását pedig – bár az ilyen cselekményeknél többnyire a szív sérül – a szívre irányuló, de azt el nem érő vagy elvétő mozdulatokra is kiterjesztem. Mivel a sértő mellkasi szúrásokat tipikusan a háztartásokban használatos, hegyes és éllel bíró késekkel követik el, ezért ezek az eszközök nem tisztán szúrt, hanem szúrt-metszett sérüléseket okoznak (Sótonyi, 2011, 127.). Írásomban az egyszerűsítés okán a szúró-vágó eszköz (kés, bicska, olló) általi kombinált sérüléseket szúrtként említem.

2 Hasonló alapelveket tartalmazott a jogesetek idején hatályos jogszabály: 2004. évi CXL. törvény 1. § (2) bekezdés, 6. §, 12. § (2) bekezdés a) pont.

A támadó szúrások kriminológiai háttere

Az egyik súlyos társadalmi beilleszkedési zavarnak, a bűnözésnek könnyen felismerhető megnyilvánulása az erőszakos bűnözés. Véghezviteléhez elegendő pusztán az ember testi ereje. A bűnüldöző és igazságügyi szerveknek közvetlen ráhatásuk nincs a bűnt létrehozó, kiváltó viszonyokra, csak tüneti kezelésre képesek (Bakóczy & Sárkány, 2001, 395.). Minthogy a gyerekek általában utánozzák a szülők agresszív jellegű viselkedését (Aronson, 1992, 224.), a konfliktuskezelés erőszakos módja – még sértettként elszenvedés esetén is – mintaként szolgál az egymást követő generációk számára (Bakóczy & Sárkány, 2001, 289.; 355.), ennél fogva „*az erőszaknak a közösségre gyakorolt hatása, figyelembe véve annak gazdasági hatásait és az életminőséget alakító következményeit is, felbecsülhetetlen*” (Kerezsi, 1996, 161.). Az erőszakos bűnözés mindkét fő csoportja olyan ősi magatartásformák deviáns megjelenése, amelyek a személyek közötti tulajdoni, nemi vagy érzelmi viszonyok sajátos alakulásából ered. Amíg a 20%-ot kitevő szükségletkielégítő erőszak kategóriájába eső cselekmények esetén a javak birtoklásában vagy a nemi vágy kiélésében megtestesülő szükségletek közvetlen kapcsolatot mutatnak a cselekmény motívumával, indítékával, addig a további 80%-ot képező (Bakóczy & Sárkány, 2001, 173–174.) konfliktusfeloldó típusú cselekményeket a személyközi kapcsolatokban jelentkező, vélt vagy valós sérelmek erőszak útján történő, indulatvezérelt megoldása jellemzi (Virág, Kulcsár & Rosta, 2019, 568.). Elemzésemben az utóbbi deliktumcsoportra irányítom a figyelmet.

A konfliktusfeloldó erőszak tipikus helyszíne az otthon, ahol a támadások többségét a családi, rokoni, ismerősi körbe tartozó két vagy több személy konfliktusa előzi meg. A felek alkohol- és drogfogyasztása jelentős mértékben kihat a konfliktus erősségére és a választott magatartásra (Kerezsi, 1996, 160.; 165.). A helyszín zártsága és a résztvevők egymástól függő viszonya miatt e cselekményeknél, még a súlyosabb esetekben is – noha az ismeretlenül maradás a bűncselekmények súlyával fordított arányban van (Korinek, 2019, 390.) – nagyfokú a látencia. A rokoni kohézió túl a megismerést nehezíti, hogy az erőszakos bűnözés jelentős mértékben kapcsolódik szegregációban vagy erőszakos szubkultúrában élő csoportokhoz (Virág, Kulcsár & Rosta, 2019, 567–569.). A konfliktusfeloldó cselekmények túlsúlyban vannak az emberölések esetében

is (Bakóczy, 1984,³ 119.; Kránitz, 2004,⁴ 113.; Nagy, 2015,⁵ 57.), melyeknek a szakirodalom szerinti típusai közül a konfliktusos-szituatív jellegűek határán helyezkednek el. Konfliktusos annyiban, hogy akár többféle okkal is magyarázható folyamatos és tartós viszály vagy válsághelyzet bizonyos helyzeti tényezők együttállása esetén – immár szituatív jelleggel – alkalmi indulatkitörés kísérte élet elleni cselekményben nyilvánul meg. A hirtelen támadt heves érzelmi feszültséget a résztvevők meggondolatlan, a valós okokat mélyebben nem vizsgáló cselekvéssel vezetik le. Esetenként a véletlentől függ, hogy a felek közül ki lesz a tettes és ki az áldozat (Bakóczy, 1984, 98–99.).

Az erőszakos bűnözés alapvetően a fizikum felhasználásával valósul meg, ennél fogva az erőszakutatásban régóta ismert tény (Miltényi & Vavró, 1974, 277–278.), hogy a jelenség – különösen a szituatív jellegű cselekményeknél, mind az elkövetők, mind a sértettek tekintetében – tipikusan a fiatal férfiak sajtóssága (ORFK, 2017⁶; Virág, Kulcsár & Rosta, 2019, 568.).

A cselekmény bizonyos szituációs tényezői (eltérő erőviszonyok, elszigeteltség vagy éppen demonstratív helyzet, hangulati állapot, drog, alkohol) akár az elállás, akár a fokozódás irányába módosíthatják az agresszivitást (Aronson, 1992, 199.). Különösen az egyenlőtlen erőviszonyok mellett, a testi erőt kiegészítő eszköz rendelkezésre állása befolyásolhatja a véghezvitelről hozott impulzív döntést (Kovács, Bói & Girhiny, 2019, 83.).

Míg a szándékos súlyos testi sértések kétharmadában az eszköz nélkül, pusztán a testi erővel történik a sérülés okozása, addig az élet elleni támadásoknál ennél gyakrabban, az emberölések esetében pedig mintegy 80%-ban a helyszínen talált vagy előkészített eszközt használnak az elkövetők. Az így „kéznél lévő” eszközök több, mint a fele (ORFK, 2017) a helyszínek megfelelően, a háztartásban használatos szűrő-, vágó-, ütőeszközök (Bakóczy & Sárkány, 2001, 189–190.) valamelyike. A fenti összefüggések ismeretében nem meglepő tény, hogy a kísérelti és előkészületi szakban maradtakkal együtt számított, évi mintegy másfélszáz (URL1) hazai emberölést, melyből száz alatti (2015-ben és 2016-ban egyaránt 96, 2017-ben 90, 2018-ben 78!) a sértett halálát eredményező, befejezett cselekmény (URL2), fele arányban szűrés módszerével követik el (ORFK,

3 Bakóczy 729, az 1927–1973 évek között történt emberölési ügyet elemzett, 850 elkövetőre és 860 sértettre vonatkozóan, országos megjelenítésben.

4 A kutatás 1990–1998 évek közötti, 2098 elkövető által, 1867 sértett sérelmére elkövetett életelleni bűncselekmény kérdőíves formában rögzített adatait elemezte, országos reprezentációban.

5 A kutatás 2000–2012 évek közötti, több ember sérelmére elkövetett emberölés 231 ügyét, 283 elkövető és 565 sértett adatait dolgozta fel, teljes körben.

6 „Az élet elleni bűncselekmények nyomozásának aktuális kérdései”. Előterjesztés a 2017. május 23-ai bűnügyi főigazgatói értekezletre. 2007–2016 években elkövetett, 2107 esetszámú emberölésre vonatkozó adatok.

2017.). A személyközi konfliktusok erőszakos feloldása nem csupán az egyértelmű cselekményekben alakulhat hasonló jellemzők mentén. A több ember sérelmére elkövetett emberölések harmadát is szúrással, zömében késsel vagy bicskával viszik végbe, és e cselekmények is jelentős mértékben, mintegy 40%-ban sorolhatók a konfliktus jellegű emberölések körébe (Nagy, 2015, 51–57.).

A támadó szúrások büntetőjogi elhelyezése

Az élet elvételét eredményező bűncselekmények körében kiemelkedő veszélyességű a szándékos emberölés, amelynek közvetlen tárgya: az emberi élet – nyomatékosítja a szabályozás indokoltságát a Kúria Büntető Jogegységi Tanácsának 3/2013.BJE. számú határozata⁷ „Az emberölés elhatárolása az élet és testi épség elleni egyéb bűncselekményektől” alcímet viselő I. részben.

A jogalkalmazásban az emberölés büntettének kísérlete és az életveszélyt okozó testi sértés büntettének, valamint – halálos eredmény bekövetkezése esetén – az emberölés büntette és a halált okozó testi sértés büntettének elhatárolása okoz nehézséget. Ezeknek a szándékos elkövetési magatartással megvalósított bűncselekményeknek az elhatárolása az elkövetőknek a cselekmény véghezvitele időpontjában fennálló konkrét tudattartalma alapján történhet, azaz a szándékuk ölésre vagy testi sértésre irányult-e.

Az elkövető szándékának feltárásához a magatartása révén a külvilágban megnyilvánult tényeket tárgyi (objektív) és alanyi (szubjektív) tényezők körében szükséges elemezni. A jogegységi határozat rendszerezésében a tárgyi tényezők között hangsúlyos szerepet kap az elkövetéshez használt eszköz, azonban – mutat rá a határozat – az élet kioltására egyébként alkalmas eszközök, például kés, fejsze, fegyver, mérge használata önmagában nem igazolja az emberölésre irányuló szándékot. Ölési célú alkalmazásukra az elkövetés egyéb körülményeiből lehet következtetni. Ugyanakkor a felsorolt eszközöknek jelentősen nagyobb él- vagy súlymérete, ötlőereje, hatóanyagmennyisége, jellegükből eredően már az elkövető szándékára mutat. Az elkövetés körülményei közül ugyancsak kiemelt jelentőséggel kell értékelni az elkövetés során alkalmazott erő kifejtést, annak mértékét, ismétlődését, folyamatosságát, irányítottságát, az eszköz tartási módját. E tényezőkben a célzottság (lőfegyverhasználat esetén kifejezetten),

7 A jogegységi határozat a Legfelsőbb Bíróságnak az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú Irányelve (1981) irányelvként történő fenntartását megszüntette, de lényegében azonos módon határozta meg az emberölés és a testi épség elleni egyéb bűncselekmények elhatárolásának szempontjait. A kérdés korszakokon átívelő jelentőségét jelzi, hogy a 15. számú Irányelv az értékelés hasonló szabályait lefektető LB 4. számú Irányelve (1965) helyébe lépett.

a határozottság és a folyamatosság az ölési szándékra utal, szemben a nem irányítottan, véletlenszerűen, vaktában végrehajtott mozdulatokból kivethető, alapvetően sérülésokozást kívánó szándékkal. A sérülés helye nagymértékben tükrözi az elkövető ártó szándékát, hiszen az életfontosságú testrészekre (például fej, nyak, szív, mellüreg, has) irányuló, még inkább az arra alkalmas eszköz használatával intézett támadás az elkövető szándékának megfelelően a sértett rövid időn belül bekövetkező, vagy csak gyors orvosi beavatkozással elhárítható halálához vezet. Az elszenvedett sérülések testtájéki elhelyezkedése, számossága, együttes és külön-külön vizsgálendő mértéke ugyancsak alkalmas lehet az elkövetői szándék felismerésére. Az elkövetést megelőző helyzeti ismerveket azért is szükséges feltárni, mert az elkövető kijelentéseiből, azoknak a véghez vitt magatartással egyeztetettségéből következtetni lehet arra, hogy a cselekmény a test sértésére vagy az ölésre irányult-e. Hasonló jelentőséggel bír az elkövető cselekmény utáni magatartásának megismerése, úgymint a kijelentései, a sértettel (közömbösség vagy segítségnyújtás), a helyszínnel foglalkozása (nyomok eltüntetése vagy a hatóság értesítése). E tényezők – tárgyasult megjelenésük folytán – a helyszínről eltávozott, ismeretlen elkövető ölésre vagy testi sértésre irányuló tudattartamára is engednének következtetni. A leírt szempontok azonban alapvetően egymást ismerő személyek közötti, többségében konfliktusos-szituatív típusú cselekmények kísérőiként válnak megismerhetővé és vizsgálhatók érdemben. A büntető jogegységi határozat az alanyi tényezők körében taglalja az elkövetőnek a személyiségvizsgálat révén megismerhető tulajdonságait, a kiváltó okok, motívumok, az elkövetéshez vezető pszichikus folyamat feltárását, ezzel összefüggésben az elkövető és a sértett esetleg ellenséges, haragos érzület, féltékenység, indulat, félelem, szégyenérzet, elkeseredettség befolyásolta egymáshoz fűződő viszonyát, a kapcsolatuk rokoni, érzelmi stb. mibenlétét, amely tényezők elemzése ugyancsak ismert személyű elkövető esetén lehetséges. Az ismeretlen tettes által elkövetett élet elleni cselekményeknél az elkövetői tudattartalom vizsgálata és ezáltal a szándék meghatározása csak elméleti síkon képzelhető el. Az államnak a társadalom felhatalmazásából keletkező büntetőigénye/kötelessége teljesíthetőségét, ismeretlen elkövető testsértéssel elkövetett, halált eredményező cselekményének megítélésekor helyesen, a ténylegesen véghez vitt bűncselekményhez igazodva (Bócz, 2017, 783-784.), emberölésként minősítéssel kell lehetővé tenni (Bogdány, 2019, 102.). A jogegységi határozat, az alaktani tényezők felismerésének és értékelésének hangsúlyozásával, még ismeretlen tetteses ügyek számára is ad iránymutatást a helyes büntetőjogi minősítéshez. Nem kétséges tehát, hogy például egyrendbeli, életfontosságú szervre irányított, arra alkalmas méretű késsel történő szűrő mozdulat által okozott szívtájéki sérülés folytán

bekövetkezett halál helyszínén – az önkezü kivitelezés kizárását követően – nem más bűncselekmény, mint emberölés büntettének gyanúja fogalmazható meg.

A szúrással elkövetett öngyilkosságok ismérvei

A bűnözésnél nagyságrendekkel alacsonyabb mennyiségű jelenségként, de ugyancsak a társadalmi beilleszkedési zavarok körébe tartozik az öngyilkosság. Oksági háttere állandóságot mutat, könnyű felismerhetősége miatt mérőszámai nagyobb pontossággal felvehetők, mint a vele közös gyökerű bűnözés mutatóinak (Bakóczi & Sárkány, 2001, 360.), egyebek közt a minősítéstől vagy a rendbeliségtől függő, koronként változó szempontok szerint felvett adatai (Sárkány, 2012, 267.). Hozzá kell tenni ugyanakkor, hogy – szemben a befejezett esetek régről vezetett adatsorával –, csupán az 1970-es évek közepéig rögzítették (Андорка et al., 1986, 25–27.) az akkoriban ötszörte több öngyilkossági kísérletek számait. Írásomnak nem célja, hogy az öngyilkosságok okságát vagy evolúcióját mélyebben bemutassa, a halállal végződő testsértések ön- vagy idegenkezűségének felismeréséhez és bizonyításához azonban indokolt a jelenség bizonyos – pszichológiai megközelítésben történő – tartalmi és statisztikai alapú, mennyiségi jellemzőit felvázolni. Öngyilkosság vagy annak látszó eset helyszínén a nyomozó hatóság képviselője az alábbi három alapkérdést teszi fel a hozzátartozóknak. A kapott válaszokból, a helyszíni elváltozások értékelésével együtt, nagy valószínűséggel lehet következtetni a tett önkezüségére.

1. Hangoztatta-e az elhunyt az öngyilkossági szándékát?

A kérdés a szakirodalomban preszuicidális szindrómaként (Ringel, 1974, 367–380.) leírt, öngyilkosság előtti tünetcsoport környezet általi észlelésére irányul. Lényege, hogy az öngyilkossághoz vezető folyamat során a személyiség érdeklődései és motivációi a külvilág felé fokozódóan csökkennek (dinamikus beszűkülés). A növekvő frusztráció ellenére az agresszió nem tud levezetődni, az gyakran harag, elégedetlenség formájában a saját személyiség ellen irányul (gátolt agresszió). A beszűkült érdeklődés az öngyilkossággal kapcsolatos fantáziák felé nyílik, melyek kiterjedhetnek az egyén halála után a környezet reakciójára, a hátramaradottak büntudatára, fájdalmára, amelyet az egyén büntetésképpen akár kíván is (öngyilkossági fantáziák) (Buda, 1997, 32–34.). Az esetek túlnyomó többségében azonban az önpusztító tettet megelőző végső elhatározás előtt figyelemfelhívás, az eltérésre befolyásolás szándékával az egyén a tervezett cselekménnyel összefüggő, általában a nemlétre utaló verbális vagy nonverbális, esetleg indirekt közlést intéz a környezetéhez, melyet

„cry for help”-nek, segélykiáltásnak nevez a szakirodalom (Buda, 1997, 26–28.; 34.) Ennek a közlésnek az észlelésére kérdez a nyomozó. A válaszolók nem ritkán utólagosan ismerik fel az elhunyt korábbi kommunikációjának segélykérő jellegét, közvetett tartalmát, de magára a folyamat megtapasztalására is szolgálhatnak adatokkal.

2. Az elhunytnek volt-e korábban öngyilkossági kísérlete?

Az öngyilkossági szindróma, különösen a környezetből érkező kedvező ingerek hatására, még a súlyosabb formájában is megváltozhat, időlegesen eltűnhet. A sikertelen próbálkozásokat követően létrejöhetnek akár kiegyensúlyozott pszichés állapotok is. Jól mutatja a jelenség bűvópatak jellegét, hogy újabb kiváltó probléma, konfliktus esetén az egyén könnyen visszatérhet azokhoz a strukturált motivációkhoz és képzetekhez, amelyek korábban is modellt kínáltak az öngyilkos cselekedetben testet öltő problémamegoldásra. Ezért vannak veszélyeztetettebb helyzetben az öngyilkosságot már megkísérelt emberek (Buda, 1997, 35; 37.). Lehetséges, hogy válaszukban a hozzátartozók egy távoli és/vagy komolytalannak minősített, nagy valószínűséggel csupán a szűk környezet előtt ismert életeseményt tudnak megemlíteni, de az a múltbéli cselekedet indikátorként szolgál az önkezdés igazolásához.

3. Volt-e a családban öngyilkosság?

Mivel a szocializáció legfontosabb színtere a család, ezért az ott történt öngyilkosság vagy annak kísérlete viselkedésmintaként szolgál az egyén számára személyiségének problémája, feszültsége, zavara megoldási módjára. Példát közvetít ugyan a média vagy a tágabb ismerősi, szomszédsági, sorstársi környezet is, de a családban látott vagy közvetlenül hallott öngyilkosság előkészítő, szocializáló hatása nagyobb, mint más példáké (Buda, 1997, 25.). A hozzátartozók válaszából megismert családi öngyilkossági előzmény az egykori családtag példájának az elhunyt számára nyújtott közvetlenségével járul hozzá az oki tényezők feltáráshoz.

Hazánkban az öngyilkosságok száma, a korábbi csökkenést követően, évek óta stagnál. 2018-ban 1656-en hunytak el önártalom miatt, 1276 férfi és 380 nő. A férfiak számát tekintve ez az előző évi abszolút minimumhoz képest csupán 35-tel több, a nőknél viszont ez az eddigi legalacsonyabb szám (URL3). Az 1970–2010 közötti időszakra vonatkozó adatokból megállapítható, hogy az öngyilkosságot elkövetett férfiak aránya a nőkéhez képest trendszerűen közelít a négyszereshez. A középkorú férfiak kifejezetten veszélyeztetettek, az időskorú férfiak körében pedig extrém magas az öngyilkossági hajlam. A fővárostól a kisebb települések irányába nagyobb a százezer főre vetített öngyilkosságok

gyakorisága (Zonda, Paksi & Veres, 2013, 10–15.). Az Alföld teljes területén az ott élők öngyilkossági hajlandósága a kétszerese az ország nyugati-északi részén élő népességnek (Zonda, Paksi & Veres, 2013, 29–30.).

Az öngyilkossághoz alkalmazott módszerek körében a férfiak között hagyományosan közel 60%-os arányt képvisel az akasztásos halál, míg a nők esetében a leggyakoribb a gyógyszer(vegyszer-)mérgezés.

A témánk szempontjából lényeges szúró-, vágóeszközzel elkövetett befejezett öngyilkosság mindössze átlagosan 1,9% a kivitelezés módjai között, a férfiak körében kissé gyakrabban (Zonda, Paksi & Veres, 2013, 23–26.). Ezt a több évtizedes adatokat átlagoló arányt alapul véve kijelenthető, hogy a Magyarországon évente bekövetkező 1600–1700 öngyilkossági esetből mintegy 32–34 esetben követnek el szúró-, vágóeszközzel öngyilkosságot, többségében férfiak. Mivel az emberölések számadatainál közölt évi alig száz befejezett cselekmény felét szúrással követik el, így annak a valószínűsége, hogy a szúrás következtében meghalt személy ügyében a helyszínen vizsgálódó hatóság önkezű vagy idegenkezű cselekménnyel szembesül, közel azonos!

A támadó szúrások kriminalisztikai jellemzői

Az élet elleni cselekmények esetében a büntetőjog által védett tárgy az emberi test, annak épsége, sérthetetlensége. Az igazságügyi orvostan ezért nem csupán a kriminalisztika kialakulásában játszott kiemelkedő szerepe miatt válik az elsőként segítségül hívott bűnügyi tudománnyá az élet elleni bűncselekmények vizsgálatakor, de fontos helyet kap egyebek közt, a halálos okfolyamatnak, a sérülés mechanizmusának feltárásában is (Fenyvesi, 2017, 29.).

Testi sérülés kapcsán bizonyítandó tény büntetőeljárásban történő megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, ezért orvosszakértőt kell alkalmazni. Az élet elleni támadások büntetőjogi értékelésénél figyelembe vett tényezők vizsgálata irányadó az önkezűség vagy idegenkezűség elhatárolásánál is, ezért az orvosszakértőtől az alábbi kérdéscsoportokban várható vélemény (URL4)⁸.

„A támadott testrészt illetően, a sérülést az elhelyezkedése alapján a sérült ejthette-e önmagán vagy sem?”

8 Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. számú módszertani levele a testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosszakértői véleményezéséről. Az intézet 2015. szeptember 15-ével megszűnt, a módszertani levél hatályát veszítette. Új szabályozás hiányában a módszertani levél az orvosszakértői tevékenységre továbbra is irányadó.

Vannak „kedvelt” helyek, amelyekre irányozva a kívánt, azaz a halálos eredmény biztosabban bekövetkezik. Szúrás esetén, a mellkas általi védelem ellenére, a szív tájék tipikusan ezek közé tartozik. Önkezü szúrással ugyanakkor nehezen vagy egyáltalán nem elérhető a hát, illetve a lapockák melletti terület. Idegen kéz által ejtett szúrás satorna a mellkasi szúrás esetében többnyire lefelé irányul, szemben a felfelé mutató hasfali szúrással.

„A sérülések jellegét tekintve, azok számossága, kombinációja, felszínes vagy mély volta, próbálkozási nyomok, védekezési sérülések megléte vagy hiánya állapítható-e meg?”

Közel azonos területen, különböző mélységű próbaszúrások tipikusan önsértésre utalnak, melyek megelőzik a végső, áthatoló szúrást, és egyben a sorrendjükre is engednek következtetni. A támadás elhárítására feltartott kezek szúrta, metszett sérülések keletkezhetnek, melyek hasonlóságuk ellenére megkülönböztetendők az önsértéskor az eszköztől lecsúszó kéz hajlító felületének esetleges metszésétől. A védekező mozdulatok nyomaitól némileg eltérően váratlan támadást vagy dulakodást tükröz a felkar áthatoló szúrta sebe (Sótonyi, 2011, 129–132.).

Itt érdemes megemlíteni, hogy bár az úgynevezett fecskefarok képződés, melynek során a szúró kéz az eszközt csak részlegesen húzza vissza, majd a tengelye körül kissé elfordítva ismét szúr, általában a résztvevők testhelyzetének megváltozásakor, idegenkezűleg alakul ki (Sótonyi, 2011, 128.; Gábor, 1983, 102.), de létrejöhet önsértéssel is, ha a mellüreget védő bordákban fennakadt szúrást követi egy hasonló, immár sikeres mozdulat. Biztosabb magyarázattal a szúrás satorna boncoláson történő feltárása szolgál.

„A szakvéleménynek ki kell térni a sérülés súlyossága és a cselekvőképesség összefüggéseire, valamint a test és a ruházat sérüléseinek egyeztetetőségére.”

Esetenként változó mértékben, függően például a szívburok szívfojtáshoz vezető vérrel telítődésének ütemétől (Gábor, 1983, 102.), a sérült a mégoly súlyos szív sérülés elszívódását követően is képes lehet a fizikai cselekvőségre. Ennek során helyzetet, helyet változtathat, az okozó eszközt elrejtheti, a közeléből eldobhatja, szenvedhet más jellegű sérüléseket, sőt okozhat másnak sérülést. Ebben az összefüggésben kiemelkedően fontos, hogy az okozó eszköz a holttest környezetéből előkerül vagy sem. Bár az előbbi lehetőség sem ritka idegenkezű elkövetéskor, de az utóbbi körülmény nyomtatékosan az önkezüség ellen szól és magyarázatra szorul.

A test sérülései és a ruházaton ezzel kapcsolatban keletkezett elváltozások részben azok egyeztetetősége miatt jelentőséggel bírnak – bár ez már átvezet a nyomszakértés területére. Ugyanakkor a ruházat sérülésének hiánya, igaz nem kizárólagos kísérőjelenségként, de az akadálytalanabb elkövetés érdekében,

a támadott testtájék ruházatrétegének csökkentésével, lemeztelenítésével az önkezésre jellemző (Sótonyi, 2011, 130.).

A szív táji szúrás ön- vagy idegenkezésége megítélésében az orvosszakértéssel azonos szerepet játszik az annak megállapításaiból táplálkozó, azt alátámasztó, a keletkezési okfolyamatot esetenként kiterjesztő nyomszakértői tevékenység. A történetek rekonstruálásakor a szakvéleményekben megtestesülő két bizonyíték között ellentmondás nem maradhat fenn, hiszen az a kriminalisztikai „mi történt?” alapkérdésének megválaszolatlanságát, lényegében a tényállás felderítetlenségét jelenti. Az emberi testen keletkezett eszköznyomokkal és azokkal összefüggően a nyomszakértés lehetőségei három területre terjednek ki. Az egyik típusa az adható válaszoknak a testfelszínen keletkezett, orvos által leírt, kívánatosan méretarányos fényképezéssel rögzített szúrt seb vizsgálata, az abból levonható, az okozó eszköz sajátosságaira vonatkozó következtetések, úgymint egy- vagy többlülőség, pengeszélesség (ebből következően az eszköz mérete), pengétartás. E helyütt érdemes említeni azokat az eseteket, amikor a sértett nem a helyszínen hal meg, hanem az alakvesztéssel kísért sebellátásra is kiterjedő életmentő operációt követően, a kórházban. A szúrt seb vizsgálatakor, majd a műtétkor történő részletes leírása, esetleg fényképezése, még inkább kimetszéssel rögzítése ritkán teljesülő szakértői kívánalmak. Bár mellkasi szúrásakor – ellentétben a hasfal hasonló sérülésekor – a bemeneti nyílás csak csekély mértékben mozdul el a szúrás irányába, de a bőr rugalmassága miatt az eszköz méretei ez esetben is a valósnál kisebb nyomban képeződ(het)nek le (Sótonyi, 2011, 128.), mivel a nyomhordozó anyaga nagyban befolyásolja a nyomok minőségét. Ugyanaz a kés más nyomot hagy fémen, fán, emberi testen (Balláné, 2004, 365.). A nyomszakértői kompetencia másik kérdésköre a keletkezési mechanizmus felvázolása, amely továbbfejítése az orvosszakértői vélemény szűrőcsatorna irányára vonatkozó megállapításainak. A támadott mellkasi terület ellenoldalisága összefügg a támadó kezűségével. A jobbkezes elkövető a vele szemben álló sértett mellkasát tipikusan balról sérti, és fordítva. Természetesen ennek ellenkezője igaz lehet hátulról érkező, váratlan vagy menekülés során elszenvedett sérülés esetén (Nagy, 2014, 47.).

A keletkezési mechanizmus tágabb vizsgálatával függ össze a nyomszakértői feladat harmadik területe, a sérült ruházatának vizsgálata (Balláné, 2004, 368.). A sikeres végrehajtás érdekében az önkező elkövetés gyakori kísérőjelensége a támadott testtájékról a ruházat részben vagy egészben történő eltávolítása. Magyarán szorul azonban, ha a felsőtest ruházata, annak rétegei olyan, egyébként az okozó eszközzel mérethasonlóságot mutató anyagfolytonosság megszakadást hordoznak, amelyek nem egyeztethetők a mellkasi szúrt sérülés anatómiai elhelyezkedésével. Kismértékű oldalirányú elcsúszás – más körülmény hiányában – a ruházatnak test megtámasztás melletti elfordulásával adódhat önsértés

esetében is, de jelentősebb, kétdimenziós eltérés a szűrást megelőző dulakodásra, a ruházat idegen kéz általi megragadására, megcsavarására, a támadás célpontjának rögzítésére utal és bűncselekményi gyanúokat képez.

Ugyan a mellkasi szúrt sérülésekhez a külvilág felé általában csekély mennyiségű vérzés társul, de a többnyire a próbálkozási nyomok körébe sorolható vagy a sértett megtámadására utaló metszett, szúrt-metszett sérülésekből származó vér nyomtani szempontú helyszíni elemzése ugyancsak körütekintést igényel. Az aktív vérnyomok közül – melyek keletkezésére a gravitáción kívül másféle, például emberi erő is hathat – a többször szűrő véres kés lendítésekor a környező tárgyakon képződő elhajítódás az idegenkezű elkövetés mellett szól (Petrétei, 2014, 57–59.).

Az élet elleni bűncselekmények és különösképpen az öngyilkossági esetek túlnyomó többségében az ügyek kezdetén a helyszínen nincs jelen nyomszakértő. A nyomok elemzését és elsődleges értékelését ezért a helyszínen intézkedő bűnügyi szakembereknek (bizottságvezető, bűnügyi technikus) és a halottvizsgálatot végző orvosnak kell végrehajtaniuk [351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet 1. § 4., 5. pont]. Értékelésük eredményeként lehet és a döntést hozó vezetőnek kell megválasztani a megfelelő eljárási formát. Bár az okozó eszköz hiányában is lehet következtetni az eszköz fajtájára, egyedi jellegzetességeire és használati módjára (Balláné, 2004, 368.), azonban le kell szögeznünk, hogy amennyiben a sérültnek a túlélési időben az eszköz áthelyezésére végzett esetleges tevékenységét vagy más személynek a helyszín megváltoztatását eredményező, nem tettesi cselekményét tisztáztuk, és a mellkasi szúrt sérülést okozó eszköz nem kerül elő, akkor felmerül az élet elleni bűncselekmény gyanúja és az intézkedést ennek megfelelően kell tovább folytatni.

Az elméleti háttér felvázolása után írásom második részében Bács-Kiskun megyei esettanulmányokkal szemléltetem a sértő mellkasi szűráások kivizsgálásának sajátosságait.

Felhasznált irodalom

- Andorka R., Buda B., Donga K., György I., Kolozsi B., Moksony F., Münnich I., Pataki F. & Vág A. (1986). *Társadalmi beilleszkedési zavarok Magyarországon*. Kossuth Könyvkiadó
- Aronson E. (1992). *A társas lény*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Bakóczy A. (1984). *Az emberölés*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Bakóczy A. & Sárkány I. (2001). *Erőszak a bűnözésben*. BM Kiadó
- Balláné Füstzer E. (2004). *Nyomtan (traszológia)*. In Bócz E. (Szerk.), *Kriminalisztika I.* (pp. 333-376). BM Duna Palota Kiadó

- Bogdány Gy. (2019). *Az emberölési ügyek nyomozási hibáiról és a szerencse jelentőségéről. Belügyi Szemle*, 3(67), 91–114. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.3.6>
- Bócz E. (2017). A büntetőígényről. *Magyar Jog*, 12, 782–784.
- Buda B. (1997). *Az öngyilkosság*. Orvosi és társadalomtudományi tanulmányok. Animula Kiadó
- Fenyvesi Cs. (2017). *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Dialóg Campus Kiadó
- Gábor I. (1983). *Igazságügyi orvostan kriminalisták számára*. BM Könyvkiadó
- Kerezsi K. (1996). Az erőszakos bűnözés. In Gönczöl K., Korinek L. & Lévai M. (Szerk.), *Kriminológia – Bűnözés – Bűnözéskezelés* (pp. 155-171). Corvina Kiadó
- Korinek L. (2019). Félelem a bűnözéstől, rejtett bűnözés. In Borbíró A., Gönczöl K., Kerezsi K. & Lévai M. (Szerk.), *Kriminológia* (pp. 375-398). Wolters Kluwer Hungary
- Kovács L., Bói L. & Girhiny K. (2019). *Emberölések nyomozása*. Dialóg Campus
- Kránitz M. (2004). Emberölés: áldozatok és tettesek. In Irk F. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 41.* (pp. 92-113). Országos Kriminológiai Intézet
- Miltényi K. & Vavró I. (1974). Az erőszakos bűnözés kriminálstatistikai jellemzői. In Andorka R., Buda B. & Cseh-Szombathy L. (Szerk.), *A deviáns viselkedés szociológiája* (pp. 270-288). Gondolat Kiadó
- Nagy L. T. (2015). Több ember sérelmére elkövetett emberölések kutatása. In Vókó Gy. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 52.* (pp. 41-58). Országos Kriminológiai Intézet
- Nagy T. (2014). Személyek és tárgyak nyomai. In Gárdonyi G. (Szerk.), *Módszertani útmutató 1. Bűnügyi technikusok részére* (pp. 34-49). Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar
- ORFK (2017). Az élet elleni bűncselekmények nyomozásának aktuális kérdései. Előterjesztés a 2017. május 23-ai bűnügyi főigazgatói értekezletre. <https://doi.org/10.30716/RSZ/2017/1/6>
- Petrétei D. (2014). Helyszíni vérmegvizsgálás. In Gárdonyi G. (Szerk.), *Módszertani útmutató 1. Bűnügyi technikusok részére* (pp. 57-61). Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar
- Ringel, E. (1974). A preszuicidális szindróma (öngyilkosság előtti tünetcsoport) tünetei. In Andorka R., Buda B. & Cseh-Szombathy L. (Szerk.), *A deviáns viselkedés szociológiája* (pp. 367-380). Gondolat Kiadó
- Sárány I. (2012). Az erőszakos bűnözés és az öngyilkosság etiológiája. In Hautzinger Z. & Verhóczy J. (Szerk.), *Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére* (pp. 265-271). Magyar Rendészettudományi Társaság
- Sótonyi P. (2011). *Mechanikai erők behatására keletkező sérülések*. In Sótonyi P. (Szerk.), *Igazságügyi orvostan* (pp. 123-199). Semmelweis Kiadó
- Szilvási Gy. P. (2019). A rendőrség és a közigazgatási eljárás. *Magyar Bűnüldöző*, 1-2, 81–110.
- Virág Gy., Kulcsár G. & Rosta A. (2019). Erőszakos bűnözés. In Borbíró A., Gönczöl K., Kerezsi K. & Lévai M. (Szerk.), *Kriminológia* (pp. 557-606). Wolters Kluwer Hungary
- Zonda T., Paksi B. & Veres E. (2013). Az öngyilkosságok alakulása Magyarországon (1970-2010). Központi Statisztikai Hivatal, *Műhelytanulmányok 2.*

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: A 2008–2017 években történt emberölések számáról az Eurostat által közzétett adatok.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Homicide_2008-2017.png

URL2: ORFK Kommunikációs Szolgálat: A valós emberölési adatok. 2019. 11. 07. [http://www.](http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/a-valos-emberolesi-adatok)

[police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/a-valos-emberolesi-adatok](http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/a-valos-emberolesi-adatok)

URL3: Központi Statisztikai Hivatal: Halálozások a gyakoribb halálokok szerint (1900-).

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnh001.html

URL4: Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. számú módszertani levele a testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosszakértői véleményezéséről. [https://semmelweis.](https://semmelweis.hu/igazsagugy/modszertani-levelek/)

[hu/igazsagugy/modszertani-levelek/](https://semmelweis.hu/igazsagugy/modszertani-levelek/)

Alkalmazott jogszabályok

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről

351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet a halottvizsgálatról és a halottakkal kapcsolatos eljárásról

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsának 3/2013. számú BJE határozata

A Legfelsőbb Bíróság 4. számú Irányelve

A Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelve

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Bogdány Gy. (2021). Sértő mellkasi szúrások többszemponútú vizsgálata I. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 735-749. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.2>

Borszéki Judit

Képzési és kimeneti követelmények (KKK), tanulási eredmény alapú tantervfejlesztés, 21. századi kompetenciák a rendészeti felsőoktatásban

Training and output requirements, learning outcomes-based
curriculum development and 21st century competences in law
enforcement higher education

*„Az iskola arra való, hogy az ember megtanuljon tanulni,
hogy felébredjen tudásvágya, megismerje a jól végzett munka örömét,
megízlelje az alkotás izgalmát, és megtalálja a munkát, amit szeretni fog.”*
Szent-Györgyi Albert

Absztrakt

A Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karán az új tantervben oktatott valamennyi tantárgy leírását a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendeletben, valamint az államtudományi területen oktatott szakok és szakirányok 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendeletben megfogalmazott képzési és kimeneti követelményeinek megfelelően kell elkészíteni. A közlemény áttekintést ad ezek történeti előzményeiről, az európai és hazai felsőoktatást érintő egységesítési törekvésekről. Ismerteti a tanulási eredmény alapú tantárgyfejlesztés lényegi elemeit, majd azt vizsgálja, hogy ezek hogyan függnek össze a korszerű pedagógiai taxonómiákkal (rendszerintanokkal), továbbá az úgynevezett „4C” (creativity, critical thinking, communication, collaboration: kreativitás, kritikai gondolkodás, kommunikáció, kollaboráció) és a „21. századi” készségek fejlesztésével. Végül néhány példán keresztül bemutatja, hogy ez hogyan valósítható meg a rendészeti felsőoktatás gyakorlatában.

Kulcsszavak: tanulási eredmények, Bloom taxonómiája, kompetenciák, Európai Képesítési Keretrendszer, Magyar Képesítési Keretrendszer

Abstract

At the Faculty of Law Enforcement of the University of Public Service the descriptions of all the subjects of the new curriculum must be complied according to the training and output requirements of the 18/2016 Decree of the minister of human resources and of the 222/2019 Government Decree. The paper gives an overview of their historical background and the standardisation efforts concerning higher education in Europe and Hungary. It discusses the key elements of learning outcome-based subject development and investigates how they are related to modern pedagogical taxonomies and to the development of the so-called “4C” (creativity, critical thinking, communication and collaboration) and “21st century” skills. Finally, through few examples, it presents how it can be implemented in law enforcement higher education.

Keywords: learning outcomes, Bloom’s taxonomy, competences, European Qualifications Framework, Hungarian Qualifications Framework

Bevezetés

Tapasztalataim szerint a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Karán (NKE RTK) a tantárgyleírások megfogalmazására kötelezett, de a felsőoktatási minőségbiztosításban és a pedagógia fejlődés irányai terén nem nagyon járatos kollégák nem ismerik a képzési és kimeneti követelmények bevezetésének előzményeit és pontos célját. Igaz, hogy már a jogelőd Rendőrtiszti Főiskola idejében (Molnár, 2001, 2007; Amberg & Molnár, 2004; Krémer & Molnár, 2010, 2011) és az utóbbi években is születtek a témával (Hegedűs, 2019; Molnár, 2019, 2019a), valamint a Z generáció és a rendészeti alapkompenciák összefüggéseivel kapcsolatos (Magasvári, 2019; Erdős, Magasvári & Szabó, 2019; Ürmösné & Barnucz, 2020; Ürmösné, Banucz & Faddi, 2020), igen hasznos közlemények. A Nemzeti Közszerzői Egyetem is már korábban megkezdte a képzésfejlesztést (Kovács, 2016), erre kiváló példaként szolgál az évente megrendezésre kerülő Közös Közszerzői Gyakorlat is, melynek célja, hogy a hallgatók valós problémák megoldásán keresztül végezzék el a saját hivatásukból adódó feladataikat (Kovács, 2018). A rendészeti (szak) nyelvoktatás során pedig mindig is kompetenciákat fejlesztettünk (Borszéki, 2017; Ürmösné & Barnucz, 2020). A kompetencia fogalmának megértéséhez, a rendészeti felsőoktatásban betöltött szerepének meghatározásához, a képzési és kimeneti követelmények (KKK) korszerű oktatási módszerekhez kapcsolódó funkciójának megértéséhez azonban – véleményem szerint – szükséges ismerni

a téma elméleti hátterét, a kompetenciák fejlesztésének a korszerű oktatási trendekben elfoglalt helyét.

A felsőoktatásban az új KKK-k megfogalmazásának követelménye általában a minőségbiztosításhoz, az intézményi akkreditációhoz, a bolognai folyamat-hoz, Magyarországon pedig sajátságosan az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszeréhez (European Qualifications Framework – EQF) és az Országos, majd Magyar Képesítési Keretrendszerhez, az ezek ajánlásait megfogalmazó rendeletekhez kapcsolódik (Patyí & Barnucz, 2020). A képesítési keretrendszerek 20. századi európai megjelenése ahhoz a szemléletváltáshoz köthető, amelynek értelmében a képzés bemeneti jellemzői és folyamata, tartama helyett annak kimeneti eredményeire kell összpontosítani, a bemenet-orientált modellt fel kell váltsa a kimenetorientált szemlélet. Más szóval az oktatás-képzésről, a tanítási folyamat elemeiről a hallgatók tanulására, annak fejlesztésére, szervezésére és eredményeire, a tanuló által megszerzendő ismeretekre, készségekre, kompetenciákra került át a hangsúly. Az új paradigma érvényesítésének eszköze a tanulási eredmények (learning outcomes – LO) koncepciójának alkalmazása (Tót, 2017; Temesi, 2011, 2016). A témával foglalkozó szakértők nem győzik elégszer hangsúlyozni, milyen rendkívüli jelentőséggel bír ez a szemléletváltás: a tanulási folyamat előtérbe helyezése a tanítással szemben, a tanulók nézőpontjának fokozott figyelembevétele azt eredményezi, hogy a tanterv, tanmenet tervezéskor a fő kérdés az, hogy a tanulónak a tanulási folyamat végére hová kell eljutni, hogyan kell őt ebben támogatni. Így a képzés szerkezete nem a tanítás, hanem a tanulás logikája mentén fog felépülni, azt az elérendő tanulási eredmények fogják meghatározni. Ez pedig természetesen magával vonja azt is, hogy a képesítések felhasználói erőteljesebben jeleníthetik meg a saját szempontjaikat, igényeiket (Derényi, 2015, 5.).

A felsőoktatást (is) érintő európai és hazai egységesítési folyamatok 1980-tól napjainkig

A felsőoktatási minőségbiztosítás akár a 18. századi Amerikáig is visszavezethető (URL1), azonban területi korlátok miatt úgy vélem, elegendő röviden, időrendben vázolni annak a 20. század végén kezdődött történetét, valamint az ettől el nem választható, oktatás-képzéssel kapcsolatos általános európai keretrendszerek kialakulását.

1980-as, 1990-es évek: Az Egyesült Királyságban, majd több európai országban (Norvégia, Dánia, Svédország, Írország, Franciaország) megjelennek

a kutatási eredményekre alapozott, a tanulási eredmények alkalmazásával elkészített képzési keretrendszerek a szakképzéseknek a munkaerőpiaccal való jobb kapcsolódásának elősegítésére, először (az állami) szakképzés egyes területein, majd ezek egyre szélesebb körben terjednek el (Temesi, 2011).

- 1990-es évek: A kelet-európai országokban – főleg az állami oktatásirányítás intézményeiként – megalakulnak a nemzeti felsőoktatási minőségbiztosítási, akkreditációs szervezetek, Magyarországon a Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB).
- 1999: Az EU-tagállamok oktatási minisztereinek képviselői Bolognában megfogalmazzák a Bolognai Nyilatkozatot, amelynek célja a közös Európai Felsőoktatási Térség (EFT) kialakítása (Kennedy, 2007).
- 2001: Maastrichtban, a közel azonos minőségbiztosítási rendszerekkel rendelkező 12 ország részvételével a bachelor és master fokozatok akkreditációjának egyeztetése céljából megkezdődik egy közös keretrendszer kidolgozása, Közös Minőségi Kezdeményezés (Joint Quality Initiative) néven (Derényi, 2010; Temesi, 2011, 64–65.).
- 2002: Az uniós lisszaboni elvek szellemében megszületik a Koppenhágai Nyilatkozat, mely kiemelt célként fogalmazza meg a munkaerő mobilitásának elősegítését, és ennek érdekében az egyes tagállamokban megszerezhető képesítések könnyebb összehasonlítását. A foglalkoztathatóság és a versenyképesség javításának érdekében hangsúlyozza az egész életen át tartó tanulás alapvető fontosságát, valamint meghatározza a nem formális és informális tanulás fokozottabb előmozdítása érdekében szükséges feladatokat (koppenhágai folyamat) (Temesi, 2011; Derényi, 2010).
- 2003: A bolognai folyamat reformelképzeléseinek szellemében a felsőoktatásért felelős miniszterek megállapodnak Berlinben egy, az aláíró 46 országon átívelő képesítési keretrendszer kialakításában és a fokozatok és képzési idők kölcsönös elismerésének rendszerében.
- 2004: Egy Dublinban tartott konferencia nyomán dublini szintleírások (dublin descriptors) néven a további fejlesztés kiindulópontjává válik a bachelor és master szintek kimenetét leíró (BAMA jellemzők), a tanulási eredményeket alkalmazó általános keretrendszer. A 2000-ben induló Tuning program generikus kompetenciák meghatározásával biztosít közös referenciapontokat, majd 15–20 ország felsőoktatási intézményeinek együttműködése révén, módszertanának felhasználásával számos szakterületi specifikáció születik meg (Temesi, 2011, 64; Derényi, 2010).
- 2005: A felsőoktatásért felelős miniszterek bergeni értekezlete elfogadja az Európai Felsőoktatási Térség számára kidolgozott keretrendszert (Standards

- and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area – ESG). (A dokumentumot 2015-ben újítják meg.) A bolognai folyamat célkitűzései között nem csak az aláíró országok felsőoktatási képzési szerkezetének többciklusúvá tétele, ezáltal az átjárható, egymás képzéseit, okleveleit kölcsönösen elismerő, az európai átfogó keretekkel összeegyeztethető nemzeti képesítési kereteket magában foglaló felsőoktatási térség megteremtése szerepel. (Az egymásra épülő képzési ciklusokat és a bolognai kreditrendszer hazánkban ugyanebben az évben a felsőoktatásról szóló CXXXIX. törvény kodifikálja.) Emellett nagy fontossággal bír az új európai képesítések főbb jellemzőinek meghatározása, a szükséges fogalomrendszer kialakítása. Az aláírók elkötelezik magukat, hogy 2010-re Európa-szerte minden felsőfokú intézményben folyó képzési programot és ezek minden jelentősebb alkotóelemét tanulási eredmények és kompetenciák formájában írják le (Kennedy, 2007, 11.; Temesi, 2011; URL2).
- 2006: A 15/2006. OM rendelet 1. számú melléklete megfogalmazza az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeit. Ez a már említett dublini szintleírásokat veszi alapul, és egységes szerkezetben szabályozza valamennyi szakon az elsajátítandó általános és szakmai kompetenciákat (Nagyné & Gubán, 2018).
- 2008: Az Európai Parlament elfogadja az Európai Képesítési Keretrendszert (EKKR), melynek kidolgozása még 2000-ben kezdődött el. Legfontosabb szakpolitikai céljai a mobilitás és az egész életen át tartó tanulás elősegítése. A képesítéseket tanulási eredményekben (tudás, képességek, egyéb kompetenciák) határozza meg, megfogalmazza azok szintjellemzőit, ezáltal egyfajta fordítóeszközként funkcionál a nemzeti keretrendszerekben szereplő képesítések értelmezéséhez. Szintleíró jellemzőit nyolc referenciaszinten fogalmazza meg, ezek közül a 6–8. szintet olyan módon írja le, hogy azok a felsőoktatásban elfogadott leírásmód legfőbb elemeit is magukban foglalják. A 2069/2008. kormányhatározat rögzíti az EKKR-hez való csatlakozás és az Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR) létrehozásának szükségességét (Tót, 2017; Temesi, 2011, 22.).
- 2011: Megszületik az 1004/2011. kormányhatározat az Országos Képesítési Keretrendszer létrehozásáról és bevezetéséről.
- 2012: Az 1229/2012. kormányhatározat intézkedik arról, hogy a fejlesztések TÁMOP (Társadalmi Megújulás Operatív Program) forrásokból folytatódjanak, és az OKKR helyett a Magyar Képesítési Keretrendszer (MKKR) elnevezést vezeti be. Az MKKR egyes szintjeit leíró jellemzőit tartalmazó táblázat az 1229/2012. (VII. 6.) kormányhatározat 1. számú mellékletében jelenik meg (Farkas, 2017b).

- 2013: Az 1791/2013. kormányhatározat arról rendelkezik, hogy készüljön javaslat a magyar képesítések besorolásáról az MKKR szintjeinek megfelelően, valamint az MKKR-nek az EKKR szintjeivel történő megfeleltetés előkészítéséről.
- 2015: Brüsszelben elfogadják a magyar keretrendszer Európai Képesítési Keretrendszerhez való megfeleltetési jelentését. A felsőoktatásban megszerzhető szakképzettségek MKKR szintjeit tartalmazó 139/2015. (VI. 9). Korm. rendelet megjelenése után szinte azonnal megkezdődik a bolognai folyamat során kialakított felsőoktatási KKK-k tanulási eredmény alapú átalakítása. A TÁMOP-4.1.3 projekt keretében szintenként definiálják a képzési területtől független, általános kompetenciákat, valamint a 12 felsőoktatási képzési területen mind a négy szintre (felsőoktatási szakképzés, alapképzés, mesterképzés és doktori képzés) meghatározzák a szakmai, szakterület-specifikus kompetenciákat (Farkas, 2017b).
- 2016: A 18/2016. EMMI rendelet a felsőoktatásban megszerzhető végzettségi szinteket leíró általános jellemzőket, kompetenciákat már az MKKR négy deskriptora, szintleíró jellemzője (tudás, képesség, attitűd, illetve autonómia és felelősség) alapján megfogalmazott tanulási eredmények szerint határozza meg (URL3; Tót, 2017).
- 2019: A 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet meghatározza az államtudományi képzési területen szerezhető képesítéseket és a képzések képzési és kimeneti követelményeit.

A hazai felsőoktatást érintő keretrendszerek jelentősége

A fentieket összefoglalva: európai szinten tehát alapvetően két képesítési keretrendszerről beszélünk. Az egyik a Bolognai Keretrendszer, azaz a 2005-ben elfogadott Európai Felsőoktatási Térség Képesítéseinek Keretrendszere (EFT-KKR). Ez a formális felsőoktatáshoz kapcsolódik, és a felsőoktatási szakképzés (rövid ciklus), valamint a három felsőoktatási ciklus (alap-, mester- és doktori képzés) tanulási eredményeit írja le. A másik a 2008-ban létrehozott EKKR, azaz az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszere. Ez magában foglalja a közoktatás, szakképzés, felnőttképzés, felsőoktatás, valamint a nem formális képzési programok képesítéseit, és azokat nyolc szinten rendezi el (Tót, 2017). Látható, hogy a két keretrendszer hangsúlyaiban jelentősen különbözik. Az EFT-KKR a felsőoktatásra fókuszál, célja az EFT képzési szerkezetének harmonizálása, itt a konkrét képesítéseket kell a keretrendszerben meghatározott ciklusokhoz besorolni. Az EKKR az egész életen át tartó

tanulásra összpontosít, és fordítóeszközként a nemzeti rendszerek egymáshoz viszonyítását van hivatva elősegíteni. Ezért az EKKR szintjeihez nem a képesítéseket, hanem a nemzeti képesítési keretrendszerek szintjeit kell megfeleltetni (Derényi, 2010).

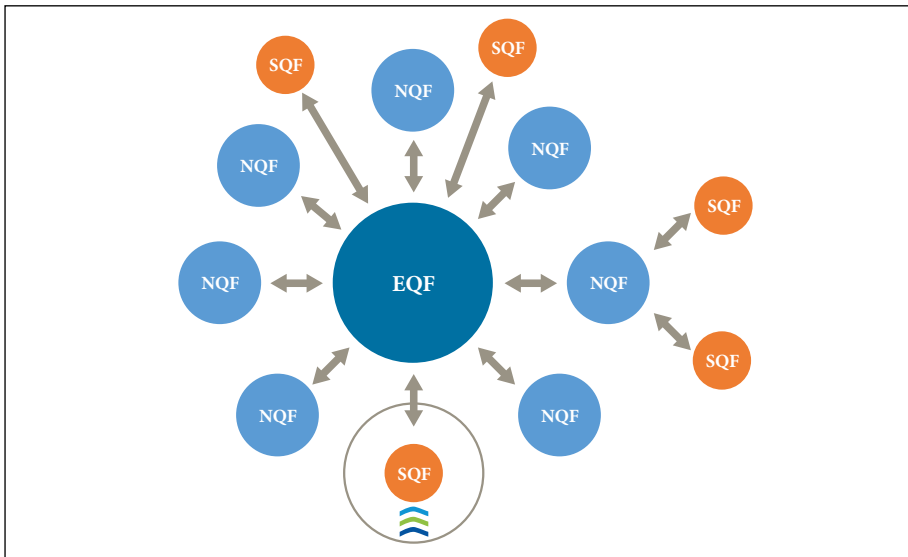
Az EKKR főbb funkciói tehát:

- a láthatóság és érthetőség biztosítása;
- a formális, nem formális és informális tanulás eredményeinek összekapcsolása;
- a tanulási utak könnyebb tervezésével, a képesítések elismerésével a mobilitás javítása;
- a képzési rendszerek működésében érintett szereplők, társadalmi csoportok közötti kommunikáció elősegítése, a munkaadók jobb informálása;
- a munkaerő országok közötti áramlásának, így végső soron
- a foglalkoztatás elősegítése, az unió versenyképességének növelése.

Az EKKR természetesen csak úgy tudja betölteni ezt a fontos szerepet, ha a tagországok társadalmi konszenzus alapján megalkotják a maguk nemzeti képesítési keretrendszereit, ez pedig az elmúlt évtizedben megtörtént. A képzés kimeneteire koncentrálnó megközelítés az oktatási-képzési reformokra is ösztönzően hat. Lengyelországban például a folyamatnak köszönhetően a teljes oktatási ágazat megújult (Derényi, 2015). Hazai érdekesség, hogy bár a magyar felsőoktatás mindkét európai keretrendszerhez (EFT-KKR és EKKR) kapcsolódik, a KKK-k 2015-ben indult újrafogalmazása óta a tantervek és tantárgyleírások készítése során a felsőoktatásban is az MKKR formai iránymutatásait, deskriptorait kell követnünk (Tót, 2017). Rendészeti vonatkozásként meg kell említeni, hogy Európában egyre több szektor is nemzeteken átnyúló közös keretrendszert hoz létre. Ezt a törekvést láthattuk már az európai bűnüldözési képzési rendszer (Law Enforcement Training Scheme) létrehozásában is (Borszéki, 2020). Az ágazati/szektorális képesítési keretrendszer ugyanazt a funkciót tölti be, mint az EKKR, de kifejezetten az ágazatok valamelyikéhez tartozó tanulást igyekszik leképezni. Az „ágazat” ebben a kontextusban a fő gazdasági funkció, termék, szolgáltatás vagy technológia alapján egy csoportba sorolt szakmai tevékenységeket jelenti. Az ágazati keretrendszer lehet nemzeti vagy európai, és az ágazatra jellemző tanulási eredményekben kifejezett hivatkozási pontként vagy normaként funkcionál (lásd 1. számú ábra). Így például a Frontex (Európai Határőrizeti Ügynökség, 2016-tól Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség) 2012-ben alkotta meg a határőr ágazati/szektorális képesítési keretrendszert (Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding) (Peres & Norris, 2015; Kiss, 2015). Ez magában foglalja az EU egész

területén a határigazgatás terén folytatott tanulmányok teljes körét lefedő tanulási eredményeket és szakmai kompetenciákat a 4–8. EKKR szintig. Közös, átfogó hivatkozási keretet kínál a határbiztonság és határigazgatás terén folyó szakmai és tudományos oktatáshoz és képzéshez. A nemzeti képzési rendszerek közötti eltéréseket ellensúlyozandó, ez a keretrendszer is egyfajta „fordítóeszközül” szolgál a nemzeti képesítésekhez, mivel az oktatás és képzés tekintetében biztosítja az összehasonlíthatóságot és a közös nyelvezetet. 2017-ben az Egységes alaptanterv a határőrök és parti őrök alapképzéséhez az EU-ban (Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Basic Training in the EU, CCC) átdolgozott változatát (Frontex, 2017), majd a 2019-ben közzétett középszintű képzés alaptantervét (Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Mid-level Management Training in the EU, CCC Mid-level) már ehhez igazították (Kiss, 2016). A Frontex tantervek az oktatók témaköröket egyenként kapcsolják a megfelelő szakmai kompetenciákhoz, és a tanulási eredményeket a tudás, képességek és kompetenciák (felelősség és autonómia) kategóriáiban fogalmazzák meg. Az EU vámügyi kompetencia keretrendszerét (EU Customs Competency Framework) 2018-ban tették közzé (Csaba, Dézsi & Szabó, 2020).

1. számú ábra: *A határőr ágazati/szektorális keretrendszer elhelyezkedése az európai keretrendszerek között*

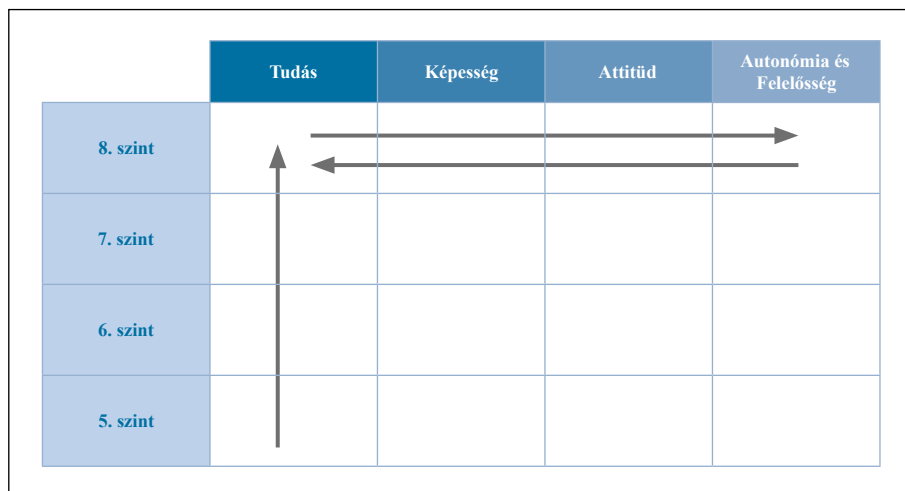

Jelmagyarázat: EQF: EKKR; NQF: nemzeti képesítési keretrendszer;
 SQF: ágazati/szektorális képesítési keretrendszer
Forrás: Frontex, 2017, 28.

Tanulási eredmények, kompetenciák

A tanulási eredmény az MKKR értelmezésében „*a tanulással – a tanulási szakasz (tanítási óra, egy tantárgy, egy modul, a gyakorlati képzési rész, a teljes képzés) végére – elérhető kimeneti követelmények leírását jelenti, kontextusba helyezett, az MKKR-hez illeszkedő tudás + képesség + attitűd + felelősség/autonómia terminológiájában meghatározott cselekvő szintű kompetencialeírás*” (Farkas, 2017b, 13.). A végzettségi szinteket leíró általános jellemzőket, kompetenciákat a különböző, korábban említett magyar rendeletekben egyszerű felsorolásként találjuk meg, pedig célszerűbb ezeket egy olyan rendszer elemeinek tekinteni, amelyben az egyes leíró kategóriák, deskriptorok alatt megjelenő tanulási eredmények horizontálisan összefüggenek egymással, egymást kiegészítik, a különböző szintek pedig vertikálisan elkülönülnek egymástól (lásd 2. számú ábra). Ugyanakkor pedig minden kompetenciaelem leírásában (például a „Képesség” oszlopába tartozó KKK-k/tanulási eredmények) meg kell jeleníteni, hogyan építkeznek fokozatosan a magasabb szintek, amelyek magukban foglalják az alsóbb szinteken már elért tanulási eredményeket (Tót, 2017, 14.).

2. számú ábra: Az MKKR felsőoktatásra vonatkozó szintjei és kompetenciái rendszerszerűen ábrázolva

Forrás: Tót, 2017, 15.

Az EKKR három deskriptort használ: tudás (knowledge), képesség (skills) és kompetencia, ez utóbbit az autonómia és felelősségvállalás (autonomy and responsibility) címszó alatt megfogalmazva (A Tanács ajánlása, 2017). Az MKKR

értelmezésében a kompetencia összetevői a tudás, a képesség és az attitűd, ezek egészülnek ki egy negyedik elemmel, a kompetenciákat az adott szituációkban jellemző „autonómia és felelősségvállalás” kategóriával (Tót, 2017; Derényi & Vámos, 2015, 7.). Meg kell jegyezni, hogy az NKE tantárgyleírásaihoz a „képesség” kategória kötelezően megadott angol megfelelőjéül tévesen választották a „capabilities” megfelelőt, ugyanis az eredeti uniós angol terminus, a „skills” szó fejezi ki leginkább a tanulás útján szerzett képességeket. Az újrafogalmazott képzési és kimeneti követelmények alkalmazása számos feladatot jelentett a felsőoktatási szakok tanterveinek megújítása, a tantárgyak követelményeinek tanulási eredmény alapú megfogalmazása során. Szükségsszerűvé vált a korábbi tanításmódszertani eszköztár átgondolása, a mérés-értékelés formáinak és módszereinek fejlesztése, a korábbi rutinok és a tanulásról való gondolkodás megváltoztatása is (Farkas, 2017b, 3.). A képzési és kimeneti követelmények újszerű, a dublini deskriptorokhoz alkalmazkodó megfogalmazását 2005-ben és 2006-ban rendeletek írták elő, de szakértők szerint ez a jogtechnikai eszközzel elindított gyakorlati megvalósítás nem volt igazán eredményes. Még egy 2014 eleji felmérés is azt mutatta, hogy *„az oktatók mindössze 19 százaléka van tisztában a tanulási eredmények fogalmával. Sem az országos, sem az európai kimeneti standardok (eredménykövetelmények) nem tudtak érdemi elmozdulást kiváltani a képzések és a képzési programok (szakok) tradicionális bemenet-és folyamatorientáltságában”* (Derényi & Vámos, 2015, 4.).

Vélhetően 2020-ban már jobb a helyzet, azonban lehet olyan oktató, aki nem ismeri teljesen azt, hogy az új tantervek és tantárgyleírások esetében miért is van szükség a tanulási eredmények újrafogalmazására. Úgy gondolom, célszerű röviden összefoglalnom az MKKR-ben alkalmazott négy deskriptor tartalmát, a 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendeletben megfogalmazott, a rendészeti oktatáshoz kapcsolódó példákkal illusztrálva.

A tudás kategóriába az adott (szak)területre vonatkozó egyszerű és magasabb szintű, lexikális ismeretek, ezek magasabb egységekbe szerveződésének szabályai, a fogalmak közötti összefüggésekkel kapcsolatos elvárások tartoznak, valamint a szakmával kapcsolatos fogalmak, tények, definíciók, szabályok, leírások, törvények, elméletek, rendszerek, összefüggések. Az eredmények mérhetősége érdekében az ismeretek kiterjedését (milyen széles a terület) és mélységét is meg kell határozni (Farkas, 2017b). A hagyományosan ismeretcentrikus megközelítés miatt a hazai szakemberek számára ennek a kompetenciaelemnek a leírása jelenti általában a legkisebb kihívást (Tót, 2017, 13.).

A képesség a tudáselemeket, ismereteket a gyakorlatban alkalmazó tudást jelenti, annak formáit írja le. Ide sorolható a készség, amelyet az MKKR automatizált tevékenységnek tekint, és a képesség, amely a feladat megoldásakor

jelentkező sokféle ismeret és készség összekapcsolása. Az MKKR kognitív (logikai, intuitív és kreatív gondolkodás használata) és gyakorlati (kézügyesség, valamint módszerek, anyagok, eszközök, műszerek használata, fizikai teljesítőképesség) készségeket is szerepeltet (Farkas, 2017a, 14.; Tót, 2017, 13.).

Az attitűd az érzelmi, viselkedésbeli összetevő, elkötelezettség, a szakmával, a munkával és a tanulással összefüggő felfogásbeli kérdések, értékelő viszonyulások (például szakmai etika) összessége. Olyan viselkedési- és magatartásformák, gondolkodási és cselekvési mintázatok tartoznak ide, amelyek befolyásolják a munkavégzés minőségét és a munkateljesítményt.

A már említett autonómia és felelősség az MKKR-ben az egyik legfontosabb kategóriának tekintett, sajátos magyar elem. Nem tartalmi kategória, hanem az adott kompetenciát, tevékenységet jellemzi, azt, hogy egy adott személy milyen önállósággal, milyen mértékű felelősségvállalással tudja azt végrehajtani. Miben képes autonóm munkavégzésre, mennyiben képes felmérni saját szakmai korlátait, felelősséget vállalni a saját és mások munkavégzéséért, annak következményeiért (Farkas, 2017a, 14.; Tót, 2017, 13.).

Lássunk néhány példát a kompetencia összetevőinek összefüggésére a 222/2019. Korm. rendeletben megfogalmazott, az államtudományi alapképzésben a rendészeti igazgatásszervezői szak határrendészeti szakirányán elsajátítandó speciális kompetenciák esetében. A táblázatból az is világossá válik, hogy nem minden kompetencia esetében fogalmazható meg mind a négy összetevő. (Érdemes megvizsgálni és összevetni a kompetenciák komponenseinek viszonyát más szakok és szakirányok esetében is.)

1. számú táblázat: A kompetenciák összetevői az MKKR szerint, példák a határrendészeti szakirányon szerezhető sajátos kompetenciákra

Tudás	Képesség	Attitűd	Autonómia és Felelősség
Rendszer-szemléletű ismeretekkel rendelkezik a rendőrség határrendészeti szolgálati ágának szervezeti felépítéséről, a működését és irányítását átfogó vezetési és szervezéselméleti ismeretekről.	Képes a rendőrség határrendészeti szolgálati ágának helyi szintű szervezeti elemeinél szakmai munkakörök ellátására. Képes az alosztályszintű szervezet vezetésére, irányítására.	Törekszik a határellenőrzéssel szemben támasztott követelmények maradéktalan gyakorlati érvényesítésére Alosztály szinten hitelesen képviseli a határrendészeti szakmai érdekeket. Támogatja a beosztott állomány szakmai fejlődését és előmenetelét. Elismeri a beosztott állomány teljesítményét.	Felelősséget érez és vállal a vezetése és irányítása alá tartozó állomány vonatkozásában.
Ismeri a határellenőrzés során alkalmazandó szakrendszereket.	Képes a határrendészeti prognózis elkészítéséhez szükséges elemző, értékelő tevékenység végrehajtására.		
Birtokában van az európai integrált határigazgatási modell európai uniós, illetve schengeni normatív szabályozásának, a szervezetekre és stratégiákra vonatkozó határrendészeti szakmai ismereteknek. Birtokában van a határellenőrzés módszereinek, összefüggéseiben értelmezi az okmányismeret helyét és szerepét az ellenőrzés rendszerében. Tisztában van az államhatár rendjének fenntartását biztosító normatív szabályozás rendszerével és a rendkívüli események elhárítására vonatkozó ismeretekkel.	Megtervezi az európai integrált határigazgatási modell nemzeti vonatkozású, helyi szintű határrendészeti elemeinek működtetését. Alkalmazza a határellenőrzést támogató szakrendszereket. Elkészíti a végrehajtó állomány szolgálattervezetét. Alosztály szinten együttműködik a határellenőrzésben érintett szervezeti elemekkel.	Nyitott a modern technológiák határrendészeti célú alkalmazására.	Vezetői iránymutatás alapján érvényesíti a határrendészeti szolgálati ággal szemben megfogalmazott követelményeket. Képes az általa foganatosított intézkedések önellenőrzés keretében történő felülvizsgálatára.
Ismeri a rendszeresített kényszerítő eszközök határrendészetben történő alkalmazására vonatkozó speciális normatív szabályozást és gyakorlatot.		Szem előtt tartja a határforgalom-ellenőrzésben résztvevő személyekkel szembeni intézkedési kultúra magas színvonalú érvényesítését. Empatikus az eljárás alá vont személyekkel szemben.	
Tudomása van a végrehajtó állomány korrupciós veszélyeztetettségéről, korrupcióra utaló jelekről, ismeri az intézkedési protokollt.		Kezdeményezi a jogsértő cselekményt elkövető, hivatásos állománnyal szembeni eljárás megindítását.	

Forrás: A szerző saját szerkesztése a 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet alapján.

20. századi pedagógiai taxonómiák

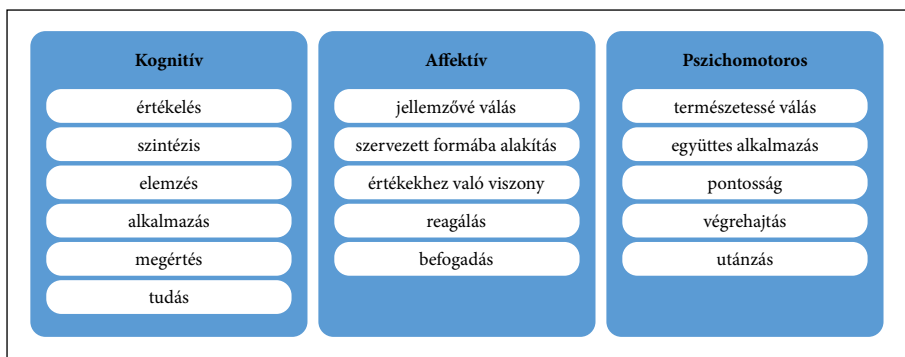
Bár szakértők nem javasolják, hogy a tanulási eredmények megfogalmazásához, illetve a kompetenciaszintek meghatározásánál kizárólag Benjamin Bloom tudásszerveződési taxonómiáját tekintsük útmutatónak (Farkas, 2017b, 120.), a témával foglalkozó szakirodalom mégis legtöbbször ezt nevezi meg a tanulási eredményalapú megközelítés forrásaként és a kompetenciák leírásához használható segédeszközként (Kennedy, 2007, 9, 26–40.; Lukács & Derényi, 2017, 142–143.; Temesi, 2011, 11.). Nem véletlen, hogy a Frontex már említett tanterveiben is ezen a közérthető, az oktatási anyagok értékelésének segédanyagaként is széles körben használt osztályozó rendszeren alapulnak a kompetencialeírások. Bloom és munkatársai fejlesztették ki az 1960-as évektől kezdődően az első és legjelentősebb, gyakorta TKA modellnek (tudás, képességek, attitűdök) is nevezett TKK (tudás, képesség, kompetencia) tipológiát (Bloom et al., 1956), amely jelentős hatást gyakorolt az oktatás minden területére. A taxonómia a tanulási eredményalapú szemlélet megalapozásához is hozzájárult, mivel azt igyekezett meghatározni, hogy egy adott képzési folyamat végére a tanulónak mit kell elsajátítania tudás, képességek és attitűdök formájában (Falus, 2009, 11.). Az utóbbi évtizedekben természetesen számos más pedagógiai taxonómia is született, például a Marzano és Kendall-féle Új taxonómia (lásd Kovács, 2020), azonban terjedelmi korlátok miatt itt ezekre nem térek ki.

A tanulási eredményeknek azt is tükrözniük kell, milyen változások zajlanak le a tanulás során a tanulók gondolkodásában, milyen gondolkodási folyamatok vezetnek a tanulási eredményekhez (Barnucz & Uricska, 2020). Bloom és társai a tanulási folyamat során megjelenő gondolati szintek rendszerét dolgozták ki 1956-ban. Abból indultak ki, hogy a tanulási folyamat során a tevékenységek három tartományát különböztethetjük meg, ezek a következők:

- 1.) kognitív terület (mentális készségek, tudás, intellektuális képességek);
 - 2.) affektív terület (érzelmi összetevők fejlődése, értékek, vö. az MKKR „attitűd” kategóriájával);
 - 3.) pszichomotoros terület (manuális, fizikai képességek, agyi koordinációk).
- A három terület mindegyike egyformán fontos.

Az egyes tartományokon belül egymásra épülő, hierarchikus szinteket, amelyeken a tanuló a tanulási folyamat során végighalad, a 3. számúhoz hasonló ábrákon szokták megjeleníteni.

3. számú ábra: A Bloom-féle taxonómia szintjei

Forrás: Lukács & Derényi, 2017, 143.

Jelen közlemény szempontjából az első tartomány a legfontosabb, ezért ennek a szintjeit részletesebben is megjelenítem. A 2. számú táblázat a tanulási eredmények részletesebb, pontosabb leírásához használható igéket is tartalmazza. Bloom a három felső szintet (elemzés, szintézis, értékelés) magasabb értelmi műveleti (gondolkodási) szinteknek tekinti, amelyen az élettapasztalat szintjére kellene emelkedniük a tényeknek, összefüggéseknek és fogalmaknak (Érsek, 2018, 92.). (A másik két tartomány részletezését lásd Kennedy, 2007, 26–40.)

2. számú táblázat: A Bloom-féle taxonómia kognitív tartományának részletezése

Szint	A tanuló képességei	Igék (a tanuló tevékenységei ezen a szinten)
6. értékelés	A különböző nézetek összevetése, elemzése, azaz önálló véleményalkotás és ítéltetés (egy kijelentés értelemszerű-e, igaz-e, elegendők-e az adatok a megoldásra, vannak-e fölösleges, illetve ellentmondó adatok a megoldás megfelel-e a feltételeknek). Az a képesség, hogy egy adott dolog értékét képesek vagyunk annak egy bizonyos célra történő felhasználása viszonylatában meghatározni.	Értékel, megbecsül, érvel, felbecsül, hozzászól, kiválaszt, összehasonlít, következtet, ellentétbe állít, meggyőz, kritikával illet, eldönt, álláspontját megvédi, megkülönböztet, elmagyaráz, értékel, osztályoz, értelmez, bírál, indokol, lemér, előre jelez, osztályba sorol, ajánl, összekapcsol, megold, átnéz, pontoz, összefoglal, támogat, jóváhagy
5. szintézis	Új eredmény létrehozása, amelynek összetevői a tervezés, kivitelezés és az eredmények értékelése. Az a képesség, hogy a részeket (például egy új elv alapján) összeillesszük.	Érvel, elrendez, alkotóelemeire bont, besorol, összegyűjt, összekapcsol, összerendez, megalkot, megépít, felépít, megtervez, kifejleszt, kiötöl, kialakít, megmagyaráz, megfogalmaz, általánosít, létrehoz, kiegészít, feltalál, megvalósít, kezel, megváltoztat, rendszerbe szervez, megteremt, eltervez, előkészít, javasol, újra-rendez, újjászervez, kapcsolatba hoz, újra meg-szervez, áttekint, újraír, kitalál, összefoglal.

4. elemzés (analízis)	Az elemző gondolkodáson kívül magyarázatokat is tartalmaz, tehát összehasonlító és értékelő részei is vannak. Az analízis szintjének feladatai három részre oszthatók: fel kell térni, hogy egy komplex folyamat vagy jelenség elemei hogyan állnak össze egységes egészzé, meg kell ítélni, hogy az elemek együttműködése logikusan következik-e a folyamat vagy jelenség struktúrájából (ok-okozati vagy más összefüggések alapján), illetve meg kell fogalmazni a cselekmény, tartalom és más természetű összefüggések mögött álló motivációkat. Az a képesség, hogy az információt alkotórészeire tudjuk lebontani és meg tudjuk érteni a kölcsönös viszonyokat és a háttérben nyugvó elveket.	Elemez, felbecsül, elrendez, lebont, kiszámol, besorol, rangsorol, összehasonlít, összeköt, összevet, véleményez, megvitát, következtet, meghatároz, különbséget tesz, elkülönít, megkülönböztet, feloszt, megvizsgál, kikísérletez, azonosít, szemléltet, következtet, kivizsgál, sorrendbe rak, felvázol, rámutat, megkérdőjelez, összefüggésbe hoz, elválaszt, csoportokra oszt, kipróbál.
3. alkalmazás	A probléma felismerése, a megoldás keresése és a megoldás végrehajtása (terminológiák, szimbólumok használata, feladatok megoldása). Annak a képessége, hogy a megtanult tudanyagot új helyzetekben is használni tudjuk.	Alkalmaz, felmér, kiszámol, megváltoztat, kiválaszt, elvégez, összeszámol, megalkot, bemutat, fejleszt, felfedez, eljátszsa, használ, megvizsgál, kísérletez, kitalál, bemutat, értelmez, végrehajt, működtet, megszervez, gyakorol, előre jelez, elkészít, előállít, hozzákapcsol, megtervez, kiválaszt, megmutat, felvázol, megold, átvizs, felhasznál.
2. megértés	Összefüggések értelmezését, a saját szavakkal történő leírást jelenti (összefoglalás készítése, rendezése, tételhez példák keresése, szabályok saját szavakkal való leírása, bizonyos jelenségek definiálása). Annak a képessége, hogy a megtanult információt megértjük és értelmezzük.	Összekapcsol, megváltoztat, világossá tesz, besorol, felépít, összehasonlít, átalakít, megold, álláspontját megvédi, leír, megkülönböztet, elkülönít, kifejt, különbséget tesz, megbecsül, elmagyaráz, kifejez, kiterjeszt, általánosít, azonosít, példát hoz fel, megjelenít, kikövetkeztet, értelmez, megjelöl, átfogalmaz, megjósol, felismer, beszámol, átfogalmaz, átír, áttekint, kiválaszt, megold, megmagyaráz.
1. tudás (ismeret)	Az emlékezésre, felismerésre, felidézésre építő tények, információk, fogalmak, törvények, szabályok, elméletek, rendszerek ismerete, annak a képessége, hogy tényeket felidézzünk vagy azokra emlékezzünk akár anélkül, hogy feltétlenül értenénk is ezeket.	Elrendez, összegyűjt, meghatároz, leír, felidéz, elmagyaráz, megvizsgál, gondol, azonosít, megnevez, felsorol, emlékeztetbe vés, néven nevez, sorba rendez, felvázol, bemutat, idéz, előhív, felismer, visszaemlékezik, feljegyez, újra felidéz, összekapcsol, elismétel, reprodukál, megmutat, állít, rendszerbe foglal, elmond.

Forrás: Kennedy, 2007, 26–34.; URL4.

Az 1990-es években Bloom eredeti kutatócsoportjának egyik tagja, David R. Krathwohl vezetésével, az oktatás gyakorlatát is figyelembe véve felülvizsgálták és módosították a Bloom-taxonómia kognitív tartományát (Krathwohl, 2002). Egyebek között az eredeti hat szint főneveit némileg módosították, és igékként jelenítették meg, valamint a felső két szint sorrendjét felcserélték (4. számú ábra). Így az „értékel” szintet az „alkot” szóval jelölt legfelsőbb szint (kreativitás) követi (Vass, 2017, 39.). Az újragondolt változatban megtartották az eredeti szintek egymásra épülő hierarchiáját, de elismerték, hogy a kategóriák között elképzelhetők átfedések (Baksa-Haskó, 2014, 21–22., Érsek, 2018, 92.).

4. számú ábra: *A Bloom-féle taxonómia újragondolt kognitív tartománya*

Forrás: A szerző saját szerkesztése, Lukács & Derényi, 2017, 143. alapján.

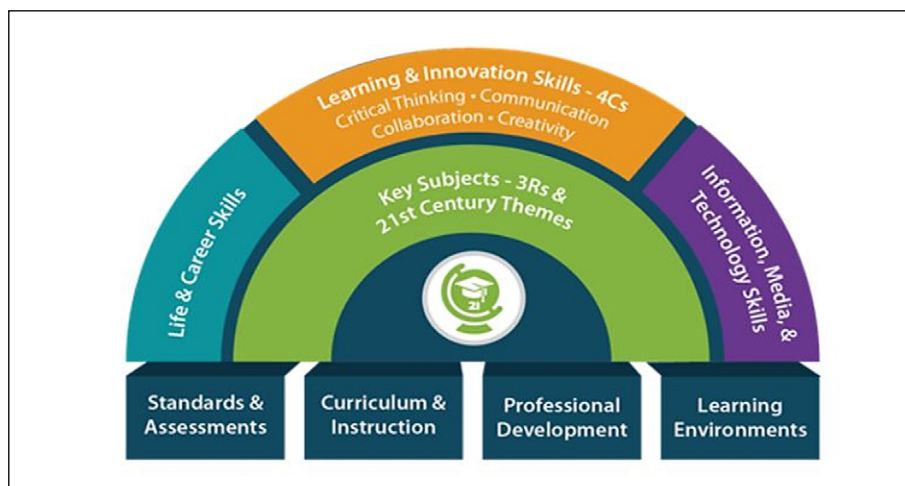
21. századi képességek és a 4C modell

Az oktatás fő feladatának világszerte változatlanul a kompetenciafejlesztést tekintik. A témával foglalkozó kortárs szakirodalom legtöbbször a 21. századi képességeket, ezen belül a 4C modellt emlegeti, főleg az alap- és középfokú oktatásban fejlesztendő kompetenciákra összpontosít, de az itt ismertetendő megállapítások sok szempontból a felnőtt- és felsőoktatásra is igazak (URL5).

Az itt ismertetendő keretrendszerek nem feltétlenül a tanulási eredmények, hanem a megváltozott képesítési szükségletek felől közelítenek a témához. Sok szakértő (közülük talán Sir Ken Robinson a legismertebb) abból indul ki, hogy a 21. században az ipari társadalomhoz igazított oktatás szerkezetének, kultúrájának szükségszerűen meg kell változnia. Mivel a mai oktatási rendszerek létrehozásának a 19. században az volt a fő célja, hogy az ipar számára biztosítsák az egyre nagyobb számú munkaerőt, a közoktatás is ipari jellegűvé vált. Valójában az ipari termelést leképező oktatási tömegtermelés folyik, amelynek főbb összetevői az átlaghoz igazított egységes követelményrendszer, a tanítási napok felbontása órákra, a szaktanári rendszer segítségével érvényesülő munkamegosztás, a szaktantervek kialakítása, a lineáris felépítésű tanulási folyamat, amelyben az egyik szakasz teljesítése a feltétele a következőnek. A 21. században a digitális forradalom nyomán létrejövő információs társadalom azonban más igényeket támaszt. Századunk oktatásának lehetővé kellene tennie, hogy a tanulók anyagilag független, felelős, a körülöttük lévő világot értő, a saját tehetségüket felfedező, kiteljesedett személyiségű, aktív, a kulturális sokszínűséget tisztelő, érzékeny polgárokká váljanak (Bodnár et al., 2015, 48–49., Robinson & Aronica, 2019).

A környezeti változások, az információs és kommunikációs technológiák gyors terjedése, a társadalmi-gazdasági rendszerek átstrukturálódása hatással van az oktatási rendszerekre, intézményekre, környezetre és módszerekre is. A humántőke a versenyképesség zálogává, a gazdasági fejlődés kulcstényezőjévé vált. A technikai fejlesztések csak a képzett munkaerő megléte esetén integrálhatók hatékonyan a termelési folyamatokba. A 21. század emberének kreatívnak, képesnek kell lennie a rugalmas alkalmazkodásra, a gyakori munkakörváltásra, a kapott információk megfelelő értelmezésére. A korszak sajátossága, hogy a szakképzési igényeket – főleg hosszú távon – nehéz prognosztizálni. Mire a tanuló kikerül az iskolapadból, a munkaerőpiac igényei már megváltoztak (Uricska, 2020). Mindebből következik, hogy az adatok memorizálásának szükségességével, pusztán a tényanyag ismeretével szemben megnő a kompetenciák elsajátításának fontossága (Bodnár et al., 2015). Az USA-ban már a múlt század nyolcvanas éveitől kezdve intenzív kutatás és diskurzus folyik a jövő generáció számára az élethez elengedhetetlenül szükséges kompetenciákról. A Partnerség a 21. századi készségekért (URL6), a 19 államot és 33 vállalatot felölelő konzorcium az alábbiak szerint alkotta meg keretrendszerét:

5. számú ábra: A P21 keretrendszere

Forrás: URL6.

Jelmagyarázat (balról jobbra, felülről lefelé haladva):

Felső körív

Életrevalóság és karrierképességek

- (Rugalmasság és alkalmazkodóképesség, kezdeményezőképeség és ön-irányítás, társadalmi és kultúraközi kommunikációs képességek, vezetés és felelősség stb.)

Tanulási és innovációs képességek – A 4C (4K) ¹

- Kritikai gondolkodás (problémamegoldás) és kommunikáció
- Kollaboráció (együttműködés) és kreativitás

Információs, média és technikai képességek

- (Információs és média műveltség/ismeretek)

Középső körív

Alaptantárgyak – 3 R2 és 21. századi témák

- Alaptantárgyak, amelyek a következő, 21. századi interdiszciplináris témákat ölelik fel:
 - Globális érzékenység.
 - Pénzügyi, gazdasági és üzleti műveltség/ismeretek.
 - Állampolgári műveltség/ismeretek.
 - Egészségügyi ismeretek.
 - Környezeti műveltség/ismeretek.

Alsó (belső) körív

21. századi tanulói kompetenciák

Az alsó körív alatti oszlopok

A 21. századi kompetenciák elsajátítását támogató rendszerek

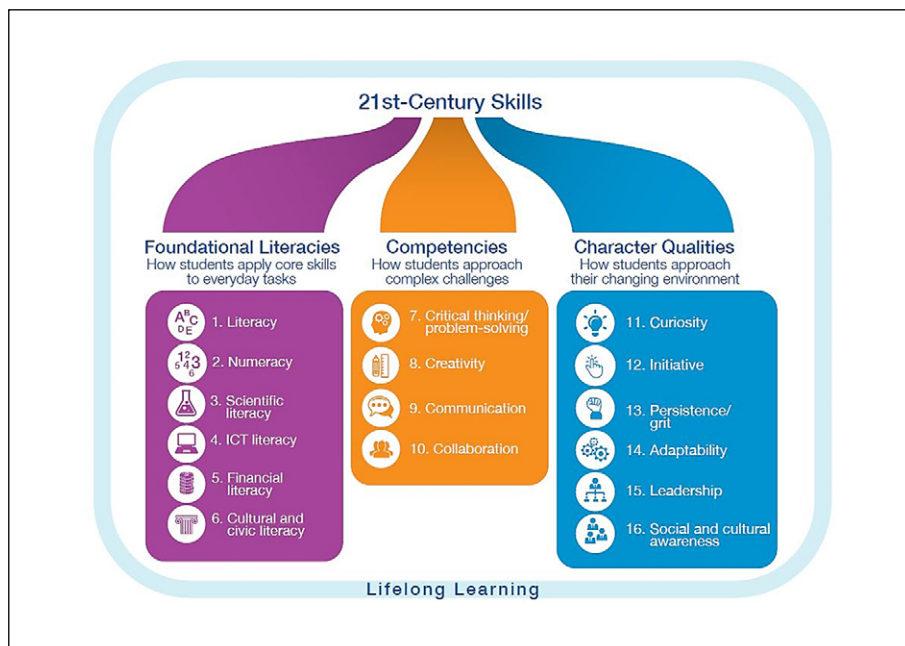
- 21. századi standardok és értékelési formák.
- Tanterv és módszertan.
- A tanulók szakmai képességeinek fejlesztése.
- Tanulási környezetek.

A 4C modell a Világgazdasági Fórum 2015-ben közzétett jelentésében is fontos szerepet kap. Az új oktatási vízió (New Vision for Education: Unlocking the Potential of Technology) így összegezte a 21. századi képességeket:

1 A magyar nyelvű szakirodalom már kezdi „4K”-ként emlegetni ezeket a készségeket (kreativitás, kritikai gondolkodás, kommunikáció, kollaboráció). Más, főleg angolszász források „az oktatás 6C”-jéről beszélnek, amelyben ez a négy készség kiegészül a személyiségfejlesztéssel (character education) és az állampolgári ismeretekkel (citizenship).

2 A „3Rs” a hagyományos alaptantárgyakra utal: reading, [w]riting and, azaz olvasás, írás, számolás.

6. számú ábra: 21. századi képességek a VF 2015-ös jelentése szerint

Forrás: URL7, URL8.

Az ábra oszlopai
(balról jobbra)

Alapvető műveltség/ismeretek:

1. Írás – olvasás
2. Számolás
3. Tudományos műveltség/ismeretek
4. ITK műveltség/ismeretek
5. Pénzügyi műveltség/ismeretek
6. Kulturális és állampolgári műveltség/ismeretek

Kompetenciák (4 K):

7. Kritikai gondolkodás és problémamegoldás
8. Kreativitás
9. Kommunikáció
10. Kollaboráció/együttműködés

Személyiségjegyek:

11. Kíváncsiság
12. Kezdeményezőképeség
13. Állhatatosság
14. Adaptációs képesség
15. Vezetési képesség
16. Társadalmi és kulturális érzékenység

Látható, milyen sok átfedés van a fenti két keretrendszer elemei között. Ezek jelennek meg az OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development – Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) oktatással és a foglalkoztatáshoz szükséges készségekkel foglalkozó kiadványaiban, valamint az utóbbi évek uniós dokumentumaiban is (URL9; A Bizottság közleménye, 2017; A Tanács ajánlása, 2018).

A fent említett 21. századi készségek közül a továbbiakban a tanuláshoz közvetlenül kapcsolódó 4K készségekre összpontosítok. Mindenekelőtt vizsgáljuk meg, hogy ezek összekapcsolhatók-e a korábban említett Bloom-féle taxonómiával. A szakirodalomban mindenképpen fellelhető ilyen kapcsolat, bár az értelmezések sok esetben különböznek. A 4K készségek közül a kritikai gondolkodás és a kreativitás közvetlenül köthető a Bloom-féle kognitív tartományhoz, és valóban, hagyományos értelmezésben ennek a felső három szintjét sorolják az úgynevezett magasabb rendű gondolkodási készségekhez (higher order thinking – HOT), míg az alsó három szintet az alacsonyabb rendűekhez (lower order thinking – LOT) (Scully, 2017; URL10, URL11, URL12).

Más interpretáció szerint a kritikai gondolkodás „*olyan kifinomult gondolkodás, amely következetes a sémák gyakorlati alkalmazásában; ragaszkodik a bizonyítékokhoz és a következtetések szigorú szabályaihoz*” (Érsek, 2018, 92.). A különféle meghatározások megegyeznek abban, hogy a kritikai gondolkodás alapvető elemei olyan készségek, mint az értelmezés, elemzés, értékelés, következtetés és a magyarázat (Pásztor, 2019). Ha a fentieket összevetjük a Bloom-taxonómiát részletező (2. számú) táblázattal, könnyen fellelhető az egyezés a 3–6. szinteket leíró igékkel. Az is könnyen belátható, hogy a kritikai gondolkodás és a kreatív gondolkodás egyaránt feltétele a sikeres problémamegoldásnak. Fejlesztésüknek feltétlenül helye van a rendészeti felkészítésben is, hiszen ez egy olyan terület számára képez szakembereket, amelyben fontos szerepet kap például az elemző-értékelő munka. Nem utolsó sorban pedig napjainkban, amikor a tanulóakra azelőtt soha nem tapasztalt mennyiségű információ özönlik, különösen fontos, hogy ebből ki tudják szűrni a fontos, releváns tudnivalókat, hogy a tényeket és a logikus érvelést meg tudják különböztetni az álhírektől és a vélemény kifejtéstől (Ur, 2020, 9.).

A 4C (4K) és a magasabb rendű gondolkodási készségek a rendészeti szaknyelvoktatás gyakorlatában

A 222/2019-es Korm. rendeletben a határrendészeti és a bevándorlási szakirány kimeneti követelményei között például az alábbi, a kritikai gondolkodásra,

szemléletre, valamint a kreativitásra és együttműködésre utaló kompetenciák jelennek meg, amelyek fejlesztése/használata a (későbbiekben példákkal is bemutatandó) rendészeti szaknyelvi tanulásnak is elengedhetetlen részét képezi. (Terjedelmi korlátok miatt itt csak néhányat mutatok be.)

Tudás

- Ismeri a szakterületéhez kötődő legfontosabb összefüggéseket, elméleteket és az ezeket felépítő fogalomrendszert.
- Beható tájékozódási és geoinformációs ismeretekkel rendelkezik.
- Részletesen ismeri a migrációt kiváltó legfontosabb tényezők rendszerét, a migráció kutatásának alapfogalmait, illetve az ezzel összefüggő migráció-kutatási elméleteket.
- Rendszerszerű és alapos ismeretekkel rendelkezik a hazai menekültügyi szabályozás fejlődéséről és az aktuális jogszabályi környezetről.

Képesség

- Képes eligazodni a mind gyorsabban változó világ politikai folyamataiban.
- Felkészült arra, hogy későbbi munkavégzése során képes legyen a közszolgálat más szakterületein dolgozókkal is a hatékony együttműködésre.
- Szakterülete eljárásrendjét, legfontosabb elméleteit és az azokkal összefüggő terminológiát feladatai végrehajtásakor alkalmazza.
- Megérti és használja szakterületének jellemző online és nyomtatott szakirodalmát magyar és idegen nyelven, rendelkezik a hatékony információkeresés és -feldolgozás ismereteivel a szakterülete vonatkozásában.
- Megért, illetve értelmez összefüggő szövegeket, valamint vizuális jelekkel, tipográfiai eszközökkel, ikonokkal tagolt szövegeket, táblázatokat, adatso-rokat, vizuális szövegeket, mozgó- és állóképeket, térképeket, diagramokat.
- Képes a rendvédelmi munka operatív irányítására, koordinálására, a hazai és a nemzetközi szervezetek közötti együttműködés megvalósítására.
- Képes a probléma felismerésére és megoldására.
- Képes az általa tanult idegen nyelven szóbeli és írásbeli kommunikációra.
- Együttműködik a külföldiekkel összefüggő hatósági jogalkalmazói tevékenységet ellátó rendvédelmi és civil szervezetekkel.

Attitűd

- Vállalja és hitelesen képviseli szakmája társadalmi szerepét, alapvető viszonyát a világhoz.
- Nyitott szakmája átfogó gondolkodásmódjának és gyakorlati működése alapvető jellemzőinek hiteles közvetítésére, átadására.

- Nyitott a szakterületén zajló szakmai, technológiai fejlesztés és innováció megismerésére, elfogadására, hiteles közvetítésére.
- Törekszik arra, hogy a problémákat lehetőleg másokkal együttműködésben oldja meg.
- Nyitott az egyetemes és a nemzeti értékek megbecsülésére.
- Megfelelő önkontroll, tolerancia, előítéletektől mentes gondolkodás és viselkedés jellemzi.
- A vallási, etnikai és kulturális különbségeket tiszteli, toleráns magatartást tanúsít.
- Vállalja és hitelesen képviseli a rendőrség társadalmi szerepét, alapvető viszonyát a világhoz.
- A felmerült problémák megoldása során együttműködik saját és a társszervek munkatársaival.

Autonómia és felelősség

- Önállóan végzi munkáját tevékenysége kritikus értékelése és folyamatos korrekciója mellett.
- Felelősséggel részt vállal szakmai nézetek kialakításában, indoklásában.
- A szakterülete megalapozó nézeteit felelősséggel vállalja.
- Ismereteit magabiztosan, kreatívan és önállóan alkalmazza.
- A helyzetnek megfelelően – szükség esetén idegen nyelven – kommunikál.
- Alkalmas a problémacentrikus tárgyalási módszer kialakításának megvalósítására.
- Munkájában jellemző a pártatlanság.
- Együttműködik a társszervek képviselőivel.
- Részt vesz a menekültügyért és a bevándorlásügyért felelős szerv szakmai tevékenységével kapcsolatos, szervezeten kívüli szakmai fórumok munkájában.

Az alábbiakban pedig bemutatok néhány technikát, amelyeket az utóbbi években e kompetenciák fejlesztésére használtam angol határrendészeti és migrációs szaknyelvi órákon, és amelyeket véleményem szerint más (szakmai) tantárgyak oktatásában is fel lehet használni.

A) Technika: Feladatalapú tanulás (Task-Based Learning)

1. A feladat előkészítése

A hallgatók eddigi, a témával kapcsolatos ismereteinek rövid felmérése, érzékenyítés (szaknyelvi órán: alapszókincs átisméltése is!).

2. A feladat megoldása

2.1. A hallgatók kis csoportokban kapnak egy, a megtanulandó tananyaghoz kapcsolódó, megoldandó, többnyire komplex feladatot, megoldásához segítő kérdéseket, útmutatót. A tanár tudatosítja a hallgatókban, melyek a 4K készségek, valamint, hogy a feladat megoldásának egyik célja ezek fejlesztése.

1. példa: A tananyag témája az EU bevándorlási politikája.

A hallgatók egy képzeletbeli ország politikusai/migrációs szakemberei, akiknek ki kell dolgozniuk az ország bevándorlási stratégiáját. Röviden határozzák meg országuk földrajzi, gazdasági adottságait, kulturális alapjait. (Ehhez színes képeket is válogassanak a tanár által rendelkezésre bocsátottak közül.) Foglalják össze, miért lenne szükségük bevándorlókra, az országuk miért lehet vonzó a bevándorlók számára? Milyen bevándorlókat látnának szívesen, hogyan akadályoznák meg az országukra veszélyt jelentő személyek (például bűnözők) bejutását? Hogyan biztosítanák, hogy a lakosság elfogadja a bevándorlókat stb.

2. példa: A tananyag témája az integrált határigazgatás, ezen belül a négylépcsős belépés-ellenőrzési modell.

Esettanulmány/Alaphelyzet: Egy iraki állampolgár legálisan, például turista vízummal kíván eljutni egy adott schengeni államba, míg egy afganisztáni állampolgár illegális úton. A hallgatók párokban dolgoznak, össze kell hasonlítaniuk a két útvonalat, és fel kell sorolniuk azokat a lépéseket/intézkedéseket a két személy útja során, amelyekkel a hatóságok ellenőrizhetik a jogszerűséget, illetve megakadályozhatják a jogellenes belépést és tartózkodást.

3. példa: A tananyag témája az EU-ba irányuló embercsempészás.

A hallgatók 2–3 fős csoportokban, szerepjáték formájában adják elő egy irreguláris migráns meghallgatását. A migráns szerepét játszó hallgatók szerepkártyán megkapják utazásuk (valós eseteken alapuló) történetét, ezt meg kell jegyezniük, majd elmesélniük a meghallgatás során. A meghallgatást végző Frontex szakértők (debriefing experts) szerepét játszó hallgatóknak ki kell kérdezniük a migránst (a kiindulási és célországról, az útvonalról, az embercsempészekkel való kapcsolatáról, a kifizetett pénz mennyiségéről, felhasznált hamis/hamisított okmányokról stb.), majd a kapott úrlapon rögzíteni ezeket az adatokat.

2.2. A hallgatók csoportonként röviden bemutatják, hogyan oldották meg a feladatot, kérdéseket tehetnek fel egymásnak. Elemezhetik, összehasonlíthatják a megoldásokat, rámutathatnak a megoldás során felmerült nehézségekre stb. A tanár a folyamatban megfigyelőként és segítőként működik közre. A szaknyelvi órán ezt a lépést követi magának a tananyagnak, azaz az új szaklexikai egységeknek a bemutatása (írott vagy hallott szöveg kontextusában), ezek irányított gyakorlása, majd önálló használata.

Ez a technika más, a magasabb rendű gondolkodási képességeket alkalmazó/fejlesztő, egyszerűbb feladatokkal (kategorizálás, párosítás, sorba rendezés, rangsorolás, összehasonlítás, SWOT-analízis, GYELV elemzés stb.) is alkalmazható.

B) Technika: Szimulált konferencia

Célja, hogy a tanulók szerepjáték keretében dolgozzanak fel egy aktuális szakmai témát, jelenséget (például migrációs válság Európában, az európai határőrizeti rendszer, EUROSUR stb.). Egy-egy tanuló vagy kisebb tanulói csoportok a jelenségben eltérő módon érintett, különböző érdekekkel rendelkező országok és szervezetek képviselőjeként vesznek részt egy elképzelt vitában. Erre a csoportok a tanár által kiosztott, az adott szerepet röviden ismertető kártyák és kérdések (Mi az Önök számára a fő probléma? Mi lenne a megoldás? Ehhez milyen lépések vezetnek? Milyen eszközökhöz van szükség ennek eléréséhez?) és/vagy a témában végzett internetes kutatás segítségével készülnek fel, valamint a tanár vezetésével átismétlik a vita folytatásához szükséges eddigi szakmai ismereteiket (szaknyelvi órán a nyelvi eszközöket is). A vitát egy kijelölt hallgató (esetleg a tanár) vezeti. A cél a nézőpontok ismertetése és az azokra való reflektálás után megállapodás egy közös álláspontban, cselekvési tervben.

C) Technika: Véleményvonal

A feladat előkészítéseként a szaknyelvi órán célszerű átismételni a véleménykifejtés, eszmecsere során használt nyelvi eszközöket, tisztázni a mások véleményét tiszteletben tartó vita kommunikációs szabályait. A tanár kiválaszt egy szakmai témához kapcsolódó, aktuális (esetleg a lakosságot, szakmai közösséget megosztó) problémáról alkotott két végletes állítást. Például „Mindenkinek joga van megválasztani az országot, ahol élni kíván, akkor is, ha ehhez nem rendelkezik hivatalos okmányokkal.” vs. „Az illegális migránsok belépését minden erővel meg kell akadályozni.” A tanulócsoportnak a tanár az osztályteremben kijelöl egy képzeletbeli vonalat, amelynek két végpont-

ja ez a két ellentétes állítás. (Kivetített dián ábrázolni is lehet ezt a vonalat. Variáció: Egy állítás, a vonal két vége a „nagyon egyetértek” és a „nagyon nem értek egyet”). A tanulók felsorakoznak a vonalon, a saját véleményüknek megfelelő távolságban a két végponttól, majd egymás után ismertetik a véleményüket, érveket is felsorakoztatva, egymásra is reflektálva. Az eszmecsere után a tanár lehetőséget ad rá, hogy akinek a vita hatására megváltozott a véleménye, másik pozíciót vegyen fel.

D) Technika: Valódi vagy álhírek?

A hallgatók rövid híreket olvasnak, kis csoportokban vagy a teljes csoportban, véleményüket megindokolva megvitatják, hogy ezek valóságosak-e. A szövegeket egy applikációként is letölthető számítógépes program/játék (például Facticious) mutatja be, amely lassan rávezeti a felhasználókat, milyen adatokat (hírforrás webcíme, megbízhatósága, gyanús elemek a szövegben stb.) kell ellenőrizni ahhoz, hogy eldönthessük, valódi információról van-e szó.

Összefoglalás

Úgy gondolom, aki követte jelen tanulmány gondolatmenetét és megértette a különböző rendeletekben megjelenő, kötelezően alkalmazandó képzési és kimeneti követelmények kialakulásának hátterét, bevezetésük célját, azt, hogy ezek miként kapcsolódnak a korszerű pedagógiai elméletekhez, az a jövőben a tantervfejlesztések során már tudatosabban fogja megfogalmazni egy-egy tantárgy tanulási céljait, a fejlesztendő kompetenciákat. Remélem, sikerült átfogó képet adnom az úgynevezett 21. századi készségekről, a fejlesztésükkel kapcsolatos trendekről, példákkal illusztrálni, hogyan jelennek meg a 4C készségek a rendszeti felsőoktatás során kialakítandó kompetenciák leírásaiban, illetve ezek elsajátíttatásához a gyakorlatban is alkalmazható (talán más kollégák által már régóta alkalmazott) technikákat bemutatni. A Nemzeti Közszerzői Egyetem 2020-ban a korszerű pedagógiai megközelítések meghonosítása érdekében meghirdette a Kreatív Tanulás Programot. Ennek keretében folyik a képességfejlesztés és -értékelés, az alkotói szakmai közösségek erősítését célzó jó gyakorlatok összegyűjtése és közzététele, amely minden bizonnyal az itt leírtak továbbgondolásához és kibővítéséhez is hozzá fog járulni, amelyre ezúton is biztatom és kérem a tisztelt kollégákat.

Felhasznált irodalom

- Amberg E. & Molnár K. (2004). Személyiségfejlesztő módszerek felhasználása a kommunikációban. *Magyar Rendészet*, 4(4), 133–147.
- Baksa-Haskó G. (2014). *Informatikaoktatás a gazdálkodástani felsőoktatásban*. PhD Értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola
- Barnucz N. & Uricska E. (2020). Innovatív nyelvtanulási módszerek és módszertan a rendészeti szaknyelvi képzés vizsgálatában. *Új Pedagógiai Szemle*, 70(9-10), 53-63.
- Bloom, B. et al. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain*. Longmans
- Bodnár É., Csillik O., Csuvár F., Daruka M., Könczöl T., Mihályi K. & Sass J. (2015). *Iránytű helyett: Pillanatkép: kihívások, szempontok és tendenciák: a Nemzeti Köznevelési Portál és a digitális nemzedék módszertani támogatásának lehetősége*. Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet
- Borszéki J. (2017). A határrendészeti tisztképzés negyedszázada egy nyelvtanár szemével (pp. 87-99). In Varga J. (Szerk.), *A határrendészeti tisztképzés negyedszázada*. Dialóg Campus Kiadó
- Borszéki J. (2020). Az English for Border and Coast Guards című nemzetközi szaknyelvi oktatóanyag fejlesztésének folyamata – a nem-nyelvszaki szakemberek szerepe. In Porta Lingua 2020. *Szaknyelvoktatás és –kutatás nemzetközi kontextusban*. SZOKOE. <https://doi.org/10.48040/PL.2020.19>
- Csaba Z., Dézsi Zs. & Szabó A. (2020). Kompetenciaalapú vámügyi felsőoktatás az EU tagállamokban. In *Közös kihívások – Egykor és most* (pp. 35-52). Tanulmánykötet: Magyar Rendészet-tudományi Társaság, Vám-és Pénzügyőri Tagozat. <https://doi.org/10.37372/mrtyvpt.2020.1.2>
- Derényi A. & Vámos Á. (2015). *A felsőoktatás képzési területeinek kimeneti leírása. Ajánlások*. Oktatási Hivatal
- Derényi A. (2010). Az Európai Felsőoktatási Térség képesítési keretrendszerének kialakulása és kapcsolata az Európai Képesítési Keretrendszerrel. *Felsőoktatási Műhely*, 4(1), 47–62.
- Derényi A. (2015). Az EKKR és az MKKR lényege és jelentősége a szak- és felnőttképzésben. *Szakképzési Szemle*, 31(1), 4-16.
- Erdős Á., Magasvári A. & Szabó A. (2019). Új generáció a rendészeti felsőoktatásban. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Gondolatok a rendészet-tudományról* (pp. 89-102). Magyar Rendészet-tudományi Társaság
- Érsek A. (2018). A történelmi kritikai gondolkodás kognitív elemeinek fejlesztési, tesztelési lehetőségei értelmező képelemzés segítségével web 2.0-ás tanulási környezetben. In Nádasi A. et al. (Szerk.), *Agria Média 2017 - „A digitális átállás a tanulást élménnyé teszi”* (pp. 93-99). Líceum Kiadó. <https://doi.org/10.17048/AM.2018.91>
- Falus I. (2009). A tudás, készségek és kompetenciák tipológiája: fogalmi tisztázás és egy prototípus létrehozása. In *Kompetencia, tanulási eredmények, képesítési keretrendszerek* (pp. 7-16). Tempus Közalapítvány, 11.
- Farkas É. (2017a). *Segédlet a tanulási eredmények írásához a szakképzési és felnőttképzési szektor számára*. Oktatási Hivatal

- Farkas É. (2017b). *Tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés a felsőoktatásban*. Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó
- Frontex (2017). *Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Basic Training in the EU*. Frontex
- Hegedűs J. (2019): Szemléletformálás a rendészeti képzésben. In Hegedűs J. (Szerk.), *A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben* (pp. 5-18). Nemzeti Közszerzői Egyetem
- Kennedy D. (2007). *Tanulási eredmények megfogalmazása és azok használata. Gyakorlati útmutató*. Watermans Printers, University College
- Kiss L. (2015). *A határrendészeti képzés fejlődési vonalai a schengeni térségben*. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közszerzői Egyetem
- Kiss L. (2016). Hova indultunk és hova jutottunk? A schengeni eszmétől a Frontexig. In Hautzinger Z. & Gaál Gy. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XVII.* (pp. 127-132). Magyar Hadtudományi Társaság
- Kovács É. (2020). The experiences of running ,’Advanced Technical English’’ courses for engineering students at Donát Bánki Faculty of Mechanical and Safety Engineering, Óbuda University. *Biztonságtudományi Szemle, 3*(1), 65-78.
- Kovács G. (2016). A Nemzeti Közszerzői Egyetem alapképzésben végzett rendőrtisztekkel szemben támasztott követelmények változásai. In Hautzinger Z. & Gaál Gy. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII.* (pp. 263–268). Magyar Hadtudományi Társaság
- Kovács G. (2018). Az egyetemi közös közszolgálati gyakorlat, mint a gyakorlati felkészítés egyik fő színtere. *Belügyi Szemle, 66*(11), 39–53. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.11.4>
- Krathwohl, D. R. (2002). A Revision of Bloom’s Taxonomy: An Overview. *Theory into practice, Autumn*, 212–218. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4104_2
- Krémer F. & Molnár K. (2010). A szociális kompetenciák szerepe a mester szintű rendészeti képzésben. *Rendvédelmi Füzetek, 2*, 21–32.
- Krémer F. & Molnár K. (2011). A szociális kompetenciák szerepe a rendészeti szakmai gondolkodás formálásában. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII.* (pp. 229-241). Magyar Hadtudományi Társaság
- Lukács I. & Derényi A. (Szerk.) (2017). *Kézikönyv a képzési programok tanulási eredményeken alapuló fejlesztéséhez, felülvizsgálatához*. Oktatási Hivatal
- Magasvári A. (2019). Felkészült, elkötelezett, elhivatott... A Nemzeti Adó- és Vámhivatal pályakezdőkkel szembeni kompetenciaelvárásai. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 6*(1), 92–109.
- Molnár K. (2001). Az RTF nappali tagozatos hallgatóinak motiváltsága a kommunikációs készségek fejlesztésében. In Molnár K. & Valcsicsák I. (Szerk.), *Társadalomtudományi Kutatások – rendvédelmi képzés* (pp. 117-126). Rendőrtiszti Főiskola
- Molnár K. (2007). *Rendészeti kommunikáció vezetőknél*. Rendőrtiszti Főiskola
- Molnár K. (2019). Kompetenciafejlesztés mesterfokon - tíz éves a rendészeti mesterképzés. In Hegedűs J. (Szerk.), *A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben* (pp. 102-114). Nemzeti Közszerzői Egyetem

- Molnár K. (2019a). A motiválás módszertani lehetőségei a felsőfokú rendészeti képzésben. In Hegedűs J. (Szerk.), *A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben* (pp. 89-101). Nemzeti Közszerológiai Egyetem
- Nagné Halász Zs. & Gubán M. (2018). IT szakmák és kompetenciák a felsőoktatás szövegéből. *Logisztika - Informatika - Menedzsment*, 3(1), 102–115. <https://doi.org/10.29177/LIM.2018.1.102>
- Pásztor É. (2019). A kritikai gondolkodás fejlesztése a tanórán – a változó pedagógia jegyében. In Kaposi J. & Szőke-Milinte E. (Szerk.), *Pedagógiai változások – a változás pedagógiája* (pp. 215-226). Pázmány Péter Katolikus Egyetem
- Patyi A. & Barnucz N. (2020). A közszérológiai és rendészeti felsőoktatás néhány időszerű kihívása. *Új Magyar Közszérológás*, 13(4), 1-12.
- Peres, A., Norris, J. (2015). Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding. *Frontex*, 40(1), 145-158.
- Robinson, K. & Aronica, L. (2019). *Kreatív iskolák: Az oktatás alulról szerveződő forradalmi átalakítása*. HVG Kiadó Zrt.
- Scully, D. (2017). Constructing Multiple-Choice Items to Measure Higher-Order Thinking. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 22(4), 1-13.
- Temesi J. (2016). Az ESG kapcsolódása az európai támogató folyamatokhoz, eszközökhöz. In Derényi A. (Szerk.), *A felsőoktatás minőségbiztosítási horizontja* (pp. 45-51). Oktatókutató és Fejlesztő Intézet
- Temesi J. (Szerk.) (2011). *Az Országos képesítési keretrendszer kialakítása Magyarországon*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet
- Tót É. (2017). *Segédlet a tanulási eredmények írásához a felsőoktatási szektor számára*. Oktatóügyi Hivatal
- Uricska E. (2020). Közösségi rendészet-közösségi média, Elméleti háttér és a rendészeti digitális fogalmának bevezetése. *Magyar Rendészet*, 20(2), 153–168. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.2.8>
- Ur, P. (2020). Critical Thinking. In Mavridi, S. & Xerri, D. (Eds.), *English for 21st Century Skills* (pp. 9-16). Newbury: Express Publishing
- Ürmösné Simon G., Barnucz N. & Faddi N. (2020). Transzdiszciplináris sokszínű kar konferencia. *Magyar Rendészet*, 20(2), 183-195. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.2.10>
- Ürmösné Simon G. & Barnucz N. (2020). Az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus múltbeli és jelenlegi tevékenységei, valamint a jövő perspektívája. In *Porta Lingua 2020. Szaknyelvroktatás és -kutatás nemzetközi kontextusban*. SZOKOE. <https://doi.org/10.48040/PL.2020.24>
- Vass V. (2017). *Kompetenciafejlesztés a 21. században: Értéktéremtés és megújulás*. Selye János Egyetem Tanárképző Kar

Alkalmazott jogszabályok

- 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról
- 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet az államtudományi képzési területen szerorzhető képesítések jegyzékéről és a képzések képzési és kimeneti követelményeiről
- A Tanács ajánlása az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszeréről, valamint az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszerének létrehozásáról szóló 2008. április 23-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás hatályon kívül helyezéséről) (2017/C 189/03), II. sz. melléklet.
- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának Az iskolák és az oktatás minőségének fejlesztése a fiatalok életkezdesi esélyeinek javítása érdekében {SWD(2017) 165 final}
- A Tanács ajánlása (2018. május 22.) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (EGT-vonatkozású szöveg) (2018/C 189/01)

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *A bolognai folyamat előzményei*. <https://tka.hu/nemzetkozi/6363/a-bolognai-folyamat-elozmenyei>
- URL2: *A felsőoktatási minőségbiztosítás kialakulása*. <https://tka.hu/nemzetkozi/6377/a-felsooktatasi-minosegbiztositas-kialakulasa>
- URL3: *Az MKKR kidolgozásának története*. https://www.oktatas.hu/kepiteseknyito/kepitesek/mkkr_tortenete
- URL4: *Nádasia A: A céltaxonómiák, operacionalizált pedagógiai célok*. http://okt.ektf.hu/data/nadasia/file/tananyag/oktataselmelet/1_tananyag7.html
- URL5: *Preparing 21st Century Students for a Global Society (NEA)*. <http://www.projectkidsadventures.com/fourcs/>
- URL6: *P21 Framework and Resources*. <https://www.battelleforkids.org/networks/p21/frameworks-resources>
- URL7: *World Economic Forum: 'New Vision for Education: Unlocking the Potential of Technology'* http://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf
- URL8: *Molnár P.: Hálózatosodás és tanulás hálózati környezetben*. <https://ttk.elte.hu/dstore/document/867/book.pdf>
- URL9: *OECD skills outlook*. https://read.oecd-ilibrary.org/education/oecd-skills-outlook-2015/designing-a-comprehensive-strategy-to-foster-young-people-s-skills-and-employability_9789264234178-4-en#page6

URL10: Béres J.: *A Nevelési Tudásdepó projekt helye a közoktatás-fejlesztési stratégiában, különös tekintettel az innovációs potenciál fejlesztésének lehetőségei a nem formális és informális képzés területén.* https://olvasas.opkm.hu/Plugins/Interactive/Media/434/media/altamira_kritikaigondolkodas.pdf

URL11: *Higher Order Thinking: Bloom's Taxonomy.* <https://learningcenter.unc.edu/tips-and-tools/higher-order-thinking/>

URL12: *Critical thinking in language learning.* https://rise.articulate.com/share/f4LLL1-nTcCZfljj33l7cLflgthyNnaFc#/lessons/vN_NggVzVRF7o3vK6a7NH_mYIC0Y4D98

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Borszéki J. (2021). Képzési és kimeneti követelmények (KKK), tanulási eredmény alapú tantervfejlesztés, 21. századi kompetenciák a rendészeti felsőoktatásban. *Beltügyi Szemle*, 69(5), 751-780. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.3>

Pesti Tünde

Rendőrségi kultúra – A tisztképzés és a szervezeti keretek elméleti vizsgálata az előítéletek elleni fellépés tükrében

Police culture – Theoretical examination of the higher education and the organisational frameworks of police in the light of action against prejudice

Absztrakt

A tanulmányban a szerző a magyar rendőrséget vizsgálja a rendőrségi kultúra tükrében. A szerző vizsgálata fókuszába az előítéletek elleni „kereteket” teszi, továbbá arra keresi a választ, hogy az interkulturális ismeretek betölthetnek-e valamilyen hiányt a rendőrségi kultúra szempontjából. A tanulmányban a szervezetbe kerülési feltételek, a kiválasztási rendszer, a felsőfokú rendőrtisztképzés és a rendőrökre vonatkozó jogi és etikai szabályozás kerülnek megvizsgálásra. Bár az interkulturális ismeretek nem kerültek beépítésre a rendőrtiszt(i) felsőoktatásba Magyarországon, a képzés tartalmazza a vonatkozó jogszabályok, a hazai kisebbségek és társadalmi csoportok, valamint az előítéletek alapos megismerését, a szerző nem talált olyan hiányt, mely támogatná az előítéleteket.

Kulcsszavak: diszkrimináció, előítélet, felsőfokú rendőrtisztképzés, kiválasztási rendszer, szervezetbe kerülés feltételei, rendőrségi kultúra

Abstract

In this study, the author examines the Hungarian Police in the light of police culture. The author's investigation focuses on “frameworks” against prejudice, and seeks to answer whether intercultural knowledge may fill some gap in police culture. The study examines the conditions of admission to the organization, the selection system, higher education of police, and legal and ethical regulations for police officers. Although intercultural knowledge has not been incorporated into the higher education of police in Hungary, the training includes

a thorough knowledge of the relevant legislation, Hungarian minorities and social groups, as well as prejudices; the author did not find any shortage that would support prejudices.

Keywords: discrimination, prejudices, higher education of police, selection system, conditions of admission to the police, police culture

Napjainkban megfigyelhetjük a rendőri túlkapásokról szóló cikkek felerősödését. Ezeket a cikkeket az Egyesült Államokban történt események, főként George Floyd halála generálták. Floyd egy rendőri intézkedés – túlzott rendőri erőszak alkalmazása – következtében vesztette életét. Esetét követően világszerte tiltakozások kezdődtek. A híradásokban többnyire rendszerszintű előítéletekről beszéltek az amerikai rendőrségnél. Rendszerszintű előítéletről véleményem szerint akkor beszélhetünk, ha találunk olyan szabályozást vagy hiányt – akár a képzésen belül –, amely elősegíti az előítéletek kialakulását és/vagy terjedését a szervezeten belül.

Jelen tanulmány elkészítésének célja, hogy a rendőrségi kultúra tekintetében megvizsgálja, a magyar rendőrség milyen eszközökkel lép fel a tagjai között előforduló esetleges előítéletek és abból fakadó deviáns magatartások ellen, illetve miként próbálja elkerülni az előítélet terjedését a szervezeten belül. A rendőrségi kultúra egyik legfontosabb alappillére a törvényességen nyugszik. A rendőrségi kultúra szempontjából arra keresem a választ, hogy a rendőrség milyen keretek között végzi tevékenységét, és van-e olyan terület, illetve hiány, melynek következtében az interkulturális ismeretek hozzá tudnak járulni az előítéletek elleni fellépéshez. Amikor a rendőrségről beszélünk, tudnunk kell, hogy a hazánk rendőrségének állománya nem homogén, hivatásos és nem hivatásos (civil) – rendvédelmi igazgatási szolgálati vagy munkavállalói jogviszony – dolgozókra tagolható. A tanulmány fókuszában a hivatásos állomány áll, tekintettel arra, hogy a legitim fizikai erőszak monopóliumával ők rendelkeznek.

A hivatásos állományt a rendőrségen belül tovább tagolhatjuk tisztekre és tiszthelyettesekre. A tanulmány témaköre alapvetően a tisztképzésre irányul, de fontos kiemelni, hogy a rendőrség tiszti és tiszthelyettesi állományára vonatkozó szabályzók sok esetben nem válnak külön egymástól, hiszen a rendőrség hivatásos állományára egységes szabályzók érvényesek.

A rendőrségi kultúra tekintetében – előítéletek elleni fellépés vonatkozásában – az alábbiakat tekintem át, illetve vizsgálom meg:

- a szervezethez történő bekerülés speciális jellemzői;

- a felsőfokú képzés, egyetemen folyó tisztképzés;
- a rendőrség hivatásos tagjaira vonatkozó fontosabb jogszabályok, etikai normák és szervezeti keretek.

A szervezetbe történő bekerülés speciális jellemzői

A rendőrséghez történő jelentkezéskor – függetlenül attól, hogy az toborzás, rendőr szakközépiskolába vagy rendészeti felsőoktatásba történő jelentkezés útján valósul meg – a jelentkezőknek az alábbi feltételeknek kell megfelelniük:

- betöltött 18. életév,
- cselekvőképesség,
- magyar állampolgárság,
- állandó belföldi lakhely,
- érettségi bizonyítvány,
- büntetlen előélet,
- fizikai alkalmasság,
- pszichológiai alkalmasság,
- egészségügyi alkalmasság,
- kifogástalan életvitel, illetve hozzájárulás annak a szolgálati viszony késztítése előtti, valamint szolgálati viszony fennállása alatti ellenőrzéséhez.

A felvételi eljárásnak része továbbá a pályorientációs elbeszélgetés is, melynek célja a jelentkező belső motivációjának, jövőbeli céljainak felmérése. A rendőrség állományába történő felvételhez szükséges egészségügyi, pszichikai és fizikai alkalmassági követelményeket az 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet tartalmazza. A rendelet 4. § (1) bekezdése szabályozza, hogy az alkalmassági vizsgálatot milyen esetekben kell elvégezni, így például állományba történő felvétel, rendészeti oktatási intézménybe történő jelentkezés, a szolgálati jogviszony fennállása alatt időszakosan, hivatásos állományba véglegesítés előtt, beosztás változását követően stb.¹

Tehát a rendőrség hivatásos állományba tagjainak alkalmasságát nemcsak a szervezethez történő bekerüléskor, hanem a későbbiek során is rendszeresen ellenőrzik, az a szolgálati jogviszony fenntartásához is fontos.

1 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségügyi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségügyi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképzetlenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról.

A rendelet 2021 januárjától kiegészült a 45/2020. (XII. 16.) BM rendelettel², mely részleteiben tartalmazza az alkalmasságvizsgálat rendszerét, szakmai protokollját, a vizsgálati kategóriákat, illetve a 35/2020. ORFK utasítással³, amely a rendszeresített szolgálati beosztások alapján az alkalmasságvizsgálati kategóriákat és a kategóriafeltételeket részletezi.

A pszichikai alkalmassághoz hasonlóan elvégzik a hivatásos állomány tagjainak kifogástalan életvitel vizsgálatát, melynek részleteit a 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet⁴, illetve a belső bűnmegelőzési és bünfelderítési célú ellenőrzés meghatározását, az azt ellátó szervet jelölő 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről⁵ tartalmazza. A kifogástalan életvitel ellenőrzését külön szerv – a Nemzeti Védelmi Szolgálat – végzi mint belső (rendőrségen belüli) bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó kizárólagos szerv. A kifogástalan életvitel ellenőrzése tulajdonképpen a nyilvántartásokban (például bűnügyi nyilvántartás) szereplő adatok és a pályázó lakókörnyezetének vizsgálatát jelenti, hogy a felvételizőnek vagy már a hivatásos állomány tagjának életmódja, életvitele alkalmassá teszi-e a rendőri pályára.

Szintén a Nemzeti Védelmi Szolgálatához tartozik a megbízhatósági vizsgálat végzése is, melynek célja *„azon személyek kiszűrése, akik hivatali helyzetükkel, szolgálati kötelezettségeikkel visszaélve, azt felhasználva követnek el bűncselekményeket, súlyosan károsítva a közbizalmat, megingatva a rendvédelem és a közszolgálat társadalmi megbecsülését.”* (URL1). Az intézkedés főként a korrupciós cselekmények felfedezésére irányul, de ha a vizsgálat során bármilyen bűncselekmény gyanúja felmerül, haladéktalanul megteszik a feljelentést a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnál vagy ügyészségnél.

A fenti vizsgálatok egymásra épülnek, tehát ha a pályázó nem felel meg az alapkritériumoknak, úgy már az egészségügyi és pszichikai vizsgálatokra sem kerül sor. Amennyiben a pályázó mind egészségügyileg, mind pszichikailag alkalmasnak minősül, valamint a pályaaorientációs elbeszélgetésen is megfelel, csak akkor kerül sor a kifogástalan életvitel ellenőrzésére. A fentiek alapján a rendőrséghez történő bekerülésnél az előírt feltételek, a többlépcsős alkalmassági ellenőrzés, a pályaaorientációs elbeszélgetések, a pszichikai alkalmassági és a kifogástalan életvitel vizsgálatok által kiszűrhetők a pszichikai problémákkal

2 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról.

3 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról.

4 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról.

5 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről.

küzdő – így akár a tekintélyelvű személyiség típusú – vagy szélsőséges csoporthoz tartozó jelöltek. Az aktív állomány rendszeres pszichikai szűrése és kifogástalan életvitel vizsgálata szintén nagyban támogatják az előítéletek elleni fellépést a rendőrségen belül.

Felsőfokú képzés, egyetemen folyó tisztképzés

Tekintettel arra, hogy véleményem szerint a képzés minőségét három feltétel határozza meg – a képző intézmény (beleértve az oktatókat, a képzés minőségét, az adott lehetőségeket), a hallgatói állomány és maga a képzési tartalom – a téma szempontjából fontosnak tartom az alábbiakat megvizsgálni:

- a rendőrtisztképzés kialakulása hazánkban, a jelenlegi képző intézmény főbb fejlődési pontjai;
- a képzésbe történő bekerülés feltételei, a hallgatói állománnyal szembeni kritériumok;
- a rendőrtiszti képzés és annak sajátosságai.

A rendőrtisztképzés kialakulása

Napjainkban a rendőrképzés Európában eltérő módon valósul meg. Ennek egyrészt történelmi okai vannak, másrészt pedig 1999-ben a Bologna Nyilatkozat aláírásával elindult az európai országok felsőoktatási rendszerének harmonizációja. 2009-ben 77 akkreditált rendőri képzési program volt Európa 42 országában (Szabó, 2013). Egy országon belül is található eltéréseket. Németországban a rendőrképzés tartományi jogkörbe tartozik és bár alapvetően Bologna-rendszerű képzés folyik, tartományonként eltérő, hogy külön intézmény áll a hallgatók rendelkezésére vagy pedig a civil (közigazgatás-tudományi) főiskolák keretein belül folyik a képzés (Fórizs 2015; 2016; Szabó, 2013). Hazánkban a rendőrképzés jelentős hagyományokra tekint vissza, és igazodva az adott kor és társadalom elvárásaihoz, jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt évek során is. A mai értelemben rendőrségi feladatokat ellátók képzése évtizedeken keresztül nem intézményesített formában valósult meg, hanem a képzés alapvetően a meglévő civil képzésekhez kötődött, a civil végzettségű rendőröket képezték tovább a feladataik ellátásához szükséges szakmai képzésekkel, tanfolyamokkal (Parádi, 1997; 2007a; 2007b; Androvicz, 2018).

Később ezek a szakképzések egyre professzionálisabbá váltak és igyekeztek megfelelni a társadalmi elvárásoknak, törekedtek a minél professzionálisabb

szolgáltatás és védelem, biztonság nyújtására. A rendészeti szakoktatás kiépítésének kezdetét a rendészeti kutatók az 1920-as évhez kötik, és tulajdonképpen ezek a kezdeti szakképzések adják mind a rendőrképzés, mind pedig a rendőrtisztképzés alapjait (Sallai, 2017; 2018; Boda, 2016).

Fontos fordulópont volt a rendőrtisztképzés életében 1946, amikor felvetődött egy tisztképző intézet, „Rendőrákadémia” felállításának koncepciója, amely a kezdetekben Egyéves Tiszti Iskolaként 1947 novemberében kezdte el működését és 1948 májusában bocsátotta ki első hallgatóit (Kozáry, 2001), majd Rendőrákadémia néven működött tovább. Az intézményt 1949 júniusában megszüntették és helyette ismét tisztképző tanfolyamokat szerveztek (Kozáry, 2001).

Másik nagy fordulópontnak tekinthető 1971-ben a Rendőrtiszti Főiskola megalapítása. *„Rendőrtiszti Főiskolát (RTF 1971–2012) az Elnöki Tanács 1970. évi 39. számú törvényerejű rendeletével alapították meg, és 1971. szeptember 1-én kezdte meg működését. Alapvető feladatait, működésének elveit a 4/1971 (X. 19.) BM rendelet és a 010/1971. BM. számú parancs határozták meg”* (Boda, 2016). Ez az intézmény volt a jogelődje a 2012. január 1-jén létrehozott Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Karának (RTK), mely intézményben jelenleg a rendőrtisztképzés zajlik, és melynek *„létrehozásáról a Kormány 1278/2010. (XII. 15.) számú határozatában döntött, létesítéséről pedig a 2011. évi XXXVI. törvény rendelkezik. Működésének alapelveit és céljait a Nemzeti Közszolgálati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló, 2011. évi CXXXII. törvény foglalja össze”* (Kovács, 2012).

Napjainkra így a rendőrtisztképzés a tudományos minőségi követelményeknek megfelelő, akkreditált, Bologna-rendszerű képzésnek megfelelő intézményben zajlik. A rendőrképzés professzionalizmusát és a rendőri tevékenység mint speciális, sokoldalú, magas szintű ismereteket igénylő szakma (hivatás) elismertségét mutatja az is, hogy szükségessé vált a rendészeti tanok tudománnyá emelése és létrejött egy interdiszciplináris tudomány, a rendészettudomány. A tudományos kutatások támogatása viszont már korábban megvalósult, szervezeti kerete pedig az 1972-es évhez köthető, amikor létrehozták a Belügyminisztérium Tudomány-szervezési Osztályát, napjainkra pedig a tudomány egyetemi szintre emelésével megalakult a Rendészettudományi Doktori Iskola (Kerezsi & Pap, 2015; Boda et al., 2016; Janza, 2019). Ezáltal elmondhatjuk, hogy a rendőrtisztképzés hazánkban nem csupán gyakorlatorientált és a demokratikus jogállamoknak megfelelően alapos jogi felkészítésen alapuló, hanem felhasználja a saját vagy más tudományos területen elért eredményeket, illetve saját területén a tudományos igényeknek és kritériumoknak megfelelő kutatásokat végez. A magyar rendőrök felsőoktatási képzése – bár megfelel a Bologna-rendszerű képzésnek – a Magyarországon

megtalálható egyéb, civil felsőoktatási képzésektől több pontban is jelentős eltérést mutat, így felvételi eljárás, hallgatói jogviszony, munkahelykeresés, képzés. Ahhoz, hogy a jelentkezők a tisztképzésbe bejuthassanak és az NKE Rendészet-tudományi Karra felvételt nyerjenek, a rendőrség számára képzett hallgatóknak nemcsak a kívánt ponthatárt kell elérniük és legalább egy emelt szintű érettségi vizsgát teljesíteniük a kívánt szakra előírt felvételi tantárgyból, hanem a sikeres felvételihez egyéb kritériumoknak is meg kell felelniük. Ezek a kritériumok egyrészt megegyeznek a rendőrség hivatásos állományba bekerülés szabályaival, de azok további követelményekkel is kiegészülnek.

A felvételiző hallgatókra ugyanúgy érvényesek ez előzőkben már ismertetett feltételek, további kritérium viszont a felső korhatár, mert a nappali képzésre jelentkező hallgató a felvétel évében nem töltheti be a 25. életévét, illetve a középfokú (B2 komplex) nyelvvizsga – egy államilag elismert nyelvből – megléte szükséges. A felvételi eljárásnak szintén része a motivációs – pályaorientációs – beszélgetés, ahol a benyújtott dokumentumokat is ellenőrzik, valamint ugyanúgy vizsgálják a felvételiző motivációját, elképzeléseit, jövőbeli céljai. A motivációs beszélgetésen „*a bizottság egy fő oktatóból, a rendvédelmi szerv egy hivatásos tisztjéből és egy második évfolyamos hallgatóból áll*” (Erdős, Magasvári & Szabó, 2019, 94.).

A 2020–2021-es tanévtől az alapképzésben (BA) a rendőr tiszthelyettesek is megkezdhetik tanulmányaikat nappali tagozaton, hároméves képzési formában.

A felvételi eljárás sajátossága, hogy az alapképzés levelező képzésére jelentkezés feltétele a rendőrségnél – vagy egyéb rendvédelmi szervnél – meglévő hivatásos szolgálati jogviszony, tehát csak a már állományban levő tagok jelentkezhetnek, illetve további sajátosság, hogy a mesterképzés (MA) csak levelező munkarendben érhető el (Kovács & Varga, 2015). A mesterképzések közül kivételt képez a kriminalisztika mesterképzés polgári szakiránya (Kovács, 2020). Ez a többlépcsős felvételi eljárás és a kritériumok már előzetesen megszürik a rendészeti képzésbe újonnan bekerülő hallgatókat, így kiszűrhetők azok, akik a rendészeti hivatásra nem alkalmasak. Jelentős különbség még a civil felsőoktatáshoz képest, hogy a rendőrség számára képzendő, nappali munkarendes alapképzésben (BA) résztvevők a hallgatói jogviszony mellett 2016. őszi tanévtől tisztjelölti jogállásban tanulnak, melyet a 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról (továbbiakban Hszt.) szabályoz (Szabó, 2018).

A fentieknek alapján a képzés során a hallgatókkal nemcsak hallgatói, hanem mind tisztjelölti és mind hallgatói jogviszonyt létesítenek, ha bármelyik megszűnik a képzés ideje alatt, automatikusan a másik jogviszony megszűnését vonja magával (Szabó, 2018).

A rendőrség a tisztjelöltekkel ösztöndíjszerződést köt. A Hszt. külön fejezetet (XXVII. fejezet) szentel a tisztjelöltek jogainak és kötelezettségeinek ismertetésére.

Ezáltal a hallgatóknak/tisztjelölteknek (továbbiakban tisztjelölt) sokkal kötöttebb életük van a civil felsőoktatásban résztvevő hallgatók tanulmányai során megszokott életéhez viszonyítva. A tisztjelölt többek között köteles:

„6 hónapos rendészeti alappfelkészítésen részt venni, ezt követően a hivatásos állomány számára előírt esküt tenni;

- *az első évben és a későbbiekben elrendelt kötelező bentlakásos időszakban életvitelszerűen az egyetem kollégiumában tartózkodni;*
- *a Rendvédelmi Tagozat Szabályzatában meghatározott szolgálati feladatokat végrehajtani...;*
- *...az egyetem területén és a szolgálati feladatok végrehajtása során formaruhát viselni,*
- *a tanórarendben foglaltak szerint a tanórákon részt venni.”* (URL2).

A képzés hat hónap próbaidővel kezdődik, mely alatt a tisztjelölti jogviszony – bármelyik fél által – indoklás nélkül megszüntethető. A tisztjelöltek jogosultak a képzésen térítésmentesen részt venni, ösztöndíjat, költségtérítést, szociális juttatásokat, ruházatot illetve az első tanévben térítésmentes kollégiumi elhelyezést és ellátást, a második tanévtől – a szorgalmi időszak munkanapjain – térítésmentes ebédet kapni.

„Az elmúlt évek (2016–2018) tapasztalatai azt mutatják, hogy a Z generáció tagjai már a rendészeti felsőoktatás felvételi rendszere és az újonnan létrehozott tisztjelölti jogállás sajátos elvárásaival is nehezen azonosulnak. Illetve egy jelentős részük ezeket az akadályokat nem akarja, vagy nem tudja leküzdeni.” (Erdős, Magasvári & Szabó, 2019, 97.).

A végzett hallgatóknak viszont nem kell a munkaerőpiaci viszonyokkal megküzdeniük és állást keresniük, mert amennyiben teljesítik az ösztöndíjszerződésben vállaltakat és elvégzik a képzést, valamint újra megfelelnek az alkalmassági kritériumoknak, a képzést követően a rendőrség tiszti beosztást biztosít számukra.

A tisztjelölteknek a rendőrséggel kapcsolatban gyakorlati tapasztalata az esetek többségében nincs, *„sokan a bűnügyi filmek, az izgalmas, mozgalmas élet reménye miatt választják ezt a szakmát, majd később hivatást”* (Kovács, 2020, 165.). A filmek azonban nem tükrözik megfelelően a demokratikus jogállamnak megfelelő rendőrséggel kapcsolatos elvárásokat és mindazt a mögöttes tudást, valamint formai kötöttséget, ami a rendőri feladatok ellátásához, az egységes fellépés biztosításához és a társadalmi bizalom megtartásához napjainkban

szükségesek. Többek között ez is az oka annak, hogy az RTK-n nem csak oktatás, képzés, hanem nevelési tevékenység is folyik. A tisztjelölteket rendkívül komoly fizikai és pszichikai terhelésnek vetik alá már a képzés első öt hetében – rendészeti alapfelkészítés –, így lehetőség van a rendőri munkára alkalmatlan hallgatók gyors kiszűrésére is. A hallgatók neveléséért, képzéséért a Rendvédelmi Tagozat felel, mely egységet az egyetem 2016. július 1-jével hozta létre. Az alapképzésen túl a Rendvédelmi Tagozat *„feladata, hogy a rendelkezésére álló szocializációs eszközökkel elvégezze az alakiasság, a szolgálati érintkezés szabályai elmélyítését. Ezen kívül feladata még, hogy a tisztjelöltekben kialakuljon a rendőrséghez, mint szervezethez való kötődés, hogy önképzési képességekkel, döntéshozói, alkalmazkodóképességgel és intellektuális fegyvellemmel rendelkező, a lakosság szolgálatát, mint küldetést elfogadó, a tiszt étikát és viselkedést ismerő tisztek kerüljenek a képzést megrendelő rendészeti szervezetbe”* (Kovács, 2016a).

Az alapfelkészítés és később a képzés alatt a tisztjelöltek megtanulják a rendőrségre jellemző sajátosságokat – mint például szigorú hierarchia, öltözködés és érintkezés speciális szabályai, legitim fizikai erőszak alkalmazásának törvényi lehetőségei, gyakorlati módszerei, fegyverhasználat stb. A hallgatók formaruhát – úgynevezett bevetési ruhát – és bakancsot hordanak, őket szakirányonként kis létszámú (kb. 20 fő) szakaszokra osztják, mely tagolás a képzési idejük alatt is megmarad. Az egyenruhán megjelennek a rendőri egyenruhán is szereplő beazonosításra szolgáló elemek (névtábla, válljelzés). A tanóra megtartása is alapvetően egy-egy szakasznak történik, kivéve az összevont, évfolyamszintű előadásokat. A szakaszoknak külön parancsnokuk van, aki az eseményekkel kapcsolatban naponta jelentési kötelezettséggel tartozik a kijelölt előljárójának, aki egyben mentori szerepet is betölt a képzés során. A fentiek és a közös elhelyezés eredményeképpen a hallgatók előszocializációja is megvalósul. A képzés elvégzését követően már úgy kerülnek a rendőrség kötelékébe, hogy a hierarchikus szervezetben megszokott szolgálati érintkezési, kommunikációs, öltözködési szabályokat ismerik, mint például a szolgálati előljáró, feljebbvaló vagy egymás megszólításának módja, köszönés, alaki fegyvellem, tiszteletadás (tisztelgés), jelentés, jelentkezés, távozás stb. (Hegedűs, 2018).

Az alapképzésen előtérbe kerülnek a jövőbeli munkához szükséges (fejlesztendő) készségek és képességek, a képzés sikeres elvégzésével nemcsak a hallgatók fizikai állóképessége, hanem önbecsülése és önbizalma is nő. Az alapképzés nehézségét mutatja, hogy a hallgatók jelentős hányadánál megjelenik a képzés feladásának, illetve pályaelhagyás gondolata is: *„2013-ban 71,4%; 2014-ben 53,9%; 2015-ben 73,5%; 2016-ban 75,6%; 2017-ben 76,5%; 2018-ban 85,5%; 2019-ben 82%”* (Kovács, 2020, 170.).

Az oktatás tartalmát tekintve a képzés során – mint a civil képzések esetében is – az egyetem szakonként és szakirányonként kialakított, a MAB által elfogadott tantervekben és a képzési és kimeneti követelményekben meghatározza a képzés célját és az elsajátítandó kompetenciákat. A megszerzendő szakmai kompetenciák tovább bontódnak tudás, képesség, attitűd, autonómia és felelősségi szintekre.

Az emberi értékek tiszteletben tartása, az előítéletektől mentes gondolkodás, viselkedés, az alapvető emberi és állampolgári jogok tiszteletben tartása, egyenlő bánásmód, segítőkészség, ügyfelek iránti empátia, különböző társadalmi és kulturális csoportokkal és közösségekkel szembeni tolerancia, etikai normák az attitűd szintjén, a szakmai, jogi, etikai normák és szabályok betartása felelősségi szinten is megjelennek az elsajátítható kompetenciák között (URL3). Az egyetem honlapján közzétett tanterveken (URL4, URL5, URL6, URL7) kívül az oktatott tantárgyak tematikával együtt megtalálhatók az RTK weboldalán az oktatási egységeken belül.

A rendészeti felsőoktatás palettája rendkívül sokszínű, a hallgatók a speciális szakmai, rendészettudományi ismereteken és fizikai felkészítésen túl a társadalomtudományok, bölcsészettudományok, államtudományok, pszichológiai tudományok, informatikai tudományok területéről is találhatnak tantárgyakat, melyek hozzájárulnak a kitűzött célok megvalósulásához és a leendő rendőrtisztek alapos felkészítéséhez. Az oktatott tantárgyak között az alapos jogi ismereteken kívül megtalálhatjuk a pszichológiát, kriminálpszichológiát, szakmai idegen nyelvet, rendészeti kommunikációt, rendészeti szociológiát, politika földrajzot, rendészetelméletet, vezetési- és szervezéseméletet, projektmenedzsmentet stb.

Az állam- és jogtudományi alapismeretek része többek között az alapvető jogok, emberi jogok, alkotmányos jogok, állampolgári jogok.

Az előítéletek témakörét több tantárgy esetében is érintik a képzés során, nemcsak a jogi területen jelenik meg, hanem a rendészetszociológia, etika, gyűlölet-bűncselekmények, pszichológia tantárgyak mind más szemszögből ismertetik meg a hallgatókat az előítéletek veszélyeivel. A rendészetszociológia inkább a történelem tapasztalataira épít, a gyűlölet-bűncselekmények (szabadon választott) tantárgy – mely nemcsak alapképzési, hanem mester és doktori képzési szinten is felvehető – tartalmában a roma és zsidó kultúra, valamint az LMBTQ+⁶ közösségek sajátosságaival ismerteti meg a hallgatókat, az etika a rendőrök irányába támasztott elvárásokat, a pszichológia pedig a kognitív részét taglalja.

6 LMBTQ+: angol rövidítés, amellyel az átlagostól eltérő életű emberek – leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer, azaz fura/kérdéses – közösséget jelölik.

A gyakorlati felkészítések során – hasonlóan a rendőr szakközépiskolákhoz – felkészítik a hallgatókat különböző szituációk megfelelő kezelésére és a fizikai erőszak megfelelő alkalmazására (Krauzer, 2019).

A képzés nemcsak ismeretek átadását, hanem attitűd formálását, képességek és készségek fejlesztését is célozza, „*rend, fegyelem, megbízhatóság, határozottság, szakszerűség, korszerű tudás, szellemi együttműködés a hivatásrendek között, tisztí életpályára készülés, magabiztosság, tehetség gondozás, kitarító munka, felelősségteljes hivatástudat, szellemi műhely a köz szolgálatában. Ezek a szavak, kifejezések jellemzik a rendészeti képzésekben folyó munkát*” (Kovács, 2016b, 28.).

A képzés Közös Közszolgálati Gyakorlattal zárul, mely segít a hallgatóknak a kormányzati és rendészeti szervek közötti feladat- és hatáskörök megismerésében, a szakmai tudásuk elmélyítésében és nem utolsósorban a jövőbeli mind szakmai, mind pedig személyes, egymás közötti együttműködés gyakorlásában, megerősítésében (Kovács, Pesti & Tózsér, 2019).

Fontos megjegyezni, hogy a rendőrök képzése az RTK elvégzésével nem ér véget, a hivatásos állomány tagjai továbbképzésre kötelezettek, ez a kötelezettségük csak az öregségi nyugdíjkorhatár elérését megelőző ötödik évet követően szűnik meg. A képzéseknél négyéves periódust vesznek figyelembe, ezen időszakon belül kell meghatározott kredit számot teljesíteniük a rendelkezésükre álló belső, minősített és közszolgálati képzések elvégzése által.⁷

A megvalósított belső képzések⁸ és minősített továbbképzési programok⁹ igazodnak a társadalmi változásokhoz, elvárásokhoz, így közöttük szintén megtalálhatjuk az előítéletek leküzdésére irányuló ismeret- és kompetenciafejlesztő programokat.

A rendőrség tagjainak esetleges előítéletekből fakadó erőszakos viselkedések leküzdéséhez sorolhatjuk még a deeszkalációs tréningeket is, melyek eleve az erőszak kialakulásának és alkalmazásának megakadályozását célozzák.

A fentieket tekintve szabályozottságában a rendőrök felsőoktatási képzése jelentősen különbözik bármely civil képzéstől, a hallgatók élete sokkal kötöttebb, a tagjainak nemcsak a bekerüléskor, hanem a képzés alatt és tanulmányaik

7 2/2013. (I. 30.) BM rendelet, a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról.

8 Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály: Nyilvántartás a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról szóló 2/2013. (I. 30.) BM rendelet alapján a belső továbbképzési programokról.

9 Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály: Nyilvántartás a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról szóló 2/2013. (I. 30.) BM rendelet alapján a minősített továbbképzési programokról.

elvégzése után is szigorú elvárásoknak, követelményeknek kell megfelelniük. A felsőoktatási intézményben – Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar – nemcsak a hallgatók oktatása, hanem nevelése, egyfajta előszocializációja is megtörténik a rendőrségi keretekbe történő beilleszkedéshez. Ezenkívül a képzés igazodik a rendőrség demokratikus jogállamokban meghatározott szerepéhez, így a gyakorlati oktatás mellett domináns szerepet kap a hallgatók jogi, így emberi jogi oktatása is. A képzés során a tisztjelöltek több szempontból is megvizsgálják az előítéletek témakörét, ezáltal biztosítva, hogy ne csak saját előítéleteiket ismerjék fel, hanem az előítélet alapú bűncselekményeket is. Meggyőződésem, hogy az egyetemről kikerülő rendőrtisztek jobban tájékozottak az előítéletek és emberi jogok témakörében, mint egy átlag állampolgár. Bár a képzés nem tartalmazza az interkulturális oktatásban megszokott tartalmakat, olyan elemet sem tartalmaz, amely az előítéletek kialakulását vagy terjedését támogatná, elősegítené. A képzés ebben az irányban még fejleszthető. A rendőrök ismereteinek fejlesztése a képzés végeztével sem szűnik meg, a rendőrség kötelező továbbképzési programok keretében törekszik az előítéletek visszaszorítására a rendőrség tagjai körében, és ezáltal a társadalom tagjai részére diszkriminációmentes és minél magasabb színvonalú, minőségi szolgáltatások nyújtására, a biztonság főként együttműködésen alapuló garantálására.

A rendőrség hivatásos tagjaira vonatkozó fontosabb jogszabályok, etikai normák és szervezeti keretek

A rendőrökre – mint minden magyar állampolgárra – természetesen ugyanúgy vonatkozik a Magyarországon érvényben levő valamennyi olyan jogszabály, amely az előítéletek és a diszkrimináció tilalmát tartalmazza. A rendőrség mint szervezet, és tagjai mint a rendőrség feladatainak végrehajtói a társadalomban betöltött funkciójukat tekintve további szabályozást igényelnek. A magyar rendőrség alapvető feladatát Magyarország Alaptörvényében határozzák meg (46. cikkely), a rendőrség szervezetére, működésére és tevékenységére, az általa alkalmazható eszközök és módszerekre vonatkozó részletes szabályozást pedig az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.) határozza meg. Amennyiben a rendőrség előítéletekre vonatkozó szabályozását tekintjük át, már az Rtv.-ben megtalálhatjuk, hogy „*a rendőr köteles a törvény rendelkezésének megfelelően, részrehajlás nélkül intézkedni*” [Rtv. 13. § (2)].

A rendőrség hivatásos tagjainak életét, a fentiekén túl, még a már korábban is említett Hszt. és a rendőri etikai szabályzat szabályozza.

Fontos kiemelni, hogy a Hszt. 1. § (4) és (5) bekezdései alapján a törvény hatálya nemcsak a szolgálatban levő aktív hivatalos állomány tagjaira, hanem a szolgálatra jelentkezőkre, tisztjelöltekre, szolgálati nyugdíjasokra és közeli hozzátartozóira is kiterjednek. A fentiek alapján a rendőri munka egy életvitelszerű hivatás, amely nem ér véget a nyugdíjkorhatár elérésével sem. A rendőri hivatást választóknak nemcsak különleges jogosultságaik vannak – mint a legitim fizikai erőszak monopóliuma –, melyeket a legtöbbször hangsúlyoznak, hanem őket olyan kötelezettségek is terhelik, mely előírások nem csupán a munkavégzés idejére, hanem szabadidejük alatt végzett tevékenységeikre, valamint magatartásukra is vonatkoznak, ezen felül a civil állampolgárokkal ellentétben az alapjogaik is korlátozva vannak, mely korlátozásokat a Hszt. IV. fejezete tartalmazza.

Előítélet témakörét érintve további fontosabb szabályozás található a „*III. A szolgálati viszony sajátos jellege*” fejezet alatt, mely szerint a rendvédelmi hivatás etikai alapelve az előítéletektől mentesség [14. § (1)]. Ezt egészíti ki a rendőrség hivatás etikai kódexe, mely szűkebb értelemben egyrészt a 4. pontban taglalja a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, miszerint „*A rendőr elismeri és védi az emberi méltóságot, tiszteletben tartja az emberi és a személyiségi jogokat. Elfogulatlanul jár el nemre, korra, állampolgárságra, etnikai hovatartozásra, vallási és politikai meggyőződésre, társadalmi és vagyoni helyzetre tekintet nélkül*”, másrészt az emberségről és segítségnyújtásról szóló 5. pontja alapján „*A rendőr a ráruházott hatalom alkalmazása során megfontolt és mértéktartó, intézkedéseit előítéletektől és indulatoktól mentesen hajtja végre, kerüli a szükségtelen konfliktusok kialakítását. Nem alkalmaz kínzást, könyörtelen, embertelen vagy megalázó bánásmódot és ezt mástól sem tűri el. Empátiával fordul embertársai felé, védelmet és segítséget nyújt a rászorulóknak.*”

Tágabb értelemben pedig ide kapcsolódnak azok a megfogalmazott elvárások is, melyeket az összes többi pont tartalmaz, hiszen azok követése nem engedi meg a rendőrök számára az előítéletes viselkedést.

„*A rendvédelmi hivatás etikai alapelvei a hivatásos állomány tagjai tekintetében különösen: hűség a hazához és a nemzethez, a nemzeti érdekek előnyben részesítése, a méltóság és a tisztesség, az előítéletektől való mentesség, a pártatlanság, a szakszerűség, az együttműködés és az arányosság.*” (URL8). A magyar rendőrségnél a feltárt jogellenes viselkedések mindenesetben kivizsgálásra kerülnek, azok a magatartásformák, etikai vétségek¹⁰ pedig, melyek elbírálását

10 „*Etikai vétséget követ el az, aki a Hszt. 70/B. §-a rendelkezéseit, a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódexnek a fegyveres szerv hivatásos állományú tagjaira a rájuk vonatkozó – illetve közalkalmazott esetén a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódexnek a fegyveres szerv közalkalmazottaira vonatkozó – előírásait, valamint az Alapszabály vagy az Etikai Eljárási Szabályzat rendelkezéseit megszegi.*” Magyar Rendvédelmi Kar: Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Etikai Eljárási Szabályzat, I. Etikai vétség pontja.

nem utalja jogszabály más eljárás hatálya alá, a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex hatálya alá tartoznak.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az állampolgárok alapjogainak biztosítása a rendőri tevékenységek során kiemelkedő szerepet tölt be egy demokratikus jogállamban. Ennek garantálását nemcsak a magyar jogrendszer és a fenti szabályozások biztosítják a rendőri tevékenységek végrehajtása során, hanem az a lehetőség is, hogy az állampolgár az intézkedéssel szemben panasszal élhet, ha úgy érzi az az alkotmányos alapjogait sértette. Ennek érdekében 2008-ban hazánkban megalakult egy civil, a rendőrségtől független szervezet, a Független Rendészeti Panasztestület, melynek célja volt, hogy a rendőrség tevékenységét az alkotmányos alapjogok érvényesülése szempontjából vizsgálja, amely egyúttal a rendőri tevékenységek kontrollját is jelenti (Horváth, 2019). A szervezet egészen 2020 februárjáig működött, amikor is tevékenységét az alapvető jogok biztosa vette át. A panaszok és azok elbírálása a rendőrség honlapján megtalálható. Az intézkedések szakszerűségét pedig a rendőrség piramis rendszerű felépítése, a rendőri vezetőkkel támasztott követelmények (törvények, szakmai szempontok érvényesítése, szakszerűség betartatása valamint példamutató magatartás), továbbá az egyes területek országos szakirányításai (szakirányító szervek) garantálják. A rendőrök jelentéstételi kötelezettsége az előjáró felé a szolgálatuk ellátása során történt eseményekről, intézkedésekről szintén lehetőséget nyújt az előítéletes magatartások felfedezésére, a jelentésekben szereplő megfogalmazások, események, történetek olyan irányú megvizsgálása által, hogy az esetleges előítéletes megnyilvánulásokat feltárjuk és az abból fakadó esetleges túlkapásokat megelőzzük.

A rendőri túlkapások és előítéletes viselkedések megakadályozását szolgálja még a rendőrségen belüli pszichológiai segítségnyújtás, az átélt események feldolgozásához, illetve a stressz, esetleges frusztráltság, szakmai vagy magánéleti problémák leküzdéséhez, valamint a magyar rendőrség egységes személyügyi rendszere, mely egyben garanciaként szolgál arra is, hogy a deviáns magatartás miatt elbocsájtott tagok ne kerülhessenek vissza a rendőrség szervezetébe.

A tanulmány az előítéletek elleni fellépés témakörét a rendőrségi kultúra, valamint az interkulturális ismeretek szükségessége szempontjából vizsgálta. A tanulmány fókuszában a rendőrtisztekre vonatkozó keretek és a felsőfokú rendőrtisztképzés álltak. Bemutatásra kerültek a szervezethez történő bekerülési és a bennmaradáshoz szükséges feltételek. A tanulmányban ismertetésre kerültek továbbá a téma szempontjából fontosabb jogszabályi, etikai és szervezeti keretek, valamint a rendőrök felsőfokú képzése a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán.

Az elméleti vizsgálat alapján a magyar rendőrségnél az előítéletek elleni fellépést nemcsak az átlag állampolgárokra vonatkozó jogszabályi háttér, hanem a hivatásos jogvisztonnal rendelkező rendőrtisztekre vonatkozó speciális szabályok, valamint az etikai előírások, normák is segítik.

A magyar rendőrségen belüli szervezeti keretek – szervezethez történő speciális bekerülési és bennmaradási kritériumok, a jelentéstételi kötelezettség, pszichológiai segítségnyújtás, egységes személyügyi rendszer, panasztételi lehetőség, továbbképzési kötelezettség – mind hozzájárulnak a rendszerszintű előítélet kialakulásának megakadályozásához a rendőrségen belül.

A tanulmány középpontjában álló felsőfokú képzés tartalma, minősége, valamint a tisztjelöltekkel szemben már a tanulmányaik során is támasztott elvárások nagyban elősegítik, hogy a rendőrség kötelékébe kerülő tiszt állomány tagjai megfelelően tájékozottak és képzetek legyenek az előítéletek témakörét illetően, ennek a tudásnak a birtokában kerülhessenek a rendőrség állományába, végezhesék jövőbeli munkájukat. A tanulmány nem tért ki a tiszthelyettes képzésre, de tekintettel arra, hogy a tiszthelyettesi állományra ugyanazon szervezeti keretek, szabályzók, normák vonatkoznak, feltételezhető, hogy ott sem találunk az előítéletek terjedését támogató elemet.

Bár az interkulturális ismeretek hazánkban még nem kerültek beépítésre a rendőrtisztek képzésébe, úgy gondolom, hogy az előítéletek témakörének több szempontú oktatása és a rendőrségi kultúra által kialakított szabályozások megfelelő kereteket és alapot biztosítanak az előítéletek elleni hatékony fellépéshez mind a rendőri tevékenységek végrehajtása során, mind pedig a rendőrség szervezetén belül.

Felhasznált irodalom

- Androvicz G. (2018). A magyar rendőrképzés fejlődése a dualizmus időszakában. *Magyar Rendészet*, 18 (1), 29-37. <https://doi.org/10.31627/RTF.XXIX.2019.57N.15-26P>
- Boda J. (2016). A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar feladatai a rendészeti képzésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 1, 4-22.
- Boda J., Finszter G., Imre M., Kerezsi K., Kovács G. & Sallai J. (2016). *A rendészettudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányai, Államtudományi műhelytanulmányok*, 17, 24.
- Erdős Á., Magasvári A. & Szabó A. (2019). Új generáció a rendészeti felsőoktatásban. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Gondolatok a rendészettudományról - Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulójára alkalmából* (pp. 89-102). Magyar Rendészettudományi Társaság

- Fórizs S. (2015). Gondolatok Németország rendőrségi rendszeréről. *Belügyi Szemle*, 63 (10), 47-63. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.10.4>
- Fórizs S. (2016). Rendőri képzési modellek Németországban, *Határrendészeti Tanulmányok*, 1, 37-50.
- Hegedűs J. (2018). Rendészeti etikett és protokoll, Közszolgálati protokoll, egyetemi tankönyv, IV. könyv. In Bába I. (Szerk.), *Hivatásrendek protokollja* (pp. 68-76). Nemzeti Közszolgálati Egyetem
- Horváth P. J. (2019). A Független Rendészeti Panasztestület szerepe a rendőrség demokratizálásában, *Belügyi Szemle*, 67 (10), 59-70. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.10.4>
- Janza F. (2019). Főtitkári köszöntő. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Gondolatok a rendészettudományról. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulójára alkalmából* (pp. 9-12). Magyar Rendészettudományi Társaság
- Kerezsi K. & Pap A. L. (2015). *Rendészet, tudomány, doktori iskola. Magyar Rendészet*, 15 (4), 67-83.
- Kozáry A. (2001). Rendőrtisztképző iskolák Magyarországon 1945 után. *Belügyi Szemle*, 49 (10), 80-105.
- Kovács G. (2016). A Nemzeti Közszolgálati Egyetem alapképzésben végzett rendőrtisztekkel szemben támasztott követelmények változásai. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *A Határrendészettől a Rendészettudományig* (pp. 259-267). Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XVII.
- Kovács G. (2012). A Nemzeti Közszolgálati Egyetem, mint a közszolgálati képzés bázisa; jelenlegi helyzetkép, jövőbeni változások, fejlődési tendenciák és kihívások. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Tanulmányok „A biztonság rendészettudományi dimenziói – változások és hatások” c. tudományos konferenciáról* (pp. 371-379). Pécs, 2012, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII.
- Kovács G. (2016). Rendészeti képzések rendszere a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, *Határrendészeti Tanulmányok*, 18 (1), 23-36.
- Kovács G. (2020). A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar alapképzés intenzív szakaszának teljesítésével kapcsolatos hallgatói véleményének összegző vizsgálata 2012–2019 között. *Magyar Rendészet*, 20 (3), 163-178. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.10>
- Kovács G. & Varga A. (2015). A Nemzeti Közszolgálati Egyetemre jelentkezők felvételi adatainak elemzése 2012-2015 között. *Hadtudományi Szemle*, 8 (4), 247-274.
- Kovács G., Pesti T. & Tózsér E. (2019). A hallgatói magatartásformák megjelenése és változásának folyamata a Nemzeti Közszolgálati Egyetem „Vírus 2019” Közös Közszolgálati Gyakorlatán. *Magyar Rendészet*, 19 (2-3), 115-142. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.7>
- Krauzer E. (2019). Az intézkedéstaktika, mint oktatásmódszertan, a korszerű és gyakorlatorientált képzés alapja. *Belügyi Szemle*, 67 (7-8), 79-115. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.7-8.5>
- Parádi J. (1997). Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. *Belügyi Szemle*, 45 (4), 101-109.
- Parádi J. (2007a). A magyar rendőrtisztképzés tradíciói 1867–1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 13 (16), 94-99.

- Parádi J. (2007b). Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867–1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 13 (16), 90-93.
- Sallai J. (2017). A magyar rendészeti képzés története 1922-2017. Rendőr altiszt (tiszthelyettes) és rendőrtiszt képzés a XX-XXI. században. In Czene-Polgár V. & Zsámbokiné Ficskovszky Á. (Szerk.), *Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből, Válogatott tanulmányok az évfordulók tükrében* (pp. 86-123). Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata
- Sallai J. (2018). November 22, a Rendészettudományi Kar kari napja. *Rendőrségi Tanulmányok*, 1 (2), 104-109.
- Szabó A. (2013). *A bolognai folyamat és hatása a rendészeti felsőoktatásra az Európai Unióban – PhD értekezés*. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola
- Szabó A. (2018). Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája. In Dobák I. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Szakmaiság, szerénység, szorgalom, tinnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére* (pp. 599-612). Dialog Campus Kiadó

Alkalmazott jogszabályok

- 7/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképzettség megállapításáról, valamint az egészségügyi alpellátásról
- 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
- 2/2013. (I. 30.) BM rendelet, a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról
- 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról
- 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról
- Magyar Rendvédelmi Kar: Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Etikai Eljárási Szabályzat
- Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály: Nyilvántartás a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról szóló 2/2013. (I. 30.) BM rendelet alapján a belső továbbképzési programokról

Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály: Nyilvántartás a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról szóló 2/2013. (I. 30.) BM rendelet alapján a minősített továbbképzési programokról

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Nemzeti Védelmi Szolgálat hivatalos weboldala.*

URL2: *Egyetemek, főiskolák, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar meghirdetett képzések.* https://www.felvi.hu/felveteli/egyetekem_foiskolak/IntezmenyiOldalak/intezmeny_lista.php?elj=21a

URL3: *Bűnügyi igazgatási alapképzési szak tanterve 2020/2021, bűnügyi alapképzési szak tanterve 2020/2021-es tanévtől, Rendészeti igazgatási szak Képzési és Kimeneti Követelményei a 2020/2021 tanévtől, Rendészeti alapképzési szak tanterve a 2020/21-es tanévtől.* https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Bunugyi_igazgatasi_alapkepzesi_szak_tanterv_2020_21.pdf

URL4: *Bűnügyi igazgatási alapképzési szak tanterve 2020/2021.* https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Bunugyi_igazgatasi_alapkepzesi_szak_kkk.pdf

URL5: *Bűnügyi alapképzési szak tanterve 2020/2021-es tanévtől.* https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/bunugyi_alapkepzesi_szak_tanterv_2020_21.pdf

URL6: *Rendészeti igazgatási szak Képzési és Kimeneti Követelményei a 2020/2021 tanévtől.* https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Rendeszeti_igazgatasi_alapkepzesi_szak_kkk.pdf

URL7: *Rendészeti alapképzési szak tanterve a 2020/21-es tanévtől.*

https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Rendeszeti_alapkepzesi_szak_tanterv_2020_21.pdf

URL8: *Magyar Rendvédelmi Kar: Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Etikai Eljárási Szabályzat.* <https://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/4/68/70000/Rendv%C3%A9delmi%20Hivat%C3%A1setikai%20K%C3%B3dex.pdf>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Pesti T. (2021). Rendőrségi kultúra – A tisztképzés és a szervezeti keretek elméleti vizsgálata az előítéletek elleni fellépés tükrében. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 781-798. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.4>

Szijártó István

Állami áldozatsegítés: legjobb gyakorlatok a dél-dunántúli régióból

Victim support: best practices
from the Southern Transdanubia in Hungary

Absztrakt

A cikk a magyar áldozatsegítési rendszer sajátosságaira reflektálva röviden ismerteti annak szervezeti rendszerét és az állami áldozatsegítő szolgáltatásokat, továbbá ismerteti a rendszerrel kapcsolatban korábban megfogalmazott kritikákat. Erre alapozva vizsgálja a dél-dunántúli régióban megjelenő legjobb áldozatsegítő gyakorlatokat. Ennek keretében kitér a 2026-ig valamennyi megyeszékhelyen létrehozandó Áldozatsegítő Központok szerepére a pécsi Áldozatsegítő Központ bemutatása útján, ismerteti a Tolna megyei rendőrség és a kormányhivatal által működtetett áldozatsegítő rendszert, és részletesen bemutatja a Somogy megyei rendőrség által kialakított áldozatsegítő rendszert, amely az országban jelenleg egyedülálló kezdeményezés.

Kulcsszavak: áldozatsegítés, Somogy, Tolna, rendőrség, áldozatsegítő központ

Abstract

Reflecting the characteristics of the Hungarian victim support system, the article briefly describes its organizational system and the state victim support services, as well as the critiques of the system. Furthermore, based on this, it covers the best practices in victim support in the Southern Transdanubia. In relation to this, the article describes the role of the Victim Support Centers to be established in all county capitals by 2026, presents the system which was created by the police and government office in Tolna county and presents in detail the victim support system developed by the Somogy County Police, which is currently a unique initiative in the country.

Keywords: victim support, Somogy, Tolna, police, Victim Support Center

Bevezetés

Az áldozatsegítés témaköre a szűken felfogott büntetőjog határain kívül esik, ugyanis a büntető anyagi és a büntetőeljárás jognak a célja a bűncselekmények elkövetőinek büntetőjogi felelősségre vonása, és megfelelő büntetési rendszer útján a speciális és generális prevenció elérése (Balogh & Tóth, 2015, 375.). Ehelyett e témakörrel a kriminológia tudománya foglalkozik. Az áldozatsegítés fogalma nehezen körülhatárolható. Legegyszerűbben úgy lehet megragadni, hogy az áldozatsegítés a bűncselekmények áldozatává vált személyek részére nyújtott valamilyen állami szolgáltatás (Kerezsi & Kó, 2008, 6.). Az áldozatsegítés célja a bűncselekményt elszenvedett és emiatt életminőségükben veszélybe került személyek társadalmi, erkölcsi és anyagi sérelmeinek enyhítése, alapja pedig a társadalmi szolidaritás és méltányosság.¹ Hazánkban az áldozatsegítés viszonylag rövid múltra tekint vissza. Az áldozatsegítési rendszer megteremtésére először 1997-ben tettek kísérletet, méghozzá az uniós tapasztalatokat alapul véve. 1998-ban jött létre az Országos Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Közalapítvány, amely kezdetben ellátta az áldozatsegítéssel kapcsolatos feladatokat (Schweighardt, 2009, 19.). Ez a rendszer gyökeresen átalakult Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásával. 2005-ben az Országgyűlés megalkotta a 2005. évi CXXXV. törvényt a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről, amely több európai uniós jogi normának a magyar jogrendbe ültetését szolgálja. Tehát az áldozatvédelmi rendszerünk nagyrészt uniós jogi normákon alapszik. Az áldozatsegítéssel járó feladatokat jelenleg a kormány rendelete alapján a megyei és fővárosi kormányhivatalok látják el.² Emellett pedig kiemelt kormányzati cél, hogy 2026-ra valamennyi megyeszékhelyen létrehozza az állam az áldozatsegítő központokat, amelyek különleges helyet foglalnak el az állami áldozatsegítő rendszerben (URL1). Erről bővebben a negyedik pontban fogok értekezni. Cikkem az állami áldozatsegítő rendszer egyes jól ismert hiányosságaira reagál, és dél-dunántúli körképet fest arról, hogy különböző szervek milyen módon tesznek hozzá az Áldozatsegítő Szolgálat munkájához, vagyis az áldozatsegítés terén megjelenő legjobb gyakorlatokat mutatja be, amelyek a dél-dunántúli régióban hatékonyan reagálnak az állami áldozatsegítő rendszer hiányosságaira, amelyekre a cikk harmadik pontjában térek ki. Ehhez először röviden bemutatom az állami áldozatsegítési rendszer főbb sajátosságait és ismertetem az eddig megfogalmazott kritikákat. Ezt köve-

1 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről (a továbbiakban: ÁST).

2 362/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet az igazságügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes feladat- és hatáskörökről 6. § c) pont.

tően bemutatom a Tolna megyében 2012-től néhány évig működő áldozatsegítő rendszert, továbbá az Áldozatsegítő Központok szerepét is. Végül ismertetem a Somogy megyei rendőrség által létrehozott modellt.

Az állami áldozatsegítő rendszer főbb sajátosságainak ismertetése

Az állami áldozatsegítő rendszer különböző szolgáltatások útján nyújt segítséget azoknak, akik bűncselekmények, illetve tulajdon elleni szabálysértések áldozataivá válnak, vagy ezek folytán hátrányt, különösen testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvednek.³ Ez a törvény személyi hatályát meghatározó szabály. Ebből kiolvasható az, hogy az áldozatsegítő szolgáltatásra jogosultak köre többnyire egybeesik az eljárásjogi sértett⁴ fogalmával, ám egyes szolgáltatások tekintetében ez az egybeesés nem teljeskörű (lásd lentebb az állami kárenyhítés igénybevételére jogosultak körét). Fontos az is, hogy nem csupán a magyar állampolgárok jogosultak az áldozatsegítő szolgáltatásokra, hanem a Magyarországon tartózkodó uniós polgárok, a Magyarországon védelemben részesített menekültek, harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek is, akik bűncselekmény áldozatává válnak hazánk területén.⁵ Az állam jelenleg a bűncselekmények áldozatainak pénzbeli és egyéb szolgáltatásokat nyújt. Előbbi kategóriába tartozik az azonnali pénzügyi segély nyújtása és az állami kárenyhítés, míg az utóbbiba az érdekvédelem elősegítése, az áldozati státusz igazolása, a tanúgondozás és a védett szálláshely biztosítása.⁶ A pénzbeli szolgáltatások a bűncselekmény eredményeként bekövetkező vagyoni károkat és a bűncselekmény nyomán felmerülő költségeket hivatottak részben vagy egészben megtéríteni, illetve fedezni. Az úgynevezett azonnali pénzügyi segély célja, hogy legalább részben fedezze az áldozat lakhatással, ruházkodással, étellelmezéssel és utazással kapcsolatos, valamint a gyógyászati és kegyeleti jellegű rendkívüli kiadásait akkor, ha a bűncselekmény vagy a tulajdon elleni szabálysértés következtében az áldozat ezen kiadások megfizetésére nem képes. A legmagasabb összege a tárgyévet megelőző második év nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének 43%-a lehet, amely egyébként az alapösszegnek

3 ÁST 1. § (1) bekezdés.

4 „A sértett az a természetes (...), akinek (...) a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.” Lásd: 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 50. §.

5 ÁST 1. § (1) bekezdés a)-f) pont.

6 ÁST 4. § (1) bekezdés.

felel meg az állami kárenyhítés esetén.⁷ Fontos, hogy az azonnali pénzügyi segítség folyósítása kérdésében a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság méltányossági döntést hoz, amely kiterjed mind a segítség megítélésére, mind pedig összegének megállapítására.⁸ Tehát az állami kárenyhítéssel szemben az azonnali pénzügyi segítség tekintetében nincs jövedelmi korlát, de csak akkor ítéli meg az Áldozatsegítő Szolgálat, ha a fentebb említett kiadások fedezése végett indokolt, tehát az áldozat nem képes azokat megfizetni. Ezzel szemben az állami kárenyhítés igénybevételének lehetősége korlátozott, méghozzá az igénybevételre jogosult személyek tekintetében, továbbá a kárenyhítés mértékében is. Egyrészt állami kárenyhítést csak az a sértett igényelhet, akinek sérelmére szándékos személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el, és ennek következtében testi épsége vagy egészsége súlyosan károsodott, vagy olyan személy, akit közvetve érintett a bűncselekmény – például, ha a bűncselekmény sértettje az érintett személy hozzátartozója volt és a sértett a bűncselekmény következtében elhunyt (Zséger, 2013, 347.). További korlátja az állami kárenyhítésnek, hogy csak az lehet jogosult rá, akinek keresete – az előző feltétel fennállása mellett – nem haladja meg a mindenkori alapösszeg kétszeresét. Természetesen az egy háztartásban élők esetén a törvény az egy főre eső jövedelmet veszi figyelembe.⁹ Végül fontos még megjegyezni, hogy az állam nem vállalja az áldozat teljes kárának megtérítését, csupán az alapösszeg ötszörösét meg nem haladó kár esetében. Eme kárösszeg felett már csak a kár meghatározott részét téríti meg.¹⁰ Ezzel szemben az egyéb szolgáltatások körében a sértett vagy tanú jogainak érvényesítését kell elősegíteni, ami elsősorban tájékoztatással, tanácsadással és érzelmi segítségnyújtással történhet. Emellett pedig fontos az áldozati státusz igazolása – hatósági bizonyítvány kiállításával –, ugyanis enélkül az áldozat nem jogosult a különböző társadalombiztosítási (egészségbiztosítási) szolgáltatások és a pénzügyi szolgáltatások igénybevételére. Az áldozatsegítő rendszer bemutatása kapcsán érdemes még szót ejteni arról, hogy kétféle eljárási rendben valósulhat meg az áldozatsegítő tevékenység. Ezeket a szakirodalom opt-in és opt-out rendszereknek nevezi. Az előbbi rendszerben a bűncselekmények áldozatai teljes mértékben saját döntésük alapján lépnek kapcsolatba az áldozatsegítő szolgálattal, míg utóbbi eljárási rendre az a jellemző, hogy a rendőrség a feljelentés megtétele után elküldi az áldozat adatait

7 ÁST 4. § (3) bekezdés. Az alapösszeg mértéke 2020-ban 141 875 forint (URL2).

8 ÁST 27. §.

9 ÁST 6. § (2) bekezdés. Az egy főre eső jövedelemmel kapcsolatos szabály alól csak néhány kivétel van, amelyet a törvény 6. szakaszának (3) bekezdése sorol fel. Nem kell figyelembe venni az egy főre eső jövedelmet többek között annál a sértettnél, aki aktív korúak ellátására jogosult vagy időkorúak járadékában részesül.

10 Részletes szabályait lásd: ÁST 7. §.

az áldozatsegítő szolgálat részére, ami ezután felkeresi a bűncselekmények áldozatait, tehát sokkal aktívabb szerep hárul ebben az esetben az áldozatsegítő szervre. Ezek közül a magyar áldozatsegítő rendszerre az opt-in eljárásrend jellemző, amiből rögtön következik az, hogy kisebb eléréssel működik, mint egy opt-out rendszer, azonban utóbbinak hátránya a kritikus erőforrás-igényesség.¹¹

Az állami áldozatsegítési rendszer hiányosságai

Az állami áldozatsegítés hiányosságait több oldalról lehet megközelíteni: intézményi oldalról és a szolgáltatások oldaláról. Ezt megelőzően azonban érdemes az alapvető jogok biztosának 2012. évben készített 7599. számú jelentéséből felidézni azt, hogy miért van szükség az állami áldozatsegítésre. Eszerint az Áldozatsegítő Szolgálatra azért van szükség, mert az állam elsőrendű kötelezettsége az alapvető jogok védelme és tiszteletben tartása, amelyet részben az állami büntetőhatalom monopóliumával ér el. Noha elvitathatatlan tény, hogy 2013 óta folyamatosan csökken a bűncselekmények száma Magyarországon, még 2018-ban is csaknem 200 000 bűncselekmény vált ismertté (URL3). Az alapvető jogok biztosának jelentése rámutat arra, hogy legalább ennyi esetben az állam nem tudta megvédeni állampolgárait és az országban tartózkodó más személyeket attól, hogy a bűnözés áldozataivá váljanak. Ezért felmerül a kérdés, hogy az állam mit tesz a bűncselekmények áldozataivá vált személyekért, hogyan járul hozzá a sértett kárának kompenzálásához és eredeti élethelyzetének helyreállításához.¹² A kérdésre, melyet az alapvető jogok biztos a tett fel jelentésében, a válasz természetesen az, hogy az állam létrehozza áldozatsegítő szolgálatát, amely meghatározott, az előző pontban már tárgyalt szolgáltatásokat nyújt azoknak, akik bűncselekmények áldozataivá váltak, hogy ezzel enyhítse a bűncselekmények káros következményeit. Összességében az állami áldozatsegítő szolgáltatások közül a legtöbb azon túl, hogy valaki bűncselekmény áldozatává vált, feltétel nélkül igénybe vehető, így például az áldozati státusz igazolása, a tanúgondozás, továbbá a sértett jogainak és érdekei érvényesítésének elősegítése is. Viszont az azonnali pénzügyi segély és az állami kárenyhítés is csak szubszidiáris jelleggel van jelen a rendszerben, ahogy az előző pontban láthattuk. Előbbi méltányossági jogkörben meghozott döntéssel adható, amelynek keretében az Áldozatsegítő Szolgálat mérlegeli, hogy szükséges-e az azonnali pénzügyi

¹¹ Interjú Patai Péterrel, a pécsi Áldozatsegítő Központ koordinátorával.

¹² Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-7599/2012. számú ügyben (előadók: dr. Zséger Barbara és dr. Bódis Cecília).

segély megítélése az áldozat számára¹³, míg utóbbi esetben pedig számos kizáró ok mellett objektíve is leszűkíti a törvény azokat az eseteket, amikor az áldozat kárenyhítésre lehet jogosult, holott a bűncselekményeknek olykor komoly vagyoni következményei lehetnek, és ezalatt nem csak a személy elleni erőszakos bűncselekményeket kell érteni. A törvény tehát a legnagyobb segítséget jelentő szolgáltatás tekintetében jelentős korlátozásokat alkalmaz, ami az áldozatsegítő rendszer hiányosságaként fogható fel, hiszen a sértettek meghatározó része kizárt az állami kárenyhítésre jogosultak köréből. Az áldozatsegítő rendszer másik kritikus pontja az intézményrendszer. Ahogy már a bevezetőben is említettem, jelenleg az Áldozatsegítő Szolgálat a megyei és fővárosi kormányhivatalokhoz tartozik, ami egyúttal azt is jelenti, hogy a területi lefedettség korántsem ideális, mert azon sértetteknek is a megyeszékhelyre kell utaznia az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevétele érdekében, akik nem ott élnek. A rendszer hatékonyságát pedig kétségkívül csökkenti az, hogy emiatt a megyeszékhelytől távol élők nehezebben tudnak kapcsolatba lépni a szolgálattal. Az áldozatok egészségügyi állapota, vagyoni körülményeik, koruk, családi helyzetük is akadály lehet abban, hogy nagyobb utazást vállaljanak (Illés, 2016, 82.). Ezen pedig csak kis mértékben képes segíteni a kormányablakok kialakítása, ahol lehetőség van az ügyintézésre megyeszékhelyen kívüli városokban is, ugyanis ez a megoldás nem hidalja át azt a problémát, hogy a kormányablak ügyintézőjéhez forduló áldozat nem az Áldozatsegítő Szolgálat munkatársával találkozik, ezáltal nem olyan személlyel, aki rendelkezik az áldozatsegítéshez szükséges személyes készségekkel és szakmai ismeretekkel. A területi lefedettség hiánya abban mutatkozik meg leginkább, hogy a bűncselekmények áldozataivá vált természetes személyek közül nagyon kevesen részesülnek valamilyen áldozatsegítő szolgáltatásban. Tolna megyében például 2016-ig évente négyezernél is több volt a természetes személy sértett. Közülük pedig csupán 3–7% részesült valamiféle áldozatsegítő támogatásban (Illés, 2016, 84.). Ennek a problémának egy megoldási kísérletéről, a Tolna megyei modellről is értekezek a következő pontban, ugyanis számos értékes tapasztalat levonható belőle. Az állami áldozatsegítő rendszer szervezeti struktúrájáról összességében elmondható, hogy nem rendelkezik ideális területi lefedettséggel, ami szintén az állami rendszer hiányosságaként fogható fel, ugyanis ez azt eredményezi, hogy az állami segítségre szoruló áldozatok egy része gyakorlatilag elesik az áldozatsegítő szolgáltatás igénybevételeitől, illetve

13 Itt érdemes megjegyezni azt, hogy az azonnali pénzügyi segély iránti kérelem benyújtására a bűncselekmény elkövetését követően öt nap áll rendelkezésre, amelyet nem tartok indokolatlanul rövid időnek, hiszen ennek célja az azonnal felmerülő költségek fedezése. A pénzügyi segély későbbi időpontban történő biztosítása már céljával ellentétes lenne és visszaélésekre adna lehetőséget. Lásd: ÁST 22. § (2) bekezdés.

annak a lehetőségétől, hogy szakképzett személyzettel találkozzon a lakóhelyén vagy a járás székhelyét képező városban. Ezen túl pedig az sem elhanyagolható tény, hogy az Áldozatsegítő Szolgálat feladatait olyan környezetben látják el a legtöbb megyében, amely az áldozattá vált személyeket eltántoríthatja a segítség igénybevételétől, mert hatósági környezetben kap helyet egy olyan szolgáltatás, amely a bűncselekmény áldozatává vált személy krízishelyzetére reagál, ami lehet akár gazdasági vagy érzelmi krízis. Könnyű belátni, hogy egy ilyen személyes krízishelyzetet nem egyszerű feltárni mások előtt. Erre a problémára igyekszik megoldást nyújtani az Igazságügyi Minisztérium kezdeményezése az Áldozatsegítő Központok létrehozásával.¹⁴

Az állami áldozatsegítő rendszer sajátosságaira reagáló gyakorlatok

A Tolna megyei rendőrség és a kormányhivatal együttműködése

A Tolna megyei modell alapötlete pont az előbb bemutatott intézményi hiányosságokból származott. A megyében a kormányhivatal és a rendőrség is felfigyelt arra a tényre, hogy a szolgálat nem képes hatékonyan elérni az áldozatokat a földrajzi távolságok miatt. Ennél fogva a Tolna megyei rendőrség és a kormányhivatal együttműködési megállapodást kötött, amelynek keretében 2012 decemberétől áldozatsegítő személyzet dolgozott valamennyi rendőrkapitányságon, ezzel jelentősen megnövelve a szolgálat területi lefedettségét megyei szinten. Ez az együttműködés TÁMOP pályázat útján valósult meg (Ne váljon áldozattá. Áldozattá válás megelőzése, áldozatsegítés komplex megközelítésű minta modellje Tolna megyében című pályázat), és a pályázati időszak lejártá óta ebben a formában már nem működik (Illés, 2016, 84.). A rendőrkapitányságokon dolgozó áldozatsegítőket a kormányhivatal foglalkoztatta, a rendőrkapitányságok pedig irodát, munkaeszközöket és a munkavégzés feltételeit biztosították számukra (Illés, 2016, 85.). Az Áldozatsegítő Szolgálat rendőrségi szinten dolgozó munkatársai rendelkeztek az áldozatsegítéshez szükséges szakértelemmel és tárgyi eszközökkel. Nemcsak jogászokat, hanem pszichológusokat és szociális munkásokat keresett a rendőrség, és a szocio-kulturális közeg megfelelő ismeretére vall az is, hogy a program keretében igyekeztek roma származású

14 A kormány 2017-ben határozatban döntött arról, hogy az igazságügyért felelős miniszter feladata az állami áldozatsegítés hatékonyabb rendszerének létrehozása. Lásd: 2072/2017. (XII. 28.) Korm. határozat az áldozatsegítés hatékonyabb megvalósításáról.

áldozatsegítőket foglalkoztatni, ugyanis Tolna megyében a bűncselekmények áldozataivá vált személyek jelentős része roma származású. Emellett a Tolna megyei rendszert bemutató Illés László cikke rámutat arra, hogy hatékonyan ötvözték az áldozatsegítést a bűnmegelőzési stratégiával is: nem csupán bűnmegelőzési témájú rendezvényeken vettek részt az áldozatsegítők, hanem az egész rendszer az azonosított veszélyeztetett csoportokra fókuszált (például fiatalkorúak, idősek és roma származásúak), amely szintén leképezte Tolna megye bűnözési struktúráját (Illés, 2016, 90.). A bűncselekmények sértettjeinek nem kellett ezáltal lakóhelyükről a megyeszékhelyre utazni a szolgálat segítségének igénybevétele céljából, hanem rögtön a kihallgatás után lehetőségük volt a rendőrkapitányságon dolgozó áldozatsegítőkkal felvenni a kapcsolatot, akik azonnal tanáccsal, felvilágosítással, érzelmi támogatással és a szükséges dokumentumokkal látták el őket, ami a továbbiakban nagy segítséget jelentett az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevétele szempontjából. Ezt példázza az is, hogy a megyében 2012 után jelentősen nőtt azon sértettek száma, akik már igénybe vették az áldozatsegítő szolgáltatásokat (Illés, 2016, 87.).

A Somogy megyei rendőrség áldozatsegítő rendszere¹⁵

A Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság (SMRFK) által létrehozott áldozatsegítő rendszer csaknem három éve működik és az országban jelenleg egyedülálló kezdeményezés, amely részben az előző pontban ismertetett Tolna megyei rendszer tapasztalatain alapszik. Előljáróban le kell szögezni, hogy a Somogy megyei rendszer nem a Tolna megyei rendszer másolata. Számos önálló eleme van, amelyben eltérést mutat, ám az alapötlete ugyanaz: a bűncselekmények áldozatainak szélesebb körű elérésének biztosítása a területi lefedettség növelésével.

Az áldozatsegítés szervezeti modellje

Somogy megyében a rendőrség áldozatsegítő munkatársait az SMRFK foglalkoztatja, nem pedig a kormányhivatal, mint korábban Tolna megyében. Ennél fogva az áldozatsegítők a hivatásos állományból, illetve az úgynevezett RIASZ-os (rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszony) állományból kerülnek ki. A hatékonyság érdekében az áldozatsegítők munkaköre jellemzően más feladatokat nem foglal magában, és feladatkörük nem vonható el tőlük.

15 A Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság (SMRFK) áldozatsegítő rendszerének bemutatását Kitanics Zsuzsanna c. r. alezredessel, az SMRFK áldozatvédelmi referensével készített interjú alapján végeztem. A 2016-tól 2020 első félévéig terjedő statisztikai adatokat a Robotzsaru Neo rendszerből szolgáltatva számomra a Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság.

Kiemelendő még, hogy hatékony vezetői modell jött létre Somogy megyében, amelyben a rendőrfőkapitányság alkalmazottja az áldozatvédelmi referens, aki az áldozatsegítő munka koordinálásáért felelős. A rendőrkapitányságokon foglalkoztatott áldozatsegítők minden olyan esetben jelentést készítenek számára, amelyben felmerülhet az áldozatsegítés igénye, továbbá a referens a 112-es segélyhívó szám küldési naplója alapján maga is megjelölhet olyan eseteket, amelyekben érdemes felkeresni a (potenciális) sértetteket, akik segítségre szorulhatnak. (Két esetet érdemes megemlíteni ezzel kapcsolatban. Az egyikben a Balatonon nyaralásukat töltő német turisták maguknál tartott pénzét ellopták a piacon. Ebben az esetben az áldozatvédelmi referens azért kezdeményezte a sértettekkel való kapcsolatfelvételt, hogy megbizonyosodjon afelől, hogy szükségük van-e segítségre a hazajutáshoz, vagy maradt elegendő pénzük ehhez. Egy másik esetben pedig egy vállalkozó és egy megrendelő keveredett összetűzésbe. A megrendelő medencét kívánt készíteni kertjében. A munkálatok azonban valamely oknál fogva csúsztak. Emiatt a megrendelő találkozót beszélt meg az egyébként már 70 éves vállalkozóval, akit a találkozón a csúszás miatt bántalmazott. A referens fontosnak tartotta, hogy utólag felkeresse a sértettet a területileg illetékes áldozatsegítő, hiszen koránál fogva veszélyeztetett csoportba tartozik. Elmondható, hogy semelyik esetben nem szorultak további segítségre a sértettek, ám ez a két eset is e vezetési modell alaposágát példázza.) A sértettek felkeresésével hatékonyan bővíthető az áldozatsegítő tevékenység köre, ezáltal több segítségre szoruló személy érhető el. Jelleget tekintve az opt-out rendszerek közé sorolandó emiatt a Somogy megyei modell.

Hozzáadott érték

A Somogy megyei rendőrség áldozatsegítő rendszere több szempontból is rendelkezik az állami áldozatsegítéshez hozzáadott értékkel. Egyrészt reagál az állami áldozatsegítő rendszer intézményi hiányosságaira, másrészt pedig alkalmas az állami szolgáltatásokat kiegészítő szolgáltatások becsatornázására. A nagyobb lefedettséget biztosítja az, hogy a megyében minden rendőrkapitányság foglalkoztat áldozatsegítőt a megfelelő munkakörülmények biztosításával (ez iroda, szolgálati telefon és egyéb munkaeszközök biztosítását jelenti). A rendszer lényege – csakúgy, mint a Tolna megyei modellnek is volt –, hogy a sértett a rendőrségi kihallgatás után még az áldozatsegítővel is átbeszélje a lehetőségeket, amelynek keretében az áldozatsegítő munkatárs elősegíti az állami áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételét, az érdekérvényesítést, és érzelmi támogatást is nyújt. Ezen túl a Somogy megyei rendszer különlegessége az, hogy széleskörű együttműködést folytat egyházi és civil szervezetekkel. Ennél

fogva a rendőrség állandó együttműködésben áll a Fehér Gyűrű Közhasznú Egyesülettel (URL4), a Krízis Ambulanciával¹⁶, az úgynevezett anyaotthonokkal¹⁷, a Katolikus Karitással, az SOS Szolgálat Alapítvánnyal, a helyi önkormányzatokkal, családsegítő szolgálatokkal, a Máltai Szeretetszolgálattal és az Ökumenikus Szeretetszolgálattal is. Eme civil szervezetek és egyházak olyan szolgáltatásokat nyújtanak, amelyek hatékonyan egészítik ki az állami áldozatsegítő szolgáltatásokat. Gyakorlati példaként hozhatók fel a közlekedési bűncselekmények, amelyek nem esnek bele az állami kárenyhítést megalapozó, szándékosan elkövetett személy elleni erőszakos bűncselekmények kategóriájába, ám mégis olyan bűncselekmények, amelyeknek a következményei vetekszenek a személy elleni erőszakos bűncselekményekével. Ebben az esetben állami kárenyhítés helyett különböző civil szervezetek nyújtanak támogatást a sértetteknek, mint például a Fehér Gyűrű Egyesület. Kiemelendő, hogy a Fehér Gyűrű nemzetközi partnerszervezete más államok állampolgárainak nyújt segítséget, akik Magyarországon közlekedési balesetet szenvednek. (Ilyen esetben a balesetet szenvedett sértettek hosszabb ideig nem tudják elhagyni az országot. A kényszerű tartózkodás idejére például a szervezet megelőlegezi a tartózkodás költségeit segítségként.)

További érdeme a Somogy megyei rendszernek, hogy a civil szervezetekkel ápolta kapcsolat lehetővé teszi, hogy a rendszer némileg túl is terjeszkedjen a klasszikus sértett fogalmán. Példaként szolgálhat az az eset, amelyben a kis-korú gyermeket a nagyszülők felügyeletére bízta. A felügyelet során tragikus véletlen folytán a kisgyermekre esett egy tévékészülék. Ennek következtében a gyermek belehalt sérüléseibe. A bűnösség semmilyen foka nem merült fel, a rendőrség közigazgatási eljárás keretében vizsgálta a halál okát. Bűncselekmény hiányában sértett sincs, azonban könnyű elképzelni azt, hogy a tragikus balesettel érintett család valamennyi tagja érzelmi segítségnyújtásra szorult. Ezt lehetővé tette a rendőrség civil szervezetekkel folytatott széleskörű együttműködése.

Végül, de nem utolsó sorban említésre méltó, hogy szintén országosan egyedülálló módon szabályozott a sértettel való kapcsolattartás. Ennek megfelelően a feljelentést követően az ügy előadója (a felderítés és a vizsgálat szakaszában egyaránt) köteles öt napon belül felvenni a kapcsolatot a sértettel, majd

16 A Krízis Ambulancia telefonos tanácsadást és érzelmi támogatást nyújt legfőképpen azoknak, akik bűncselekmény áldozatává váltak vagy más hasonló krízishelyzetbe kerültek.

17 Az anyaotthonok átmeneti szállásként szolgálnak a kisgyermekes anyáknak, akiknek a lakhatása valamilyen okból nem megoldott. Az áldozatsegítéssel kapcsolatban természetesen mindenképp az hozható fel példának, amikor az anya kapcsolati erőszak sértettje, és ki kell emelni a bántalmazó közegekből.

a nyomozás során, egészen a vádemelésig köteles legalább havonta egyeztetni vele. Az ilyen egyeztetések során tájékoztatni kell a sértettet az ügy állásáról, és felhívni a figyelmét arra, hogy további információkat szolgáltatathat az ügyvel kapcsolatban. Ez elősegíti a sértetti érdekek érvényesülését a büntetőeljárásban, ahol alapvetően a sértett tényleges státusza sokáig szükséges rosszként volt leírható, ugyanis az áldozatvédelmi megközelítés nélkül a sértett csak egy különleges státuszú tanú, aki közvetlenül szenvedte el a bűncselekményt.

Az áldozatsegítő rendszer illeszkedése a rendőrségi szervezethez

A rendőrség szervezetrendszerén belül nem volt zökkenőmentes az áldozatsegítő tevékenység meghonosítása. Idegenként hatott az, hogy az áldozatsegítő munkatárs már akár a sértett kihallgatásán is részt vett, amelynek legfőbb indoka az, hogy a sértettet ne terhelje kétszer a bűncselekmény körülményeinek felidézése. Ez bizonyos bűncselekmények esetén különösen indokolt, hiszen a sértett jelentős traumaként élheti meg azt. (Elég itt a nemi erkölcs és a nemi élet szabadsága elleni bűncselekményekre vagy más személy elleni erőszakos bűncselekményekre gondolni.) Nem lehet elmenni szó nélkül amellett sem, hogy sok esetben a sértett az áldozatsegítő tanácsadása és érzelmi segítségnyújtása következtében határozza el magát arra, hogy magánindítványt terjesszen elő az elkövetővel szemben, ami kétségkívül növeli az ismertté vált bűncselekmények számát. Ez, a részben statisztikákra épülő, minél jobb teljesítményt váró kriminálpolitika felől közelítve első ránézésre hátrányos, a teljesítmény romlását jelentheti. Viszont fontos kiemelni, hogy ezzel valójában a látens bűncselekmények száma csökken, ami a tevékenység hatékonyságának egyértelmű jele. Ezzel kapcsolatban érdemes felhozni a kapcsolati erőszak bűncselekményét, amelyben jelentős eredményeket ért el a Somogy megyei rendőrség a látencia csökkentését illetően. Ezt az állítást a Somogy megyében kapcsolati erőszak bűncselekménye miatt elrendelt nyomozások növekvő számára lehet alapozni. Az áldozatsegítő rendszer 2018 óta működik, ezért az első vizsgált adatok 2016-ból és 2017-ből származnak, és viszonyítási alapként szolgálnak. A RZS-NEO Netzsaru adatbázisból kinyert adatok azt mutatják, hogy 2016-ban a megye teljes területén 24 esetben rendeltek el nyomozást kapcsolati erőszak miatt. 2017-ben azonos az elrendelt nyomozások száma, azonban 2018-ban ez már 31-re emelkedett és 2019-ben pedig 42-re. Azaz pár év alatt csaknem megduplázódott a kapcsolati erőszak miatt elrendelt nyomozások száma. 2020 első félévében pedig ennél is nagyobb növekedést tapasztalhatunk, ugyanis az első félévben 45 esetben rendeltek el nyomozást kapcsolati erőszak bűncselekménye miatt. Fontos kiemelni, hogy tipikusan olyan bűncselekményről van szó, amelynek a látenciája

nagyon magas. Ennek egyik oka véleményem szerint, hogy egyik esete magánindítványra büntetendő.¹⁸ Továbbá szintén nagyon hangsúlyosan jelenik meg e bűncselekmény kapcsán az, hogy a sértett általában függő helyzetben van. Itt jön képbe az áldozatsegítő tevékenység, méghozzá Somogy megyében a rendőrség áldozatsegítő tevékenysége, ugyanis a sértettnek van kihez fordulnia segítségért. Számos kérdés felmerülhet egy függő helyzetben lévő sértettben egy ilyen bűncselekmény kapcsán: ha feljelentést tesz, akkor ettől még ugyanabban a lakásban fog élni a bántalmazójával? Jövedelem hiányában miből fog megélni? Hogyan lépjen ki ebből a bántalmazó kapcsolatból? Ha gyermekei is vannak, őket a bántalmazó látogathatja majd, elviheti őket magával? Ilyen esetben – az eddig tárgyaltak alapján – a bántalmazott mindenekelőtt azonnali pénzügyi segítségben részesülhet, a bántalmazó (ideiglenes) megelőző távortartását kérheti, és ha nem biztosított a lakhatása, akkor kisgyermekkel anyaothtonba kerülhet vagy a szociális ellátórendszer által működtetett családok átmeneti otthonába. További anyagi segítségre számíthat ezen túl más jótékonyági szervezetektől. Azonban ki kell emelni, hogy ez általában nem képezi a köztudat részét, így fel kell világosítani a sértettet, aki magától nem biztos, hogy meg tudja válaszolni a fenti kérdéseket. (A kapcsolati erőszak bűncselekményével összefüggésben az SMRFK áldozatvédelmi referensének érdekes megfigyelése, hogy az időskorú személyek is a veszélyeztetett csoportok egyikét képezik, mint kapcsolati erőszak sértettjei, ugyanis ők – talán koruknál fogva – szégyenként élik meg azt, hogy az ő családjukban ilyen előfordul, ezért vonakodnak a feljelentés megtételétől. Nincs is kifejezetten erre a jelenségre reagáló szociális vagy egyéb jótékonyági szolgáltatás, ezáltal az időskorúak családból történő kiemelésének szinte lehetetlen feladata akadályozza az ilyen esetek megakadályozását.)

A látencia csökkenésére utal Somogy megyében az ideiglenes megelőző távortartások növekvő száma is. A(z ideiglenes) megelőző távortartás intézménye kifejezetten a hozzátartozók közötti erőszak kapcsán alkalmazható, tehát többek között a kapcsolati erőszak esetén alkalmazott jogintézmény. A lényege, hogy a bántalmazónak távol kell tartania magát a bántalmazotttól, és a bántalmazott életvitelszerű tartózkodására szolgáló ingatlantól, továbbá az ideiglenes megelőző távortartásról, illetve megelőző távortartásról szóló határozatban szereplő más személytől és helytől is.¹⁹ Polgári nemperes eljárásban rendeli el

18 Megjegyzendő emellett, hogy a magas látencia abból is ered, hogy jellemzően az emberek otthonában követik el e bűncselekményt, ahonnan az állami büntüldözés és igazságszolgáltatás ki van zárva (szükségesnek érzem megjegyezni, hogy ez egyébként így helyes, azonban egyes bűncselekmények esetén nehézségeket szül).

19 Lásd 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távortartásról, 5. § (2) bekezdés.

a bíróság, miután a rendőrség a sértett kérelmére vagy saját hatáskörben eljárva elrendeli az ideiglenes megelőző távollatást, amely 72 óráig tart.²⁰ Az elmúlt években az ideiglenes megelőző távollatások száma is rohamosan növekedett Somogy megyében, és az áldozatsegítő tevékenység eredményeként egy olyan szemléletváltás is megkezdődött, amelyben már évente néhány alkalommal előfordulnak olyan esetek, amikor a rendőrség saját hatáskörében, nem pedig a sértett kérelmére rendeli el az ideiglenes megelőző távollatást. Ez betudható a sértettközpontú szemlélet meghonosodásának. Amíg 2016-ban az egész megye területén összesen 21 alkalommal rendeltek el ideiglenes megelőző távollatást, addig 2017-ben 31, 2018-ban 52, 2019-ben pedig 53 alkalommal került sor erre. Összességében könnyű észrevenni azt, hogy az ideiglenes megelőző távollatások számát nagyságrendileg követi a kapcsolati erőszak miatt elrendelt nyomozások száma. Végül 2020 első félévében már 68 alkalommal rendeltek el ideiglenes megelőző távollatást. (Érdekes tendencia mind a kapcsolati erőszak miatt elrendelt nyomozások, mind pedig az elrendelt ideiglenes megelőző távollatások számának drasztikus növekedése 2020 első felében. Ebben bizonyosan szerepet játszik az áldozatsegítő tevékenység is, hiszen ahogy korábban is részleteztem, a sértettek az áldozatsegítés eredményeként könnyebben igazodnak el az adott élethelyzetben – megkapják a megfelelő tájékoztatást és érzelmi segítséget a magánindítvány előterjesztéséhez, továbbá az ideiglenes megelőző távollatás kérelmezéséhez. Viszont biztosan szerepet játszott a drasztikus növekedésben az is, hogy 2020 első felének jelentős részében, csaknem három hónapon keresztül kijárási korlátozás volt érvényben a COVID-19 betegség miatt. Ezzel kapcsolatban általánosságban elmondható, hogy a kevesebb kimozdulási lehetőség a feszültség fokozódását is eredményezte, ami okozhatta a bántalmazások eseteinek növekedését.)

Az Áldozatsegítő Központok helye és rendeltetése az állami áldozatsegítő rendszerben

Jelenleg négy Áldozatsegítő Központ működik az országban: egy-egy központ működik Pest megyében, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Vas megyében és Baranya megyében. Ezek közül a Baranyában, Pécsen működő Áldozatsegítő Központ gyakorlatát tárom fel, amellyel közelebb kerülhetünk a Központok mögötti koncepcióhoz.²¹

20 2009. évi LXXII. törvény 6. § (2) bekezdés a) pont; 6. § (4) bekezdés.

21 A pécsi Áldozatsegítő Központ bemutatását Patai Péterrel, a pécsi Áldozatsegítő Központ koordinátorával készített interjú alapján végzem.

Az Áldozatsegítő Központok az igazságügyért felelős miniszter irányítása alá tartozó szervek, amelyek nem helyettesítik a kormányhivatalokhoz telepített Áldozatsegítő Szolgálatok tevékenységét, hanem kiegészítik azt. Ennél fogva fontos leszögezni, hogy az Áldozatsegítő Központok nem végeznek hatósági tevékenységet, így például nem állítanak ki hatósági bizonyítványt az áldozati státuszról, nem hoznak döntést az azonnali pénzügyi segélyről, sem pedig az állami kárenyhítésről. Ehelyett fő feladatuk a bűncselekmények áldozatai érdekérvényesítésének elősegítése. Az Áldozatsegítő Központok más szemléletet képviselnek az állami áldozatsegítő rendszerben, mint az Áldozatsegítő Szolgálatok: nagy előnyük az, hogy az áldozatsegítő tevékenységet kiszakítják a klasszikus hatósági környezetből és mellőzik a hatósági ügyintézésre jellemző szigorú ügymenetet, amivel növelhető az áldozatok bizalma feléjük. Az eddigi tapasztalatok alapján valamennyi megyeszékhelyen, ahol Áldozatsegítő Központ nyílt, növekedett azon áldozatok száma, akik igénybe vették az állami áldozatsegítést. Patai Péter elmondása szerint a pécsi tapasztalat az, hogy míg az Áldozatsegítő Szolgálathoz az áldozatok főképp vagyon elleni bűncselekmények és szabálysértések miatt fordultak, addig az Áldozatsegítő Központhoz inkább személy elleni erőszakos bűncselekmények miatt fordulnak, mint például a kapcsolati erőszak.

A szemléletváltáshoz hozzátartozik, hogy az ország valamennyi Áldozatsegítő Központja azonos infrastrukturális követelményeknek felel meg: nem elhanyagolható szempont a biztonságot sugalló környezet kialakítása (említhető a szobák és a berendezés színe, mint a pszichikumra ható tényezők) és az akadálymentes közlekedés biztosítása. Ehhez pedig professzionális esettanulmánytársul, amelyet minden egyedi esetben, személyre szabottan alakítanak ki és visznek végig, amíg a bűncselekmény áldozatává vált személy krízishelyzete fel nem oldódik. Erre azért van szükség, mert nincs két ugyanolyan sértett, és nincs két ugyanolyan szituáció. Az áldozatokra eltérő módon hatnak a bűncselekmények, és ezáltal eltérő igényeik keletkeznek. A legnagyobb szerepet játszó faktor természetesen a bűncselekmény súlya, de hasonlóan nagy szerepet játszik az, hogy az áldozat milyen mértékben képes feldolgozni a keletkező sérelmeket.

Összességében az áldozatsegítés folyamata kétféle tevékenységből áll: az áldozatnak pszichológiai segítségre és a cselekmény miatt előállt helyzettel kapcsolatos gyakorlati segítségre, felvilágosításra is szüksége van (Virág, 2009, 106–107.).

E tevékenységet sokkal inkább tekinthetjük igazságügyi szociális munkának, mint hatósági ügyintézésnek, ami fontos szempont a központ személyzetének kiválasztásában is. Itt is igaz tehát, hogy nem elsősorban jogászokkal kell feltölteni ezt a szervet, és a pszichológus segítségnek igénybevétele elengedhetetlen.

A Pécsi Áldozatsegítő Központ legjobb gyakorlataként említhető, hogy célja a területi áldozatsegítő szolgáltatások egy helyen történő összpontosítása. Ennek érdekében együttműködési megállapodást kötött a Baranya Megyei Kormányhivatallal. A megállapodás értelmében a kormányhivatal Áldozatsegítő Szolgálatának hatósági ügyekkel foglalkozó munkatársa az Áldozatsegítő Központban végzi munkáját, így a hatósági ügyeket helyben intézheti az áldozat (azonnali pénzügyi segély, állami kárenyhítés, áldozati státusz igazolása). Ezzel hatékonyan előzhető meg a másodlagos viktimizáció. [A szekunder viktimizáció akkor következik be, amikor az áldozatnak újból és újból fel kell idéznie az ellene elkövetett bűncselekmény körülményeit: először a rendőrségi kihallgatáson, majd az Áldozatsegítő Szolgálat előtt, majd az Áldozatsegítő Központ előtt is. Ilyenkor a sértett óhatatlanul újra és újra a kiszolgáltatott áldozati státuszba helyezi magát, ami különösen érzelmileg megterhelő (Görgényi, 2009, 30.)] Továbbá a Baranya Megyei Rendőr-főkapitánysággal kötött megállapodás alapján a Pécsi Rendőrkapitányságon fogadóórát tart az Áldozatsegítő Központ munkatársa ezzel biztosítva azt, hogy az áldozatokat könnyebben elérjék. (A rendőrségi jelenlét lehetőséget biztosít arra, hogy a sértett a kihallgatás után rögtön az áldozatsegítőhöz forduljon.) Nem utolsó sorban jótékonsági szervezetekkel is együttműködik a központ, ami lehetőséget ad arra, hogy az áldozatok a megváltozott élethelyzetükhöz igazodó, gyors támogatásban részesüljenek.

Következtetések

A rendőrség áldozatsegítő szerepköre nem ismeretlen, sőt egyenesen kézenfekvő, hogy a rendőrség is áldozatsegítő tevékenységet végez, hiszen a bűncselekmények áldozatai legelőször általában a rendőrséggel kerülnek kapcsolatba. Az áldozatsegítő feladatok egységes ellátása érdekében az országos rendőrfőkapitány 2013-ban utasításban szabályozta azt, hogy a rendőrség milyen áldozatsegítő feladatokat lát el.²² E feladat realizálásának egy működő modellje tulajdonképpen a Somogy megyei rendőrség áldozatsegítő rendszerre. Az SMRFK által folytatott áldozatsegítő rendszer szervezeti és működési modellje egy olyan proaktív kezdeményezés, amely kritikus pontokon képes kiegészíteni az állami Áldozatsegítő Szolgálat tevékenységét. Sajátosságai közül érdemes kiemelni azt, hogy az áldozatsegítők a rendőrség állományából kerülnek ki, ezért nem idegen számukra a rendőrségi szervezetrendszer és

22 2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatáról.

a büntetőeljárás nyomozati szakasza sem. Továbbá a rendszer hatékony választ ad az állami áldozatsegítés hiányosságaira azzal, hogy a civil szervezetekkel és egyházakkal való együttműködés útján bővíti a bűncselekmények áldozataivá vált személyeknek nyújtott szolgáltatásokat, és egyúttal az ezekben részesülők körét is. Nem utolsó sorban az áldozatsegítéssel foglalkozó személyzet bűnmegelőzési, tájékoztató célú eseményeken is részt vesz, ezzel is közelebb kerülve az állampolgárokhoz. Meg kell azonban jegyezni azt, hogy e rendszer nem az állami Áldozatsegítő Szolgálat szerepének kiváltására szolgál, és javarészt ezért nem is hatósági tevékenységet foglal magában. Ehelyett olyan tevékenységről van szó, amely kiaknázza a rendelkezésre álló lehetőségeket azzal, hogy kapcsolatrendszert épített a rendőrség és az áldozatsegítő, illetve egyéb jótékonsági civil szervezetek között, és felismerte azt, hogy az áldozatsegítés alapegységeit az állampolgárokhoz a lehető legközelebbi szinten, azaz járási szinten kell elhelyezni. Ennél fogva a Somogy megyei modell átvétele más megyékben is indokolt lehet.

Az Áldozatsegítő Központok szerepe a rendőrséghez hasonlóan jelenleg kiegészítő jellegű: nem váltják ki az Áldozatsegítő Szolgálatok hatósági tevékenységét, azonban egészen más minőségben biztosítják az egyéb áldozatsegítő szolgáltatásokat, méghozzá olyan környezetben, ahová az áldozat a tapasztalatok alapján nagyobb bizalommal tér be. A hatósági környezet hiánya, és a területi áldozatsegítő szolgáltatásoknak a központban való összpontosítása kiemelendő az előnyök közül: az áldozatsegítés új és követendő modelljeként tekinthetünk rá.

Végül egy kérdéssel zárom a cikket: lehetséges-e az Áldozatsegítő Központok mögötti koncepció és a Somogy megyéből ismert legjobb gyakorlat szintézise? Az ismertetett gyakorlatok nagyon hasonlóak. Mind a Somogy megyei rendszer, mind pedig az Áldozatsegítő Központok arra törekednek, hogy elősegítsék az áldozatok érdekérvényesítését, és érzelmi támogatást nyújtsanak, azonban az Áldozatsegítő Központok ezt elsősorban saját intézményi kereteik között teszik meg (lásd: pszichológust foglalkoztatnak), míg a rendőrség civil szervezetek segítségével valósítja ezt meg. Első ránézésre azt is érezhetnénk, hogy ez már csak ugyanazon tevékenység elvégzésének megduplázása, ami pénzkidobás. Azonban a rendőrség áldozatsegítő tevékenysége azért nélkülözhetetlen, mert jelenleg az áldozatsegítő tevékenységet folytató szervek közül a legnagyobb megyei szintű lefedettséggel rendelkezik, és az áldozatok először a rendőrséggel lépnek kapcsolatba. Az Áldozatsegítő Központok tevékenysége pedig azért nélkülözhetetlen, mert a központokban összpontosulhatnak a professzionális áldozatsegítők. A két szervezet együttműködésére példa a Pécsi Áldozatsegítő Központ, és a Pécsi Rendőrkapitányság együttműködése. Eme együttműködés elmélyítése pedig akár át is fordíthatná a jelenleg opt-in

rendszerben megvalósuló magyar áldozatsegítést opt-out rendszerbe²³, amiben a rendőrség az ismertetett áldozatsegítő tevékenységen túl minden szükséges esetben jelezne az Áldozatsegítő Központnak, amely aztán felkeresi a sértettet, hogy szüksége van-e további segítségnyújtásra.²⁴ Ehhez viszont egy dolog elengedhetetlen: az Áldozatsegítő Központok járási szintű jelenléte, ugyanis az továbbra is megoldatlan problémaként jelentkezik, hogy a megyeszékhelyektől távol élő áldozatok közül sokan nem tudnak elutazni az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevétele céljából a megyeszékhelyre.

Felhasznált irodalom

- Balogh Á. & Tóth M. (2015). *Magyar büntetőjog: Általános rész*. Osiris Kiadó
- Görgényi I. (2009). Az áldozatpolitika története, elmélete és gyakorlata nemzetközi kitekintéssel. In Borbíró A., Kiss A., Velez E. & Garami L. (Szerk.), *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve, III. rész* (pp. 19-37). Fresh Art Design Kft.
- Illés L. (2016). Volt egyszer egy program. Az áldozatsegítés Tolna megyei mintamodellje. *Belügyi Szemle*, 64(4), 69–93. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.4.6>
- Kerecsi K. & Kó J. (2008). *Az áldozatsegítő szolgálat hatékonyságvizsgálata. Második szakasz. Összefoglaló jelentés*. Kézirat
- Schweighardt Zs. (2009). Áldozatvédelem, áldozatsegítés és a büntető felelősségre vonás. *Jog-és Politikatudományi Folyóirat*, 3(2), 1-28.
- Virág Gy. (2009). Az áldozatsegítés módszertana. In Borbíró A., Kiss A., Velez E. & Garami L. (Szerk.), *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve, III. rész* (pp. 105-122). Fresh Art Design Kft.
- Zséger B. (2013). Hogyan járul hozzá az áldozatsegítés hazai rendszere az áldozatok vagyoni kárának megtérüléséhez. *Themis*, 11(3), 338–353.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Áldozatsegítő Központok*. https://vansegitse.hu/aldozatsegito_kozpontok

URL2: *Áldozatsegítő Szolgálat*. <https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/aldozatsegito-szolgalat>

23 A kormány 2020–2023 közötti időszakra szóló emberkereskedelem elleni stratégiájának része az áldozatsegítés jelenlegi opt-in rendszerének felülvizsgálata, és esetleges javaslatlattétel arra, hogy miként lehetne ezt legalább az emberkereskedelem áldozatai tekintetében opt-out rendszerre alakítani. Lásd: 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről (Magyar Közlöny 2020. évi 24. sz. 877.).

24 Utóbbi gondolat Patai Pétertől, a Pécsi Áldozatsegítő Központ koordinátorától származik.

URL3: *Tájékoztató a 2018. évi bűnözésről*. http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato_a_2018_evi_bunozesrol.pdf

URL4: *Fehér Gyűrű – Tevékenységünk*. <http://fehergyuru.eu/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szijártó I. (2021). Állami áldozatsegítés: legjobb gyakorlatok a dél-dunántúli régióból. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 799-816. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.5>

Minkó-Miskovics Mariann – Szabó Csaba

A polgári és a haditechnikai felhasználású eszközök szabályozásának hazai és nemzetközi kérdései

Domestic and international issues in the regulation of civil and military equipment

Absztrakt

A polgári és a haditechnikai felhasználású eszközök jogi szabályozása marginális, nem különösebb jelentőséggel rendelkező területnek tűnhet. Ez a szabályozás ugyanakkor szektorálisan jelentősnek tekinthető, különösen az egyes szektorokon belül, így a polgári lőfegyverekkel és tartozékaikkal, illetve a haditechnikai termékekkel foglalkozó szervezetek számára. A szabályozás ugyanakkor egy átfogó, több európai uniós és magyar jogszabályból álló, viszonylag szűk körű jogalkalmazói gyakorlattal rendelkező rendelkezéshalmazt alkot, amelynek részletes magyar vizsgálatára eddig még egyáltalán nem került sor.

Kulcsszavak: polgári lőfegyverek, haditechnika, jogalkotás, jogértelmezés, lőfegyverek

Abstract

The legal regulation of civil and military equipment is marginal, may seem to be an area with no particular importance. However, this regulation can be considered sector-significant, especially within individual sectors, such as organizations dealing with civilian firearms, their accessories and military equipment. At the same time, the regulation forms a comprehensive set of provisions consisting of several European Union and Hungarian legal acts with a relatively narrow legal application practice, which so far has not yet been examined in detail in Hungary.

Keywords: civilian firearms, military technology, legislation, legal interpretation, firearms

Jogszabályi háttér

A vonatkozó – haditechnikai termékkel és lőfegyverrel kapcsolatos – rendelkezések alapvetően öt magyar jogszabályban jelennek meg, amelyek két területre összpontosulnak. A szabályozás egyik részét a haditechnikai jogszabályok, így a haditechnikai termékek gyártásának és a haditechnikai szolgáltatások nyújtásának engedélyezéséről szóló 2005. évi CIX. törvény (a továbbiakban: Httv.), a haditechnikai tevékenység engedélyezésének és a vállalkozások tanúsításának részletes szabályairól szóló 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Htkr.) és a haditechnikai termékek jelöléséről, valamint a haditechnikai termékek és szolgáltatások nyilvántartásáról szóló 32/2007. (III. 19.) GKM rendelet (a továbbiakban: Htr.) alkotja. A szabályozás másik része pedig a lőfegyverekkel kapcsolatos jogszabályokban, tehát a lőfegyverekről és lőszerkekről szóló 2004. évi XXIV. törvényben (a továbbiakban: Lftv.), a fegyverekről és lőszerkekről szóló 253/2004. (VIII. 31.) Korm. rendeletben (a továbbiakban: Lfkr.) található. A magyar szabályozás alapját az említett nemzeti jogszabályok mellett a haditechnikai termékek, a kettős felhasználású termékek és a lőfegyverek esetében több európai uniós jogi aktus alkotja, így a védelmi vonatkozású termékek transzferéről szóló parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: 2009/43/EK irányelv)¹ és a kettős felhasználású termékekről szóló tanácsi rendelet (a továbbiakban: 428/2009/EK rendelet)², illetve a fegyverekre vonatkozó tanácsi irányelv (a továbbiakban: 91/477/EGK irányelv).³

Ezek a jogszabályok foglalják keretbe a polgári és haditechnikai eszközökre, így különösen a fegyverekre vonatkozó szabályozást, figyelemmel ezek európai uniós megfelelőire is. Az említett jogszabályok – ideértve az európai uniós jogszabályokat is – néhány esetben átfedéseket tartalmaznak és egyes esetekben nem teljes mértékben követhetők, melynek eredményeként a jogalkalmazó sem tudott megfelelően egységes gyakorlatot kialakítani.

Haditechnikai termék kontra kettős felhasználású termék

A szabályozás alapját a haditechnikai termék és a lőfegyver fogalmai alkotják, amelyek – tekintettel a tárgyi hatály hasonlóságára – egyes esetekben meg-

1 Az Európai Parlament és a Tanács 2009/43/EK irányelve (2009. május 6.) a védelmi vonatkozású termékek Közösségen belüli transzferére vonatkozó feltételek egyszerűsítéséről.

2 A Tanács 428/2009/EK rendelete (2009. május 5.) a kettős felhasználású termékek kivételére, transzferjére, brókertevékenységére és tranzitjára vonatkozó közösségi ellenőrzési rendszer kialakításáról.

3 A Tanács irányelve (1991. június 18.) a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről.

egyeznek egymással. Megjegyzendő emellett, hogy a haditechnikai termék és a lőfegyver fogalmi kiemelt szereppel rendelkeznek a kettős felhasználású termékek tekintetében is, amelyek esetében a felhasználás típusaként egyaránt megjelenik a haditechnikai és a polgári felhasználás.

Fogalmi háttér: haditechnikai termék, kettős felhasználású termék, vagy lőfegyver?

A haditechnikai termék fogalmát a Httv. utaló formában határozza meg és rögzíti, hogy haditechnikai terméknek⁴ minősül a Htkr.-ben meghatározott termék.⁵ A haditechnikai termék ugyanakkor – figyelemmel a haditechnikai termék külkereskedelmének fogalmára – nem tekinthető egyenlőnek a haditechnikai eszközzel.⁶ A Htkr.-ben foglaltak szerint haditechnikai eszköz a Htkr. 1. mellékletében meghatározott termék.⁷ A Htr. nem határozza meg a két másik jogszabály által említett fogalmakat, viszont a haditechnikai terméket a Htkr.-ben foglalt haditechnikai terméként és szolgáltatásként értelmezi.⁸ Ennek alapján a jogalkotó a törvényi termék fogalmát a kormányrendeletben eszközként és terméként értelmezi, míg a rendeletben kizárólag termék és szolgáltatás szerepel, így viszont a termék egyszerre tekinthető eszköznek és szolgáltatásnak is.⁹ Megjegyzendő, hogy ezen eltérés felmerülésének indoka egy korábbi jogszabály, a Htkr.-rel hatályon kívül helyezett, a haditechnikai eszközök és szolgáltatások kivételének, behozatalának, transzferjének és tranzitjának engedélyezéséről, valamint

4 Megjegyzendő, hogy a haditechnikai termék jelenlegi fogalma viszonylag frissnek tekinthető. Egy 2019-ben elfogadott jogszabály módosította azt: az eredeti fogalom szerint „*haditechnikai terméknek vagy szolgáltatásnak minősül a védelem terén alapvető biztonsági érdeket érintő, kifejezetten katonai, nemzetbiztonsági, rendvédelmi és rendészeti célokra alkalmas, az Európai Unió közös katonai listáján található, illetve nemzeti érdekből ide sorolt termék vagy szolgáltatás*”. Egyes törvények ipar- és kereskedelem szabályozási szempontból történő, valamint jogharmonizációs célú módosításáról a 2019. évi LXXXIII. törvény 16. § és indokolása rendelkezik. A jogszabály indokolása szerint azért szükséges a módosítás, mivel „*A haditechnikai termék, szolgáltatás hatályos fogalom meghatározása hibás jogértelmezésre ad okot, ezért szükséges módosítani. Világossá kell tenni, hogy azt a terméket kell haditechnikaként kezelni, ami rajta van az ellenőrzési listán.*” (URL1)

5 2005. évi CIX. törvény 1. § c) pont.

6 2005. évi CIX. törvény 1. § j) pont.

7 156/2016. (VI. 16.) Korm. rendelet 2. § 10. pont.

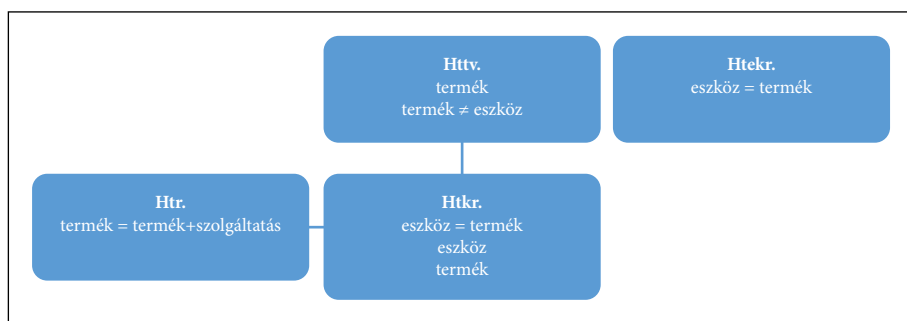
8 32/2007. (III. 19.) GKM rendelet 1. § (1) bekezdés.

9 Megjegyzendő, hogy a termék fogalmát több jogszabály is meghatározza, így a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, a termékek piacfelügyeletéről szóló 2012. évi LXXXVIII. törvény, a szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól szóló 2009. évi LXXVI. törvény, a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény, továbbá a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, amelyek nem tekinthetők egyik, jelen tanulmány vizsgálódásainak tárgyát képező jogszabályok hattárjogszabályainak sem, függetlenül attól, hogy egyes esetekben a termék fogalmának meghatározása alkalmazható lenne. Ezzel szemben az eszköz fogalmának jogszabályi meghatározására egyáltalán nem került sor.

a vállalkozások tanúsításáról szóló 160/2011. (VIII. 18.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Htekr.). A Htekr. fogalommeghatározása szerint megfeleltethető az eszköz fogalma a termék fogalmával. Az említett rendelkezés szerint a haditechnikai eszköz a Htekr. mellékletében szereplő, a védelem terén alapvető biztonsági érdekeket érintő, kifejezetten katonai, nemzetbiztonsági, rendvédelmi és rendészeti célokra alkalmas, az Európai Unió közös katonai listáján¹⁰ található, illetve nemzeti biztonsági érdekből ide sorolt termék.¹¹ Ennek alapján tehát a haditechnikai termék egyszerre tekinthető haditechnikai eszköznek és szolgáltatásnak, de csak meghatározott esetekben és csak meghatározott jogszabályok alapján. A helyzetet ráadásul tovább nehezíti, hogy gyakorlatban sem került sor a termék és az eszköz fogalmainak értelmezésére, elhatárolására, ideértve a haditechnikai termék és a haditechnikai eszköz fogalmait is.

A haditechnikai termék – haditechnikai eszköz fogalmainak egymáshoz való viszonyát az 1. számú ábra jeleníti meg.

1. számú ábra: A termék és az eszköz fogalmainak kapcsolata az egyes jogszabályokban

Forrás: Az ábra a jogszabályok alapján került összeállításra.

A haditechnikai termék mellett érdemes megvizsgálni a kettős felhasználású termék fogalmát is, amely azon termékek körét tartalmazza, amelyek nem kizárólag haditechnikai célból kerülhetnek felhasználásra, hanem polgári (például sport vagy vadászat) felhasználásúak is lehetnek. A magyar jogban nem került sor a kettős felhasználású termék fogalmának meghatározására, a vonatkozó jogszabály – a kettős felhasználású termékek külkereskedelmi forgalmának engedélyezéséről szóló 13/2011. (II. 22.) Korm. rendelet (a továbbiakban:

10 A Tanács az Európai Unió közös katonai listája a Tanács által 2017. március 6-án elfogadva (a katonai technológia és felszerelések kivételének ellenőrzésére vonatkozó közös szabályok meghatározásáról szóló 2008/944/KKBP tanácsi közös álláspontra által szabályozott eszközök).

11 160/2011. (VIII. 18.) Korm. rendelet 1. § 8. pont.

Kfkr.) – egy utaló rendelkezést tartalmaz egy európai uniós tanácsi irányelvre.¹² Az említett irányelv szerint kettős felhasználású terméknek azok a termékek minősülnek, amelyek polgári és katonai célokra egyaránt felhasználhatók, illetve amelyek egyaránt felhasználhatók nem robbantási célokra és nukleáris fegyverek vagy más nukleáris robbanószerkezetek előállításához történő, bármilyen formájú hozzájárulás céljára.¹³ A kettős felhasználású termékek vonatkozásában kiemelendő, hogy az egyik oldalon a katonai-haditechnikai termékek jellennek meg, míg a másik oldalon a polgári (tehát vadászati vagy sportcélú) felhasználású termékek találhatók, így különösen a lőfegyverek és a légfegyverek. A vonatkozó jogszabály (a továbbiakban: Lftv.) szerint fegyvernek minősül a lőfegyver, a gáz- és riasztófegyver, a légfegyver, a festéklövő fegyver, a muzeális fegyver, valamint a színházi fegyver.¹⁴ A fogalmi eltéréseket megvizsgálva megállapítható, hogy nem került sor egységes fogalmak alkalmazására, az egyes jogszabályok fogalomhasználata egyes esetekben eltér egymástól.¹⁵ Ezt erősíti meg a – rendkívül kevés – rendelkezésre álló bírósági határozat is. Az egyik ilyen bírósági határozatban foglaltak szerint ugyanis – hivatkozva egy szakértői véleményre – sok olyan eszköz is haditechnikai eszköznek minősül a jogszabályok alapján, amely ma már gyerekjátékként is felhasználható, ugyanakkor a bíróság minden esetben a jogszabályokban foglalt rendelkezésekhez kötött, függetlenül attól, hogy az adott jogszabályi rendelkezés már túlhaladottnak tekinthető vagy sem.¹⁶ Egy másik bírósági határozatban rögzítésre került, hogy az egyes eszközök megfelelő kategóriákba (értsd: haditechnikai vagy nem haditechnikai eszköz) besorolása a szakértői vizsgálat során a szakértőknek és az eszközökkel foglalkozó Nemzetbiztonsági Szakszolgálat vizsgálatokat végző alkalmazottainak is nehézséget okozott.¹⁷ A jogalkalmazó egy másik bírósági határozatban rögzítette továbbá, hogy a hadipuska-töltény nem használható polgári célra, tehát nem minősül a haditechnikai jogszabályokban meghatározott privilegizált esetként felsorolt polgári lőfegyverekhez tartozó lőszernek. Ebben az esetben ugyanis lőfegyverrel visszaélés bűncselekménye

12 13/2011. (II. 22.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdés.

13 A Tanács 428/2009/EK rendelete (2009. május 5.) a kettős felhasználású termékek kivitelére, transzferjére, brókertervékenységére és tranzitjára vonatkozó közösségi ellenőrzési rendszer kialakításáról 2. cikk 1. pont.

14 A lőfegyverekről és lőszerkekről szóló 2004. évi XXIV. törvény 2. § 38. pont.

15 A fogalmi eltérések-átfedések egyértelműen megjelennek a büntetőjogban is, figyelemmel a jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvben egymástól elkülönítve megjelenő – kerettényállás formájú – bűncselekményekre, így a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés, a haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés, illetve a kettős felhasználású termékkel visszaélés bűncselekményeire. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 325. §, 329–330. §.

16 Csongrád Megyei Bíróság B.1059/2007.30.

17 Fővárosi Bíróság B.255/2009.82.

merült fel hadipuska-töltény szentimentális okokból történő megtartása miatt. A jogesetből mindenképp kiemelendő a jogalkalmazó azon értelmezése, amely szerint kézilőfegyver alatt nemcsak olyan lőfegyver értendő, amelyet polgári személy engedéllyel megszerezhet és tarthat, függetlenül attól, hogy a kézilőfegyver fogalma nem került meghatározásra.¹⁸ Ez utóbbi határozat azért tekinthető jelentősnek, mert a jogalkalmazó egyértelműen megállapította, hogy egyes olyan eszközök, amelyek a Htkr.-ben haditechnikai eszközként kerülnek megjelölésre, nem minden esetben tekinthetők ténylegesen haditechnikai eszköznek, a felhasználás célja és módja befolyásolja az eszköz minőségét. Ebben az esetben mégis a jogalkotónak a jogszabály megalkotásával kapcsolatos célját is vizsgálni kell, hiszen – amennyiben a felhasználás célja nem tekinthető elégségesnek az eszköz meghatározott csoportba történő besorolásához – ennek alapján egyértelműen eldönthető, hogy ténylegesen milyen cél érdekében került sor a szabályozás megalkotására. Ez pedig kifejezetten rögzítésre került az Alaptörvényben a jogértelmezés vonatkozásában: jogszabályok szövegének értelmezése elsősorban azok céljával összhangban történik és az értelmezés során feltételezni kell, hogy a jogszabályok a józan észnek és a közjónak megfelelő, gazdaságos célt szolgálnak.¹⁹ Az Alaptörvény ezen rendelkezését tekintve pedig megállapítható, hogy az Httv. és a kapcsolódó jogszabályai eltérő célra irányulnak, mint az Lftv. és kapcsolódó jogszabályai, emellett a gazdaságosság kizárólag akkor érvényesülhet megfelelően, ha az értelmezés során elkülönítésre kerül a két szabályozási terület, ideértve az egyes eljárásjogi szabályokat is. Tehát adott esetben még a jogszabálmódosítás is elkerülhető lenne megfelelő, Alaptörvény-konform értelmezés bíróságok – és ennek alapján az eljáró hatóságok – általi alkalmazásával.

Kiemelendő emellett az a – szintén a büntetőjog területén – hozott határozat, amely segít értelmezni egy hasonló esetet is. Ebben kimondásra került, hogy az európai uniós szabályozással szemben a magyar jog nem ír elő műszaki paramétereket a titkosszolgálati eszközök tekintetében, de alkalmatlanságuk esetén ezek az eszközök nem lehetnek az elkövetés tárgyai a haditechnikai termékkel visszaélés büntettének.²⁰ Ezen határozat alapján, amennyiben egy eszköz nem alkalmas haditechnikai célokra, nem tekinthető haditechnikai terméknek vagy eszköznek, helyette inkább polgári felhasználású eszköznek minősül. A határozatokat vizsgálva megállapítható, hogy a joggyakorlat minden esetben egyértelműen a jogszabályokban foglaltakat követi, még abban az esetben is, ha az

18 Fővárosi Ítéletábla Bhar.280/2018/6.

19 Alaptörvény 28. cikk.

20 Fővárosi Ítéletábla 4.Bf.15/2013. I.

adott eszköz besorolása nem állapítható meg egyértelműen, ideértve a műszaki paraméterek megállapításának hiányát is.

A vonatkozó európai uniós szabályozás: az ellentétek feloldása?

A 2009/43/EK irányelv preambulumban a jogalkotó rögzíti, hogy az irányelv rendelkezései nem érintik a 91/477/EGK irányelv rendelkezéseit.²¹ A 2009/43/EK irányelv vizsgálata során megállapításra került, hogy több átfedés és következetlenség áll fenn az 2009/43/EK irányelv és a tűzfegyverekre vonatkozó rendelet, illetve a 91/477/EGK irányelv vonatkozásában.²² Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a 91/477/EGK irányelv nem vonatkozik a fegyvereknek és lőszereknek a fegyveres erők, a rendőrség – tehát a katonai és rendészeti szervek – által a nemzeti jogszabályok szerint történő megszerzésére és tartására, illetve nem alkalmazandó a hadifegyverek és lőszeres kereskedelmi szállítására.²³

Az Európai Unió Bírósága – hasonlóan a magyar bíróságokhoz – gyakorlatilag alig foglalkozott a haditechnika polgári felhasználás kérdéskörével. Az egyetlen kapcsolódó ítélet szerint a 91/477/EGK irányelv olyan intézkedésnek tekinthető, amely az áruk – azaz a polgári felhasználásra szánt tűzfegyverek – szabad mozgása tekintetében a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezései közelítésének biztosítására irányul. Emellett a 91/477/EGK irányelv olyan tűzfegyver-kategóriákról rendelkezik, amelyeknek a magánszemélyek általi megszerzése és tartása tilos, illetve engedélyhez vagy bejelentéshez kötött.²⁴ A fentiek alapján megállapítható, hogy az európai uniós szabályozás kisebb mértékben egyértelműbbnek és pontosabbnak tekinthető, mint a magyar jogszabályok, ugyanakkor ebben az esetben is megjelennek átfedések és nem tekinthető teljes mértékben kielégítőnek a szabályozás.

A magyar jogszabályi átfedések: az MLI lista kérdésköre

A fogalmi átfedések mellett további nehézséget okoz, hogy egyes kettős felhasználású termékek (például a polgári felhasználású golyós vagy sörétes lőfegyverek) esetében a gyakorlat inkább a haditechnikai cél irányába mozdult el, gyakorlatilag figyelmen kívül hagyva a nem csak katonai célú felhasználást.

21 2009/43/EK irányelv preambulumban (15) bekezdés.

22 A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A védelmi vonatkozású termékek Közösségen belüli transzferjére vonatkozó feltételek egyszerűsítéséről szóló, 2009. május 6-i 2009/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv értékelése, COM (2016) 760 final.

23 91/477/EGK irányelv 2. cikk (2) bekezdés.

24 C-482/17. sz. Cseh Köztársaság kontra Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa 48. és 54. pontok.

Ezen termékek – többek között – a Htkr. 1. mellékletébe, az engedélyköteles haditechnikai eszközök és szolgáltatások jegyzékének I. fejezetébe (a továbbiakban: ML1) tartozó termékek, illetve eszközök. Az ML1 címe szerint ebbe a körbe a – műszakilag pontosan meghatározott – „*huzagolatlan csövű fegyverek 20 mm-nél kisebb kaliberrel, más kézijegyverek és automata fegyverek 12,7 mm (0,50 hüvelyk/inch) vagy kisebb kaliberrel és tartozékok a következők szerint, és a kifejezetten azokhoz tervezett részegységek*” tartoznak, így különösen a puskák és vegyescsővű fegyverek, kézijegyverek, géppuskák, géppisztolyok és sorozatvetők. Ebbe a körbe tartoznak még a huzagolatlan csövű fegyverek meghatározott típusai (például a kifejezetten katonai célokra tervezett huzagolatlan csövű fegyverek vagy a teljesen automata típusúhoz tartozó fegyverek), a hüvely nélküli lőszerrel működő fegyverek és az ilyen típusú fegyverekhez tervezett tartozékok.²⁵ Észrevétel, hogy az ML1 nem vonatkozik meghatározott típusú fegyverekre, mint például a nem teljesen automata fegyverekre, a muzeális fegyverekre, a hatástalanított tűzfegyverekre és – kiemelendő módon – a vadászati és sport célra használt, nem kifejezetten katonai célra tervezett vagy automata tüzelésű rendszerű huzagolatlan csövű (közismertebb nevén sörétes)²⁶ fegyverekre.²⁷

Az ML1 vonatkozásában az értelmezési nehézségeket okozó kérdések az egyes területeket szabályozó jogszabályok által alkalmazott fegyverfogalmakban keresendő. A Htkr.-ben foglaltak szerint ugyanis minden, az ML1-ben meghatározott fegyverre és tartozékra a Httv. és a Htkr. vonatkozik, ugyanakkor egyes ott meghatározott fegyverek – így különösen egyes puskák és vegyescsővű fegyverek, a félautomata és pumpás működtetésű típusúhoz tartozó, vadászatra vagy sport célra használt sörétes, nem kifejezetten katonai célra tervezett fegyverek, illetve a hüvely nélküli lőszerrel működő fegyverek – kettős felhasználásának tekinthetők, és a Lftv. hatálya alá is tartoznak. Ugyanakkor ennek alapján a polgári felhasználású huzagolt csövű (közismertebb elnevezést használva a golyós) fegyverek – mivel nem kerültek kivételként meghatározásra az ML1-ben – kifejezetten haditechnikai terméknek tekinthetők, és a velük kapcsolatosan végzett tevékenység hadiipari tevékenységnek minősül²⁸. Megjegyzendő, hogy ebben az esetben is fogalmi különbségek jelennek meg a Httv. és a Htkr. között, hiszen a törvény a „hadiipari tevékenység” kifejezést alkalmazza, amelybe kizárólag a gyártás és a szolgáltatásnyújtás tartozik; ezzel szemben a kormányrendelet

25 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet I. melléklet I. fejezet.

26 A huzagolatlan csövű fegyver a gyakorlatban nem más, mint a sörétes fegyver (Fábián, 2015).

27 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet I. melléklet I. fejezet a)-c) pontokhoz fűzött megjegyzések.

28 A hadiipari tevékenység a Httv. szerint haditechnikai termék gyártását vagy haditechnikai szolgáltatás nyújtását foglalja magába. 2005. évi CXIX. törvény 1. § b) pont. A haditechnikai termék gyártásának és a haditechnikai szolgáltatás nyújtásának fogalmát a Httv. 1. § d)-e) pontjai tartalmazzák.

végig a „haditechnikai tevékenység” kifejezést használja, amelyet szélesebb körben alkalmaz; a gyártás és a szolgáltatásnyújtás mellett ebbe a körbe tartozik még a jogszabály szerint a külkereskedelem is.²⁹ Ezen fogalmi és tartalmi eltérés indoka vélelmezhetően a Httv. korábbi megalkotása lehet. Ez azért okoz nehézségeket, mert a polgári felhasználású golyós fegyverek esetében is meghatározott típusú haditechnikai engedély megléte szükséges, különös figyelemmel arra, hogy az ML1 nem tartalmaz az ilyen típusú fegyverekre kivételi köröket.

Eljárásjogi kérdések

Az eddig szemléltetettek alapján megállapítható, hogy egyszerre két jogszabály is rendelkezik több olyan fegyvertípusról, amelyek kettős felhasználásúnak tekinthetők. A kapcsolódó eljárásjogi kérdések tekintetében már lényegesen nehezebb elkülöníteni azokat a hatáskörrel rendelkező hatóságokat, amelyek ezekhez a fegyverekhez kapcsolódó egyes engedélyezési feladatokat ellátják, tekintettel arra, hogy az egyes hatóságok hatásköre esetében több jogszabály is alkalmazandó.

Hatályra vonatkozó rendelkezések

A hatállyal kapcsolatos nehézséget az okozza, hogy az Lftv. kifejezetten rögzíti, hogy rendelkezései nem alkalmazandók – többek között – a haditechnikai termékek gyártásának és a haditechnikai szolgáltatások nyújtásának engedélyezéséről szóló törvényben haditechnikai termékként meghatározott eszközök tekintetében a hadiipari tevékenység végzéséhez szükséges engedély alapján végzett tevékenységek hatósági engedélyezésére.³⁰ Ezzel szemben a Htkr. egyik mellékletében meghatározza az engedélyköteles haditechnikai termékek körét, amelyek esetében haditechnikai engedély megléte szükséges, azonban itt kivételeket is szerepeltet, így különösen az ML1 megjegyzéseiben felsorolt eszközökre. A Htkr. emellett csak azt mondja ki, hogy az ML1 nem vonatkozik a megjegyzésekben meghatározott eszközökre, azt nem rögzíti kifejezetten, hogy azok más hatósági engedélyezés körébe tartoznának. Az ellentmondás elméletben feloldhatóan tekinthető, hiszen a jogalkotásról szóló törvényben foglaltak szerint az azonos vagy hasonló életviszonyokat azonos vagy hasonló módon kell szabályozni, amely nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszin-

29 2005. évi CIX. törvény 1. § b) pont és 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet 2. § 12. pont.

30 2004. évi XXIV. törvény 1. § (2) bekezdés b) pont.

tű³¹, tehát a Lftv.-ben foglalt szabályozás – a lőfegyvertartási célok figyelembevételével – magasabb szintű törvényi szabályozás, mint a Htkr. mellékletében, mint alacsonyabb szintű jogszabályban foglalt rendelkezések.³²

Engedélyezési feladatok: melyik hatóság rendelkezik hatáskörrel?

A haditechnikai engedélyezési, illetve a kettős felhasználású termékekkel kapcsolatos feladatokat Budapest Főváros Kormányhivatalának Kereskedelmi, Haditechnikai, Exportellenőrzési és Nemesfémhitelesítési Főosztálya (a továbbiakban: BFKH) látja el 2017. január 1-jétől.³³ A haditechnikai engedélyeket a BFKH meghatározott célokra adja ki, így létezik tevékenységi engedély (gyártás, szolgáltatásnyújtás, külkereskedelemmel kapcsolatos előkészítő tevékenység, így piackutatás, ajánlattétel, előkészítő tárgyalások végzése³⁴), tárgyalási engedély (kivitel, újrakivitel, harmadik ország részére történő szolgáltatásnyújtás³⁵), forgalmi engedély (kivitel, újrakivitel, behozatal, transzfer, szolgáltatásnyújtás³⁶), brókerengedély³⁷, tranzitengedély³⁸. A kettős felhasználású termékek esetében – hasonlóan a haditechnikai termékek engedélyezéséhez – létezik exportengedély³⁹, transzferengedély⁴⁰, brókerügyleti engedély⁴¹ és tranzit engedély⁴². A lőfegyverekkel kapcsolatos engedélyezési feladatok a rendőrséghez tartoznak⁴³, ugyanakkor ebben az esetben mindenképp kiemelendő, hogy a lőfegyverek esetében a rendőrség meghatározott, taxatív felsorolt (önvédelem, munkavégzés, filmgyártás, céllövészet, oktatás, sportlövészet, személy- és vagyonvédelem, továbbá vadászat) célok vonatkozásában adhat különböző típusú engedélyeket.⁴⁴ Ennek alapján tehát két hatóság rendelkezik

31 A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 3. §.

32 Alaptörvény T) cikk (2) bekezdés.

33 2017. január 1. napját megelőzően a vonatkozó feladatokat a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal (a továbbiakban: MKEH) látta el, ugyanakkor – figyelemmel a MKEH honlapján elérhető információkra (URL2), kizárólag a hatóság elnevezése módosult, érdemi változásra nem került sor. Budapest Főváros Kormányhivatalának egyes ipari és kereskedelmi ügyekben eljáró hatóságként történő kijelöléséről, valamint a területi mérésügyi és műszaki biztonsági hatóságokról szóló 365/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet 2. § (2) bekezdés b) pont, (3) bekezdés.

34 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet 10. § (1) bekezdés.

35 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet 16. § (1) bekezdés.

36 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet 17. §.

37 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet 23. § (1) bekezdés.

38 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet 24. § (1) bekezdés.

39 13/2011. (II. 22.) Korm. rendelet 9. § (1) bekezdés.

40 13/2011. (II. 22.) Korm. rendelet 16. § (1) bekezdés.

41 13/2011. (II. 22.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdés.

42 13/2011. (II. 22.) Korm. rendelet 18. § (1) bekezdés.

43 2004. évi XXIV. törvény 3. § (1) bekezdés.

44 2004. évi XXIV. törvény 2. § 43. pont.

hatáskörrel az engedélyezési eljárások vonatkozásában, ugyanakkor a hatásköreik egyes esetekben – ideértve különösen az ML1-ben szereplő termékeket, azok közül is specifikusan a vadászatra és a sportcélra használt lőfegyvereket – átfedésben vannak és a gyakorlatban nem jelenik meg a jogszabályban sem megfelelő módon szabályozott elkülönülés.

A gyakorlati megvalósulás

A hatásköri átfedések tisztázása érdekében a Magyar Lőfegyver és Lőszerkereskedők Országos Érdekképviseleti Szövetsége (a továbbiakban: MLLKOSz), amely a magyar lőfegyver- és lőszerkereskedők szakmai érdekképviseletét látja el Magyarországon, továbbá az Európai Unió tagállamaiban, valamint egyéb hazai és nemzetközi kapcsolatokban 2018. novembere és 2020. januárja között több alkalommal is állásfoglalás iránti kérelemmel fordult egyes minisztériumokhoz, illetve szervekhez. Az állásfoglalás iránti kérelmek tárgya minden esetben három kérdés köré összpontosult: elsőként arról kértek állásfoglalást, hogy a nem kifejezetten haditechnikai (tehát vadászati vagy sportcélú) golyós fegyverek és lőszer forgalmazásához kifejezetten haditechnikai engedély is kell vagy elegendő a rendőrségi engedély. A második kérdés szerint a haditechnikai engedéllyel rendelkező vállalkozás Magyarországra behozott, haditechnikai eszközként nevesített fegyvert és lőszert – amennyiben az az ML1-ben meghatározott kivételi körbe tartozik – hogyan tudja polgári, tehát vadászati és sportcélú eszközként értékesíteni. A harmadik kérdés pedig annak tisztázására irányult, hogy a jogalkalmazói gyakorlat mennyiben áll összhangban a vonatkozó magyar és európai uniós szabályozással.⁴⁵

A vonatkozó jogszabályok alapján a rendészettel kapcsolatos feladatok a belügyminiszter hatáskörébe tartoznak⁴⁶, így az MLLKOSz elsőként megkereste a Belügyminisztériumot (a továbbiakban: BM) az említett kérdésekkel. A BM állásfoglalása szerint az említett jogszabályok között alá-fölrendeltségi vagy elsőbbségi viszony nem áll fenn, a normatív követelményeket párhuzamosan, egymásra való tekintet nélkül kell alkalmazni. Az állásfoglalás emellett rögzíti, hogy a Httv. hatályának deklarálása mellett a Lftv. ugyanazon tevékenységfajtaikkal kapcsolatos hatósági engedélyezésre vonatkozó konkurens előírásai nem alkalmazhatók.⁴⁷

45 Az egyes állásfoglalás iránti kérelmeket az azokra adott válaszok alapján dolgozom fel és az azokban meghatározott iktatószámokat alkalmazok azonosítás érdekében.

46 A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet 40. § (1) bekezdés 20. pont.

47 A Belügyminisztérium BM/18631-6/2018. iktatószámú, a fegyver, valamint a haditechnikai tárgyú jogszabályok egyes rendelkezéseinek alkalmazása tárgyában kelt megkeresésre adott válasz.

A BM javaslata alapján az MLLKOSz az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz (a továbbiakban: ITM), mint iparügyekért is felelős minisztériumhoz fordult⁴⁸, amely során további tisztázó kérdések feltevésére is sor került. Az állásfoglalás iránti kérelemre adott válaszban az ITM rögzítette, hogy haditechnikai szolgáltatás nyújtására kizárólag haditechnikai tevékenységi engedély birtokában kerülhet sor, ugyanakkor lehetséges egyfajta átvezetés a polgári nyilvánosságba a Htr. 2. mellékletében foglaltak alkalmazásával. Az ITM álláspontja szerint a felmerült kérdések részben a BM-hez tartoznak.⁴⁹ Az MLLKOSz ezt követően további értelmezési kérdésekkel fordult az ITM-hez, és állásfoglalást kért arra vonatkozóan, hogy milyen jogszabály határozza meg azokat a műszaki tulajdonságokat, amelyek alapján egyes meghatározott termékeket (például egy központi gyújtással üzemelő golyós lőfegyvert) katonai terméknek kell kezelni, illetve hogyan történik a besorolás, amennyiben a termék gyártója tanúsítványban jelöli meg az adott termék célját, különös figyelemmel a vonatkozó európai uniós szabályozásra. A második állásfoglalásában az ITM (a továbbiakban: Állásfoglalás) rögzítette, hogy nincs olyan vonatkozó jogszabály, amely meghatározná a műszaki paramétereket, így azok az eszközök, amelyek a Htkr.-ben szerepelnek egyértelműen haditechnikai terméknek minősülnek. Kiemelendő ugyanakkor, hogy az ITM álláspontja szerint a 91/477/EGK irányelv rendelkezései nem alkalmazandók a katonai termékekre vonatkozóan, amelyek egy másik európai uniós jogszabályban találhatóak és amelyek teljes mértékben megegyeznek a Htkr. mellékleteiben, különösen az ML1-ben foglaltakkal. Az ITM minden, az ML1-ben szereplő termék esetén a 2009/43/EK irányelv és így a Htkr. rendelkezéseit tartja irányadónak, figyelmen kívül hagyva az egyéb jogszabályokban, így a 91/477/EGK-ban és az Lftv.-ben foglalt szabályokat.⁵⁰ Megvizsgálva ugyanakkor az Állásfoglalásban foglaltakat, megállapítható, hogy az irányelvi rendelkezések átültetésére nem megfelelően került sor, tekintettel arra, hogy a 2009/43/EK irányelv vonatkozó rendelkezései lényegesen eltérnek az ML1-től, különösen, hogy az irányelv kifejezetten rögzíti, hogy nem engedélykötelesek⁵¹ a sport és vadászati célra használt sima csövű fegyverek, ha azok nem katonai célra lettek tervezve vagy nem automata tüzelési

48 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet 116. § 15. pont.

49 Az Innovációs és Technológiai Minisztérium IPFO/47377-2/2018/ITM. iktatószámú, Válaszlevél a haditechnikai tevékenységet szabályozó jogszabályok értelmezéséről kért állásfoglalásra tárgyú kérelemre.

50 Az Innovációs és Technológiai Minisztérium IPFO/67659-1-2018/ITM iktatószámú, Válaszlevél a haditechnikai tevékenységet szabályozó jogszabályok értelmezéséről kért állásfoglalásra tárgyú kérelemre.

51 Az angol nyelvű változatban a „does not control”, míg a német nyelvű változatban az „erfasst nicht” kitétel szerepel.

rendszerűek.⁵² Ezzel szemben a Htkr.-ben foglalt ML1 kimondja, hogy az ML1 huzagolatlan csövű fegyverekre vonatkozó rendelkezései nem vonatkoznak a vadászati és sport célra használt huzagolatlan csövű fegyverekre, amelyek nem lehetnek kifejezetten katonai célra tervezve vagy automata tüzelési rendszerűek.⁵³ Mindezek felvetik annak a szükségességét – különös tekintettel az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatára⁵⁴ –, hogy egyes esetekben szükség lehet a 2009/43/EK irányelv egyes részeinek szövegű átültetésére is.⁵⁵

A minisztériumok mellett az MLLKOSz állásfoglalás iránti kérelemmel fordult a haditechnikai engedélyezést végző hatósághoz, a BFKH-hoz is, azonban ezen kérelemben már némileg eltérő kérdések feltevésére került sor. Az MLLKOSz arra vonatkozóan kért tájékoztatást, hogy a nem haditechnikai, tehát sport vagy vadászati célú golyós fegyverek magyarországi forgalmazásához, illetve egyéb tevékenységekhez mindenképp hadiipari tevékenységi engedély szükséges vagy elegendő-e a rendőrségi engedély is. Emellett kérték a tájékoztatásban annak kifejtését is, hogy amennyiben egy vállalkozás haditechnikai engedéllyel rendelkezik, de nem haditechnikai termékeket hoz Magyarország területére és azokat polgári felhasználású terméként értékesíti, milyen feltételekkel teheti ezt meg. A tájékoztatáskérés harmadik része arra irányult, hogy amennyiben nem haditechnikai termékekkel foglalkozik és rendelkezik megfelelő rendőrségi engedéllyel, akkor a forgalmazás során elkövethet-e bármilyen, a Büntető Törvénykönyvben szabályozott bűncselekményt. A BFKH állásfoglalása szerint a Htkr. nem emeli ki az egyes, esetenként polgári célra is alkalmas eszközöket az ML1 hatálya alól, az ott szereplő valamennyi termék alkalmasnak minősül kifejezetten katonai, nemzetbiztonsági, rendvédelmi és rendészeti célokra, függetlenül a tényleges végfelhasználástól. Emellett rögzítette, hogy az alkalmasság nem tekinthető egyenlőnek a kifejezetten katonai, nemzetbiztonsági stb. célra történő tervezettséggel, hivatkozva a funkcionális és a műszaki megközelítésre is.⁵⁶ Ezt követően az MLLKOSz észrevételeket nyújtott be, hangsúlyozva, hogy egyes eszközök (például vadászfegyverek, vadászlőszerek) esetében nem szükséges a kiemelés a haditechnikai termékek közül, tekintettel arra, hogy azok nem abba a körbe tartoznak, emellett amennyiben minden esetben hadiipari engedélyre lenne szükség az ilyen termékek vásárlásához, akkor a gyakorlatban nem lenne lehetőség polgári célra fegyvereket vagy

52 2009/43/EK irányelv Melléklet ML1 1. megjegyzés.

53 156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet 1. melléklet 1. fejezet b) pont negyedik Megjegyzés c) pontja.

54 Lásd: C-339/87. sz. ítélet Európai Bizottság kontra Holland Királyság.

55 C-339/87. sz. ítélet Európai Bizottság kontra Holland Királyság 26. pont.

56 Budapest Főváros Kormányhivatalának BP/15-HTO-Á/671-2/2018. ügyiratszámú, Megkeresésre adott válasz tárgyú állásfoglalása.

lőszereket vásárolni, hiszen azokhoz is hadiipari engedély megléte válna szükségessé. A BFKH erre adott állásfoglalásában fenntartotta korábbi álláspontját.⁵⁷

Az MLLKOSz állásfoglalás iránti kérelemmel fordult az Országos Rendőr-főkapitánysághoz (a továbbiakban: ORFK) is, amely válaszában rögzítette, hogy a kérdések megválaszolása a BFKH hatáskörébe és illetékességébe tartozik.⁵⁸ Az MLLKOSz emellett megkereste a Legfőbb Ügyészséget is hasonló kérdésekkel, azonban a Legfőbb Ügyészség – hivatkozva az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdésében foglaltakra – megállapította hatáskörének hiányát a felmerült jogértelmezési kérdésekben.⁵⁹ Az összesen hét állásfoglalást megvizsgálva megállapítható, hogy az MLLKOSz az ML1 vonatkozásában egyáltalán nem kapott olyan releváns válaszokat, amelyek megfelelően indokolták és alátámasztották a felmerült kérdéseket, emellett nem került sor annak tisztázásra, hogy a Htkr.-ben szabályozott nem kifejezetten haditechnikai termékek engedélyezése hogyan és melyik hatóság által történik.

Gyakorlati kitekintés: az ML1 alkalmazása az Európai Unióban

Az eddig részletesen bemutatott jogi szabályozás mellett – ideértve a jogszabályokkal kapcsolatosan felmerült, jogértelmezésre irányuló állásfoglalásokat is – mindenképp célszerű megvizsgálni és elemezni, hogy a gyakorlatban milyen módon történik a 91/477/EGK irányelv és a 2009/43/EK irányelv európai uniós alkalmazása, hogy az egyes tagállamok hogyan értelmezik a gyakorlatban a haditechnikai termék kontra polgári felhasználású termékek kérdéskörét.

A külföldi gyakorlat a magyar-román viszonylatban került vizsgálatra, amelynek keretében egy román gazdasági társaság állásfoglalás iránti kérelmet nyújtott be az ORFK részére annak tisztázása érdekében, hogy kettős felhasználású termékek esetében hogyan alakul az engedélyezési kötelezettség. Az ORFK állásfoglalásában rögzítette, hogy amennyiben a kereskedelmi célból behozni vagy kivinni kívánt lőfegyverek, lőszerek jellemzőik alapján a Htkr. mellékletében megjelennek, azok engedélyezése a BFKH hatáskörébe és illetékességébe tartozik. Amennyiben kizárólag a Lftv. hatálya alá tartozó eszközökkel kapcsolatos tevékenységről van szó, az engedélyezés a rendőrség hatáskörébe tartozik.⁶⁰

57 Budapest Főváros Kormányhivatalának BP/15-HTO-Á/671-6/2018. ügyiratszámú, Megkeresésre adott válasz tárgyú állásfoglalása.

58 Az Országos Rendőr-Főkapitányság 29000/29077-1/2018. ált. számú állásfoglalása.

59 A Legfőbb Ügyészség T.KvFE.2980/2018/1-I. számú állásfoglalása.

60 Az Országos Rendőr-Főkapitányság 29000/30619-1/2018. ált. számú állásfoglalása.

Megvizsgálva az MLLKOSz által rendelkezésre bocsátott gyártói igazolásokat⁶¹, amelyeket az MLLKOSz az egyes állásfoglalás iránti kérelmeiben az ITM részére megküldött, megállapítható, hogy az egyes gyártók nyilatkoznak, hogy az általuk gyártott és magyarországi gazdasági társaság részére értékesített lőfegyverek és lőszeres, illetve egyéb eszközök kizárólag polgári felhasználásúak.

Összefoglalás

Összefoglalva a fentieket, megállapítható, hogy az ML1 tekintetében a magyar és az európai uniós jogszabályok több átfedést tartalmaznak, amelyek feloldására további egyeztetések vállalhatnak szükségessé. Az átfedések egyrészt megjelennek a fogalmak körében, másrészt pedig az eljáró hatóságok hatáskörének tisztázatlanságában is. Ezen felvázolt problémák miatt a jogalkalmazás nem egységes az egyes jogszabályokban foglaltakra tekintettel. Javasolt a jogszabályokban szereplő átfedések, így különösen az Lftv.-ben és a Httv.-ben, illetve a Htkr.-ben foglaltak megfelelő alkalmazásának egységesítése olyan módon, hogy az egyes eljáró hatóságok részére egyértelműen elkülöníthető legyen, hogy mely esetekben van szó polgári felhasználásról és mely esetekben haditechnikai célú felhasználásról. Az ellentmondások jelentős részének orvoslására az egyes jogszabályok megfelelő módosításával – ideértve adott esetben a vonatkozó európai uniós rendelkezéseket is – lehetőség nyílna a hatékony jogalkalmazásra és a jelenleg fennálló anomáliák és kollíziók rendezésére. További megoldási javaslat a felvázolt ellentmondások feloldására, hogy a bíróságok és az egyes hatóságok, így különösen Budapest Főváros Kormányhivatalának Kereskedelmi, Haditechnikai, Exportellenőrzési és Nemesfémhitelesítési Főosztálya az egyes jogszabályokat az azok preambulumban, a jogszabályok céljával összhangban értelmezzék, figyelemmel az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseire, amelyeknek révén lehetőség nyílna arra, hogy a sport- és vadászati célú fegyvereket, mint kettős felhasználású termékeket, tényleges céljuknak megfelelően minősítsék a hatóságok, és megfelelő eljárásrendet alakítsanak ki a kettős felhasználású termékek vonatkozásában. Ennek kezelésére javasolt a hatáskörrel

61 A gyártói igazolások az a következő gazdasági társaságoktól származnak: Ceska zborjovka a.s. (székhely: Svatopluka Cecha 1283, 688 01 Uhersky Brod, Csehország; nyilvántartási szám: 46345965), Sellier & Bellot a.s. (székhely: Lidicka 667, 258 01 Vlasim, Csehország; nyilvántartási szám: 28982347); Sako Limited (székhely: 11101 Riihimäki, Finnország), RUAG Ammotec GmbH (jelenleg RUAG MRO Holding AG; székhely: Seetalstraße 175., 6032 Emmen, Svájc), Meopta – optika s.r.o. (székhely: Kabelikova 1., 750 02 Prerov, Csehország; nyilvántartási szám: 47677023) és ezeket konkrét kereskedelmi ügyben állították ki. A gyártói igazolások jelen tanulmányban történő felhasználására külön meghatalmazás került kiállításra.

rendelkező minisztérium által egy értelmezési útmutató kiadása, amely tisztázhatná a felmerült félreértéseket és lehetőséget biztosítana a megfelelő jogszabályértékelésre, annak révén pedig a kielégítő joggyakorlat kialakítására.

Felhasznált irodalom

Fábián L. (2015). *Fegyverismereti vizsga – Felkészülési segédlet*. Alpokalja Sportegyesület

Alkalmazott jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

2019. évi LXXXIII. törvény az egyes törvények ipar- és kereskedelem-szabályozási szempontból történő, valamint jogharmonizációs célú módosításáról

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2012. évi LXXXVIII. törvény a termékek piacfelügyeletéről

2009. évi LXXVI. törvény a szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól

2005. évi CIX. törvény a haditechnikai termékek gyártásának és a haditechnikai szolgáltatások nyújtásának engedélyezéséről

2005. évi CLXIV. törvény a kereskedelemről

2004. évi XXIV. törvény a lőfegyverekről és lőszerkekről

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről

94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről

365/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet Budapest Főváros Kormányhivatalának egyes ipari és kereskedelmi ügyekben eljáró hatóságként történő kijelöléséről, valamint a területi mérésügyi és műszaki biztonsági hatóságokról

156/2017. (VI. 16.) Korm. rendelet a haditechnikai tevékenység engedélyezésének és a vállalkozások tanúsításának részletes szabályairól

160/2011. (VIII. 18.) Korm. rendelet a haditechnikai eszközök és szolgáltatások kivitelének, behozatalának, transzferjének és tranzitjának engedélyezéséről, valamint a vállalkozások tanúsításáról

13/2011. (II. 22.) Korm. rendelet a kettős felhasználású termékek külkereskedelmi forgalmának engedélyezéséről

32/2007. (III. 19.) GKM rendelet a haditechnikai termékek jelöléséről, valamint a haditechnikai termékek és szolgáltatások nyilvántartásáról

253/2004. (VIII. 31.) Korm. rendelet a fegyverekről és lőszerkekről

- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/43/EK irányelve (2009. május 6.) a védelmi vonatkozású termékek Közösségen belüli transzferére vonatkozó feltételek egyszerűsítéséről
- A Tanács 428/2009/EK rendelete (2009. május 5.) a kettős felhasználású termékek kivételére, transzferjére, bróker-tevékenységére és tranzitjára vonatkozó közösségi ellenőrzési rendszer kialakításáról
- A Tanács 91/477/EGK irányelve (1991. június 18.) a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről.
- A Tanács az Európai Unió közös katonai listája a Tanács által 2017. március 6-án elfogadva (a katonai technológia és felszerelések kivételének ellenőrzésére vonatkozó közös szabályok meghatározásáról szóló 2008/944/KKBP tanácsi közös álláspont által szabályozott eszközök).
- A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A védelmi vonatkozású termékek Közösségen belüli transzferére vonatkozó feltételek egyszerűsítéséről szóló, 2009. május 6-i 2009/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv értékelése, COM (2016) 760 final.
- Fővárosi Ítéltábla Bhar.280/2018/6.
- Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.15/2013. I.
- Csongrád Megyei Bíróság B.1059/2007.30.
- Fővárosi Bíróság B.255/2009.82.
- C-482/17. sz. Cseh Köztársaság kontra Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa
- C-339/87. sz. ítélet Európai Bizottság kontra Holland Királyság
- A Belügyminisztérium BM/18631-6/2018. iktatószámú, a fegyver, valamint a haditechnikai tárgyú jogszabályok egyes rendelkezéseinek alkalmazása tárgyában kelt megkeresésre adott válasz.
- Az Innovációs és Technológiai Minisztérium IPFO/47377-2/2018/ITM. iktatószámú, Válaszlevél a haditechnikai tevékenységet szabályozó jogszabályok értelmezéséről kért állásfoglalásra tárgyú kérelemre adott válasz.
- Az Innovációs és Technológiai Minisztérium IPFO/67659-1-2018/ITM iktatószámú, Válaszlevél a haditechnikai tevékenységet szabályozó jogszabályok értelmezéséről kért állásfoglalásra tárgyú kérelemre adott válasz
- A Legfőbb Ügyészség T.KvFE.2980/2018/1-I. számú állásfoglalása
- Budapest Főváros Kormányhivatalának BP/15-HTO-Á/671-2/2018. ügyiratszámú, Megkeresésre adott válasz tárgyú állásfoglalása.
- Az Országos Rendőr-Főkapitányság 29000/29077-1/2018. ált. számú állásfoglalása.
- Az Országos Rendőr-Főkapitányság 29000/30619-1/2018. ált. számú állásfoglalása

A cikkben található online hivatkozások

URL1: 2019. évi LXXXIII. törvény indoklás az egyes törvények ipar- és kereskedelem-szabályozási szempontból történő, valamint jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi LXXXIII. törvényhez. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1900083.TV>

URL2: Budapest Főváros Kormányhivatala. Kereskedelmi, Haditechnikai, Exportellenőrzési és Nemesfémhitelesítési Főosztály. <https://mkeh.gov.hu/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Minkó-Miskovics M. & Szabó Cs. (2021). Polgári és a haditechnikai felhasználású eszközök szabályozásának hazai és nemzetközi kérdései. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 817-834. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.6>

Makkos Nándor

A tisztviselők általános magatartási követelményeiről

General requirements for the conduct of officials

Absztrakt

A *conditio humana* fogalmának elemzése messzire vezet, mégis minden hivatalrendi törvény tartalmaz megállapításokat, tiltásokat vagy előírásokat a tisztviselők magatartására vonatkozóan, mert a közszolgálatban az ember individualitása kénytelen meghajolni a közérdek előtt. E meghajolás azonban nem tekinthető hanyatlásnak, hiszen az emberi méltóság jog által nem igazolható, jog által mindenkor védendő érték. A mások tisztelete előtti meghajlás mindaddig nem térdre kényszerítés, míg a tisztviselő magatartása megfelel a társadalom erkölcsének. A társadalom által elvárt magatartásokat szabályozó újabb és újabb törvényekben változatlan, hogy semmis az a megállapodás, mely jogszabályba vagy jó erkölcsbe ütközik, jogszabály megkerülésével kötötték meg, vagy színlelt megállapodást takar. A tisztviselők régi és új feladat- és hatáskörei kibővülnek a hivatásetikai részletszabályok és etikai eljárások kormányrendeleti szinten történő rögzítésével. Izgalmas feladatot jelent megvizsgálnunk, hogy az új ruha alatt a régi erkölcs vagy új elvek, esetleg azok keveréke munkálkodik-e. A Magyar Kormánytisztviselői Kar (MKK) adott esetben eljárásában igazolja, hogy a tisztviselő ellen etikai eljárás folyamatban van-e, vagy esetleg etikai büntetés hatálya alatt áll. Megfontolandó, hogy az etikai eljárás alkalmazása javít-e a tisztviselő alkalmazásában, újra alkalmazásában, vagy hatékonyabb a korábbi munkáltató véleményét kikérni. Tekintettel kell lennünk az általános esély megadására vagy az újrakezdés lehetősége csupán lehetőség marad? Az MKK eljárása mindenesetre terhelt a GDPR előírásaival, hiszen a személyiségi jogok védelme számos eljárás korlátja, mércéje. Írásunkban a közszolgálatot befolyásoló elvek, szabályok tartalmáról, rendeltetéséről, az erkölcs és a józan ész alkalmazásáról esik néhány szó.

Kulcsszavak: jóhiszeműség, tisztesség, jog, szakszerűség, hatékonyság, személyiségi jogok védelme

Abstract

The analysis of the concept of *conditio humana* goes a long way, yet any professional law contains findings, prohibitions, or prescriptions regarding the conduct of officials, because in the public service, the individuality of man is compelled to bow to the public interest. However, this bow cannot be considered a decline, as human dignity cannot be justified by law, it is a value that must be protected by law at all times. Bowing before respecting others is not coercion to the knee as long as the official's conduct is consistent with the morals of society. In more and more laws regulating the behaviors expected by society, it is unchanged that an agreement that violates the law or good morals was concluded by circumventing the law or covers a sham agreement is null and void. The old and new tasks and powers of officials will be expanded by laying down detailed rules and ethical procedures for professional ethics at the level of government decrees. It is an exciting task to examine whether old morals, or new principles, or perhaps a mixture of them, are working. Where appropriate, the MCC shall certify in its proceedings whether ethical proceedings are pending against the official or whether they are subject to an ethical penalty. Consideration should be given to whether the application of an ethical procedure improves the employee's hiring, re-employment, or whether it is more effective to seek the opinion of the former employer. Do we have to consider giving a general chance, or does the opportunity to start again remain just an opportunity? In any case, the MKK procedure is burdened with the provisions of the GDPR, as the protection of individual rights is a limitation and standard of many procedures. In our writing, we talk about the content and purpose of the principles and rules that affect the public service, the application of morality, and common sense.

Keywords: good faith, fairness, law, professionalism, efficiency, protection of privacy

Tisztviselők általános magatartási követelményeiről

A munkavégzés általános alapelvei közé soroljuk a munka megválasztásához való jog, a jogegyenlőség, az egyenlő bánásmód, a megfelelő munkafeltételekhez való jog, a képesség szerinti teljesítés, a teljesítmény szerinti megítélés,

a munkaerő megtartása és az érdekvédelem elvét. A közszolgálat speciális elvei közé soroljuk, a politika-semlegesség (Hazafi, 2010), az érdemek elsődlegessége, a törvényesség, az alávetettség, az életpálya, a professzionalizmus és a fokozott felelősség elvét (György & Hazafi, 2018). Kormánytisztviselők hivatásetikai alapelvei közé soroljuk különösen a hűség és elkötelezettség, a nemzeti érdekek előnyben részesítése, az igazságos és méltányos jogszolgáltatás, a méltóság és tisztesség, az előítéletektől való mentesség, a pártatlanság, a felelősségtudat és szakszerűség, az együttműködés, az intézkedések megtételére irányuló arányosság és a védelem elvét. A vezetőkre – a felsoroltakon kívül – további, minősített etikai alapelvek vonatkoznak, különösen a példamutatás, a szakmai szempontok érvényesítése és a számonkérési kötelezettség elve (György et al., 2014). Az Európai Ombudsman által kibocsátott helyes hivatali magatartás európai kódexe tartalmazza a közszolgálati alapelveket és a helyes hivatali magatartás elveit. A kódex a közszolgálati alapelvek között említi a diszkrimináció tilalmát (URL1). Megjegyezzük, a kódex a kormánytisztviselőkre vonatkozó elvek között a 18. és 19. cikket a kormánytisztviselőt foglalkoztató intézményhez intézi. A 2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról (Kit.) alapján a kormánytisztviselőre vonatkozó hivatásetikai alapelvek különösen a jóhiszeműség és tisztesség, a joggal való visszaélés tilalma, és a szakszerűség, a hatékonyság és a személyiségi jogok védelmének elve (Kit. 92. §). Tanulmányunkban ez utóbbiakra összpontosítunk a terjedelmi korlátok miatt. A hivatásetikai követelmények számos alkövetelményre bomlanak, különösen más, a kormánytisztviselő magatartására vonatkozó követelmények, elvek és jogok mentén.

Az elvek bizonyos tulajdonságokkal bírnak:

- polarizálhatók (például munkaadókra, munkavállalókra, a köz- vagy magánszféra munkavállalóira alkalmazhatók stb.);
- szembe állíthatók (például a hatékonyság elve az emberi bánásmóddal, a munkaadói érdekek a munkavállalói érdekekkel stb.);
- egyes elvek tartalmaznak más elveket (például a szakszerűség elve tartalmazza a munkaadó és a munkavállaló továbbképzési kötelezettségét, a törvényességet, jóhiszeműségét, a tisztességet, az egyenlő bánásmódot stb.);
- egyes elvek önmagukban érvényesíthetők (például nemzeti érdek előnyben részesítése);
- más elvek összekapcsolódnak és csak más elvekkel együtt értelmezhetők (például jóhiszeműség és tisztesség, egyenlő bánásmód és tisztesség stb.);
- egyes elvek túlnyomóan anyagi jellegűek (például állami pénzügyi alapok védelmének elve, hatékonyság elve stb.);

- más elvek többnyire immateriális jellegűek (például jogvédelem, bizalom, együttműködés elve stb.).

Megjegyezzük, az elvek önkéntes követése lehetséges, kikényszeríthető, a kikényszerítendő magatartás azonban a köz- és magán-munkajogban csak jog- vagy érdeksérelem, illetve annak kilátásba helyezése által lehetséges.

Jóhiszeműség és tisztesség elvéről

A természetes személyek és más jogalanyok tiszteletben tartására és tisztességes eljáráshoz való jogának védelmére kellő figyelmet kell fordítani.¹ A kormánytisztviselő teljes életútján jelenlévő tisztességes eljárás megjelenik az Alaptörvényben [M cikk (1); XIV. cikk (1); XXVIII. cikk (1) bekezdés]. A kormánytisztviselő tisztességes magatartását az értékteremtő munka és a tisztességes eljárás együttesében találjuk.² A kormánytisztviselőnek feladatai során kölcsönösen együtt kell működnie, más jogát jogos érdekét nem sértheti, a másik féllel szemben tájékoztatási kötelezettség terheli minden olyan tényről, adatról, körülményről vagy változásról, amely a Kit.-ben meghatározott jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése szempontjából lényeges [Kit. 63. § (2) bekezdés]. A Kit.-hez fűzött indokolás alapján a kormánytisztviselőnek a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a jóhiszeműség és a tisztesség elvének megfelelően kell eljárni. A jóhiszeműség negatív értelemben a jó erkölcsbe ütközés hiányát *contra bonos mores* jelenti. Pozitív értelemben a *bona fides* a jóhiszeműséget és a bizalmat jelenti. A kormánytisztviselő eljárásában a jóhiszeműség jelentheti a szubjektív alapú tudatállapotot és jelentheti az objektív tisztességességet, melynek a jóhiszeműség és tisztesség felel meg.³ Szűk értelemben a jóhiszeműség a jogsértés tudatosságának hiányát, bővebb értelemben, a jóhiszeműséget és bizalmat együttesen jelenti, mely elvezet a méltányosság fogalomhoz.

A tisztességes bánásmód a Magyar Kormánytisztviselői Kar Hivatásetikai Kódex II/7. pontja értelmezésében kissé különböző értelmet kap: *„Feladatainkat döntéseinkben, nyilatkozatainkban és cselekedeteinkben tisztességesen teljesítjük, azaz*

1 Bővebben lásd: EUMSZ 75. és 215. cikkéhez fűződő nyilatkozatban, Alapjogi Karta IV. és VI. cikkében.

2 Bővebben lásd: 3115/2013. (VI. 4.) AB határozat az alkotmányjogi panasz elutasításáról.

3 Bővebben lásd: 34/2014 (XI.14.); 14/2018 (IX. 27.) AB határozat.

- a. *munkahelyünkön és munkahelyünkön kívül is példamutató módon betartjuk a ránk vonatkozó jogi és morális követelményeket,*
- b. *nem vállalunk közösséget a jogi és morális követelmények megsértőivel,*
- c. *elkerülünk minden olyan helyzetet, amely illetéktelen befolyás alá kerülésünkhöz vezethetne.”*

Az a) és b) pont vonatkozásában meg kell vizsgálni

1. a jogi,
2. morális követelményeket.

A c) pont tekintetében az illetéktelen befolyás kérdéskörét.

A kormánytisztviselőnek jogai gyakorlása és kötelezettségei teljesítése során a jóhiszeműség és a tisztesség elvének megfelelően kell eljárnia⁴, továbbá kölcsönösen együtt kell működnie, és nem szabad olyan magatartást tanúsítania, amely a másik fél jogát, jogos érdekét sérti.⁵ Jogot sért a joggal való visszaélés, mert a joggal való visszaélés tilalma alapelv.⁶ A tisztesség megközelíthető annak negatív oldaláról, a tisztességtelenség hiányának oldaláról is, mert egyrészt a hamis látszat keltése tisztességtelen⁷, másrészt tisztességtelen a hamis tanúzás, hamis szakvéleményadás is.⁸ A tisztesség negatív megfogalmazásait bővíti „*a Civil Service Code (CSC) tartalma, mikor tiltja a hatóságok vagy a parlament megtévesztését, vagy információk elhallgatását, valamint harmadik személy befolyásolásának tűrését, és a személyes nyereszkedést.*” (Kiss, 2019, 83.). A tisztesség követelményét sérti továbbá, ha a kormánytisztviselő joggyakorlása szemben áll olyan korábbi magatartásával, amelyben a másik fél okkal bízhatott [Ptk. 1:3. § (2) bekezdés].

A tisztesség nem provizórikus tényező a kormánytisztviselő magatartásában. Tisztességen Berke olyan magatartást ért, melynek a munkaviszony teljes szakaszában jelen kell lennie. Azonban a tisztesség nem is passzív magatartás, hiszen az elv magában foglalja a hibák feltárásának és haladéktalan korrigálásának kötelezettségét, a rendelkezésére álló források rendeltetésszerű felhasználásának követelményét (Berke et al., 2012). Kormánytisztviselők tisztességén tehát helyes, tisztességes, jóhiszemű, nem csalárd magatartást értünk. A kormánytisztviselő

4 Az 7/2013. (III. 1.) AB határozat alapján a tisztességes eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye. Bővebben lásd: Barabás, Rozsnyai & Kovács, 2018.

5 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről, Mt. 6.§. (2) bek.

6 A Kúria Pfv. 20.466/2017/8. polgári ügyben hozott határozata az alapelv forrásául az Alaptörvény B) cikk 1). bekezdését jelöli meg.

7 A jó hírnév sérelmét jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állít, hírszél, vagy való tény hamis színben tüntet fel Ptk. 2:45. § (2) bek.

8 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról.

helyes magatartása nem elszigetelten jelenik meg a kormánytisztviselői közösségben, hanem interakciókban bontakozik ki. A kormánytisztviselői magatartás több irányban hat.

A helyes magatartás, mint a kölcsönös bizalom⁹ megtartása. A közszolgálatban a közszolgálat elsőbbségének elve a meghatározó, a kormánytisztviselőnek felelősségtudattal és a közigazgatásba vetett bizalom fenntartását szolgálva kell eljárnia [Kit. 66. § (1) bekezdés]. A kormánytisztviselőnek tehát a közigazgatásba vetett bizalom fenntartását szolgálva kell eljárnia, nem szabad olyan magatartást tanúsítania, amely alkalmas arra, hogy „*az általa betöltött beosztás tekintélyét vagy a munkáltató jó hírnevét, illetve a jó közigazgatásba vetett bizalmat súlyosan rombolja.*”¹⁰ Ilyen magatartás lehet például az, ha a kormánytisztviselő a kormányablakban hangosan trágár vicceket mesél.

Tisztesség, mint „morál”

A jog az ember külső világát alakítja, míg az erkölcs a belső világát. Az erkölcs modern kori alapítójele Kant munkásságában válik el a hit parancsolataitól (Kant, 1787, 596.). A jog definíciójában a ténybeli dimenziót annak a felhatalmazáson alapuló kiadása és társadalmi hatékonysága elemei reprezentálják, míg ideális dimenzióját az erkölcsi korrektségében találjuk (Alexy, 2010). Az erkölcs objektivitásának azonban egy hibaelmélettel kell szembenéznie, „*mely szerint az erkölcsileg kötelező, tiltott vagy megengedett, illetve az erkölcsileg jó vagy rossz, illetve igazságos vagy igazságtalan ítéletek szubjektív, relatív, vagy egyszerűen csak a pusztá döntések eredményeit tükrözik*” (Alexy, 2010).

Illetéktelen befolyás

Az illetéktelen befolyás a kormánytisztviselő oldaláról megvalósíthatja a hivatali visszaélést [2012. évi C. törvény (Btk.) 305. §]. A hivatali visszaélésnek azonban több konjunktív feltétele van.¹¹ Személyi adatkezelés megsértésével például akkor követhető el a közfeladatot ellátó szerv törvényes működési rendjét vagy

9 Bár a Kit. nem tartalmazza, bizalomvesztés fenn állhat nemcsak a vezető és a munkavállaló irányában, hanem fordítottan is. A vezető részéről a kormánytisztviselő irányában a tisztelet megadásának hiánya végső soron saját vesztét is okozhatja a felelősség hierarchiában, hiszen, mikor a felettes nem szakértő – a vezető szerepe folytán – kiszolgáltató helyzetbe kerülhet. Amennyiben a vezető szaktudásának hiányához, magatartása meg nem felelősége is társul, „*körülötte elfogyhat a levegő*”, ezért a vezető elhagyhatja a kormánytisztviselői pályát. A vezető gondoskodási kötelezettséggel is rendelkezik a munkavállaló irányában, ezért részéről a kormánytisztviselő irányában támasztott elvárások és szükségletek tartós figyelmen kívül hagyása, a kormánytisztviselő hivatásának feladásához is vezethet.

10 A Kúria az Mfv. II.10.286/2018. számú ügyben hozott határozata.

11 Bővebben lásd: 1/2018. számú büntető elvi határozatban.

feladat- és hatáskörének illetéktelen, külső befolyástól nem mentes ellátása, ha az adatokat fel is használják (Bírósági Döntések Tára (BDT2019. 3988.; Közigazgatási- Gazdasági Döntvénytár KGD2018. 27.).

Megjegyezzük, amennyiben az elkövető a bűncselekményt hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve követi el, a bűncselekmény minősített esete válik meg (Btk. 198. §). Megjegyezzük továbbá, hogy egyrészt a jóhiszeműség és tisztesség elvében felállított zsinórmértékre támaszkodva lehet gátat szabni a diszpozitív szabályozás lehetőségével való visszaélésnek¹², másrészt az levezethető a *venire contra factum proprium* elvből is, harmadrészt a jóhiszeműség és tisztesség követelménye szerződések esetében levezethető a tilos szerződés semmisségét kimondó Ptk. 6:95. §-ából is.

Felmerülhet bennünk a kérdés, hogyan kapcsolódik a tisztesség követelménye az egyenlő bánásmóddhoz? A kérdésre egy ősi jogi generál klauzulával is válaszolhatnánk: „*honeste vivere alterum non laedere...*”, e helyett azonban, helyezhetjük a hangsúlyt egy „közelebbi” elvre is, mely alapján mindenkivel, munkatársakkal, vezetőkkel és szolgáltatásokat igénybevevőkkel is „*azonos tisztelettel*” [2003. évi CXXV. törvény (Ebkvtv.) 1. §] kell bánnunk, nem sértve a jóhiszeműség és tisztesség elvét.

Végül megjegyezzük, a munkáltató irányából az egyenlő bánásmód követelményéből fakad, hogy „*a munkáltatónak azonos mércével és részrehajlástól mentesen kell eljárnia a kötelezettségszegések szankcionálása, a jogviszony megszüntetését eredményező döntések meghozatala, a teljesítmény értékelése, a munkavégzés minősítése vagy az illetmény eltérítése során.*” (Petrovics, 2018, 152.).

A joggal való visszaélés tilalmáról

Az ECHR (*European Court of Human Rights* – Emberi Jogok Európai Bírósága) 17. cikke is tartalmazza a joggal való visszaélés tilalmát. Jellemzőek e kifejezésnek különösen az alapjogi aspektusai (Eisgruber & Sager, 2007, 171.; Domingo, 2016, 81.), szabadságjogokkal, büntetőjoggal¹³, valamint más jogi előírásokkal való kollíziói (Kiss, 2010). A joggal való visszaélés (Ptk. 1:5. §) a jogszerűség negatív tartalmú, parancsoló aspektusa.¹⁴ A magatartás akkor is jogszerűtlennek minősül, ha a törvény szövegének megfelel ugyan, de nem

12 Bővebben lásd: Kommentár a 2013. évi V. törvény, a Polgári Törvénykönyvhez.

13 Bővebben lásd: Alaptörvény VI. cikk; Kúria 23/2018. számú munkaügyi elvi határozat.

14 Indokolás a 2018. évi CXXV. törvényhez.

a jogintézmény rendeltetésének megfelelő célra irányul.¹⁵ A célhoz kötött jogszerűség elvével együtt megvalósított joggyakorlás követelménye a kormánytisztviselői és más hivatásrendek magatartását is meghatározó alapelv.¹⁶ Mind a kormányzati szervezet, mind a kormánytisztviselő köteles a tevékenységével összefüggő jogszabályokat megtartani [Kit. 116. § (1) és 64. §. (3) bekezdés].

Mind a kormányzati szervezet, mind a kormánytisztviselő meg tudja valószínűsíteni – azonban nem valószínűsíthatja meg szankciók nélkül – a joggal való visszaélést, vagy ha úgy tetszik a jogszerűtlenséget eljárásában [Kit. 116. § (1) a) pont és 64. §. (4) bekezdés].

A kormánytisztviselőnek eljárása során joga és kötelessége is a rendeltetészerű joggyakorlás, és feladatai ennek az elvnek megfelelő teljesítése. A kormánytisztviselő jogszerűtlen tevékenysége közvetlenül és közvetetten is sértheti az egyenlő bánásmód elvét. A kormánytisztviselő köteles megtartani és másokkal is megtartatni a jogszabályok rendelkezéseit. A neminem laedit qui suo iure utitur elv alapján „senki sem sérti mások jogát, ha saját jogát gyakorolja.” Ellenben a joggal való visszaélés megvalósíthatja különösen mások jogos érdekeinek csorbítását, érdekérvényesítési lehetőségeinek korlátozását, zaklatását, véleménynyilvánításának elfojtását [Kit. 64. § (2) bekezdés], de a jognyilatkozat megtagadását is, melyet azonban a bíróság pótolhat [Kit. 64. § (5) bekezdés].

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértésére és a joggal való visszaélésre való egyidejű hivatkozás esetén elsődlegesen azt lehet vizsgálni, hogy a hátrányokozás összefüggésben áll-e az Ebktv.-ben felsorolt védett tulajdonsággal. Személyiségi jogsértés esetén mindig a természetes személy magatartásának vizsgálatából szükséges kiindulni, de figyelemmel kell lennünk arra is, hogy a személyiségi jogában megsértett választása szerint, a személyiségi jogsértés objektív jogkövetkezményei a természetes személy mellett a jogi személlyel szemben is érvényesíthetők.¹⁷ Esetünkben a természetes személy, a kormánytisztviselő, jogi személy nevében jár el. Az eljárás során három elvre mindenképpen figyelemmel kell lennünk: a betudás, a felhatalmazás és az elválasztás bíróságok által kimunkált elveire.

A felhatalmazás alapulhat a Ptk. általános képviseleti szabályain és speciális képviseleti szabályon, mint a közigazgatási jogkör gyakorlására vonatkozó szabály [Ptk. 2:51. § (2) és (3) bekezdés], továbbá alapulhat munkaviszonyon vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyon.

15 Indokolás a 2018. évi CXXV. törvényhez.

16 Bővebben lásd: 2018. évi CXXV. törvény; 2019. évi CVII. törvény; 2017. évi CL. törvény; 2017. évi CXLIII. törvény; 2015. évi CXLIII. törvény.

17 Az Egyenlő Bánásmód Tanácsadó Testület 384/4/2008. (III. 28.) TT. számú állásfoglalása a bizonyítási kötelezettség megosztásával kapcsolatban.

A betudás elvének lényege az, hogy a jogi személy olyan, a jog által életre hívott fiktív jogalany, amely teljes jogképességgel rendelkezik, de önállóan cselekedni, intézkedni nem képes. Az elválasztás elvének lényege pedig az, hogy abban a körben, ahol a jogi személy nevében eljáró természetes személy személyiségi jogot sértő magatartását a jogi személynek kell betudni, a természetes személy cselekvősége hiányzik; így a jogi személy mellett a természetes személlyel szemben objektív – és szubjektív – szankció sem érvényesíthető, vagyis kizárólag a jogi személy rendelkezik passzív perbeli legitimációval, figyelemmel a ne bis in idem elvére. A jogi személy tevékenységi körében eljáró kormánytisztviselő tehát a tevékenységéből eredő helyzetével visszaélve, a tevékenységi köréből mintegy kilépve, elkövetheti a személyiségi jogsértést, melyek munkajogi, polgári és büntetőjogi szankciókat is maguk után vonhatnak.¹⁸

Szakszerűség elvéről

A szakszerűség elve több oldalról is megközelíthető a közigazgatásban. A hatóság oldaláról akkor szakszerű egy feladat elvégése, ha hatásköre gyakorlása során az egyszerűség, az ügyféllel való együttműködés és a jóhiszeműség követelményeinek megfelelően, a törvény előtti egyenlőség és az egyenlő bánásmód követelményét megtartva, részrehajlás nélkül, a jogszabályban meghatározott határidőn belül, ésszerű időben jár el [2016. évi CL. törvény (Ákr.) 2. § (2) bekezdés a)–c)].

Az egyszerűség a hatóság eljárásában azt jelenti, hogy az ügyfelek jogai az egyszerűsítés ellenére sem sérülhetnek. A hatóság a kérelemnek teljes egészében helyt ad, az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél, vagy a döntés az ellenérdekű ügyfél jogát vagy jogos érdekét nem érinti, vagy a hatóság az egyezséget jóváhagyja [Ákr. 81. § (2) bekezdés a), illetve b) pont]. Az Ákr. az egyenlőség több aspektusát is említi. A törvény előtti egyenlőség az Alaptörvényben is megfogalmazott alapelv, ugyanakkor az Alaptörvény a bánásmódok közül szórint csak az embertelen és megalázó bánásmódot említi [Alaptörvény U cikk (1) bekezdés g); II. cikk (1) bekezdés]. Megjegyezzük, az egyenlő bánásmód követelménye magában rejti a diszkrimináció tilalmán kívül az esélyegyenlőség biztosításának igényét is (Alaptörvény XV. cikk IV.; XXVI. cikk, Ebktv.).¹⁹ A jogszabályban meghatározott határidő az Alaptörvényben is megjelenik, hiszen mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül,

18 2015.El.II.JE/P.1-3. mellőző végzés.

19 Alaptörvény XV. cikk. IV.; XXVI. cikk, Ebktv.

tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdés]. A részrehajlásmentesség, a jogszabályok által működő állampolgárait oly módon szolgáló állam fogalmával kapcsolatos, ahol az állampolgárok ügyeit tisztességesen, visszaélés mentesen és méltányosan intézik.

A kormánytisztviselő akkor látja el szakszerűen a feladatait, ha feladatait a jóhiszeműség és tisztesség, a joggal való visszaélés tilalma, a hatékonyság, és nem utolsósorban a személyiségi jogok védelme elvét alkalmazva jár el. A kormánytisztviselő feladatai sokrétűek. Lehetnek a kormányzati szolgálati jogviszonyra vonatkozó és egyéb szakmai szabályoknak megfelelők, azonban mindkét esetben a közérdek figyelembevételével kell ellátnia feladatait [Kit. 65. § (1) bekezdés]. A kormánytisztviselő a feladataival összefüggő szakmai követelményeket munkája során érvényesíti [Kit. 65. § (2) bekezdés]. Szolgálati jogviszonnyal kapcsolatos jogait és kötelezettségeit a rendeltetésüknek megfelelően kell gyakorolnia és teljesítenie. A tisztességtelenség kritériuma a szakmai gondosság követelményeivel való ellentétesség²⁰, ahogy a megtévesztő vagy agresszív gyakorlat is (Zavodnyik, 2013). A szakmai gondosság a kormánytisztviselő ésszerűen elvárható szintű szakismeretét is jelenti, illetve a jóhiszeműség és tisztesség alapelveinek megfelelően elvárható tőle a gondosság és a mulasztás hiánya. Az agresszív gyakorlat túlmutat a passzív magatartáson, fizikai vagy pszichikai nyomásgyakorlást jelent, mely a másik fél cselekvési szabadságát korlátozza.

A hatékonyság elvéről

A Kit. a hatékonyság elve keretében tartalmazza, hogy a kormánytisztviselő kormányzati szolgálati jogviszonyban a közszolgálat elsődlegessége alapján kell, hogy eljárjon. Kérdéses az, hogy a közszolgálat elsődlegességének elve [Kit. 66. § (1) bekezdés; Kttv. 9. § (1) bekezdés] megtörik-e a közszolgálatra nem élethivatásként (?) tekintő közszféra más ágazataiban, hiszen a közalkalmazott is „a közérdek figyelembevételével” látja el feladatait [Kjt. 39. § (2) bekezdés]. Úgy tűnik, a kormánytisztviselői felelősség fokozottabb, mint a közalkalmazotti, bár a közalkalmazott minősítő lapján a munkavégzésével kapcsolatos felelősség- és hivatástudatot is értékeli (Kjt. 1. számú mellékletének 3. és 4. pontja), valamint a közalkalmazott is tartozik kártérítési (anyagi) felelősséggel (Kjt. 83. §). A kormánytisztviselő felelőssége azonban az anyagi

20 Bővebben lásd: különösen a 86/2019. (IV. 23.) Korm. rendelet 4. melléklete 3. és 4. pontjában foglaltakat.

felelősségen túl etikai szintre van emelve²¹, és megjelenik, mint fegyelmi felelősség (Kit. 116. §). A kormánytisztviselőnek – a felsoroltakon kívül – feladatait gazdaságosan, költségtakarékosan és a polgárok elégedettségét, valamint az eredményességet szem előtt tartva és a határidőket betartva kell végeznie [Kit. 66. § (2) bekezdés]. A kormánytisztviselők hatékony és valódi munkát végeznek.²² Hatékonyak akkor minősül a munkavégzés, ha egységnyi idő alatt több feladatot képes elvégezni a kormánytisztviselő, a munkavégzésnek azonban egyidejűleg több követelménynek is meg kell felelnie – mindenekelőtt a jogszerűségnek –, ezért a hatékonyság elve az egyenlő bánásmóddal kapcsolatosan már többértelmű lehet.

Amennyiben hatékonyságról beszélünk az egyenlő bánásmódban, az jelentheti a jogvédelem anyagi jogi előírásainak kormánytisztviselők általi gyors elsajátítását. Amennyiben az egyenlőség jogvédelmi intézményének hatékonyságáról beszélünk, akkor a jogalkotás minősége is kiváló, például visszatartó erejű az előírás, és/vagy a szankció, valamint a jogi folyamatok ellenőrzési mechanizmus is jól működik, mely rövid idő alatt feltárja a jogsértést, és az előírások teljesedésbe mennek. Más szóval, a közigazgatási szerv hatékony ügyvitele érdekében hármas követelménynek kell, hogy eleget tegyen:

- úgy szervezi meg jogvédelmi tevékenységét, hogy az eljárása alatt az eljárások résztvevőinek minimális költséget okozzon, és
- a tényállást jogszerűen megállapítva
- az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.²³

A Kúria elvi állásfoglalása értelmében a felsorolás pontjai nem egyenlő súlyúak, ugyanis sem az eljárás költségei, sem az eljárás alapossága nem írhatja felül az eljárás jogszerűségét.²⁴ A hatékony eljárás a hatóság és az ügyfél oldaláról is követelményeket támaszt. A hatóság oldaláról a hatékonyság, a megfelelő eljárásjogi intézmények megválasztása is szerepet játszik.²⁵ Az ügyfél oldaláról ugyanakkor megfogalmazható, hogy a hatóság munkájának hatékonyságát segítheti az ügyfél iratbetekintési joga.²⁶ A költséghatékonyság a hatósági eljárásra és nem a későbbi ügyféli kiadásokra vonatkozik.²⁷ Az ügyfél nem hiatalozhat alappal a hatékony és gyors eljárásvitel sérelmére, ha az eljárás azért

21 Bővebben lásd: az előítélettel kapcsolatos felelősségben. Kit. 92.§.

22 Case C-53/81. D.M. Levin v Staatssecretaris van Justitie. 23 March 1982 (17).

23 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról 4. § (4) bek.

24 Kúria Kfv. III. 37.972/2015/4.

25 Megyei bíróság K.20.102/2010/4.

26 61/2009. (VI. 11.) AB határozat.

27 Kfv. II.37.711/2014/6.

húzódott el, mert az ügyfél magatartása, együttműködése nem volt megfelelő.²⁸ Az egyenlő bánásmód hatékonyságának elve elsősorban a közigazgatási szervek és az ügyfél kapcsolatában merülnek fel, azonban a kidolgozott bírósági irányelvek hasznosíthatók, különösen az átfedések és párhuzamosságok kiküszöbölésével a közigazgatási szervezetrendszerben is.

Személyiségi jogok védelmének elve

A diszkrimináció elleni védelem a munkajogban számos területen értelmezhető, mind a munkaadó, mind a munkavállaló, mind az érdekképviselői szervek, illetve a szolgáltatást nyújtók és a szolgáltatást igénybe vevők szempontjából. Mind az elkövetői, mind a sértetti oldalon található természetes és jogi személyeket, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságokat. Diszkrimináció elleni jogvédelem magában foglalja különösen a nemzetközi emberi jogi, a nemzetek feletti szupranacionális, az alkotmányjogi, jogszabályi, a kollektív szerződés szerinti, valamint az ember belső meggyőződésének megfelelő jogvédelmet is. A kormánytisztviselő szempontjából a személyiségi jogvédelem az azt támadó és azt fenyegető személyek és intézmények által okozható fizikai és nem fizikai károk²⁹ kiküszöbölését tartalmazza. Az általános védelem elvét a közszolgálatban foglalkoztatott valamennyi személy tekintetében az ILO 151. sz. egyezménye az abban foglalt kivételekkel³⁰ is tartalmazza.³¹ A Kit. alkalmazásában a kormánytisztviselők személyiségi jogait tiszteletben kell tartani [Kit. 67. § (1) bekezdés]. Személyiségi jog védelmében munkaügyi per, közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatos per, fogyasztóvédelmi vagy szabálysértési hatósági eljárás indítható (Ebkvtv. 12. §). Személyiségi jog sérelme, különösen élet, testi épség és az egészség, személyes szabadság, magánélet, magánlakás, becsület és a jó hírnév megsértése, magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez, névviseléshez, képmáshoz és a hangfelvételhez való jog, és nem utolsósorban személy hátrányos megkülönböztetése esetén jöhet szóba (Ptk. 2:43. §). Amennyiben a jogsértés megállapításra kerül, az

28 Kfv. II.37.797/2014/6.

29 Bővebben lásd: Alaptörvény V. cikke, Btk. nem részletezett, és Ptk. alább taglalt cikkei.

30 Az ILO 151. számú egyezmény 1. cikk 1–3. pontja alapján az általános védelem elve nem alkalmazható három esetben. Egrészt amennyiben más nemzetközi munkaügyi egyezmények kedvezőbb rendelkezései vonatkoznak a hatóságok által foglalkoztatott személyekre, másrészt magas szintű alkalmazottakra, akiknek feladatait általában politikai döntéshozó vagy irányító jellegűnek tekintik, vagy rendkívül bizalmas jellegű feladatok esetén, harmadrészt nemzeti törvények vagy rendeletek határozzák meg, hogy az egyezményben előírt garanciák milyen mértékben vonatkoznak a fegyveres erőkre és a rendőrségre.

31 Labour Relations (Public Service) Convention, 1978 (No. 151), (1) bek.

Egyenlő Bánásmód Hatóságnak – EBH-nak – [Ebktv. 16. § (1) bekezdés] és a bíróságnak (Ptk. 2:51. §) széles lehetőségei vannak a jogsértést szankcionálni.

A Kit. személyiségi jogsérelem esetén a Ptk. rendelkezéseit rendeli alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy a Ptk. 2:52. § (2) és (3) bekezdése, valamint 2:53. §-a helyett a Kit. kártérítési felelősségre vonatkozó szabályai (Kit. 164. §) az irányadók. Ennek megfelelően a kormánytisztviselő, ha az elvárható gondosságot eljárása során elmulasztja, „*az általa a kormányzati szolgálati jogviszonyból eredő kötelességeinek megszegésével szándékos vagy gondatlan magatartással a kormányzati igazgatási szervnek okozott kárt köteles megtéríteni.*”³² A kormánytisztviselő a kárt akkor köteles megtéríteni, ha a kárt szándékosan, súlyos vagy enyhe gondatlansággal okozza. Szándékos gondatlanság esetén a teljes kárt meg kell térítenie. Enyhe gondatlanság esetében legfeljebb négy havi illetményével felel. A kormányzati igazgatási szerv vétkes közrehatása esetén a kárt meg kell osztani. A kárért való helytállást akkor is meg kell osztani, ha a kárt többen okozták és a közrehatás mértéke nem állapítható meg. A kárfelelősségben létezik méltányosság, mert „*a kormánytisztviselőt rendkívüli méltánylást érdemlő körülmények alapján bíróság a kártérítés alól részben mentesítheti.*”³³

A Pp. alapján a jogvita elbírálásához szükséges jelentős tények felsorakoztatása és az állítások alátámasztására szolgáló bizonyítékok rendelkezésre bocsátása – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a peres feleket terheli.³⁴ A bizonyítási teher kérdése döntő fontosságú az antidiszkriminációs előírások szempontjából, az egyedi panaszok elbírálásában a személyiségi jogok érvényesítésében, azonban a bizonyítási teher előírásai egyenlő bánásmód megsértése esetén nem azonosak a Pp. és az Ebktv. előírásaiban.³⁵ Gyulavári véleménye szerint „*Az egyenlő bánásmód megsértése esetén érvényesülő kimentéses bizonyítás alapján a munkáltató kötelezettsége bizonyítani, hogy megtartotta az Ebktv. és az Mt. vonatkozó előírásait, vagyis hiányzik az okozati összefüggés a hátrány és a védett tulajdonság között, vagy nem kellett megtartania azt.*” (Gyulavári, 2009, 12.) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban a jogsérelem szenvedett félnek a jogsérelem valószínűsítését és a másik félnek a kimentési esetek bizonyítási kötelezettségét a jogalkotó konkrétan meghatározta.³⁶ Személyiségi jogok megsértése esetében polgári peres eljárásban a sértett félnek kell bizonyítania a jogsértés elkövetését. Személyiségi jogok

32 Indokolás a Kit. 164. §-hoz.

33 Ibid.

34 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.) 4. § (2) bek.

35 Bővebben lásd: 2000/43/EK irányelv 8. cikk (1) bek.; 2000/78/EK irányelv 10. cikk (1) bek.; 2006/54/EK irányelv 19. cikk (1) bek.; Ebktv.

36 Ebktv. 5., 7., 8., 17/A., 19., 22. §, Mt., Ákr., Pp., EBH 2018.K.23.

megsértése esetében mérvadó az Ebktv. 8. §-a, mely bővebb tartalmú, mint az Alapjogi Karta 21. cikke. Az Ebktv. 8. § t) pontjában megjelölt egyéb helyzet, mint védett tulajdonság keretei nem értelmezhetők tágan. Annak két fő fogalmi kritériuma, hogy tartozzon az egyén személyisége lényegi vonásához, és az egyént egy sérülékeny társadalmi csoporthoz kapcsolja. A joggal való visszaélés esetében a kormánytisztviselő esetleges ultra vires akciója vizsgálándó, amennyiben ilyen védett tulajdonság nem állapítható meg. „A jogsérelmet szenvedett félnek nem azt kell valószínűsítienie, hogy a vele szembeni bánásmód valamely tételes jogi szabályba ütközött, hanem azt, hogy az neki valamilyen – hétköznapi értelemben vett – hátrányt okozott.” [Ebktv. 12. § (1) bekezdés.]

Kormánytisztviselők esetében az egyenlő bánásmód megsértése esetén az EBH eljárása nemcsak kérelemre, hanem hivatalból is megindulhat.³⁷ Az Egyenlő Bánásmód Tanácsadó Testület állásfoglalása alapján az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban a jogsérelmet szenvedett félnek valószínűsítienie kell, hogy:

1. A jogsérelmet szenvedő személyt vagy csoportot hátrány éri vagy érte, és
2. A jogsérelmet szenvedő személy vagy csoport a jogsértéskor – ténylegesen vagy a jogsértő feltételezése szerint – rendelkezett a 8. §-ban meghatározott úgynevezett védett tulajdonsággal. Az Egyenlő Bánásmód Tanácsadó Testület szerint azonban³⁸ összehasonlítható csoport hiányában a hátrányos megkülönböztetés nem állapítható meg.³⁹

Következtetések

Egyrészt megjegyezzük, hogy a kormánytisztviselők megfelelő magatartási követelményei nemcsak azokat a magatartásokat tartalmazzák, melyek előírtak, hanem azokat a magatartásokat is, melyek nem tiltottak. Ebből következik, hogy a nem megfelelőnek ítélt magatartásokat időben és térben hatályos jogszabályoknak kell tiltaniuk. Másrészt a kormánytisztviselők fokozott felelősségéből következik, hogy a tevésben vagy mulasztásban elkövetett jogsértéseik nemcsak hivatásetikai, hanem szakmai szabályok megsértését is jelentik. Problémaként jelentkezhet az is – ahogyan az áttekintésből is kitűnik –, hogy a megfelelő magatartást előíró, vagy a helytelen magatartást tiltó előírás

37 Bővebben lásd: A Tanácsadó Testület 288/1/2010 (II. 11.) TT. számú állásfoglalása a 362/2004. (XII. 26.) Korm. rendelet 2009. október 1. napjától hatályos 14/B. §-ának eljárásjogi értelmezéséről.

38 Az Egyenlő Bánásmód Tanácsadó Testület 384/4/2008. (III. 28.) TT. számú állásfoglalása a bizonyítási kötelezettség megosztásával kapcsolatban.

39 KGD 2015. 148.

számos különböző szintű jogszabály vagy belső rendelkezés rejti, s ez sértheti a szabályok megismeréshez fűződő egyéni és közérdeket. A szabályok szerepe azonban éppen a különböző morállal bíró kormánytisztviselők rábírása bizonyos kötelező minimum betartására. Figyelemmel kell lennünk arra is, hogy az államszervezetben különböző funkciót betöltő szervezetekben az általános magatartási követelményeken felül speciális előírások is meghatározásra kerülnek, melyekről ebben a tanulmányban nem írtunk.

Felhasznált irodalom

- Alexy, R. (2010). The Dual Nature of Law. *Ratio Juris*, 23 (2), 167-182. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9337.2010.00449.x>
- Barabás G., F. Rozsnyai K. & Kovács A. Gy. (2018). *Kommentár a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvényhez*. Wolters Kluwer
- Berke Gy., Kiss Gy., Bankó Z., Kajtár E. & Kovács E. (2012). *Kommentár a munka törvénykönyvéhez*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- Domingo, R. (2016). *God and the Secular Legal System*. Cambridge University Press
- Eisgruber, C. L. & Sager, L. G. (2007). *Religious Freedom and the Constitution*. Harvard University Press Cambridge. <https://doi.org/10.4159/9780674034457>
- György I., Hazafi Z., Horváth I., Kun A., Lindner V. & Petrovics Z. (2014). *Közszolgálati jog*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem
- György I. & Hazafi Z. (2018). *Közszolgálati életpályák a közigazgatásban és a rendvédelemben*. Dialóg Campus
- Gyulavári T. (2009). „Egyenlő bánásmód törvény – célok és eredmények”. In Majtényi B. (Szerk.), *Lejtős pálya – Antidiszkrimináció és esélyegyenlőség* (pp. 12-13). L'Harmattan Kiadó
- Hazafi Z. (2010). *Közszolgálati jogunk a változó nemzetközi és hazai térben (de lege lata, de lege ferenda)*. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
- Kant, I. (1781). *Kritik der reinen Vernunft*. Felix Meiner Verlag, Hamburg http://www.ciando.com/img/books/extract/3787321128_lp.pdf
- Kiss Gy. (2010). *Alapjogok kollíziója a munkajogban*. Magánkiadás
- Kiss Gy. (Szerk.) (2019). *Közszolgálati életpályák jogi szabályozása*. Dialóg Campus Kiadó
- Petrovics Z. (2018). A közszolgálati jogviszony tartalmának integrálása és differenciálása. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 1 (6), 140–159.
- Zavodnyik J. (2013). *Indokolás a 2008. évi XLVII. sz. törvényhez; Nagykommentár a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvényhez*. Wolters Kluwer

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Code of Good Administrative Behaviour for Staff of the European Commission in Their Relations with the Public*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/20131125-code-good-administrative-behaviour-en_1.pdf

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Makkos N. (2021). A tisztviselők általános magatartási követelményeiről. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 835-850. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.7>

Deák József – Nagy Ivett – Csaba Zágon

Együtműködés nemzetközi bűnüldöző szervezetekkel: orosz és magyar rendőrségi példák

**Cooperation with International Law Enforcement Organisations:
examples of the Russian and Hungarian Polices**

Absztrakt

Az egykori, úgynevezett szocialista világrendszer részeként a magyar rendőrség hosszú ideig következetesen másolta a szovjet milícia mintáját működésmódjában, struktúrájában, rendfokozataiban, fejlődésének irányáiban egyaránt. Az akkori társadalmi-politikai rendszer mindkét ország rendészeti rendszereinek fejlődésére rányomta máig ható bélyegét. A rendszerváltozást követően a rendőrségek saját pályájukon folytatták fejlődésüket az európai, nemzetközi elvárásokat, bevált gyakorlatokat figyelembe véve. A bűnözés határokon átnyúló jellegéből fakadóan a szervezetek életében növekvő jelentőségű lett az együttműködés más országok hatóságaival és a nemzetközi bűnüldöző szervezetekkel. Ezek között kiemelkedő jelentőségű a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezetével (Interpol), valamint az Európai Rendőrségi Hivatallal (Europol) folytatott együttműködés. Ugyanakkor ezek tartalma szerint más csatornák felhasználása is megjelent. A megfelelő struktúrák, együttműködési módok összevetése érdekes összefüggésekre világít rá, és a szerző szerint hasznosítható tapasztalatokkal szolgálhat.

Kulcsszavak: magyar rendőrség, orosz rendőrség, nemzetközi bűnüldöző szervezetek

Abstract

As part of the so-called ‘socialist world system’ of that time, the Hungarian Police consistently copied the pattern of the Soviet Militia for a long time in

its mode of operation, structure, ranks and development directions. The socio-political system left its mark on the development of the law enforcement systems of both countries. Following the change of regime, both police forces continued their development on their track, taking into account European and international expectations and best practices. Due to the cross-border nature of the criminality, cooperation with partner authorities in other countries and international law enforcement organisations has become increasingly crucial for both organisations. Among these, cooperation with the International Criminal Police Organization (Interpol) and the European Police Office (Europol) is of paramount importance; however, according to the essence of the cooperation, there are other vital channels to be mentioned. The comparison of the appropriate structures and methods of cooperation sheds light on exciting connections and, according to the authors, can provide valuable experiences.

Keywords: Hungarian Police, Russian Militia, international law enforcement organizations

A nemzetközi bűnügyi együttműködés

E meghatározás alatt a bűnüldöző hatóságok közti két- vagy többoldalú, eseti (ad hoc) vagy folyamatos tevékenységet értjük. Az országon belüli társszervekkel, partnerhatóságokkal, szervezetekkel meglévő munkakapcsolatnál pusztán bűnügyi együttműködésről, a külföldiek esetében pedig, a nemzetközi rendészeti kapcsolatok egyik alrendszerként felfogható, nemzetköziről ír a szakirodalom (Boda et al., 2019, 95.) Ez utóbbi érdekalapú, és a kölcsönösen elérhető előnyök tartják fenn (Szendrei, 2019, 222–223.).

A különböző államok jogrendje, büntetőjogszabályai, a bűnüldöző feladatokat ellátó szervezetek száma, elnevezése, felhatalmazásuk, feladat- és hatásköri szabályaik, létszámuk, alkalmazott eljárásaik, módszereik, szervezeti felépítésük és más jellemzőik is igen különfélék. A magyar rendészet jellemzői távolról sem tekinthetők világszerte általánosnak, de még csak tipikusnak sem. Még a hasonló értékek tisztelgetésére alapuló Európai Unió (EU) tagállamainak körében is a sajátosságok sokszínűsége jellemző. Viszonylag korán megfogalmazódott a bűnüldöző hatóságoknak az az igénye, hogy más ilyen szervezetekkel – akár a saját államon belül vagy más államokban – kapcsolatot keressenek, és a kölcsönös előnyökért fejlesszék azt. A legtöbb országban a bűnüldöző hatóságok evidenciaként kezelik, hogy szervezetük küldetése, céljaik, feladataik csak külföldi partnereikkel való hatékony kooperációval teljesíthetők.

Különösen igaz ez a szervezett bűnözés elleni harcra. A mai bűnszervezetek tevékenysége nemcsak az országon belül zajlik, hanem mindinkább az országhatárokon átnyúlóan valósul meg (Hegyaljai, 2002) a mozgó-utazó bűnözésben, a bűnszervezetek közti „szolgáltatásszerű bűnözésben”¹ vagy például a bűnös jövedelmek több országot érintő tisztára mosása és a legális gazdaságba fektetése során (Súlyos és szervezett bűnözéssel kapcsolatos fenyegetésértékelés; Europol SOCTA, 2017, 11, 15).

Ennek részei a kapcsolattartás, információcsere, tájékoztatás, a közös fellépés valamennyi résztvevő által elérendőnek tartott bűnügyi célokért elérése érdekében, egyeztetett módon és eszközökkel, az információcsere különböző formái, a kooperáció a körözések terén és a műveletekben, továbbá a tapasztalatcsere, a tanulmányutak és az oktatási, képzési kapcsolatok is. Sokszor csak külföldi partnerhatóságoktól szerezhető be nélkülözhetetlen bizonyítékok, fontos információk, amelyek a bűnüldöző hatóság eljárásában konkrét személyhez kapcsolódnak, illetve egyes ügycsoportokhoz vagy bűncselekmények nyomozásához köthetők. Ezek szintén több témakörbe tartozhatnak: egyszerű lakcímmegállapítás, priusz adatok kérése, személyek azonosítása, szükséges biometrikus adatok igénylése stb. Jellemzően az egyik fél kérésére indulnak, amelyre egy vagy több külföldi partner reagál a kapcsolattartó csatornára jellemző protokoll, illetve bevált gyakorlat szerint. Elképzelhető továbbá olyan információcsere, amelyben egy, illetve több állam vagy érintett jelentős nemzetközi szervezet konkrét adattáiraiból, nyilvántartásaiból meghatározott célra és módon lekérdezési lehetőséget biztosít. Esetleg meghatározott követelményeknek megfelelő adataikat keletkezésüket követően automatikusan, valamilyen elektronikus adatátviteli rendszer útján megosztják egymással.

Közismert, hogy bizonyos feltételek fennállása esetén körözött személyek elfogása vagy bűncselekményből származó, illetve azok elkövetési eszközeként használt tárgyak lefoglalása és az intézkedést kérő ország hatóságának történő kiadása, átadása érdekében az országok bűnüldöző hatóságai segítik egymást. A nemzetközi térben az előbb említett tárgy-, illetve személykörüzési célok számos további elemmel egészülhetnek ki, ilyen például az ismeretlen holttestek azonosítása, eltűnt személyek tartózkodási helyének meghatározása. De a körözés célja lehet új bűnelkövetési módszer (modus operandi) elterjesztése

1 A SOCTA jelentésben is szereplő, angolul „*Crime as a service (CaaS)*” fogalom, speciális szakértelmet igénylő, feladatokra célirányosan alkalmazott szakértő bűnelkövetők felhasználását jelenti, akár ad-hoc alapon. Ennek egyik tipikus megvalósulási formája a szakértők „kölcsonzése” a bűnszervezetek között, elsősorban az illegális áruk és szolgáltatások online kereskedelme, a csúcstechnológiai bűnözés különböző területein (SOCTA, 2017, 22, 28-29.). De az illegális cigarettagyártás vagy a pénzhamisítás terén is megfigyelték már ezt a munkaerő-kölcsonzéshez hasonlítható jelenséget.

a bűnüldöző hatóságok körében, illetve a figyelem felhívása ezekre. A körözéssel kapcsolatos ügyek a nemzetközi bűnügyi információcsere különféle, célirányosan e feladatok ellátására létrehozott rendszerein, csatornáján (Nagy, 2015) keresztül valósulnak meg. Közülük kiemelkedik az Interpol csatorna, amely abból fakadóan, hogy a szervezetnek – néhány kivétellel – a Föld valamennyi állama tagja, ezért a körözésnek globális jelleget biztosít (Kis-Benedek & Kenedli, 2018, 278–284.). Az Interpol két, egymással párhuzamos körözési megközelítést alkalmaz. Az egyik lehetőség az úgynevezett „sarkos körözések” használata, amelyek minden tagállam számára egyszerre látható körözési információkat közvetítenek.² A másik a „körözés kérés”. Itt a körözési információkat célzottan meghatározott országoknak vagy országcsoportoknak küldik meg, például aszerint, hogy az elrendelő honnan vár választ a körözésre.

Az EU tagállamai a Schengeni Információs Rendszer keretei közt is együtt munkálkodnak körözéssel kapcsolatos ügyekben, amelyet a schengeni tagállamok teljeskörűen, míg a többi tagállam korlátozott módon, csak rendőri információcserére alkalmaznak.

A stratégiai információcsere a bűnözés vagy akár a bűnüldözés átfogóbb jelenségeire, módszereire vonatkozó, személyes adatokat nem tartalmazó tények, információk cseréje. Például a bűnözést leíró statisztikai adatok, bűn-, kockázat- és fenyegetettség-elemzések, elkövetési vagy sikeres bűnüldözési módszerekről készült összefoglalók, egyes műszaki megoldások, ezek rendészeti alkalmazási tapasztalatai, esetleg bevált bünelemző módszerek ismertetése stb. (Ritecz, 2017, 190–191., 197–198.).

A műveleti együttműködés lehetővé teszi a bűnüldöző szervezeteknek, hogy több ország területét érintő tervszerű vagy ad-hoc műveleteket szervezzenek, azokban részt vegyenek, illetve végrehajtásuk eredményéről egymást tájékoztassák a bűnüldözési érdekre figyelemmel. Ezek a megfigyelés, üldözés határon átnyúló formái, az ellenőrzött szállítás, a fedett nyomozó alkalmazása, a másik állam területén történő egyes tanúvédelmi intézkedések. Továbbá egyes eljárási jogsegélybe tartozó közös megoldások, például közös nyomozócsoport felállítására (vö. Nagy, 2015; Ritecz & Sallai, 2016, 141–143.), az európai nyomozási határozat végrehajtása, illetve tágabb értelemben a közös kapcsolattartási szolgálati helyek létrehozása és az összekötő tisztviselők alkalmazása³ (vö.

2 Az Interpol körözési rendszere onnan kapta a „sarkos körözés” elnevezést, hogy az IT forradalom előtti időkben csak rendszeresített nyomtatványok kitöltésével lehetett körözést elrendelni, amelynek célját, jellegét a nyomtatvány sarkán lévő színek mutatták (Hegyaljai, 2012).

3 Vö.: A határon átnyúló büncselekmények vonatkozásában kiemelten fontos az információk megosztása és a közös nyomozócsoportok felállítása. Például: szervezett bűnözés, szexuális célú emberkereskedelem, terrorizmus, csak pár példa a biztonságot veszélyeztető cselekmények közül (Kovács, 2019, 1–273.).

biztonsági deficit kompenzálása szócikk, Boda et al., 2019, 67–68.). Hasonló jogintézményeket ismerünk a nemzetközi bűnügyi jogsegélyben (például az eljárási jogsegélyek körében), illetve az EU-n belül is (például a közös nyomozócsoportoknál). Jogsegélyeknél főszabályként igazságügyi szervek lépnek kapcsolatba, nem bűnüldöző szervezetek, noha ez utóbbiak közreműködését is feltételezi a jogsegélykérelem teljesítése. Ezért ezeket egyes szerzők a nemzetközi bűnügyi együttműködésen kívülre, míg mások e kategória részeként írják le, figyelemmel arra is, hogy EU tagállamok közti vagy azon kívüli kooperációról beszélnek, illetve mely ország belső joga szerinti interpretációt tartják irányadónak.⁴ A műveleti közös fellépést általában kiegészíti az információcsere, a koordináció, majd a kiértékelés.

Míg a nemzeti szinten felmerülő bűnügyi együttműködési formák lényegének átfogó ismerete a bűnüldöző hatóságok tagjaitól alapvetően elvárható, addig ez nemzetközi vonatkozásban már koránt sincs így. A cikk írásakor 27 tagú Európai Unióban például százas nagyságrendben vannak olyan hatóságok, amelyek a nemzeti jogszabályok alapján hatáskörrel rendelkeznek a súlyos és szervezett bűnözés, valamint a terrorizmus elleni küzdelem terén. Könnyen belátható, hogy gyakorlatilag nem lehetséges a nemzetközi bűnügyi együttműködés tárgyát képező valamennyi potenciális ügýtípusban az összes lehetséges partnerhatóság elérhetőségét biztosító kommunikációs csatorna, végpont, szervezet, a hatáskörrel rendelkező speciális egység lehetőségeinek, eljárásainak, sajátosságainak ismerete.

A bűnügyes kollégák részéről gyakran úgy fogalmazódik meg a kérdés: ha például szintetikus kábítószeres illegális előállítás vagy álházasságok megkövetésével tartózkodási jogosultság jogellenes megszerzése terén külföldi partnerrel kell kapcsolatba lépnem, akkor kit keressék konkrét országban, egy szövetségi állam adott tartományában, esetleg pontosan meg sem határozható helyeken? Értelemszerűen, ha e kérdésre adandó válasz egy 27 tagú és meglehetősen szoros regionális kapcsolatokat ápoló unióban is problémát jelent, globális szinten még kevésbé elvárható egy bűnüldöző hatóság tagjától a válaszadás képessége.

Erre a problémára nyújtanak megoldást az úgynevezett fúziós központok, amelyek prototípusai először 1927-ben az Interpol szervezetében jelentek meg, a tagállamok nemzeti irodáinak létrehozására vonatkozó közgyűlési határozatnak⁵ köszönhetően. Ezeket a szervezeten belüli vagy szervezetek közötti

4 Vö. Szendrei, 2019, 221–242; Boda et al., 2019, büntetőeljárás jogsegély, bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködése, európai nyomozási határozat szócikkek, 95., 99., 170.

5 1927-ben az Interpol közgyűlésének Amszterdamban megrendezett 4. ülésén döntött a szervezet az Interpol nemzeti irodák létrehozásáról (angolul a „National Contact Bureau” kifejezés alapján az NCB rövidítés használatos). (URL1)

csomópontokat azért hívja fúziós központoknak a szaknyelv, mert a kapcsolódó szervezetektől, hatóságoktól érkező információk itt egyesülnek, fuzionálnak. Az információk ezáltal kiegészíthetik egymást, a töredékes információkat teljesebbé, illetve a többivel összehasonlítva ellenőrzöttebbé tehetik. Bizonyos elemek között kapcsolatokat mutathatnak ki, összefüggéseket világíthatnak meg vagy olyan további műveleteket tehetnek lehetővé, amelyek így a bűnüldöző hatóságok közti összehangolt fellépést, műveleti koordinációt vagy további hozzáadott értéket teremthetnek (Csaba, 2018; Ritecz, 2004).

Oroszország⁶: csaknem harminc éve az Interpolban

Napjainkban a 194 tagállamú Interpol létszámát tekintve közvetlenül az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) utáni legnagyobb nemzetközi szervezet, egyben a nemzetközi bűnügyi együttműködést támogató globális fórum. Az Oroszországi Föderáció (OF) jogelődje a Szovjetunió viszonylag későn, csak 1990-ben lett tagja az Interpolnak, politikai és bizalomhiányra visszavezethető okok miatt. A Szovjetunió Minisztertanácsa 338-as számú határozatával döntött a tagfelvételi kérelem benyújtásáról az Interpol nemzetközi bűnügyi szervezetbe. Vagyim Bakatyin szovjet belügyminiszter, az ENSZ bűnözés elleni, Moszkvában megrendezett konferencia margóján, 1990. március 1-jén jelezte az Interpol akkori főtítkárnak, Raymond Kendallnak csatlakozási szándékukat (Anonymous, 1990, A6). Szeptember 27-én, az Interpol 59. közgyűlésén Ottawában határoztak a tagállamok küldöttei az ország felvételéről. 1991. január 1-jétől pedig a Szovjetunió Belügyminisztériumának struktúrájában megkezdte működését az Interpol nemzeti irodája.⁷ A moszkvai iroda kezdetben a Szovjetunió bekapcsolását szolgálta az Interpol vérkeringésébe, majd ennek bázisán jött létre az OF Interpol nemzeti irodája 1990. szeptember 27-én (Sterpu, 2013). A Szovjetunió szétesésével az iroda jogutódként képviseli az Interpolban az OF-t. Első vezetője a belügyminiszter első helyettese, Trusin Vaszilij Petrovics, a belügyi szolgálat vezére lett.

6 A tanulmány a nyugati szóhasználat szerint Oroszország alatt az Oroszországi Föderációt (OF) érti, amelyet az OF alkotmánya szerint nyolcvanöt egyenjogú alany alkot, közülük Oroszország a legnagyobb.

7 Az Interpol együttműködési csatornán elterjedt gyakorlat szerint a nemzeti irodákat a már említett NCB rövidítés és a székhely megnevezéssel jelölik. (Például NCB Budapest vagy NCB Moszkva.) Az NCB-k közötti „egyablakos elvet” követő kapcsolattartás lényege, hogy egy tagállam bűnüldöző hatósága egy másik tagállamban működő partnerhatóságával a két ország nemzeti irodáin keresztül kommunikál. A nemzeti irodák pedig tagállami fúziós központként képesek a több forrásból érkező információkat, szakrendszeri adatokat beszerezni, szintetizálni, a töredékes információkat pontosítani, kiegészíteni, és az adott ország jogrendjének, rendvédelmi struktúrájának, továbbá hatásköri és adatvédelmi szabályainak figyelembevételével a gyors és pontos információáramlást garantálni (Hegyaljai, 2012, 1–13.; Csaba, 2018, 118–132.).

Az iroda jelenlegi vezetője, egy 2011. június 14-i elnöki rendelet alapján Prokopsuk Alekszandr Vasziljevics rendőr vezérőrnagy (URL2). Orosz sajátosság, hogy az ország rendőrsége nincs különválasztva a Belügyminisztériumtól, annak szerves részeként működik. Az Interpol iroda a Belügyminisztérium központi apparátusának önálló szervezeti egységeként biztosítja és valósítja meg az orosz igazságügyi és egyéb állami szervezetek közös tevékenységét az Interpol tagállamok igazságügyi szervezeteivel, az Interpol Főtitkárságával és a bűnüldözés további fontos nemzetközi központjaival, például az Europollal is. Az iroda az orosz belügyminisztérium nemzetközi bűnügyi kapcsolattartásért felelős vezető műveleti egysége. Közreműködnek a külföldi igazságügyi szervek által az OF területén, illetve a saját bűnüldöző hatóságok által külföldön keresett és büntető eljárásokkal kapcsolatba hozható személyek, tárgyak azonosításában, a személyek elfogásában és kiadatásában, a tárgyak, illetve bűncselekmények során keletkezett illegális jövedelmek felkutatásában és visszaszerzésében. Azonban az iroda hatáskörén kívül esnek a politikai, katonai, vallási és faji jellegű bűncselekmények, amelyet az Interpol Alapokmánya zár ki az Interpol csatornán történő együttműködésből (URL3; Interpol Alapokmány, 1956, 3. cikk).

A bizalom mint kulcskérdés

Az Interpol működése bizalomra épül, amely elengedhetetlenül fontos a tagállamok és a szervezet, valamint a tagállamok egymás közti kommunikációjában. Az előbb említett tiltó rendelkezés pontosan annak a bizalmi válságnak a tanulságaként került be garanciaként az Interpol Alapokmányba, amely az akkor bécsi székhelyű szervezetnél az Anschluss után következett be. Ez az időszak a szervezet legsötétebb időszaka volt: a Harmadik Birodalom egyszerűen foglyul ejtette a nemzetközi bűnüldözés kulcsfontosságú intézményét. Az Interpol elődszervezetének számító Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Bizottsága (ICPC) akkori vezetőjét, az osztrák dr. Michael Skublét letartóztatták, és a birodalmi állambiztonsági szervezetek magas rangú tisztviselőit ültették a kulcspozíciókba. Ez nemcsak az elnöki, hanem az alacsonyabb vezetői beosztásokat is érintette. A szervezet központját, beleértve a nyilvántartásait is, Bécsből Berlinbe költöztették, és onnan saját belátásuk szerint, éppen a fentebb kizárásként felsorolt célokra használták fel az ott kezelt bizalmas adatokat. A II. világháborút követően újraírták a szervezet működési szabályait, hogy hasonló eset ne történhessen meg ismét. Az új Alapokmány az előző, összesen tíz pontból álló dokumentumhoz képest lényegesen részletesebben, egy sor biztosítékot beépítve írta le a működés szabályait (Lemon, 2019, 15–29.).

A Szovjetunió azért maradt távol a nemzetközi bűnüldözési fórum fontos csatornájától, mivel a szervezet létrejöttkor a fiatal szovjet állam nemzetközi diplomáciai elszigeteltsége, illetve az ICPC szervezete, egyes tagállamai és a Szovjetunió politikai döntéshozói közötti bizalmatlanság a csatlakozást nem tette lehetővé. Az Interpol működését a Szovjetunióban távolságtartó és szórványos érdeklődés övezte. A bűnügyi tudományok nemzetközi vonatkozásainak elemzéseiben igyekeztek a szervezet említését is kerülni, mivel a bűnözés jelenségét a szovjet állami narratíva szigorúan a belügyek közé sorolta, amibe bepillantást se kaphattak. Az OF-ban és más volt szovjet utódállamokban csak a Szovjetunió megszűnésével élénkült meg az érdeklődés az Interpol szervezete, szolgáltatásai iránt. Ma már több orosz szakértő publikációja alapján egyértelműen az Interpol tekinthető Oroszország legfontosabb és leghatékonyabb nemzetközi bűnügyi együttműködési csatornájának (Sterpu, 2013).

A korábban említett Interpol Alapokmány 3. cikke szerinti kizárása a politikai, katonai, vallási vagy rasszista karakterű ügyeknek az Interpol teljes szervezetére vonatkozik, a főtítkárságra és a tagállamok nemzeti irodáira is. De az általános érvényű korlátozás ellenére nagy a kísértés a tagállamok egy része felől, hogy ne csak „köztörvényes bűncselekményekben”, hanem az említett, kizárt tárgykörben is igénybe vegyék a szervezet rendkívül hatékony erőforrásait. Olyan – személyek elfogását és kiadását kezdeményező – esetekben is, amikor a kizárás tételesen felsorolt elemeire tekintettel minimum vitatható a kérés tisztán bűnügyi jellege. Több példa ismert, amikor egy tagállam ilyen ügyben valamennyi tagállam által látható piros sarkos körözést vagy a tagállamoknak csak egy körét érintő, úgynevezett körözéskérést rendelt el. Ilyenkor nehéz objektíven eldönteni, hogy melyik konkrét eset minősül a tiltott területre tartozónak a „köztörvényes bűncselekmények” körének közel 200 tagállam büntetőjogait is figyelembe vevő meghatározatlansága miatt. Különösen akkor, ha az elrendelő más államok által is prioritásként kezelt súlyos bűnügyi szegmensbe tartozónak, például terrorizmusnak vagy szervezett bűnözésnek igyekszik tálalni a konkrét esetet. Vannak szerzők, akik egyenesen az Interpol képességeinek fegyverként történő felhasználásáról beszélnek, amelyeket politikai rezsimek politikai ellenfeleivel való leszámolásra próbálnak felhasználni (Lemon, 2019).

De hol ér véget az igazságügyi és rendészeti szakpolitika, és honnan kezdődik a tiltás hatálya alá tartozó, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának elveit sértő? Hisz az utóbbinak való megfelelést szintén előírja az Alapokmány 2. cikke. Természetesen minden eset megérdemli az önálló értékelést, azonban előfordult, hogy ilyen esetekben elmarasztaltak tagállamokat vagy jelöltjeik hátrányos helyzetbe kerültek az Interpol szervezetében való pozíciók megpályázásakor.

Oroszország csatlakozása óta igen aktív az Interpol szakmai és politikai főrumain. Az ország rangpozíciójából fakadóan igyekezett erős jelöltet delegálni a 2018-as dubaji elnökválasztásra; az Interpol oroszországi nemzeti irodájának vezetőjét, Prokopcsuk vezérőrnagyot jelölték a szervezet elnöki posztjára, de az Amerikai Egyesült Államok tiltakozása mellé álló tagállamoknak sikerült megakadályozni az orosz jelölt megválasztását – az előbbi korlátozások megsértésére hivatkozással –, annak ellenére, hogy az elnöki tisztség a szervezet működésében csak szimbolikus jellegű. Az operatív működésért egy másik tisztviselő, a főtitkár felel (Schreck, 2018).

Oroszország és az Europol

Az Európai Unió és az OF 1994. június 24-én, Korfu szigetén kötötte meg az első Partnerségi és Együtműködési Megállapodást – Partnership and Cooperation Agreement, PCA (Deák & Gróf, 2020, 56.). Mintegy tíz évre rá, 2003-ban Rómában írtak alá a stratégiai megállapodást, amelyben kijelölték a megvalósításért felelős orosz szervezetet. E kapcsolatok tartalma kiterjed a bűnözés stratégiai és technikai jellegű információinak cseréjére, egyebek közt a bűnügyi helyzet alakulását érintően, de a felek egyeztetnek a bűnüldözés új formáinak, elkövetési módszereinek megjelenéséről, a bűnügyi nyomozás és szakértői vizsgálatok új lehetőségeiről, eljárásairól, a bűnözésből keletkezett vagyonok, pénzeszközök elrejtésének megismert módszereiről, azok illegális áramlásának csatornáiról is. Az információcserén túl a megállapodás a bűnüldözési tapasztalatcsere számos formáját, szabályzatok, útmutatók rendvédelmi területen alkalmazható módszerek leírásait, illetve képzések megtartását is engedélyezi (Europol–Oroszországi Föderáció, 2003).

Az Europol, amennyiben feladatai ellátásához szükséges, kapcsolatokat létesíthet és tarthat fenn harmadik országok hatóságaival, és azokkal a titokvédelmi szabályok, valamint az adatkezelési korlátozások betartásával bűnügyi adatokat cserélhet (Kis-Benedek & Kenedli, 2018, 285–290.). Az együtműködési megállapodások két fajtája különböztethető meg. A stratégiai megállapodás számos kooperációs formát biztosít a felek számára, ahogy az előbb Oroszország esetében is láttuk, azonban nem teszi lehetővé, hogy az Europol személyes adatokat adjon át a stratégiai partnernek, míg az operatív, a személyes adatok küldését és fogadását is biztosítja az Europol számára.

Az Europolnak – a kézirat elkészítésekor – öt állammal és kilenc intézménnyel és nemzetközi szervezettel van stratégiai együtműködési megállapodása, míg operatív tizenhét állammal és három intézménnyel, illetve nemzetközi szervezettel rendelkezik (URL4).

Operatív megállapodás megkötéséhez a rendőrségi hivatalnak – a jelenlegi szabályok szerint – előzetes jóváhagyást kell kérnie az Európai Bizottságtól, és meg kell győződni arról, hogy az adatok védelmét a harmadik országbeli partnerhatóság is megfelelően teljesíti, továbbá megfelelő garanciákat nyújt az egyének magánéletének, alapvető jogainak és szabadságainak védelmében (vö. Europol Rendelet, 2016, 23. és 25. cikkek).

Bár kétségtelenül az operatív megállapodás sokkal szélesebb körben tesz lehetővé adatcserét a harmadik országok bűnüldöző hatóságaival, mint a stratégiai megállapodás, mégis ez utóbbi esetén is lehetőség van értékes kapcsolatokra. Például a bűnügyi statisztikai adatok, bűnelemző jelentések, elkövetési módszerekről készített elemzések, új bűnüldözési módszerek, bűnügyi technikai és nyomozati eljárások részleteit oszthatják meg egymással, és ha szükséges minden egyéb módon cserélhetnek adatokat, ha az személyes adatokat nem érint.

Az Europol küldetése röviden az EU tagállamok bűnüldöző hatóságai közti együttműködés elősegítése. Ez az EU rendőrségi hivatal támogatja és megerősíti a két vagy több tagállamot érintő súlyos bűncselekmények, a terrorizmus, valamint az uniós politikák alkalmazási körébe tartozó közös érdekeket sértő, meghatározott bűncselekményformák megelőzése és az azok elleni fellépés terén. Továbbá az Europol mandátumterületében vannak az úgynevezett kapcsolódó bűncselekmények is, amelyeket az Europol hatáskörébe tartozó bűncselekmények elkövetéséhez szükséges eszközök megszerzése vagy elkövetésének megkönnyítése, illetve végrehajtása érdekében követtek el, de azok is, amelyeket az Europol hatáskörébe tartozó bűncselekményekkel összefüggésben, az azokat elkövetők büntetlenségének biztosítása érdekében hajtottak végre (Europol Rendelet, 2016, 1. és 3. cikk). Ezek a feladatok látszólag nem indokolják az EU szervein, illetve a tagállamok bűnüldöző hatóságain túlmutató közös fellépést, ha az uniós rendőrségi hivatal a tagállamok közbiztonságára koncentrál. Az Európai Unió kontextusában az ilyen nemzetközi közös fellépés célja ugyanis pontosan ez. Az unió „*célja a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben polgárainak magas szintű biztonságot nyújtson*” (idézi Szendrei, 2019, 221; Európai Unió Tanácsa, 2002).

Mi az oka annak, hogy az Europol küldetése teljesítéséhez EU-n kívül eső országok bűnüldöző hatóságaival, sőt nemzetközi szervezetekkel, illetve bizonyos szűk körben magánfelekkel is kapcsolatba lép, illetve a nemzetközi bűnügyi együttműködés különböző formái útján hivatali kapcsolatot tart fenn? A súlyos és szervezett bűnözés, illetve a terrorizmus bizonyos formáinak határon átnyúló jellege.

Az EU tagállamokban az oroszajkú bünszervezetek tevékenységét a SOCTA 2017. jelentés szervezett vagyron elleni bűnözés, kábítószerekre elkövetett

bűncselekmények, okmányhamisítás, pénzmosás, továbbá egészségbiztosítási alapok ellen elkövetett, illetve sportfogadási csalással összefüggésben említi (Europol SOCTA, 2017, 15., 45., 54.).

A bűnüldöző hatóságok által célba vett szervezetek üzleti profiljuk szerint árukat, szolgáltatásokat, tiltó- és korlátozó intézkedések hatálya alá tartozó, illetve bűncselekmények elkövetésének eszközüül használt vagy eredményeként létrejött dolgokat juttatnak egyik országból a másikba. Bűnözéssel szerzett vagyont igyekeznek a hatóságok elől elrejtteni, illetve ezeket legális gazdaságba, ingó és ingatlan vagyontárgyakba stb. külföldön befektetni. A bűnszervezetek megismerik és módszereikkel kihasználják a bűnözést lehetővé tevő kulcsfontosságú tényezőket, horizontális bűnügyi fenyegetéseket⁸ (Europol SOCTA, 2013, 10–17; Europol SOCTA, 2017, 56; Csaba, 2017). Ezért a velük szembeni hatékony fellépés ma már elképzelhetetlen az igazságszolgáltatás szervei, ezeken belül pedig a bűnüldöző hatóságok nemzetközi közös tevékenysége nélkül.

A szervezett bűnözésen túlmutatóan a terrorizmus elleni fellépés is indokolja a kooperáció szorosabbra fűzését, azonban eddig nem sikerült az Europolnak személyes adatok cseréjére is kiterjedő operatív megállapodást tető alá hoznia az Oroszországi Föderációval (Deák, 2015, 137–151.). Ennek okai emberi jogi garanciális feltételek hiányából és adatvédelmi kérdések megválaszolatlanságából fakadnak.

2004-ben az orosz belügyminiszter 859-es számú parancsával az OF BM Interpol Nemzeti Irodájának struktúrájában létrehozták az Orosz Nemzeti Kapcsolattartási Pontot az Europolal történő együttműködésre. Ennek szabták feladatul az információcserét Oroszország érintett szervei (a Belügyminisztérium, a Szövetségi Biztonsági Szolgálat, a Szövetségi Vám- és Kereskedelmi Ellenőrző Felügyelet, valamint a Szövetségi Pénzügyi Monitoring Szolgálat) és az Europol között, továbbá a közös tevékenység tökéletesítését szolgáló mechanizmus kidolgozását. Ez a kapcsolattartási pont biztosítja a megállapodás keretei közt Oroszország Belügyminisztériuma, mint orosz részről fő (központi) felhatalmazott szerv és az Europol közötti kapcsolattartást (URL5).

Funkciói közül a legfontosabbak:

- Az állami politika megvalósítása, e folyamat elemzése, ezek alapján javaslatok készítése az OF BM-nek az Interpol tagállamokkal, a szervezet

8 Az Europol 2013. évi SOCTA jelentése a bűnözést lehetővé tevő kulcsfontosságú okokról beszél (crime enablers), a 2017. évi jelentés pedig némileg más szóhasználattal, de a lényegét nem megváltoztatva keresztmetszeti vagy horizontális bűnügyi fenyegetés (cross-cutting crime threats) fogalmi körbe sorolja ezeket a tényezőket.

főtitkárságával és az Európával történő bűnügyi, igazságügyi együttműködés biztosítására.⁹

- Az Interpollal és az Európával működő kapcsolatok elemzése, értékelése, a tökéletesítés fő irányainak, prioritásainak kijelölése.
- Információk továbbítása a szervezet főtitkárságára nemzetközi szervezett bűnözői csoportok tagjairól, valamint a terrorcselekményekkel, illegális kábítószer- és pszichotropanyag-kereskedelemmel, migrációval, emberkereskedelemmel, határokon átnyúló bűnözéssel, pénzhamisítással és hamis pénzek terjesztésével foglalkozó, továbbá történelmi és kulturális értékeket romboló személyekről (Deák, 2017, 4–14.).
- Az iroda által az Interpol tagállamok, a szervezet főtitkársága és egyéb szervei közti, valamint az Európával megvalósuló hatóságközi nemzetközi bűnüldözési, bűnügyi, igazságügyi közös intézkedések hatékonyságának elemzése.
- Az Interpol Nemzeti Iroda orosz jogalkalmazási gyakorlatának összesítése a belügyminisztériumi nemzetközi bűnügyi együttműködésben érintett szervezeti egységek munkája hatékonyságának növelésére tökéletesítésére.

A magyar Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ

A tanulmány által vizsgált szakterület legfontosabb hazai szervezete a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (NEBEK), amely korábban az Országos Rendőr-főkapitányság struktúrájában helyezkedett el, de 2015. július 1-je óta pedig a rendőrség országos hatáskörrel rendelkező területi jogállású szerve lett. A NEBEK az Interpol Magyar Nemzeti Iroda bázisán jött létre.

Magyarország alapítója volt az Interpol szervezetének, majd szovjet nyomásra kilépett a szervezetenél. Ennek a Szovjetunió és az úgynevezett keleti tömb országaival szemben meglévő – korábban említett – politikai és bizalmi deficitből fakadó okai voltak. Magyarország – a Szovjetunió széthullását jelentősen megelőzve – 1986-ban ismét felvételét kérte az Interpol szervezetébe, amelynek 1987. november 3-tól másodsorra is tagja lett. Ezt követően jött létre az akkori ORFK-n az Interpol Magyar Nemzeti Iroda (Hegyaljai, 2012, 1–13.). Később, már a NEBEK létrejöttével az EU, illetve a Schengeni csatlakozási folyamat projekt részeként, indult a SIRENE Iroda és az Europol Nemzeti Iroda. Ezeket

9 Vö.: „Bizonyos csoportok bizonyos területek speciális ismereteit és ellenőrzését tudhatták magukénak, azonban sok transznacionális művelet a különböző csoportok közötti összjárás magas szintjét követelte meg.” (Kovács, 2017, 82–167.)

a teljes jogú tagsághoz szükséges felkészültség feltételeinek megteremtésével bízták meg, amit sikeresen teljesítettek.

Az oroszországihoz hasonlóan hazánkban is több, különféle szintű jogszabály rendezi a bűnüldöző és igazságügyi szervek együttműködését az Interpollal és az Europolal, de míg ott elnöki, belügyminiszteri rendeletek, hazánkban nemzetközi normák, törvények és alacsonyabb szintű, közel száz jogszabály szabályozzák ezt.

Elméletben hazánkban is az „egyablakos elvet” követi a nemzetközi bűnügyi kapcsolattartás szabályrendszere. A magyar szerv a NEBEK útján továbbít adatot, információt, illetőleg kezdeményez adat-, illetve információigénylést vagy egyéb intézkedést az EU jogi aktusával létrehozott információs rendszerhez tekintés céljából történő hozzáférés, valamint a két- és többoldalú nemzetközi szerződésben részes állammal folytatott tevékenységben. De bizonyos csatornákon, ahol a digitális eszköz (például az Europol SIENA rendszere) lehetővé tesz közvetlen információcserét a hazai érintett szervek számára, a NEBEK vezető nemzeti kapcsolattartóként „csak” felügyeleti funkciót lát el.

A magyar törvény kiterjed az EU bűnüldözési, határellenőrzési, a külföldiek beutazásának és tartózkodásának ellenőrzését szolgáló információs rendszereivel megvalósuló adat- és információcsere szabályaira, valamint az Europolra, az Interpolra és egy sor további nemzetközi bűnügyi együttműködési csatornára (Éberhardt, 2019, 53.). Biztosítja további ilyen célra is alkalmas rendszer vagy megoldás igénybevételét is, valamint lehetővé teszi a bűnüldöző szervek közös fellépését szabályozó két- és többoldalú nemzetközi szerződések keretében az európai közösségi jogi normák alapján megvalósuló tevékenységet, illetve információcserét. Utóbbi területre esnek például az összekötők és az attasék.

A NEBEK Magyarország valamennyi bűnüldöző hatósága számára alkalmazható együttműködési formáit (beleértve a műveletit) is támogatja, közülük a határon átnyúló túlmutat a rendőrség szervezetén (Hegyaljai, 2002, 76–89.), hiszen ezek valamennyi erre jogosult szervezetét érintik. Ennek megfelelően a NEBEK szervezete a „több szervezeti megközelítést” tükrözte a működésének döntő részében. Azaz minden bűnüldöző hatóság delegált ide összekötőket – köztük a határőrség, a Vám- és Pénzügyőrség, később a NAV bűnügyi szolgálatai – a zökkenőmentesség kedvéért.

A NEBEK emellett háttértámogató és ellátó tevékenységet végez alaptevékenységéhez kapcsolódóan.

Az uniós tagállamok bűnügyi együttműködése nemcsak az említett nemzetközi és uniós ügynökségeken, hivatalokon keresztül valósul meg, hanem kiemelten fontos kérdésnek tekintik a bűnüldöző szervek munkatársainak felkészítését is, így az Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége (CEPOL), Közép-Európai

Rendőrkadémia (MEPA) és a Nemzetközi Pénzügyi Nyomozói Akadémia (ICOFI) keretein belül (vö.: Szabó, 2015, 192.; 2016, 101–102.; 2012, 183.).

Összefoglalás

A nemzetközi bűnügyi együttműködésben rejlő lehetőségek kihasználása egyaránt fontos Oroszország és Magyarország számára, még ha a két ország egyes történelmi időszakokban eltérő utat is járt be ezen a téren. Magyarország alapító országgént vett részt az Interpol jogelőd szervezetének létrehozásakor, ahonnan szovjet nyomásra lépett ki a második világháború lezárását követően. A Szovjetunió nemzetközi politikai elszigetelődése és a szervezettel, illetve tagállamaival szembeni bizalmatlanság miatt ekkor még nem kérték felvételüket az Interpolba, később pedig a közös politikai tömbhöz tartozó országokkal nem is keresték komolyan ennek lehetőségét. A nyolcvanas évek második felében Magyarországnak mégis sikerült – a moszkvai politikai döntéshozók csendes egyetértésével – újrafelvételét kérni és 1987-től teljes jogú taggá válni. A Szovjetunió csak 1990-ben szerzett tagságot, amelyet Oroszország vitt tovább jelentős aktivitással. Mindkét ország számára nagyon fontos az Interpol tagságból fakadó előnyök kiaknázása, e csatorna széleskörű használata. Hazánk számára elsősorban azért, mert az Interpol, néhány kivétellel, a Föld összes országát tagjai közt tudja, így a nemzetközi bűnüldözés globális csatornájaként működik, de fontos szerepet tölt be a „belügyi” diplomáciában is. Oroszország számára még nagyobb ennek a jelentősége, mert ott viszonylag kevés ilyen jellegű szervezeti lehetőségből választhatnak. Rendelkezésre állnak összekötők a külképviseleteken, akik néhány kiemelkedő presztízs ügy esetében nélkülözhetetlenek lehetnek, de a kommunikáció sebessége és az ügyek száma alapján nyilvánvaló előnyt élvez az Interpol útján megvalósuló bűnügyi információcsere. Az Európával működő orosz kapcsolat sajnos csak igen korlátozott és a legfontosabb, személyes adatokat is tartalmazó operatív területre nem terjed ki. Az elmúlt évek során ennek fejlesztése több alkalommal volt napirenden, mégsem sikerült eddig áttörést elérni. A nemzetközi bűnügyi együttműködés szervezeti feltételeinek megteremtésében mindkét ország az Interpol ajánlásait, fúziós központi keretek kiépítését, illetve az egyablakos elvet követte. Az Interpol nemzeti irodák mintájára hozták létre a további csatornák irodáit. Magyarországon ezeket a NEBEK szervezetében találjuk, míg Oroszországban az NCB Moszkva az Európával való együttműködésért felelős alegységet is tartalmazza. A két ország bűnüldöző hatóságai partnerként tekintenek egymásra az említett nemzetközi csatornák keretein belül, és kapcsolataikat a bűnözés

kihívásai elleni harcban való egymásrautaltságból fakadóan várhatóan a jövőben is a kooperáció jellemzi majd.

Irodalomjegyzék

- Anonymous (1990). *Soviets may join interpol: [FINAL edition]*. The Montreal Gazette, March 02. <https://www.proquest.com/docview/431940604/6AE36E270B34A1EPQ/2>
- Boda J. et al. (Szerk.) (2019). *Rendészettudományi Szaklexikon*. Ludovika Egyetemi Kiadó
- Csaba Z. (2018). A bűnelemzés aktuális kihívásai a nemzetközi súlyos és szervezett bűnözés elleni európai fellépés terén. *Szakmai Szemle*, 16 (4), 118–132.
- Csaba Z. (2017). Felderítési információkon alapuló rendészet a nemzetközi akciók tapasztalatainak tükrében. In Czene-Polgár V. & Zsámbokiné Ficskovszky Á. (Szerk.), *Mérőldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből. Válogatott tanulmányok az évfordulók tükrében* (pp. 139-153). Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata
- Deák J. & Gróf A. (2020). Az Oroszországi Föderáció az Európától az Eurázsiai Unió felé. In Csaba Z. & Szabó A. (Szerk.), *Közös kihívások – egykor és most* (pp. 53-67). Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata. <https://doi.org/10.37372/mrtvtpt.2020.1.3>
- Deák J. (2015). A terrorizmus természete és az ellene történő fellépés nehézségei Oroszországban a Szovjetunió szétesésétől napjainkig. *Belügyi Szemle*, 63 (7–8), 137–151. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.7-8.8>
- Deák J. (2016). *Az Oroszországi Föderáció határőrizeti kihívásai napjainkban. Hadtudomány, E-szám*, 4–14. http://mhtt.eu/hadtudomany/2016/2016_elektronikus/1_deak%20josef.pdf
- Éberhardt G. (2019). Migráció és terrorizmus. *Hadtudományi Szemle*, 12 (3), 37-59. <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.3.3>
- Europol SOCTA 2013. European Police Office (2013). *SOCTA 2013: EU serious and organised crime threat assessment*. EU Publications Office.
- Europol SOCTA 2017. European Police Office (2017). *European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment: Crime in the age of technology*. EU Publications Office.
- Hegyaljai M. (2002). A rendészeti szervek nemzetközi együttműködésének struktúrájáról. In Hautzinger Z. (Szerk.), *Tanulmányok a Határőrség és rendészet című tudományos konferenciáról* (pp. 76-89). Magyar Hadtudományi Társaság
- Hegyaljai M. (2012). A nemzetközi bűnügyi együttműködés. *Kül-Világ*, 9 (4), 1–13.
- Kis-Benedek J. & Kenedli T. (2018). Nemzetközi szervezetek. In Béres J. (Szerk.), *Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok* (pp. 251-290). Zrínyi Kiadó
- Kovács I. (2019). *Egy empirikus kutatás részletei: A prostitúció jelensége és társadalmi kontrollja napjainkban*. Nemzeti Közzolgálati Egyetem
- Kovács I. (2017). Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 4. 82–167.

- Lemon, E. (2019). Weaponizing Interpol. *Journal of Democracy*, 30 (2), 15–29. <https://doi.org/10.1353/jod.2019.0019>
- Nagy J. (2015). Joint investigation teams (JITs): adequate answers for cross-border organized crime. In Ksenija, B. (Eds.), *Zbornik radova IV. Međunarodne znanstveno - stručne konferencije „Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu” = Proceedings of the 4th International Scientific and Professional Conference „Police College Research Days in Zagreb”* (pp. 629-645). Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Police Academy
- Ritecz Gy. (2004). *Gondolatok az Európai Egységes Határőrség kialakításáról*. EU-Tanulmányok IV. Nemzeti Fejlesztési Hivatal, 695-763.
- Ritecz Gy. (2017). *A Migráció a XXI. század kezdetén*. Globe Edit
- Ritecz Gy. & Sallai J. (2016). *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0*. Hanns Seidel Alapítvány
- Schreck, C. (2018). *Interpol Might Get A Russian President, But His Clout Seen As Limited*. Radio Free Europe Radio Liberty, 20.11.2018. <https://www.rferl.org/a/interpol-might-get-a-russian-president-but-his-clout-seen-as-limited/29611331.html>
- Szabó A. (2012.). Változások és új irányok az Európai Rendőrakadémia jövőjében. In: Hautzinger Z. (Szerk.). *Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére* (pp. 273-286). Magyar Rendészettudományi Társaság
- Szabó A. (2015.). Training opportunities in law enforcement (CEPOL, MEPA, FRONTEX). In Szabó A. & Zsámbokiné Ficskovszky Á. (Szerk.), *Az adó- és vámşolgalatok aktuális kihívásai. Konferencia és tanulmánykötet* (pp. 177-196). MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozata
- Szabó A. (2016). Nemzetközi együttmőködési lehetőségek a felsőoktatásban – különös tekintettel a pénzügyőrtisztképzésre. *Magyar Rendészet*, 16 (4), 101–102.
- Szendrei F. (2019). Bűnügyi Együttmőködés. In Nyeste P. & Szendrei F. (Szerk.), *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve* (pp. 221-242). Dialóg Campus Kiadó
- Sterpu, V. (2013). Interpol Issues Debated in the Scientific Literature of the Russian Federation. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series VII*, 6 (55), 173–180.

Alkalmazott jogszabályok

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/794 rendelete (2016. május 11.) az Európai Rendőrségi Hivatalról (Europol), valamint a 2009/371/IB, a 2009/934/IB, a 2009/935/IB, a 2009/936/IB és a 2009/968/IB tanácsi határozat felváltásáról és hatályon kívül helyezéséről. [Europol Rendelet]
- A Tanács 2002/465/IB kerethatározata (2002. június 13.) a közös nyomozócsoportokról.
- Az Europol és az OF által megkötött stratégiai együttmőködési megállapodás. Róma, 2003.11.06.
- Interpol Alapokmány, 1956.
1999. évi LIV. törvény az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttmőködésről és információcseréről. [NEBEK tv.]

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Interpol General Secretariat, Key Dates - Stories and photos of the milestones in our history.* <https://www.interpol.int/Who-we-are/Our-history/Key-dates>

URL2: *МВД России. 2020. Из истории Интерпола. Официальный сайт Министерства внутренних дел Российской Федерации.* https://xn--b1aew.xn--p1ai/mvd/structure1/Upravlenija/Nacionalnoe_centralnoe_bjuro_Interpola/Iz_istorii_Interpola

URL3: *Министерство Внутренних Дел Российской Федерации Приказ от 31 марта 2012 г. N 305 Об утверждении положения о Национальном Центральном Бюро Интерпола Министерства внутренних дел Российской Федерации.* https://xn--b1aew.xn--p1ai/mvd/structure1/Upravlenija/Nacionalnoe_centralnoe_bjuro_Interpola/Polozhenie_o_Nacionalnom_centralnom_bjur

URL4: *Europol Partners & Agreements.* <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements>

URL5: *МВД России. 2020. Взаимодействие с Европолом. Официальный сайт Министерства внутренних дел Российской Федерации.* https://xn--b1aew.xn--p1ai/mvd/structure1/Upravlenija/Nacionalnoe_centralnoe_bjuro_Interpola/Vzaimodejstvie_s_Evropolom

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Deák J., Nagy I. & Csaba Z. (2021). Együttműködés nemzetközi bűnüldöző szervezetekkel: orosz és magyar rendőrségi példák. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 851-867. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.8>

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

Sándor István

A római jogi tankönyv és kézikönyv jubileumi kiadásáról

Anniversary edition of the Roman Law textbook and handbook

Absztrakt

Egészen rendkívüli, sőt példa nélküli a magyar és a külföldi jogi szakirodalom körében egyaránt az, hogy egy tankönyv vagy kézikönyv – egy kivételével – huszonöt továbbfejlesztett, azaz átdolgozott és bővített kiadásban jelenjen meg. Ez az ünnepi pillanatnak is joggal tekinthető esemény 2020 szeptemberében következett be a Hamza Gábor akadémikus és Földi András tanszékvezető egyetemi tanár által jegyzett, „*A római jog története és intéstitúciói*” című mű esetében (Földi & Hamza, 2020)¹. A 2000-ben nivódíjban részesített tankönyv, amelyet nem csak a joghallgatók, a romanisták és civilisták, de a jogászok általában előszeretettel használnak, példaértékűen alapos és részletes módon ismerteti a római jog történetét és egyes jogintézményeit, különös hangsúlyt fektetve annak a hatályos jogokra való hatására is.

Kulcsszavak: könyvismertetés, római jog, tankönyv

Abstract

It is quite extraordinary, and even unprecedented in both the Hungarian and foreign legal literature, that a textbook or handbook - with the exception of one - appears in twenty-five further developed, ie revised and expanded editions. This event, which can rightly be considered a festive moment, occurred

¹ Tekintettel arra, hogy a mű 2017-ben változatlan kiadásban került publikálásra, a 2020-ban megjelent munka valójában a tankönyv és kézikönyv 25. kiadása.

in September 2020 in the case of the work ‘History and Institutions of Roman Law’ (Földi & Hamza, 2020), written by academician Gábor Hamza and head of the department András Földi. The textbook, which was awarded a prize in 2000, is popularly preferred not only by law students, Romanists and civilians, but also by lawyers, as it describes the history of Roman law and some of its legal institutions in an exemplary, thorough and detailed manner, with particular emphasis on its impact on existing rights.

Keywords: book review, Roman Law, textbook

A könyvet a szerzők hat részre tagolták, az első rész foglalkozik a római jog történetével, a második az eljárásjoggal, a harmadik a személy- és családjogi tanokat tartalmazza, a negyedik a dologi jogot, az ötödik a kötelmi jogot tárgyalja, míg a hatodik rész felöleli az öröklési jog anyagát. Szerkezetét tekintve tehát az intézüiórendszer követi, a római jog oktatásának sajátosságait figyelembe véve az eljárásjog anyagának közbeiktatásával. A mű alapvetően a római magánjogot dolgozza fel, emellett azonban büntetőjogi tárgyú részei is kifejezetten figyelemre méltók, amelyekkel a jelen könyvismertetés keretében szeretnék röviden foglalkozni.

A társadalmilag deviáns magatartások esetében a jogalkotó számára kétféle lehetőség kínálkozik, így az adott emberi cselekvések magánjogi és közjogi normák útján történő szankcionálása. A *ius privatum* területén elsődleges jogi eszköz az érvénytelenség alkalmazása, amely alapján a tiltott cselekményhez fűződő joghatások nem állhatnak be, így a meg nem engedett jogügyletek szankciója az, hogy úgy kell tekinteni, mintha meg sem valósultak volna, és legfeljebb bizonyos reflex-joghatásai lehetnek. A *ius publicum*, azon belül is a *ius criminale* területéhez tartozó jogi normák célja ehhez képest elsődlegesen az elkövető büntetése, akár testi, akár vagyoni joghátránnyal, amelynek kilátásba helyezése egyúttal prevenció hatással is bír. Már a római jogban is számos tényállás esetében felmerült a két jogágba tartozó normák egymást kiegészítő vagy akár egymás mellett, kumulálva történő alkalmazhatósága. Az előzőre példa a közvetett kényszer (*vis compulsiva*) esetében a *stricti iuris obligatio* vonatkozásában a praetor által kialakított gyakorlat, amely szerint, ha a megtévesztett személy még nem teljesített a kikényszerített szerződés alapján, úgy kifogással élhetett (*exceptio metus*), illetve, ha már teljesített, úgy az *in integrum restitutio* jogsegélyben részesülhetett. Ez a két jogi eszköz tartalmában a modern polgári jogi megtámadhatóság kategóriájának felelt meg, amely kifejezett magánjogi jogérvényesítési eszköz, még ha a praetor magát a megtévesztést *delictum*nak

is nyilvánította. Abban az esetben, ha a megtevesztett személy már teljesített, úgy a praetor viszont egy éven belül az elkövetési érték négyszeresére menő büntetőkeresetet (*actio quod metus causa*) adott a sértettnek, ami viszont a mai fogalmaink szerint kifejezetten büntetőkeresetnek minősült. Ehhez képest a lopás (*furtum*) esetében alkalmazható egyik kereset, az *actio furti* halmozva is megindítható a dolog tulajdonosa által az ellopott kiadása iránti tulajdonvédelmi keresettel (*rei vindicatio*), vagyis a büntetőjogi szankció nemcsak alternatívája a magánjogi jogkövetkezmény alkalmazásának, hanem egymás mellett is alkalmazható.

A büntetőjogi normák esetében már a római jogban differenciálásra kerültek a magánérdeket (*utilitas privata*) és a közérdeket (*utilitas publica*) sértő elkövetési magatartások, tényállások. A *delictum* és a *crimen* fogalmát ugyan absztrakt módon nem határozták meg, de a klasszikus kortól kezdve következetesen alkalmazták a jogtudósok. A római jog története során tetten érhető az a tendencia, amely alapján a *crimenek* esetei folyamatosan és fokozatosan bővültek a *delictumok* rovására. Az archaikus korban valójában csak a hazaárulás (*perduellio*) és az emberölés (*parricidium*), valamint egyes szakrális bűncselekmények tartoztak közüldözés alá. A XII táblás törvény által szabályozott közbűncselekmények négy kategóriába sorolhatók. Az állam biztonságát és a közrendet veszélyeztető bűncselekmények körébe tartozott a már említett hazaárulás és emberölés, valamint a titkos éjszakai összejövetelek (*coetus nocturnus*), a néptribunus megsértése, a megvesztegetett bíró, a hamis eskü és hamis tanúzás vagy éppen a tanúskodás megtagadása. A gyengébbek sérelmére elkövetett *crimenek* minősült, ha a férj jogos ok nélkül eltaszította magától a feleségét (*repudium*) vagy eladta őt, továbbá, ha a patronus becsapta a *cliensét*. A vagyon elleni bűncselekmények köre ebben az időben még csekélynek bizonyult, ide tartozott az idegen termés éjszakai levágása, a szándékos tűzvészokozás vagy a szántás közben a mezei telek határkövének elmozdítása. A negyedik csoportba a kifejezetten szakrális bűncselekmények tartoztak, így a szent dolog ellopása (*sacrilegium*), a gonosz varázsének ráolvasása (*malum carmen incantare*), más termésének varázsénekekkel való megrontása (*fruges excantare*) és a Vesta-szűz szüzességi fogadalmának megsértése.

A préklasszikus korban tovább bővült a közbűncselekmények köre, így közéleti viszonyokat sértő *crimenek* minősült, ha a helytartó kizsákmányolta a provinciai lakosságot (*crimen [pecuniarum] repetundarum*), szintén ilyen volt az állami pénzek hűtlen kezelése (*peculatus*), a választási megvesztegetés (*ambitus*), illetve a hamisítások (*crimina falsi*). A magánéleti viszonyok körében szintén további bűncselekmények kerültek meghatározásra, így a közönséges emberölés mellett megjelent az orgyilkosság és a méregkeverés, valamint

a személysértés körében crimennek minősítették a megverést (*verberatio*), az ütlegelést (*pulsatio*) és az erőszakos magánlaksértést (*domum vi introire*). A klasszikus kor jelentős változásai köréből kiemelendő az erkölcsi viszonyok hanyatlása miatt a házasságtörés (*adulterium*), a vérfertőzés (*incestum*), a házasságban nem élő és születésétől fogva szabad nővel folytatott nemi viszony (*stuprum*) tényállásainak bevezetése, melyeknek elbírálására külön *quaestio*t létesítettek. A posztklasszikus korban, miután a kereszténység államvallás lett, crimenként szabályozták az eretnekséget (*haeresis*), a keresztény hitről más vallásra való áttérést (*apostasias*), a nőrablást (*raptus*) és a prostitúciót (*lenocinium*) súlyosabb esetekben. Hasonló változások fedezhetők fel a büntetések terén is. Az archaikus jogra a halálbüntetés és a talio alkalmazása volt jellemző. A préklasszikus korban még mindig túlnyomórészt a halálbüntetést alkalmazták szankcióként, de emellett megjelent a száműzetés (*exilium*) és mellékbüntetés-ként a vagyonek kobzása (*publicatio bonorum*). A klasszikus korban a halálbüntetésnek különböző változatait alkalmazták, így a lefejezést (*capitis amputatio*), a keresztre feszítést (*crucifixio*), a vadállatok elé vetést ([*damnatio*] *ad bestias*), élve elégettetést (*vivi crematio*). Ezek mellett számos új büntetési nem is kialakult, például a rabszolgává minősített személy bányamunkára ítéltése vagy a közmunkára kötelezés. A posztklasszikus korra jellemző, hogy a gazdasági és társadalmi válság miatt ismét előtérbe kerül a halálbüntetés, mellette a kényszermunka kerül alkalmazásra.

A magánbűncselekmények terén már a civiljogban sok tényállással találkozunk, melyek jelentős részét a XII táblás törvény szabályozta (például idegen gerenda beépítése stb.), és ezek köréből három tényállás emelendő ki, a lopás (*furtum*), a dologrongálás (*damnum iniuria datum*) és a személysértés (*iniuria*). A lopás tényállását tágran alkalmazták, beleértették a dologlopás mellett a használatlopást és a birtoklopás esetét is, s ezekkel számos olyan tényállást lefedtek, amelyek napjainkban önálló bűncselekménynek minősülnek (például sikkasztás, hűtlen kezelés, hanyag kezelés stb.). Az archaikus jogban a *furtum* elkövetése esetén a tolvaj megölését is lehetővé tették, ha tetten érték és az elkövetés éjjel történt vagy a tettes fegyveresen ellenállt. Ha a tettenérés nappal történt vagy a tolvaj nem védekezett, úgy megkorbácsolták és rabszolgaságba adták. Megemlíthető, hogy tettenérésnek minősült az is, ha a tolvajnál a házkutatás során találták meg az ellopott dolgot. A tetten nem ért tolvajt (*fur nec manifestus*) a lopott dolog kétszeresének megfizetésére kötelezték a sértett javára. A préklasszikus korban a praetori jog enyhítette a tetten ért tolvaj büntetését és a lopott dolog értéke négyszeresének megfizetésére irányult a kötelezés, az alakszerűtlen házkutatással leplezett tolvaj esetében háromszorosra, míg a tetten nem ért tolvajnál változatlan maradt a szankció. A iustinianusi jog

ehhez képest már csak a tetten ért és a tetten nem ért tolvaj között tett különbséget változatlan büntetési tételekkel.

A mai büntetőjogi fogalmainknak nehezen megfeleltethető római jogi személysértés a pater familiast, vagyis az archaikus házközösség urát megillető legfőbb alanyi magánjogok megsértését jelentette. A XII táblás törvény alapján az elkövetési magatartás megvalósulhatott tagcsonkítással (*membrum ruptum*), melynek büntetési tétele a talio szerint alakult, továbbá csonttöréssel (*os fractum*), amely szabad ember sértett esetében háromszáz, míg rabszolgánál százötven sestertius büntetéssel járt. A harmadik elkövetési mód az egyéb személysértéseket jelentette. A praetori jog lehetővé teszi az *actio iniuriarum* kereset indítását, melynél a büntetés mértékét az esküdtbíró állapította meg a felperesi követelés keretein belül. A klasszikus kori jogtudósok munkásságának eredménye az iniuria lényegének kidolgozása, miszerint ez a bűncselekmény a sértett becsülete ellen irányul (*infamandi causa*), akár a sértett testének, akár méltóságának vagy jó hírének megsértése esetén alkalmazható.

A dolgrongálás vonatkozásában a XII táblás törvény kazuisztikusan szabályozta az egyes tényállási elemeket, ehhez képest jelentős előrelépést eredményezett az átfogóbb szabályozásával a *lex Aquilia* a Kr. e. III. században. Ez a törvény fektette le az alapjait a modern jogtudományban akviliánus felelősségnek nevezett, a szerződésen kívüli károkozásért való deliktualis felelősségnek. A fentiekén túlmenően a praetori jog is kialakított *delictumokat*, melyek közül a négy legjelentősebb a megtévesztéssel okozott kár (*dolus malus*), a megfélemlítéssel való kényszerítés szerződéskötésre, jognyilatkozat tételére (*metus*), a rablás (*rapina*) és a sírhely megrongálása (*sepulchrum violatum*) volt. Mint ismeretes, a római jog napjainkban is jelentős szerepet kap a jogtudományban és a joggyakorlatban is. Számos szakkönyv, monográfia, kommentár hivatkozik római jogi jogtételekre, különösen egyes jogintézmények történeti és dogmatikai hátterének bemutatása során. Sok esetben bírósági, alkotmánybírósági döntések indokolásaként a római jogra, mint általános és elfogadott jogi jogelvekre történik hivatkozás. A tankönyv és kézikönyv szerzői a műben folyamatosan törekszenek arra, hogy a római jog intézményeinek történeti és dogmatikai elemzésén túlmenően rámutassanak azok kapcsolatára a modern jogokkal. Ez a megállapítás szintén megállja a helyét a könyv büntetőjogi vonatkozású részei esetében is, ami egyúttal jelentős értékét képezi.

Összességében, a tankönyv és kézikönyv szerzői egy olyan alapmű folyamatos továbbfejlesztését, bővítését és aktualizálását valósították meg az elmúlt több mint két évtizedben, amely lehetővé teszi, hogy a ma is élő római jog és antik előzményei közötti kapcsolat számos jogintézményen és szabályon keresztül megismerhető legyen.

Felhasznált irodalom

Földi A. & Hamza G. (2020). *A római jog története és intéúciói*. Oktatási Hivatal. Huszonnyedik átdolgozott és bővített kiadás

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Sándor I. (2021). A római jogi tankönyv és kézikönyv jubileumi kiadásáról. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 869-874. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.9>

INTERJÚ

Hornyik Zsuzsanna

Rendészeti felsőoktatás a nemzet szolgálatában

Interjú Koltay Andrással,
a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektorával

Law enforcement higher education at the service of the nation

Interview with András Koltay, Rector of the University of Public Service

Absztrakt

„Az Országgyűlés felismerve, hogy a közszolgálaton belül a polgári közigazgatás, a rendvédelem, a honvédelem és a nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományában a hivatástudat és a szakértelem erősítése összehangolt és tervezett utánpótlásképzést tesz szükségessé, továbbá a pályaelhagyás helyett a társadalom számára hatékony munkavégzés biztosítására a közszolgálati

*életpályamodell támogató továbbképzési rendszert kell működtetni, a közszolgálati felsőfokú szakemberképzést egységes intézményi alapokra kívánja helyezni.*¹ A Magyar Országgyűlés 2011 márciusában – a fenti gondolatokat szem előtt tartva – döntött a Nemzeti Közszolgálati Egyetem létrehozásáról. Az óta eltelt tíz év alatt, különösen az időszak második felében, szemmel látható változások, fejlesztések valósultak meg nemcsak az örökül kapott Ludovika legendás épületeiben, hanem az ott folyó magas színvonalú képzésben, oktatásban egyaránt. Magyary Zoltán, a magyar közigazgatás történetének ikonikus alakja a következőképpen határozta meg, hogy mi is az igazi közszolgálat. „*A közigazgatásnak nincs más létejoga, nincs más mértéke, mint az emberek és a nemzet szolgálata.*” (URL1). Arról, hogy miként valósulnak meg a fenti célkitűzések, milyen kihívásokkal kell szembenézni egy ilyen széles palettájú felsőoktatási intézmény vezetőjeként, és nem utolsósorban milyen helyet foglal el ebben a rendészeti képzés, kérdeztük Koltay Andrást, aki 2018. szeptember 1-je óta az egyetem rektora.

Kulcsszavak: interjú, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, rendészeti felsőoktatás

Abstract

‘Recognizing that the strengthening of professionalism and expertise in the personnel of public administration, law enforcement, national defense and national security services within the civil service requires coordinated and planned replacement training system, and instead of leaving the profession a training system in support of the civil service career model should be put in place to support higher education in the civil service.’ In March 2011, the Hungarian Parliament decided to establish the University of Public Service, keeping in mind the above ideas. In the ten years since then, especially in the second half of the period, visible changes and developments have taken place not only in the legendary buildings of the legacy Ludovika, but also in the high-quality training and education that takes place there. Zoltán Magyary, the iconic figure in the history of the Hungarian public administration, defined what the real public service is as follows: *‘Public administration has no other right to exist, no other measure than to serve the people and the nation.’* (URL1) We asked András Koltay, who has been the rector of the university since September 1, 2018, about how the above objectives will be achieved, what challenges will be faced

1 2011. évi XXXVI. törvény a Nemzeti Közszolgálati Egyetem létesítéséről. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100036.TV>

as the head of such a diverse higher education institution, and last but not least what place in this law enforcement training occupies.

Keywords: interview, University of Public Service, law enforcement higher education

Rektor úr, milyen módon lehetett egy másik egyetemről érkezve felkészülni arra a komplex feladatra, mint amelyet a rendészeti, honvédelmi, közigazgatási hivatásrendek legfőbb utánpótlásbázisát biztosító Nemzeti Közszerződési Egyetem vezetése jelent?

Amikor 2018 nyarán felmerült az egyetemre érkezésem lehetősége, természetesen szorgos kutatással, olvasással és beszélgetésekkel töltöttem az időt, hogy minél jobban megismerjem az intézményt. Egyetemet láttam már, a tudományos szférában is többé-kevésbé eligazodtam addigra, de ami igazán foglalkoztatott, és amit kívülről igen nehéz megismerni, az az általam korábban csak távolról csodált rendészeti és honvédelmi hivatásrendek saját, önálló kultúrája, hagyományai, rendszere, szabályai, szokásai. Ezekhez egy kívülállónak csak tisztelettel és alázattal lehet közeledni, és megpróbálni hozzátennie a magáét. Első találkozásom a rendvédelemmel a rendszerváltozás utáni években, a mai Ludovika Campustól nem messze történt, amikor egy-egy Fradi-meccs után az Üllői úton – elsősorban kardlappal kommunikáló – lovasrendőrök oszlatták a tömeget, amelybe gyerekként végtelenül bekeveredve én is kaptam olykor. Ehhez képest ma a jövő rendőrtisztjeinek sokaságával fogok kezni az oklevél-átadó ünnepségen. Azt hiszem elmondható, hogy én is nagy utat jártam be az eltelt idő alatt, és szerencsére a rendészet szervei is, amelyek minden tekintetben felzárkóztak Európa élmezőnyéhez.

Visszatérve 2018 nyarára, nagy segítségemre volt a felkészülésben Janza Frigyes nyugállományú rendőr vezérőrnagy úr, az egyetemalapítás egyik fáradhatatlan szervezője és spirituális atyja, aki bölcs tanácsaival és szarkasztikus humorával átsegített a kezdeti buktatókon. Ami keveset a rendészet szellemiségéről és gyakorlati realitásairól tudok, azt főként a vele folytatott beszélgetésekből tanultam.

Kérem, mutassa be az egyetem irányításának működési kereteit!

A Nemzeti Közszerződési Egyetem sajátos helyet foglal el a felsőoktatási intézmények sorában, köszönhetően az egyedi fenntartói modellünknek, valamint a speciális képzési portfólióknak. Egyetemünket a Nemzeti Közszerződési Egyetem létesítéséről szóló 2011. évi XXXVI. törvény hívta életre, működési modelljét pedig a Nemzeti Közszerződési Egyetemről, valamint a közigazgatási,

rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény rögzítette. Az egyetem fenntartói jogait korábban a négytagú Fenntartói Testület, majd 2018 nyarától a közigazgatás-fejlesztésért felelős kormánytag, jelenleg a Miniszterelnökséget vezető miniszter gyakorolja. Az egyetem mellett az egyszemélyi fenntartó vezetésével, az igazságügyért, a honvédelemért, az oktatásért, az innovációért és technológiáért, a külpolitikáért, valamint a rendszertért felelős miniszterek delegáltjainak részvételével a fenntartói döntések megalapozását végző és szakmai támogatását nyújtó Tanácsadó Testület működik, elősegítve az elvárások szerinti szakmai működést, megjelenítve a hivatásrendi és egyéb speciális szakmai igényeket, feladatokat. Vagyis állandó, szoros szakmai kapcsolat áll fent a belügyi, honvédelmi, közigazgatási tárcaikkal és szervekkel annak érdekében, hogy a majdani foglalkoztatottak igényeinek, a szükséges képzési követelményeknek megfelelő oktatást tudjunk nyújtani a nálunk tanulóknak. Kulcsszerepe van e tekintetben a Belügyminisztérium által delegált képviselőnek, Boda József nyugállományú nb. vezérőrnagy úrnak, a Rendészettudományi Kar korábbi dékánjának, akivel kiváló és közvetlen kapcsolatban vagyunk. A rendészeti és egyéb megrendelő szervekkel való folyamatos szakmai egyeztetés és együttműködés hatással van a hallgatói létszámunkra, a képzésfejlesztési irányainkra, a szakmai követelmények folyamatos felülvizsgálatára, a hallgatóink szakmai gyakorlatszerzésére és elhelyezkedésére, valamint a munkavégzés során felmerülő tudományos igényű kérdések, problémák gyakran új kutatásokat is generálnak a karainkon vagy az egyetem falai között működő kutatóintézetekben. Különleges működési modellünk részben abból is fakad, hogy olyan képzéseket kínálunk, amelyek kizárólag nálunk érhetők el, így a feladataink és az ezzel járó felelősségünk is különleges, hiszen a közigazgatás, a rendészet, a honvédelem és a vízügyi igazgatás számára képzünk szakembereket. A köz szolgálatára, az állami szolgálatra való felkészítés nemes és felelősségteljes feladat. A hivatásrendi és civil karaink egyfajta sajátos szellemi közösséget alkotnak, ezirányú elhivatottságuk összeköti őket. Az eltérő hivatásrendek, a civil karok szocializációja, kultúrája, szakmai szemlélete az egyetemi vezetőkön keresztül megjelenik a központi egyetemi döntéshozatalban is, ugyanis a vezetői szintek mindegyikén jelen vannak a belügyi, a honvédelmi, valamint a civil szférából érkező munkatársak.

Milyen rövid, illetve hosszú távú fejlesztési elképzelései vannak a képzési rendszert illetően?

Összességében egy változatos és folyamatosan bővülő oktatási és kutatási portfólióval rendelkezünk. Képzéseinket folyamatosan fejlesztjük, felülvizsgáljuk, és amellett, hogy szakmailag bővítjük a magyar és angol nyelvű képzést

nyújtó szakjainkat, a hallgatók számára fontos, a mindennapjaik részét képező eszközöket, felületeket és modern oktatási módszereket is törekszünk az oktatás részévé tenni. 2020 őszén nyolc új szakkal bővültünk, ezek közül néhányat éppen a világ új típusú kihívásai hívtak életre, gondolok itt a kiberbiztonsági, a kibernetizációs, az informatikai nyomozó vagy éppen a biztonsági szervező szakirányokra. Ezen felül nem csupán a hagyományos képzési formákra koncentrálnunk, hanem tantermi kereteket meghaladó oktatási formákat is kidolgoztunk. A már meglévő, az új és a fejlesztendő képzéseink és szakmai programjaink gondozása, valamint a kutatómunka további ösztönzése szerepel a közép- és hosszútávú képzési terveink között. 2019-ben indítottuk el a Kreatív Tanulás Programot, melynek célja, hogy egy átfogó és mélyreható oktatás- és tanulásmódszertani megújulást alapozzon meg az idén megalakult önálló kutatóműhely támogatásával. Tudomásul kell venni, hogy a régi, begyakorolt oktatási módszerek az újabb generációk esetében egyre kevésbé hatékonyak, és nincs ez másként az átlagos egyetemistákhoz képest jóval felelősségteljesebb és felelősebb tisztjelöltjeink esetében sem. A program az oktatás lényegének tekinti a hallgató kulcsképeségeinek hatékony fejlesztését és értékelését, az egyéni tanulási utak mentorálását, a kiscsoportos kreatív képzést és a személyesen alapuló alkotó szakmai közösségek művelését, mindezt oly módon, hogy figyelembe veszi a hallgatók újszerű tanulási és információszerezési szokásait. Nagyon fontosnak tartom ezeken túl az úgynevezett Ludoviceum tantárgycsoportot, amelyet a Ludovika Akadémia régi latin neve után kereszteltünk el. Az ide tartozó tíz tárgyat az egyetem valamennyi alapképzési szakán – azaz nem csak a Rendésettudományi Karon – oktatjuk. Hét tárgy általános ismereteket nyújt az egyes hivatásrendek alapjairól, megkönnyítve egymás megismerését, az átjárhatóságot, a szervek közötti majdani kapcsolattartást. Három tárgy pedig a kultúráról, identitásról, nemzetről való gondolkodás, a magyar és egyetemes történelem, valamint a politikai-filozófiai eszmétörténet alapjaiba vezet be. Megítélésünk szerint mindenkinek, aki az egyetem valamely alapszakát elvégzi, kell legyen szilárd iránytűje e tárgykörökben való eligazodáshoz. Nem akarunk indoktrinálni senkit, ezt nem is tehetnénk, de nem is akarjuk szellemi orientáció nélkül hagyni, csak és kizárólag a majdani hivatásuk ellátásához közvetlenül szükséges szakismeretekkel felvértezni a hallgatókat, hanem önállóan gondolkodó, a világban eligazodó, a szembenálló nézetrendszereket, a magyar és európai sorkérdéseket, gondolkodási irányokat ismerő végzősöket kívánunk kibocsátani. Vakmerő próbálkozás, de érdemes belevágni.

Több egyedi képzési program indult az egyetemen a közelmúltban, ezek hogyan illeszkednek a képzési alapfeladatok közé?

Érdekes megfigyelni, hogy az egyetemek célközönségének számító fiatalok egy része ma jóval inkább keresi a rugalmasabb, gyorsabb, a hagyományos egyetemi képzés kötött formáitól elszakadó képzéseket. Az egyéni fejlődést, a szellemi horizont szélesítését szolgálja a Ludovika Collegium, az angolszász egyetemi college-ok itthon is alkalmazható mintáit meghonosítani kívánó új tehetséggondozó programunk, amely bármely nappali munkarendben tanuló egyetemista számára nyitott, tehát nem csak a mi egyetemünkön tanulók vehetnek részt benne. Első évfolyamában megtalálható a Pázmányra, az ELTE-re vagy a Corvinusra járó hallgató egyaránt. Ez egy merőben újszerű elképzelés, hiszen a tanórákon és a kötetlen programokon az eltérő tudományterületek oktatói, kutatói dolgoznak és gondolkodnak együtt a szintén változatos előképzettséggel és alapérdeklődéssel rendelkező diákokkal. A különféle helyekről érkező hallgatók szimbiózisa, egymásra hatása teret enged egy olyasfajta szellemi kibontakozásnak, amely a hagyományos képzési formák keretei között nem tud maradéktalanul megvalósulni. Alig várjuk, hogy a Ludovika Collegium méltó elhelyezést nyerjen, és a járvány múltával az együttlakás által is erősödjön a hallgatói közösség.

A nemzetközi karrier iránt érdeklődőket célozza a tavalyi évben útjára indult több képzésünk is. A Magyar Diplomáciai Akadémia két fontos programját – a diplomataképzést és a diplomáciai vezetőképzést – a Külgazdasági és Külügyminisztériummal együttműködésben valósítjuk meg. E programok feladatuknak tekintik, hogy biztosítsák a magyar diplomáciai kar megfelelő és korszerű tudással rendelkező utánpótlását, felkészítsék a diplomáciai pályára kívánczókat vagy a már ott dolgozókat a feladataik ellátására; a kiemelt érdeklődést és igényt az efféle hiánypótló képzések iránt egyértelműen mutatta, hogy majdnem harmincszoros volt a túljelentkezés.

A Nemzetek Európája Karrierprogram az Igazságügyi Minisztériummal partnerségben valósul meg, és feladatául tűzte ki annak elősegítését, hogy minél több felkészült, az uniós szakpolitikákat és a magyar megközelítéseket egyaránt jól ismerő magyar szakember dolgozzon az Európai Unió egyes intézményeiben. A karrierprogram nagy hangsúlyt fektet a szakmai ismeretek mellett a gyakorlati tapasztalatok átadására, a szaknyelvi ismeretek fejlesztésére, mindezt kisebb létszámú évfolyamok keretében, ahol egyénenként nagyobb figyelmet kaphatnak a hallgatók. Említhetném még a Közigazgatási Továbbképzési Intézet által működtetett közigazgatási továbbképzési rendszert, amelyet évente mintegy hetvenezer közszolgálati tisztviselő vesz igénybe.

Végül, az oktatáson túl ki kell emelni a karainkon, valamint az Eötvös József Kutatóközpont tíz kutatóintézetében zajló élénk és sokszínű kutatási

tevékenységet, amely az egyetem oktatási portfóliójába szorosan nem beletartozó területeken is megalapozott, nemzetközi szinten értelmezhető, és a tudományos vagy a tágabban értelmezett közéletben is érvényes, elismert eredményeket hoz.

Hogyan látja a rendészeti felsőoktatás jelenét, az indokolt fejlesztési irányokat, jövőjét, különös tekintettel a rendőrtisztképzés ötvenéves jubileumára?

Méltóképpen igyekszünk megemlékezni a következő, 2021/2022-es tanév kezdetén a jeles évfordulóról, hiszen a Rendőrtiszti Főiskola fél évszázaddal ezelőtt, 1971. szeptember 1-jén kezdte meg működését. A rendészettudomány művelése, a belügyi pályára történő felkészítés elsődlegesen a Rendészettudományi Kar keretei között zajlik, ugyanakkor természetesen számos olyan részterület van ennek a szerteágazó tudományterületnek, amelyeket más karaink oktatói és hallgatói is művelnek. A fél évszázados rendészeti felsőoktatás eredményeire és hagyományaira építve kiemelt feladatként tekintünk annak további fejlesztésére, modernizálására, hiszen korunk új típusú kihívásainak jelentős része a biztonság, a rendészet területeit érinti. Kezdeményezésemre Christián László rendőr ezredes, oktatási rektorhelyettes koordinálásával a közelmúltban elindultak a pontos helyzetértékelésen alapuló, a jövőbe mutató fejlesztések előkészületei a Rendészettudományi Karon. Fokozott figyelmet fordítunk a megrendelő szervek igényeire, a 21. század társadalmi és technikai vívmányaira és kihívásaira, valamint a hallgatók képzési igényeire, ide értve új oktatási módszertanok kidolgozását is. Az említett szempontok figyelembevételével kiemelt célterületeket határoztunk meg, amelyek előkészítéséért és végrehajtásáért a kar vezető oktatóiból álló munkacsoportok felelnek. Lépésről-lépésre kívánunk építkezni úgy, hogy középtávon már kézzelfogható eredményeket láthassunk. A fejleszteni kívánt területek között szerepel a kari kutatómunka ösztönzése, a hallgatói utánpótlás és tehetséggondozás hatékonyságának növelése, a minőségi rendészeti oktatás előmozdítása az oktatói kiválóság ösztönzésével, továbbá külön figyelmet szeretnénk fordítani a képzéseink súlypontjainak figyelemmel kísérésére, az átképzés helyzetének után gondozására, tananyagok aktualizálására, külföldi jó gyakorlatok implementálására, valamint a tudatos nemzetközi kapcsolatépítésre. A Rendészettudományi Kar esetében külön gondot fordítunk arra, hogy a felsőoktatásra vonatkozó jogszabályokban foglalt, valamint a Nemzeti Közszoigálati Egyetem által megfogalmazott elvárások összhangba kerüljenek a megrendelő szervek és a fenntartó igényeivel egyaránt. A fejlesztés irányait természetesen a szakmai környezet is állandóan alakítja, így képzési igények fogalmazódhatnak meg a szaktárca részéről, de hatással lehet a rendészeti képzési portfólióra egyes rendészeti szervek vagy szervezeti elemek létrejötte vagy

átalakulása is. Ily módon jöttek létre az információvédelmi vagy a kiberbűnözés elleni szakirányok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság megalakulása pedig szükségessé tette a migrációval kapcsolatos képzés korszerűsítését és felkínálását a rendőrtiszt-jelölt hallgatók részére. Tűzvédelmi mérnöki szakot is alapítunk, amely képzésben az egyetem a hagyományos rendészeti tárgyak oktatása mellett jelentős mértékben műszaki és mérnöki tudományok oktatását is tervezi, a Magyar Mérnöki Kamarával szakmai együttműködésben.

Milyen a kapcsolat az egyes karok között?

Az egyetem négy karból áll – Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Rendészettudományi Kar, Víz-tudományi Kar – és örömteli, hogy a karok jó szakmai kapcsolatokat ápolnak egymással, a közöttük fennálló együttműködés egyre több területre kiterjed, az oktatóink több karon is oktatnak, emellett a hallgatók közötti kapcsolatépítés terén is érezhető eredményeket értünk el. Tíz év jól összerázta az intézmény különböző állapotban lévő, különböző kihívásokkal szembesülő, az önálló léthez szokott egyes egységeit, de a közös létből származó előnyök kiaknázása ezzel együtt is napi feladat. Nagy figyelmet szentelünk a karok közötti integrációnak, együttműködésnek, a hivatásrendi és civil hallgatóink közös munkájának, hiszen hallgatóinknak később, a közszolgálat világában is jellemzően együtt kell majd működniük egymással a feladataik ellátása során, így a közös munka szakmailag és emberileg is mindenkit gazdagít. Hiszek abban, hogy a saját hivatástudat és szocializációs kultúra megléte mellett értékekkel gazdagodunk azzal, ha megismerjük a másik hivatásrend vagy civil kar szellemi erejét, gondolkodását, értékeit és hagyományait. A hallgatók, oktatók, kutatók tisztelik és elismerik egymást, hatnak a másokra, a tanulmányaik, mindennapjaik szerves részévé válik a szakmai együttműködés, aminek a közszolgálat világában kiemelkedő jelentősége van. Közös munka és együttműködés nélkül ezek a hivatások és életpályák sikertelenségre vannak ítélve.

Élnek-e még az egyetemen a Ludovikás hagyományok, értelmezhetők-e azok egyáltalán a mai korban és azon belül a rendészeti felsőoktatás vonatkozásában?

Sárkányölő Szent György a rendőrök védőszentje, aki egyébként katona vértanú. Rendőrtiszt-jelöltjeink a Ludovika Campuson tanulnak, ami a nemzeti honvédtisztképzés bölcsője. Az önálló magyar rendőrség gyökerei is a magyar szabadság kivívásáig nyúlnak vissza. 1848 márciusában jött létre a Belügyminisztérium, majd decemberben az Országos Rendőri Hivatal, a modern magyar rendőrség előképe, amikor a honvédek már fegyveres harcot vívtak. A rendőr és a katona hivatása közös tőről fakad: feladatuk a magyar szabadság védelme.

A Ludovika ezt a szellemiséget jelképezi, árasztja falaiból, egyértelműen jelezve az éppen e korban az egyetemen dolgozóknak a történelmi kontinuitást, meghatározva jövőbeni feladataik irányát, egyszerre megmutatva az egyén kicsinységét és mégis meglévő erejét a világ megváltoztatására. A mások érdekében, a saját individuumon túlmutató értékek védelmében történő önfeláldozás eszménye a Ludovika 21. században is aktuális, a mai általános korszellemtől jobbra idegen öröksége, amelyet hozzánk hasonlóan rezervátumokban őriznek, próbálnak életben tartani, és amely a Rendészettudományi Kar iránytűje kell legyen, nemcsak a díszegyenruhás-szónoklatos ünnepi alkalmakkor, hanem a szürke hétköznapiakban is. A Ludovikás hagyományok ápolásában is meghatározó szerepet szánunk az elmúlt évben új alapokra helyezett alumni-közösségünknek.

A rendészettudomány területén, hasonlóan több tudományterülethez, komoly nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik az egyetem. Mit nyerne ezzel a hallgatók? Mint minden felsőoktatási intézmény számára, így a Nemzeti Közszolgálati Egyetem életében is kiemelkedő fontossággal bírnak a külföldi szakmai kapcsolatok. A Rendészettudományi Kar számos külföldi és nemzetközi partnerrel dolgozik, akár oktatási intézményekre, kutatóhelyekre vagy például a CEPOL-ra gondolunk. A hallgatók az egyetem nemzetközi kapcsolatait elsősorban az Erasmus hallgatói mobilitás révén tudják hasznosítani, hiszen részképzésre és szakmai gyakorlatra is pályázhatnak a külföldi partneregyetemekhez. A Rendészettudományi Kar jelenleg 27 Erasmus partnerintézménnyel rendelkezik, amelyek között rendészeti és civil oktatási intézmények is megtalálhatók. Partnereink közé tartoznak többek között Csehország, Észtország, Hollandia, Lengyelország, Szlovákia, Törökország rendőrákadémiái. Németországban több intézménnyel is kapcsolatban állunk, közülük is kiemelendő a münsteri Német Rendőr Egyetem és a nienburgi Alsószász Rendőrákadémia. Utóbbi minden évben hirdet egy Erasmuson kívüli, három hetes nemzetközi oktatási programot, amelyen mindig két rendőrtiszt-jelölt hallgató vehet részt, ez is egy nagyon jó lehetőség a külföldi tapasztalatszerzésre, az ottani rendészeti munka megismerésére. Bár az egyetemünkön Erasmus mobilitásukat töltő külföldi hallgatók a számukra külön meghirdetett, angol nyelvű Erasmus kurzusokat hallgatják, a tanórákon kívül és egyéb egyetemi programok keretében is lehetőségük van a magyar hallgatókkal kapcsolatot teremteni. Ezeket a kapcsolatokat a magyar hallgatók későbbi tanulmányaik és munkájuk során is kamatoztatni tudják. Az elmúlt években Erasmus oktatói mobilitás vagy egyéb együttműködési megállapodások keretében számos neves külföldi vendégoktató érkezett a Rendészettudományi Karra. Az elismert külföldi vendégelőadók beszámoltak saját országuk rendészeti, bűnüldözési vagy éppen katasztrófavédelmi módszereiről és tapasztalatairól,

ami szélesíti a hallgatók látókörét, bővíti az idegennyelv-tudásuk szakmai szókincsét. A sikeres pályázatoknak, kiemelt programoknak köszönhetően még inkább kinyílt a világ oktatóink, kutatóink előtt. Az ambiciózus, nyelveket beszélő munkatársaink számos lehetőséget kaptak nemzetközi tapasztalatszerzésre, kiemelt külföldi konferenciákon vagy nemzetközi konzorciumi pályázatokon történő részvételre. A tudománymetriai és pályázati eredmények azt igazolják, hogy egyre intenzívebben veszünk részt a nemzetközi szakmai és tudományos vérkeringésben. A hallgatók természetesen közvetetten is nyernek az egyetem kiterjedt nemzetközi kapcsolataival, itt elsősorban a magyar oktatók külföldi oktatási tevékenységére és továbbképzésére gondolok, mivel a külföldön tartózkodásuk során szerzett tapasztalatokat, az ott megismert jó gyakorlatokat a kollégák beépítik az itteni oktatásba is.

Hogyan értékeli az egyetem gondozásában megjelenő tudományos folyóiratokat? A Belügyi Szemle szerkesztőbizottságának tagjaként, milyen javaslatokkal élne a lap fejlesztési irányát illetően?

Az egyetem tucatnyi folyóiratot gondoz, eltérő tematikákkal, önálló szerkesztőségekkel. Óriási munkát fektettünk folyóirataink fejlesztésébe, amelyek jelenlegi státusát a www.ludovika.hu online platformunkon bárki szabadon megtekintheti. A folyóiratok nemzetközi láthatóságának növelése a következő, előttünk álló kihívás. Könyvkiadónk évente százas nagyságrendben jelentet meg tudományos szakkönyveket és tankönyveket, a magyar egyetemek között e tekintetben nagyüzemnek számítunk. A Belügyi Szemle „riválisa”, az évről-évre erősödő Magyar Rendészet című folyóirat is nálunk jelenik meg.

A Belügyi Szemle munkáját harmadik éve kísérem közelebről is figyelemmel, és egészen lenyűgöz az a tempó, amellyel sikerült ilyen rövid idő alatt is új, magasabb szintre léptetni a folyóiratot. Emlékszem, amikor 2018 őszén Dános Valér főszerkesztő úrral eszmét cseréltünk, egy bizonyos értelemben lassan anakronisztikussá váló műfaj, a tudományos folyóiratok jövőbeni lehetőségeiről, és mire föleszméltem, már egy másik lapot láttam, amely szintén évről-évre fejlődik, és amelynek szerkesztőbizottságában szerepelni megtiszteltetés.

Miként sikerült kezelni a világjárvány miatt kialakult különleges helyzetet?

Egy rendhagyó és kevésbé vidám időszakot élünk most mindannyian, amelyben sok új, eddig nem tapasztalt helyzettel, problémával, aggodalommal, valamint új kihívásokkal kell szembesülnünk. A világjárvány sajátos módon rászorított minket arra, hogy megtaláljuk saját utunkat, megoldásainkat, és a lehető leghatékonyabban alkalmazkodjunk az új oktatási követelményekhez. Összességében úgy érzem, hogy eredményesek voltunk az egyetemi szintű járványkezelés és

az egyetemi működés és oktatás biztosítása terén is, bár még korai zárómérleget vonni. A hibrid, majd a távoktatásra való átállás a hallgatói igények legszélesebb körű figyelembevételével önmagában is olyan szakmai kihívás volt, amely mindannyiunktól nagyfokú rugalmasságot, kreativitást, fegyelmezettséget és töretlen lelkesedést kívánt meg. Ugyanakkor a távolléti oktatás tapasztalatai, az átalakult oktatási módszerek előnyünkre váltak és válnak, hiszen a Z generáció újfajta tanulási és információszerzési igényeinek jobban megfelelő nyomatékot kapott az oktatás azzal, hogy a hangsúly a digitális oktatásra, az online kommunikációra tevődött át, a webináriumok előadások katalógusa is folyamatosan finomodik és gazdagodik. Az elmúlt hónapokban érezhető fejlődést értünk el e területen, és ez csak hasznunkra válik. A világvárodnak természetesen van egy másik, emberi vetülete is, hiszen jó eséllyel mindannyiunk környezetében voltak tragédiák, aggodalommal teli időszakok, és ezek természetesen az egyetemet sem kerülték el. Az egyetemi járványkezelés nagy felelősséget helyez ránk, munkatársainkkal töretlenül dolgozunk a szükséges egyetemi szintű járványügyi védekezési intézkedések meghozatalán és végrehajtásán. Eközben számos olyan helyzettel találkoztunk, amelyben az egyetemi polgárok összefogása, empátiája nyilvánult meg, s ez mindenképpen becslendő és megható tapasztalat. A járványügyi védekezés keretében a hivatásrendi hallgatóink és munkatársaink helytállása külön kiemelendő. 2020 tavaszától kezdve példás szorgalommal és felkészültséggel látják el a rájuk bízott feladatokat, s teljesítenek szolgálatot a legkülönbözőbb helyeken és beosztásokban. A rendőrtiszt-jelölt hallgatóink határvédelmi vagy éppen közrendvédelmi munkájáról, felkészültségéről és hozzáállásáról számos nagyon pozitív visszajelzést kaptunk, amely büszkeséggel tölt el minket, és talán azt is jelzi, jó úton járunk.

A cikkben található online hivatkozás

URL1: „Az NKE nélkülözhetetlen szerepet tölt be a magyar közigazgatásban és felsőoktatásban”. Interjú Orbán Viktor miniszterelnök úrral. *Bonum Publicum*, 2017/1, 6.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hornyik Zs. (2021). Rendészeti felsőoktatás a nemzet szolgálatában. Interjú Koltay Andrással, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektorával. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 875-885. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.10>

NEKROLÓG

Vókó György 1946–2021

*„Mondják, hogy nem ismer valaki igazán egy országot,
amíg nem látta belülről annak börtöneit.
Egy országot nem arról kell megítélni,
hogy miképpen bánik a legnagyobb rangú polgáraival,
hanem a legalacsonyabb sorban lévőkkel.”*
Nelson Mandela

75 éves korában elhunyt Vókó György nyugalmazott osztályvezető ügyész, az Országos Kriminológiai Intézet igazgatója, az MTA állam- és jogtudományok doktora, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar professor emeritus oktatója (Barabás & Belovics, 2016).¹

1 A megemlékezés elkészítéséhez felhasználtuk a Vókó György 70. születésnapjára készült tiszteletkötet előszavát.

Halála váratlan volt. Bár jó ideje gyengélkedett, nem gondoltuk, hogy meghalhat, hisz erős volt és tevékeny. 2021 márciusában az MTA IX. Osztály Jogtudományi Bizottság ülésén még habitusvizsgálati feladatot vállalt.

A börtönügy történetében mindig voltak olyan meghatározó személyiségek, akik szakmai és tudományos tevékenységükkel alakították a korszakot, amelyben éltek. Vókó professzor ilyen jogtudós volt a hazai börtönügy és büntetés-végrehajtási jog területén. Vókó György a büntetés-végrehajtási jog önállósága és fejlesztésének megkerülhetetlensége mellett foglalt állást, és ennek jelentősége mindannyiunkban most már örökre össze fog fonódni nevével és emlékével. Vallotta, hogy a „... végrehajtási szabályozás fő sajátossága realizálni a büntetés, a büntetőjogi intézkedés és egyéb eljárási kényszerintézkedések végrehajtásának céljait, feladatait. Nem lehet az önkényesség eszköze, mindig a jogszabályoknak megfelelően, a törvényesség betartásával kell teljesítenie funkcióját.” (Vókó, 1990, 291-297.). A tudomány és a gyakorlat összehangolása, együttgondolkodása nélkül nincs előrelépés – írta akadémiai dolgozatában. Finkey Ferencre hivatkozott, aki közel száz évvel ezelőtt jogos felháborodással írta: „...nem nagyítok, ha azt mondom; igen gyakran megtörténik, hogy valaki bíró, ügyész vagy ügyvéd lesz anélkül, hogy börtönügyről legalább fejtegetéseket hallgatott volna, vagy adigélé egy modern fegyházat látott volna. Kívánatos – írja ugyanitt – nálunk is kötelező tárggyá tenni a jogalkotók tanrendjében a börtönügyet.” (Vókó, 2011). Vókó György erre tette fel szakmai pályafutását, és mint írja: „...tisztelettel azt a tájékoztatást adhatjuk, hogy ez a XX. század végén, 1990-től – a jogállamiság kezdetétől – megtörtént; s azóta a büntetés-végrehajtási jog ismeretanyagát minden évben megújítjuk, a tudomány új eredményeivel bővítjük, szolgálva az oktatást és a gyakorlat hatékonyságát, a jogállamiságot.” (Vókó, 2014, 6.).

Szakmai pályafutásának kiemelkedő állomása a 2011-ben „*Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*” címmel megvédett akadémiai doktori értekezése. Ebben áttekintette a hazai börtönügy és büntetés-végrehajtás helyzetét, és leszögezte: Finkey munkássága nyomán a börtönügy jogtudományá vált. Angyal Pál és Finkey Ferenc rámutattak arra, hogy a büntetés-végrehajtással kapcsolatos kérdések önálló szabályozást igényelnek. Irk Albert tehát már magától értetődő természetességgel osztotta fel a büntetőjogot a ma is követett három fő részre: büntető anyagi jog, büntetőeljárás-jog és büntetés-végrehajtási jog. Vókó professzor a 20. században is az alapító gondolkodók nyomdokain haladt. Szakmai és tudományos erőfeszítéseinek köszönhetően a korábban segédtudományként kezelt büntetés-végrehajtási jog „felkerült a térképre”, és tudományos hatóerejét jelzi, hogy 2011-ben az MTA IX. Osztályán belül megalakult a Büntetés-végrehajtási Albizottság. Bárhova is vitte a szakmai kihívás, mindvégig szívén viselte a magyar börtönügy és a magyar büntetés-végrehajtás sorsát. Mindeközben szakmai

felfogása sem változott. Vallotta, hogy a polgárok számára jogállami kötelezettség az emberi jogok, a biztonságos élet, a törvények érvényesülésének biztosítása, az objektív igazság érvényesítési lehetőségének megteremtése. Hitte, hogy az elkövetett cselekmény súlyához igazodó büntetés keretei között csak az individualizációval lehet a speciális prevenció szempontjait érvényesíteni. Úgy vélte, hogy az ember szabadságjogait az állam csak annyiban korlátozhatja és szabályozhatja, de annyiban köteles is korlátozni és szabályozni, amennyiben azt a közjó, vagyis a társadalom egysége, békessége és fejlődésének érdeke megköveteli. Hitte, hogy a büntetés-végrehajtási tevékenység során is érvényesülniük kell az alkotmányos alapelveknek és jogoknak, a nemzetközi emberi jogi elvárásoknak és követelményeknek. Hangot adott felfogásának, miszerint a közérdek védelme mellett figyelembe kell venni az egyéni jogok szükségleteit és egyensúlyt kell tartani a követelmények között. Különösen fontosnak tartotta, hogy a szabadságtól megfosztott személyeket a fogvatartás ideje alatt mindvégig emberként kezeljék, emberi méltóságukat semmilyen körülmények között ne sértsék meg.

Mindig talált jól illeszkedő latin idézetet mondandójához. Nem véletlen, hogy kollégái tiszteletük jeléül a 70. születésnapján „*Sapiens in sapientia*” című kötettel lepték meg. Latinos műveltsége hihetetlen munkabírással párosult. Sosem elégedett meg az elért sikerekkel, mindig újat és többet akart. Azon kevesek közé tartozott, akik a szakmai munkát az elmélet és a gyakorlat egységében tudták csak elképzelni, és a mindennapok gyakorlatát folyamatosan fejlesztett elméleti tudással alapozták meg. Az ügyészi szervezetben azon kevésszámú ügyészhez tartozott, akik úgy vélték, hogy a szakmai fejlődés nem képzelhető el a tudományos kérdésekben való elmélyülés nélkül, és 1991-ben „*A büntetés-végrehajtás törvényességének és hatékonyságának tényezői*” című disszertációjának megvédésével elnyerte az állam- és jogtudományok kandidátusa címet. Szakmai érdeklődése és tudományos kíváncsisága vitték előre szakmai pályáján. Munkája elismeréseképpen 1992-ben osztályvezető ügyésszé nevezték ki, majd 1999-től a Legfőbb Ügyészség újjáalakult Büntetés-végrehajtási Felügyeleti Önálló Osztályát vezette, ez egyben az általa művelt szakterület elismerését is megmutatta. 2001-től a Legfőbb Ügyészség Büntetés-végrehajtási Törvényességi Felügyeleti és Jogvédelmi Önálló Osztályának vezetői tisztségét látta el. Eközben folyamatosan kamatoztatta tudását a felsőoktatásban és a kutatói munkában is. Megbecsült oktatója volt a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának, majd később a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának. 2000-ben sikerrel habilitált a Pécsi Tudományegyetemen, ahol szakterületén „*Bűn és büntetés: a büntetőjog eszköztára és lehetőségei a bűnözés visszaszorítására, a büntetés-végrehajtási jogharmonizáció*” címmel tartotta meg előadását. 2004-ben egyetemi tanári kinevezést nyert.

Oktatói munkájához intenzív publikációs tevékenység is társult, amellyel hozzájárult az egyetemes és a magyar büntetés-végrehajtási jog fejlesztéséhez. Szakcikkekben és tanulmányokban fejtette ki nézeteit, emellett számos monográfiája is megjelent. A gyakorlathoz való kötődését mutatja, hogy részt vett az új büntetés-végrehajtási törvény első kommentárjának elkészítésében, amellyel biztos irányt mutatott a jogalkalmazás számára. A 2006-ban megjelent „*Büntetés-végrehajtási jog*” című monográfiája sokszínűen mutatja be a büntetés-végrehajtási jogalkalmazásban, illetve jogkövetésében irányadó szabályokat, valamint a jogalkalmazás ellentmondásait és nehézségeit. Segítséget nyújt a gyakorlatban dolgozók számára, ugyanis közvetíti az európai tudományos tevékenységek elért eredményeit, és a vonatkozó nemzetközi egyezményekből, határozatokból, ajánlásokból, a strasbourgi Európai Emberi Jogi Bíróság, illetve a luxemburgi EK Bíróság joggyakorlatából kiolvasható elvárásokat.

Tudományos pályafutásának csúcsa a 2012-ben elnyert, az MTA doktora cím. Értekezését „*Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*” címmel írta. Ezt követően nevezte ki őt a legfőbb ügyész igazgatónak az Országos Kriminológiai Intézetbe, amelyet haláláig vezetett. Kutatóintézeti igazgatóként is a joggyakorlat szolgálatát tartotta a legfontosabbnak.

Megbízható, alapos, kötelességtudó és segítőkész kollégát tisztelt benne mindenki, aki mind a munkahelyén, mind a magánéletében közösségi ember volt. Szakmai etikáját talán az a történet is jellemzi, amelyet Finszter tanár úr osztott meg velem. A 2000-es években valamikor hárman – Vókó György, Lőrincz József és Finszter Géza – a Ferenciek terén lévő Centrál Kávéházban beszélgettek. Az első kört Vókó György fizette, majd az ilyenkor szokásos rend szerint a meghívottak viszonzni akarták a meghívást egy következő körrel. Vókó György nem fogadta el a visszahívást, mondván: „*Ne haragudjatok, legfőbb ügyészégi ügyészként én nem fogadhatok el tőletek még egy italmeghívást sem.*”

Mindvégig aktív részese volt a hazai szakmai közéletnek. Számos tudományos szervezet alapításában vett részt. A teljesség igénye nélkül említjük a legfontosabbakat: az MTA ÁJT B Büntetés-végrehajtási Jogi Albizottság elnöki tisztségét, a Magyar Börtönügyi Társaság alapító és elnökségi tagságát, a Magyar Büntetőjogi Társaság alapító és elnökségi tagságát, a Magyar Jogász Egylet Büntetés-végrehajtási Jogi Országos Szakosztályának elnöki tisztségét, az MTA Köztestületi tagságát, és nem utolsósorban az Ügyészek Országos Egyesületének alapító tagi viszonyát. Sokat köszönhetnek Vókó professzornak a bűnügyi tudományok más területei is: a Magyar Kriminológiai Társaság alapító tagja volt, a Iustum Aequum Salutare tudományos folyóirat szerkesztőbizottságának társelnöke volt, a Börtönügyi Szemle, a Bűnügyi Szemle és az Ügyészek Lapja szerkesztőbizottságának tagja, illetve az Ügyészégi Szemle főszerkesztője volt. Számos területen

számíthatott rá a szakmai közélet. Szakértőként közreműködött az MTA Magyar Akkreditációs Bizottságában, valamint a Kodifikációs Bizottságban.

Sokat tett a felsőoktatási tudományosság minőségének erősítéséért: törzstagja, illetve témavezetője volt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskolájának, és témavezetőként segítette a doktori hallgatókat a Pécsi Tudományegyetem, valamint a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájában.

Munkáját, emberi magatartását számos elismerés fémjelzi, hosszú szakmai pályafutása során számos díjjal és kitüntetéssel ismerték el munkásságt. 2001-ben Kozma Sándor-díjat kapott, 2003-ban Pro meritis iuris ob memoriam Francisci Deák díjat, 2010-ben Finkey Ferenc-díjat, majd 2011-ben nyerte el a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét, illetve kapta meg a Pázmány Péter-érmet. 2012-ben a Pro facultate Érdemérem Aranyfokozatával ismerték el szakmai eredményeit.

Vókó professzor úr halálával sikerekben gazdag szakmai életút zárult le. Az életpálya sikerességét valószínűleg segítette az is, hogy Vókó György a börtönvilágban is finom úriember tudott maradni, aki mindvégig a jog humánusát képviselte.

Nyugodjék békében!

Kerecsi Klára
egyetemi tanár

Felhasznált irodalom

Barabás A. T. & Belovics E. (Szerk.) (2016). *Sapiens in sapientia: Ünnepi kötet Vókó György 70 születésnapja alkalmából*. Pázmány Press

Vókó Gy. (1990). A büntetésvégrehajtási jog továbbfejlesztésének, tudományos művelésének szükségességéről. *Jogtudományi Közöny*, 45 (7–8), 291–297.

Vókó Gy. (2011). *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. Akadémiai Doktori Értekezés

Vókó Gy. (2014). A büntetés-végrehajtási jog szerepe a jogállamban. *Börtönügyi Szemle*, 33 (1), 1-7.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kerecsi K. (2021). Nekrológ – Vókó György. *Belügyi Szemle*, 69 (5), 887-891. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.11>

NEKROLÓG

Mészáros Ádám

1978–2021

2021. április 6-án COVID-19 fertőzésben elhunyt Dr. Mészáros Ádám, az Országos Kriminológiai Intézet tudományos főmunkatársa, osztályvezető-helyettese, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszékének óraadója és a PTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola oktatója.

Mészáros Ádám Kecskeméten, a Katona József Gimnáziumban érettségizett, majd sikeresen felvételizett a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára. Egyetemi éve alatt érdeklődése a bűnügyi tudományok felé

fordult, tehetségét már ekkor igazolták az Országos Tudományos Diákkörön elért eredményei. A jogász diploma megszerzését követően alma materében, Nagy Ferenc professzor mentorálása alatt doktorandusz tanulmányokba kezdett, s 2005-től a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszékének tudományos segédmunkatársa lett.

Időközben a Szegedi Városi Ügyészségen fogalmazói kinevezést is kapott. 2006-tól az Országos Kriminológiai Intézetben folytatta ügyészségi szakmai karrierjét, ahol – a tudományos grádicsokat gyorsan végigjárva – tudományos segédmunkatársi, tudományos munkatársi és főmunkatársi beosztásban a Büntető Jogtudományok Osztályának osztályvezető-helyetteseként dolgozott.

2006-ban szabályozási (kodifikátor) szakjogász képesítést szerzett, majd Finszter Géza professzor témavezetésével 2008-ban az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán védte meg „*A tettesség-részesség tanának elméleti és gyakorlati kérdései*” című doktori értekezését.

A bűnügyi tudományok valamennyi diszciplínájában otthonosan mozgott, szakmai érdeklődése a legfajsúlyosabb dogmatikai kérdések megválaszolására irányult. A büntetőjogi felelősség témaköréhez kapcsolódó kutatásaival olyan tudományos eredményeket ért el, melyek alapján megkerülhetetlen szaktekintéllyé vált a magyar büntetőjogi szakirodalomban.

Fiatal kora ellenére négy dogmatikai monográfia – A bűncselekmény elkövetői: Elméleti és gyakorlati alapkérdések (2008), Büntetőjogi kodifikációk alkonyán és hajnalán: a büntetőjogi felelősség aktuális kérdései (2011), A jogos védelem elvi és gyakorlati problémái (2015), A bűncselekmény fogalmának alapkérdései: a bűncselekmény fogalma és csoportosítása a magyar büntetőjogban (2020) – elismert és gyakran hivatkozott szerzőjévé vált.

Saját megközelítése szerint bűncselekmény alatt az elkövetése előtt törvény által büntetni rendelt cselekmény (büntetendő cselekmény) értendő, amelynek az elkövetője bűnös.

Kiváló francia nyelvismeretének köszönhetően a hazai szakmai közönség számára magyarul is hozzáférhetővé tette a francia büntetőjog klasszikusainak munkáit.

A koronavírus-járvány és a veszélyhelyzet miatti intézkedések meggátolták, hogy – az elvárt követelményeket messze meghaladó teljesítménye alapján – habilitáljon.

Elméleti felkészültsége mellett rendkívüli gyakorlati jogi éleslátás jellemezte, a kriminalisták azon táborába tartozott, akik az elméleti és gyakorlati tudás egyensúlyának megtartására törekednek.

Fáradhatatlan lendülettel kereste az igazságot, mindig szót emelt az igazságtalanság ellen. Szakmai intelligenciája, humora, segítőkészsége pótolhatatlan.

Amikor hívtam, hívtuk azonnal jött, segített a tudományos utánpótlásban érintett fiatalok szakmai útjának egyengetésében.

A valódi értékek számítottak neki, a látványosság, a külsőség, a felszínesség, a talmi nem érdekelte. Szerette a természetet, a Dunakanyar szerelmese lett, ezért költözött a fővárosból Verőcére, ahol barátokra és társra lelt.

Voltak, akik furcsállották a motorozás iránti elhivatottságát, pedig a kemény, férfias külső mögött egy mérhetetlenül érző, érzékeny szív lakozott. Megbízhatóság, pontosság, az adott szó szentsége számára magától értetődő volt.

Előítéletektől mentesen élt és ezt várta el másoktól is. A gyermekek iránti türelme és szeretete, családközpontú gondolkodása példaként szolgál számunkra. Igazi professzori habitus volt, s a legfontosabb professzor volt emberként, barátként is.

Kedves Ádám! Drága Barátunk!
Emlékedet szívünkben megőrizzük!

Barátaid, pályatársaid nevében:

Kőhalmi László
egyetemi tanár

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kőhalmi L. (2021). Nekrológ – Mészáros Ádám. *Belügyi Szemle*, 69 (5) 893-895, <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.12>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal Systems folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

Ára: 530 Ft

